

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Β. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ
ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ιανουάριος 1990

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν υποδηλώνει την αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα. (άρθρο 202 παρ. 2 ν5343/1932 "Περί οργανισμού του Πανεπιστημίου Αθηνών").

Διδακτορική διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Δημόσιας
Διοίκησης του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΑΕΙ	
1. Εμφάνιση και πορεία λειτουργίας των ΑΕΙ.	10
α) Πανεπιστήμιο Αθηνών	10
β) Ε.Μ. Πολυτεχνείο	14
γ) Α.Σ.Κ. Τεχνών	16
δ) Γεωργικό Πανεπιστήμιο	18
ε) Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών	20
στ) Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	22
ζ) Πάντειο Πανεπιστήμιο	24
η) Πανεπιστήμιο Πειραιώς	27
θ) Α.Β.Σ. Θεσσαλονίκης	28
ι) Πανεπιστήμιο Πατρών	29
κ) Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	30
λ) Πανεπιστήμιο Θράκης	32
μ) Πανεπιστήμιο Κρήτης	33
ν) Πολυτεχνείο Κρήτης	35
ξ) Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	36
ο) Πανεπιστήμιο Αιγαίου	37
π) Ιόνιο Πανεπιστήμιο	39
2. Διαχρονική εκπαιδευτική πολιτική και νομοθετικές ρυθμίσεις	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ	
1. Αυτοδιοίκηση και όρια κρατικής εποπτείας	57
2. Ακαδημαϊκή ελευθερία και η Αυτοδιοίκηση ως θεμελιώδεις αρχές της Ανώτατης Εκπαίδευσης.	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ	123
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΟΥΣ

1. Διδακτικό και άλλες κατηγορίες προσωπικού.	149
2. Διαδικασίες εκλογής και υπηρεσιακών μεταβολών διδακτικού προσωπικού	177

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ ΤΩΝ ΑΕΙ	213
--------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

1. Προπτυχιακές σπουδές	230
α) Από την ίδρυση μέχρι το 1932	230
β) Από το 1932 μέχρι του 1982	232
γ) Από το 1982 και μετά	239
2. Μεταπτυχιακές σπουδές	260

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	271
--	-----

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	284
----------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	289
--------------	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η οργάνωση και η δράση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ως οργανικών μονάδων της Δημόσιας Διοίκησης διέπεται από ορισμένους νομικούς κανόνες. Οι νομικοί αυτοί κανόνες αποτελούν μέρος ενός συνόλου αποτελεσματικών κανόνων δικαίου, που αποβλέπουν στη θεσμική κάλυψη ενός ειδικού προβλήματος της παιδείας. Η συνειδητοποίηση της ανάγκης για ένταξη του ειδικού αυτού προβλήματος στο χώρο του δικαίου, οδήγησε στη σύσταση ενός αυτόνομου κλάδου, του Δικαίου της Παιδείας.

Η μελέτη που ακολουθεί αποσκοπεί στην παρουσίαση και ανάλυση των νομικών κανόνων, που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία μιας βαθμίδας και μορφής Παιδείας, της ανώτατης Παιδείας. Επιχειρείται μια συστηματική και συνολική επεξεργασία ολόκληρου του νομοθετικού υλικού, όπως διαμορφώθηκε στη διαχρονική λειτουργία της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με έμφαση το υλικό του πρόσφατου νομοθετικού πλαισίου.

Το ενδιαφέρον, αλλά ταυτόχρονα και η δυσκολία της αναλύσεως, είναι φανερά. Τούτο, γιατί το σύγχρονο κράτος, με τη συνεχή εξέλιξη των θεσμικών του στοιχείων στην αξιολογική τους διάσταση, οφείλει να διαφοροποιεί τη δραστηριότητά του και να δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σ' εκείνα που έχουν σχέση με την επιστήμη ως περιεχόμενο πνευματικών αγαθών, έναντι εκείνων που εξυπηρετούν την κοινωνική συμβίωση.

Η ανάλυση γίνεται περισσότερο δύσκολη από το γεγονός ότι το νομοθετικό υλικό διακρίνεται για τη ρευστότητά του, τις αλληπάλληλες, ασυντόνιστες και εμβλωματικές μεταβολές του, καθώς και για το πλήθος των νομικών του αμφισβητήσεων. Σκοπός δεν είναι μόνο η *de lege lata* εμφάνιση του θέματος και των σχετικών διατάξεων, αλλά και η διατύπωση απόψεων *de lege ferenda* για τη σημερινή και μελλοντική επίλυση ορισμένων προβλημάτων.

Στην πολυπλοκότητα του θέματος ερμηνεύονται οι κατεστρωμένοι πανεπιστημιακοί θεσμοί. Εκτιμώνται αυτοί από άποψη κοινωνικού σκοπού, ωφελιμότητας και ιστορικής δικαίωσης στη διαχρονική τους εμφάνιση. Γίνεται κριτική αξιολόγηση της οργάνωσης και της επάνδρωσης των οργανικών αυτών μονάδων της δημόσιας διοίκησης, καθώς επίσης της δράσης των οργάνων της και της κατανομής των υπηρεσιακών της λειτουργιών.

Εξάλλου, επιχειρείται να περιγραφεί και να ερμηνευτεί το σύστημα της πανεπιστημιακής λειτουργίας μέσα από μια κοινωνικοπολιτική διάσταση, με σκοπό να εντοπισθεί η κοινωνική αντανάκλαση και ο βαθμός επηρεασμού των κοινωνικοπολιτικών διαφοροποιήσεων στην εξελικτική πορεία της Ανώτατης Παιδείας. Να καταδειχθεί ο θεσμικός μηχανισμός της λειτουργίας της, με σκοπό να εντοπισθεί ο βαθμός πραγμάτωσης της πανεπιστημιακής δράσης και να μορφοποιηθεί

το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι φορείς θα πρέπει να αναπτύξουν τη δράση τους και να διαμορφώσουν τις σχέσεις τους.

Με τη θεώρηση αυτή ο διοικητικός μηχανισμός των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εμφανίζεται ως κοινωνική μονάδα και αναλύονται οι αντιδράσεις που συντελούνται μέσα σ' αυτή, καθώς και εκείνων που επηρεάζουν τη συμπεριφορά των οργάνων της.

Η ανάλυση των στοιχείων και των γεγονότων της πανεπιστημιακής διαδικασίας αποτελεί το κίνητρο και τη βασική προϋπόθεση για μετατροπή σε ιδέες, η συνισταμένη των οποίων θα προσδώσει τη μορφή των οργανικών αυτών μονάδων (ΑΕΙ) στο χώρο της δημόσιας διοίκησης σ' ένα συγκεκριμένο χρόνο. Η μελέτη προσφέρεται στο νομοθέτη για διορθωτική παρέμβαση με σκοπό την εξασφάλιση μιας ορθολογικής λειτουργικότητας, χωρίς αλλαγή σκοπιμότητας στο δεδομένο εκπαιδευτικό μοντέλο λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, εφόσον εξακολουθεί να βρίσκεται σε αντιστοιχηση με την κοινωνική πραγματικότητα και να ανταποκρίνεται στις δημοκρατικές απαιτήσεις του καιρού μας. Με βάση την ανάλυση αυτή νομίζουμε ότι η ερευνητική μας προσπάθεια είναι αφιερωμένη σ' ένα αντικείμενο που η αξία του στον κλάδο του Δικαίου της Παιδείας ως μέρος του Ειδικού Διοικητικού Δικαίου, στη Διοικητική Επιστήμη και στον κλάδο της Δημόσιας Διοίκησης είναι όχι μόνο αναμφισβήτητη, αλλά και απαραίτητη για την ολοκληρωμένη κατανόηση της πανεπιστημιακής οργάνωσης και λειτουργίας.

Τέλος από τη θέση αυτή θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον Καθηγητή Νίκο Κόνσολα για την πολύτιμη συμπαράστασή του, καθώς και στην Καθηγήτρια Ελένη Στεφάνου και τους αναπληρωτές Καθηγητές Γεώργιο Ρούσση, Κώστα Αθανασόπουλο και Ηλία Σιδηρόπουλο για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν.

A.M.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συστηματική ανάλυση της πανεπιστημιακής λειτουργίας με τρόπο που, μέσα από την κριτική θεώρηση και ανάλυση του δεδομένου εκπαιδευτικού μοντέλου λειτουργίας, να λαμβάνει υπόψη της όλα τα προηγούμενα στη διαχρονική τους εμφάνιση και να εξειδικεύει την παρεμβατική ρυθμιστική δυνατότητα του νομοθέτη σ' όλη την έκταση των θεμάτων που συνθέτουν την πανεπιστημιακή διαδικασία, επιχειρείται να εμφανισθεί για πρώτη φορά με την παρούσα εργασία.

Αιτία για μια τέτοια θεματική ανάλυση ήταν η έντονη αμφισβήτηση της πανεπιστημιακής πραγματικότητας που εκδηλώθηκε από το 1974 και μετά και της έντονης αντιπαραθετικής μορφής των δύο τελευταίων εκπαιδευτικών μοντέλων (ν5343/1932 και ν1268/1982) θεσμικής πανεπιστημιακής λειτουργίας. Τούτο, γιατί εκείνο που επιβλήθηκε με το ν1268/1982 προκάλεσε θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις και πλήθος νομικών αμφισβητήσεων, αφού απέβλεπε στην αναδιάρθρωση της δομής και της λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, στον ανακαθορισμό των σχέσεων με τους φορείς τους και με την κεντρική εξουσία και στη σχηματοποίηση του πλαισίου για ποσοτική και ποιοτική αναδιάταξη των παρεχομένων υπηρεσιών απ' αυτά.

Κατά την εκπόνηση της εργασίας ανέκυψαν ορισμένες δυσκολίες που οφείλονται, εκτός από την έκταση του αντικειμένου που ερευνούμε, στον περιορισμένο αριθμό μελετών που αναφέρονται στην οργάνωση και λειτουργία του ελληνικού Πανεπιστημίου και όχι στο Πανεπιστήμιο γενικά μιας αστικής κοινωνίας.

Στη δυσκολία αυτή έρχεται να προστεθεί και ο προβληματισμός για τη μορφή διάρθρωσης της εργασίας. Τελικά επιλέχτηκε η διαμοίραση και η ένταξη του ρυθμιστικού περιεχομένου του νομικού πλαισίου σε ομοειδείς περιοχές, έτσι ώστε και η παρουσίαση και η ανάλυσή του να είναι ευχερής, συστηματική και πιο πλήρης και να προσφέρεται στον αναγνώστη με κριτήριο τη σημασία για την κατανόηση όλων των σταδίων που συνθέτουν την πανεπιστημιακή διαδικασία. Με τη διαρθρωτική αυτή επιλογή η εργασία διακρίνεται για την πληρότητά της, αφού μελετά τη διαχρονική εμφάνιση και διαμόρφωση των δημοσίων αυτών νομικών προσώπων ως οργανικών μονάδων της Δημόσιας Διοίκησης. Αναλύει και ερμηνεύει την οργανική και λειτουργική τους κατάσταση και προσδιορίζει την κοινωνικοπολιτική επίδραση επ' αυτών.

Συνεπώς αποτελεί απεικόνιση μιας συστηματικής ακολουθίας όλων εκείνων των στοιχείων που μορφοποιούν την πανεπιστημιακή οργάνωση και δράση.

Η εργασία, πέραν της εισαγωγής και του επιλόγου, είναι διαρθρωμένη σε οκτώ (8) κεφάλαια.

Στο κεφάλαιο πρώτο καταγράφονται οι παράγοντες, τα γεγονότα και το νομοθετικό υλικό τα οποία μορφοποίησαν την

ανάγκη της οργάνωσης της Ανώτατης Παιδείας στην Ελλάδα και καθόρισαν τη μορφή εμφάνισης και τη χωροταξική ένταξη κάθε ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Αναλύονται όλες οι νομοθετικές ρυθμίσεις, καθώς και άλλες ρυθμιστικές απόπειρες, και εντοπίζονται οι βασικές αρχές που διαμόρφωσαν τους πανεπιστημιακούς θεσμούς και σχηματοποίησαν την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας από την εμφάνιση της Ανώτατης Παιδείας μέχρι το 1982.

Στο κεφάλαιο δεύτερο αναλύονται οι νομοθετικές ρυθμίσεις που ανέδειξαν και καθιέρωσαν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Μελετώνται οι νομικοί κανόνες που έθεσαν τις βάσεις για τον καθορισμό της διοικητικής οργάνωσης και της κατοχύρωσης της αυτοδιοίκησης "ως συστήματος διοίκησης" αυτών. Γίνεται κριτική αναφορά, ως προς το περιεχόμενο της αυτοδιοίκησης, σε διάφορες συνταγματικές διατάξεις και νομοθετικά κείμενα ξένων κρατών. Αναλύονται οι ενδείξεις διοικητικής εποπτείας σε όλα τα νομοθετήματα που καθόρισαν και διαμόρφωσαν την ανώτατη παιδεία. Εντοπίζεται η έκταση και η μορφή εποπτείας και καθορίζονται τα όρια της διεύρυνσης ή περιστολής των ελευθεριών του νομικού προσώπου του Πανεπιστημίου. Κρίνονται ορισμένοι θεσμοί (ΕΑΓΕ, ΣΑΠ) και εξετάζεται το περιεχόμενο των ακαδημαϊκών ελευθεριών και της αυτοδιοίκησης.

Στο κεφάλαιο τρίτο εξετάζεται η οργανωτική δομή των πανεπιστημιακών μονάδων, εντοπίζονται τα βασικά τους χαρακτηριστικά και γίνεται κριτική αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων αυτών. Αναλύεται η διοικητική και εκπαιδευτική δράση των μονάδων, καθώς επίσης και η κατανομή των υπηρεσιακών τους λειτουργιών.

Στο κεφάλαιο τέταρτο εξετάζεται η διάρθρωση της διοικητικής εξουσίας των πανεπιστημιακών οργάνων, η κατανομή και η άσκηση των αρμοδιοτήτων τους στη διαχρονική τους εμφάνιση. Γίνεται κριτική αξιολόγηση των διατάξεων που καθιερώνουν τη συμμετοχή των πανεπιστημιακών ομάδων στα πανεπιστημιακά όργανα διοίκησης, καθώς και των νομικών λύσεων που δόθηκαν από το ΣτΕ για το θέμα αυτό, σε αντιδιαστολή με τις ρυθμίσεις και τις λύσεις που καθιέρωσαν το ίδιο θέμα στα Γερμανικά Πανεπιστήμια.

Στο κεφάλαιο πέμπτο εξετάζεται η διάρθρωση του διδακτικού φορέα, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του. Εντοπίζονται τα όρια του κοινού νομοθέτη ως προς τη διαμόρφωση του διδακτικού φορέα και τη ρύθμιση της υπηρεσιακής του κατάστασης. Επίσης, εξετάζονται και οι άλλες κατηγορίες προσωπικού, εκτός του υπαλληλικού που ρυθμίζεται από τις διατάξεις του υ.κ. Αναλύονται όλες οι διατάξεις που ρυθμίζουν τις διαδικασίες εκλογής και των υπηρεσιακών τους μεταβολών και εντοπίζονται τα περιθώρια ανάπτυξης της ρυθμιστικής τους λειτουργίας.

Στο κεφάλαιο έκτο αναλύονται οι κανόνες που ρυθμίζουν το δικαίωμα των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για οικονομική ενίσχυση και εντοπίζεται ο βαθμός της

περιουσιακής τους αυτοτέλειας. Εξετάζεται ο μηχανισμός κατανομής των χρηματοδοτήσεων από τον κεντρικό φορέα και ο τρόπος λειτουργίας των ιδρυμάτων στις πράξεις οικονομικής διαχείρισης.

Στο κεφάλαιο έβδομο εξετάζεται η διάρθρωση της εκπαιδευτικής και διδακτικής διαδικασίας μέσα από τις διαχρονικές νομοθετικές ρυθμίσεις της πανεπιστημιακής λειτουργίας, οι οποίες εντάσσονται σε τρεις σημαντικές χρονικές περιόδους: α) από την ίδρυση μέχρι το 1932 β) από το 1932 μέχρι το 1982 και γ) από το 1982 και μετά. Εξετάζονται οι κατατάξεις και διακρίσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας (προπτυχιακές, μεταπτυχιακές σπουδές) ως προς τη διάρθρωση των σπουδών, τον τρόπο διδασκαλίας και μη μορφή των εξετάσεων και καθορίζεται η ποσότητα, ποιότητα και λειτουργικότητα του πανεπιστημιακού συστήματος.

Στο κεφάλαιο όγδοο επιχειρείται μέσα από μια κοινωνικοπολιτική θεώρηση να περιγραφεί η διαμόρφωση των πανεπιστημιακών θεσμών στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης. Μελετάται ο τρόπος επιβολής των εκπαιδευτικών μοντέλων πανεπιστημιακής λειτουργίας από τις κάθε φορά κυρίαρχες ομάδες και ο βαθμός ικανοποίησης των λειτουργικών αναγκών των ομάδων και του εκπαιδευτικού και κοινωνικού συστήματος. Εντοπίζεται η κοινωνικοπολιτική επίδραση στη δράση της ανώτατης εκπαίδευσης ως κοινωνικής δύναμης.

Τέλος, στον επίλογο διαπιστώνονται ορισμένες συμπερασματικές σκέψεις, εντοπίζονται οι διάφορες τάσεις που αναπτύσσονται και διατυπώνεται σειρά προτάσεων που προσφέρονται για διορθωτική παρέμβαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΑΕΙ

1. Εμφάνιση και πορεία λειτουργίας των ΑΕΙ.α) Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η ίδρυση του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου, του Πανεπιστημίου της Αθήνας, συνδέεται γενικότερα με την οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Οι πρώτες σκέψεις για την ίδρυση Πανεπιστημίου άρχισαν να αναφαίνονται κατά την περίοδο του απελευθερωτικού αγώνα. Στις "Ιστορικές Αναμνήσεις" του Ν. Δραγούμη (1) αναφέρεται ότι το 1824 η Κυβέρνηση παραδέχθηκε σχέδιο που υποβλήθηκε από πενταμελή επιτροπή υπό τον Ανθιμο Γαζή, για την σύσταση ενός τουλάχιστον Πανεπιστημίου. Η υλοποίηση του σχεδίου αυτού, ως προς το μέρος που αφορούσε την ίδρυση Πανεπιστημίου, δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί θεωρήθηκε ως πλέον απαραίτητη και ολιγοδάπανη η σύσταση Σχολείων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης, στα οποία θα παρείχετο η "προκαταρκτική και δημόδης αγωγή".

Οι προσπάθειες για την οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα δε σταμάτησαν, αλλά άρχισαν να εκδηλώνονται με εντονότερο ρυθμό μετά την απελευθέρωσή της.

Η πρώτη εκδήλωση για την ίδρυση Πανεπιστημίου(2) έγινε με το από 3/15 Απριλίου 1833 διάταγμα "περί σχηματισμού και της αρμοδιότητας της επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίας εκπαίδευσεως Γραμματείας της Επικρατείας", στο άρθρο Β παρ. 2 του οποίου διατυπώθηκε, με τη μορφή της εξουσιοδότησης, η βούληση για τη σύσταση οργανισμού ενός Πανεπιστημίου. Η επίσημη εκδήλωση της πολιτείας για την ίδρυση Πανεπιστημίου και την υλοποίηση έτσι του οράματος της ελευθερωμένης Ελλάδας έγινε με το από 31 Δεκεμβρίου 1836/12 Ιανουαρίου 1837 διάταγμα. Με το άρθρο 1 του διατάγματος ορίστηκε η σύσταση του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου στην Αθήνα και η επωνυμία τούτου "Πανεπιστήμιο Οθωνος" προς τιμήν του βασιλέως που συνέβαλε στην ίδρυσή του. Το διάταγμα αυτό, που εκδόθηκε κατά την απουσία του βασιλέως από τον κόμητα Αρμανσπεργ, ο οποίος ασκούσε μαζί με το υπουργικό Συμβούλιο νομοθετική εξουσία, σύμφωνα με το από 23 Απριλίου 1836 β. διάταγμα, δεν κυρώθηκε(3) από τον βασιλέα μετά την επάνοδό του και συνεπώς δεν εφαρμόστηκε.

Μολονότι το όραμα των πανελλήνων για την ίδρυση Πανεπιστημίου αναβλήθηκε, εντούτοις η αναβολή αυτή δεν κράτησε για πολύ, γιατί και η ιδέα για την ίδρυσή του ήταν

(1) Τόμος Α 1879 σ. 207

(2) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 36

(3) Αρ. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ. 1

πλέον ώριμη και το νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο αποτέλεσε στη συνέχεια το βασικό άξονα στον οποίο στηρίχθηκε η μετέπειτα λειτουργία του ήταν ήδη έτοιμο. Έτσι, η ίδρυση του Πανεπιστημίου έγινε πραγματικότητα με το από 14/26 Απριλίου 1837 β. διάταγμα. Με το άρθρο 1 του διατάγματος ορίσθηκε η σύσταση του Πανεπιστημίου⁽⁴⁾ και η επωνυμία τούτου "Πανεπιστήμιο του Οθωνος" στη μνήμη της βασιλικής θέλησης για την ίδρυσή του. Το διάταγμα αυτό, που στο μεγαλύτερο μέρος του ήταν αντίγραφο⁽⁵⁾ του πρώτου ιδρυτικού διατάγματος, του οποίου οι διατάξεις στο ρυθμιστικό τους περιεχόμενο αποτελούσαν έναν ολοκληρωμένο οργανισμό, κυρώθηκε με το από 22 Απριλίου 1837 β. διάταγμα. Με το κυρωτικό αυτό β. διάταγμα ορίσθηκε η έναρξη λειτουργίας του νέου Πανεπιστημίου για τις 15 Μαΐου 1837 και διορίσθηκαν οι πρώτοι καθηγητές.⁽⁶⁾ Με την παράγραφο 2 του διατάγματος ορίσθηκε ότι η έναρξη λειτουργίας του Πανεπιστημίου θα λάβει πανηγυρικό χαρακτήρα. Έτσι με την από 26 Απριλίου 1837 "Δηλοποίηση" της "επί των εκκλησιαστικών κ.λπ. Γραμματείας" που αποτέλεσε μια μορφή ευρείας δημοσιότητας, γνωστοποιήθηκε η έναρξη λειτουργίας του Πανεπιστημίου και προσκλήθηκαν να εγγραφούν οι πρώτοι φοιτητές.⁽⁷⁾

Οι λεπτομέρειες οργανώσεως και λειτουργίας του Πανεπιστημίου ορίσθηκαν με τον προσωρινό κανονισμό (βδ. 14/26 Απριλίου 1837) που ίσχυσε μέχρι το 1911 με αλληπάλληλες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις, παρόλες τις προσπάθειες που έγιναν για τη σύνταξη οριστικού κανονισμού.⁽⁸⁾ Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό το Πανεπιστήμιο περιλάμβανε τέσσερες σχολές (Θεολογίας, Νομικών Επιστημών, Ιατρικής και Φιλοσοφίας).

Η ίδρυση του Πανεπιστημίου προκάλεσε και πολλές πολιτικές επικρίσεις⁽⁹⁾ ενώ πολλοί επιφανείς της εποχής, όπως Maurer, Αρμανσπεργ, Ραγκαβής, που διαδραμάτιζαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νέας μορφής του ελληνικού κράτους, διεκδίκησαν την πατρότητα⁽¹⁰⁾ της ιδέας της ίδρυσης του Πανεπιστημίου. Όμως, η ιδέα της ίδρυσης δεν ανήκε σε κανένα αλλά ανήκε στο έθνος, το οποίο με τις πνευματικές του εκδηλώσεις και προσπάθειες επέβαλε την

(4) Αρ. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ. 28

(5) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 38

(6) Αρ. Βαμπά, ό.π. σ. 64-65

(7) Αρ. Βαμπά, ό.π. σ. 65

(8) Κ. Παπαάνου, ό.π. σ. 40

(9) Η εφημερίδα "ΕΛΠΙΣ" 6 Μαΐου 1837 έγραψε "Η ίδρυση του Πανεπιστημίου ήταν μία των γελοίων εκείνων αγυρτικών επιδείξεων με τας οποίας προσπαθούν οι ξενοκράται μας να φενασκίσωσι τους μωροπίστους... και να εμπαίξωσι και την διψώσαν επιστημονικήν εκπαίδευσιν νεολαία μας".

Στην εφημερίδα "ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ" 1937 σ 1799 ο Βλαχογιάννης έγραψε ότι το Πανεπιστήμιο ήταν αγουρογεννημένο".

(10) Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της Ανώτατης Παιδείας Αθήνα 1971 σ. 23-29

ίδρυση αυτή, ως πραγματική, πνευματική και εθνική ανάγκη του ελληνικού λαού. (11)

Το Πανεπιστήμιο στα πρώτα στάδια της λειτουργίας του αντιμετώπισε μεγάλες δυσκολίες εξαιτίας της έλλειψης υλικών μέσων και της ανομοιογενούς σύνθεσης του φοιτητικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα το 1838 να δημιουργηθούν τέτοιες συνθήκες που λίγο έλειψε να διακοπή η λειτουργία του. (12) Εξάλλου, βασική αιτία στη δυσλειτουργία του Πανεπιστημίου αποτελούσε και η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου, που θα ρυθμιζε ολοκληρωμένα και όχι αποσπασματικά το σύνολο των οργανωτικών και λειτουργικών πανεπιστημιακών πραγμάτων και θα προσδιόριζε τη θέση και την υπόστασή του ως ανώτατου εκπαιδευτικού και επιστημονικού ιδρύματος.

Το Πανεπιστήμιο διατήρησε τον τίτλο του "Πανεπιστήμιο του Οθωνος" μέχρι την πολιτική μεταβολή του 1862. Τότε η προσωρινή κυβέρνηση της Ελλάδος με "θέσπισμα" (13) κατήργησε τον τίτλο αυτό και μετενόμασε το Πανεπιστήμιο σε "Εθνικό Πανεπιστήμιο" ως ίδρυμα κοινό για ολόκληρο το έθνος. Κατά την περίοδο αυτή το Πανεπιστήμιο ήταν καλά ριζωμένο και η λειτουργική του παρουσία ήταν καθοριστική στις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις, γεγονός που είχε συνέπειες στην περαιτέρω πορεία του. (14) Τα πολιτικά πάθη, οι κομματικοί ανταγωνισμοί, οι πολιτικές αντιθέσεις, οι έντονες και διαρκείς πολιτικές μεταβολές επηρέασαν την εξελικτική πορεία του Πανεπιστημίου και παρέσυραν το διδακτικό προσωπικό του σε πολιτικές διαμάχες, (15) με αποτέλεσμα το Πανεπιστήμιο να παρουσιάσει προβλήματα μη αυτοδύναμης λειτουργίας και να δώσει έτσι την αφορμή στην πολιτεία για μεγαλύτερη παρέμβαση στην εσωτερική του λειτουργία.

Το 1911 το Πανεπιστήμιο άλλαξε επωνυμία και νομική υπόσταση, επειδή τούτο κρίθηκε αναγκαίο μετά τη δημοσίευση, (16) της διαθήκης του Ιωάννου Δομπόλη, ομογενούς από τη Ρωσία, με την οποία κατέλιπε κληροδότημα για την ανέγερση νέου Πανεπιστημίου με τίτλο "Καποδιστριακόν". Μολονότι ο Καποδίστριας δεν ίδρυσε το Πανεπιστήμιο και για την παράλειψη αυτή του αποδόθηκε η μομφή του "φωτοσβέστη" (17) από τους μορφωμένους της εποχής, εντούτοις το Πανεπιστήμιο ονομάστηκε "Καποδιστριακόν" σε εκπλήρωση υπόσχεσης του διαθέτου στον κυβερνήτη. Σε εκπλήρωση του όρου της διαθήκης το Πανεπιστήμιο διαιρέθηκε με τους νόμους ΓΩΚΓ 3823/1911 και ΓΩΚΕ 3825/1911 σε δύο πανεπιστήμια. Στο "Εθνικόν Πανεπιστήμιον" με τις σχολές Φυσικομαθηματική,

(11) Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας Αθήνα 1971, σ. 28-30

(12) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 52-55

(13) Αρ. Βαρπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ.28

(14) Β. Σφυρόερα, Βραχύ χρονικό για τα εκατόν πενήντα χρόνια του Πανεπιστημίου (1837-1987) σ. 16

(15) Κ. Παπαάνου, ό.π. σ. 108

(16) Πανεπιστήμιο Αθηνών για τα εκατόν πενήντα χρόνια (1837-1987) σ. 61

(17) Μ. Στασινόπουλου: ό.π. σ. 20

Ιατρική και το Φαρμακευτικό Σχολείο και στο "Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον" με τις σχολές Θεολογική, Φιλοσοφική και Νομική. Τα δύο αυτά Πανεπιστήμια, με βάση τις διατάξεις των άρθρων 1 των ανωτέρω νόμων, είχαν χωριστή νομική προσωπικότητα και ξεχωριστή περιουσία, τελούσαν δε υπό τον ανώτατο έλεγχο και την εποπτεία του κράτους με κοινή κεντρική διοίκηση. Η διαίρεση αυτή δημιούργησε καταρχήν μερικά προβλήματα, ταυτόχρονα όμως έλυσε και μερικά λειτουργικά θέματα με την συμπληρωματική εφαρμογή των διατάξεων των νόμων και στα δύο ιδρύματα. Πάντως οι διατάξεις αυτές στο σύνολό τους αποτέλεσαν ένα "σύγχρονο" (18) για την εποχή αυτή οργανισμό και δημιούργησαν μια νέα μεταρρυθμιστική προσπάθεια για την πορεία λειτουργίας του Πανεπιστημίου. Η μεταρρυθμιστική αυτή προσπάθεια συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε με την ψήφιση στις 23 Ιουλίου 1922 ενός νέου νόμου-οργανισμού (ν 2905/1922), που ήταν ένας ολοκληρωμένος και εκσυγχρονισμένος οργανισμός, (19) αφού περιέλαβε στη ρυθμιστικότητά του και αρκετές νέες τροπολογίες για να καλύψει και νέα λειτουργικά θέματα που στο μεταξύ είχαν δημιουργηθεί και προταθεί. (20)

Κατά την περίοδο αυτή πολλά γεγονότα και πολιτικές ανακατατάξεις επηρέασαν την πορεία του Πανεπιστημίου. Οι Βαλκανικοί αγώνες, οι εκθρονίσεις και παλινρθώσεις των βασιλέων, οι επεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων, η οικονομική δυσπραγία του κράτους, ο πόλεμος με το τεράστιο προσφυγικό πρόβλημα της μικρασιατικής συμφοράς, δημιούργησαν και επιδείνωσαν την κοινωνική και πολιτική αστάθεια, (21) που τελικά εμπόδισε την ολοκλήρωση και γρήγορη εξέλιξη της πορείας του Πανεπιστημίου.

Με το νέο οργανισμό (ν 2905/1922) τα δύο Πανεπιστήμια ενώθηκαν σε ένα ίδρυμα με τον τίτλο "Αθήνησιν Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον" και έτσι καταργήθηκε ο τυπικός χωρισμός τους. Εξάλλου με τον οργανισμό αυτό το Πανεπιστήμιο διευρύνθηκε και περιέλαβε πέντε (5) σχολές [Θεολογική, Φιλοσοφική, Νομική με δύο τμήματα (Νομικό και Πολιτικό), Ιατρική, στην οποία ανήκε το (Φαρμακευτικό και Οδοντιατρικό σχολείο), Φυσικομαθηματική με τρία τμήματα (Φυσικό, Μαθηματικό, χημικό)]. Μολονότι ο οργανισμός αυτός κωδικοποίησε τη διεσπαρμένη νομοθεσία, εξαφάνισε τη σύγχυση που επικρατούσε κατά την εφαρμογή της και προσαρμόστηκε περισσότερο στις επιστημονικές εξελίξεις της εποχής, εντούτοις ατομικά ή ομαδικά συμφέροντα, τόσο του διδακτικού όσο και των φοιτητών συνέβαλαν στις αλληπάλληλες μεταβολές και τροποποιήσεις του. (22)

(18) Α. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσσαλονίκη 1982 σ. 27

(19) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 178.

(20) Α. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ό.π. σ. 27

(21) Α. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ό.π. σ. 30

Β. Σφυρόερα, Βραχύ χρονικό για τα εκατόν πενήντα χρόνια του Πανεπιστημίου Αθηνών (1837-1987) σ. 18

(22) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 209-210

Τα πράγματα όμως και πάλι δεν είναι ευχάριστα για το Πανεπιστήμιο, γιατί και το 1930 τις ίδιες ελλείψεις και αδυναμίες εμφάνισε με την αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού, την επέκταση του γνωστικού περιεχομένου των επιστημών, την έλλειψη βιβλιοθηκών και τα περιορισμένα οικονομικά μέσα με αποτέλεσμα τον περιορισμό της αποδοτικής λειτουργίας του. (23)

Ωστόσο, το Πανεπιστήμιο απέκτησε νέο οργανισμό με τον ν5343/1932, ο οποίος στηρίχθηκε κυρίως στις προτάσεις και απόψεις του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Μονάχου Καραθεοδωρή. Με τον οργανισμό αυτό το Πανεπιστήμιο απέκτησε το σημερινό του τίτλο "Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον" και συνέχισε την πορεία της λειτουργίας του χωρίς τροποποιήσεις ιδιαίτερες στο θεσμικό του πλαίσιο, μέχρι το 1982.

Χαρακτηριστικό πάντως γεγονός είναι ότι οργανισμός αυτός, που ίσχυσε για πενήντα ολόκληρα χρόνια, με μόνη εξαίρεση τις περιόδους των ανώμαλων πολιτικών μεταβολών, ήταν ένας ολοκληρωμένος οργανισμός παρά τις αντιδράσεις (24) και την κριτική από τους καθηγητές και φοιτητές κατά την ψήφιση του νομοθετήματος. Αποτέλεσε το βασικό εκείνο νομοθέτημα το οποίο κάλυπτε όχι μόνο τα λειτουργικά κενά των άλλων ιδρυμάτων με την παραπομπή τους σ αυτόν, αλλά και τη λειτουργία της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης. Η ιστορική πορεία του Πανεπιστημίου Αθηνών ήταν καθοριστική για τη λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα, γιατί με τη συμμετοχή του σε όλες τις εκπαιδευτικές διαδικασίες δημιούργησε και διαμόρφωσε, παρά τις κατά καιρούς έντονες πολιτικές αντιθέσεις, τους περισσότερους εκπαιδευτικούς θεσμούς σε όλη τουστη νομική, πολιτική και φιλοσοφική διάσταση. Το 1982 με τη ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου (ν1268/82 "Για τη δομή και τη λειτουργία των ΑΕΙ") το Πανεπιστήμιο εισήλθε σε μια νέα περίοδο λειτουργίας με νομοθετημένους πρωτόγνωρους θεσμούς και η ιστορική του πορεία συμπίπτει πλέον απόλυτα με την πορεία λειτουργίας των άλλων ιδρυμάτων.

β. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Η εμφάνιση του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου έγινε με τον τίτλο "Συλλογή Πολυτεχνική" όπως ορίσθηκε στο από 10/22 Μαΐου 1834 διάταγμα "περί επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών κ.λπ."

Η Συλλογή αυτή αποτέλεσε (25) την απαρχή για την ίδρυση αργότερα του πρώτου κατώτερου τεχνικού σχολείου της

(23) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 216-217

(24) Α. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσ/νίκη 1982 σ. 34-36

(25) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 131
 Ίδε και Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Οδηγός σπουδών Αθήνα 1986 σ. 12

χώρας, του "Κυριακάτικου Σχολείου", με το από 31 Δεκ. 1836 /12 Ιανουαρίου 1837 β. διάταγμα "περί εκπαίδευσως εις την Αρχιτεκτονικήν". Ο σκοπός του σχολείου τούτου ήταν να εκπαιδεύσει αρχιτεχνίτες και μάστορες στην Αρχιτεκτονική. Η έναρξη λειτουργίας του σχολείου έγινε τον Οκτώβριο του 1837 με την από 15 Οκτωβρίου 1837 "Κοινοποίησιν" (26) της Γραμματείας των εσωτερικών στην οποία υπαγόταν. Με το από 22 Οκτωβρίου 1843 διάταγμα "περί διοργανισμού του εν Αθήναις Σχολείου των τεχνών" το σχολείο αυτό μετονομάστηκε σε "Σχολείο των Τεχνών" και διαιρέθηκε σε τρία τμήματα (Κυριακάτικο, Καθημερινό και Σχολείο Ανώτερο). Επίσης αναβαθμίστηκε από άποψη εκπαίδευσης από δημοτικό σε σχολείο μέσης τεχνικής εκπαίδευσης.

Με το από 26 Αυγούστου 1863 "θέσπισμα" το σχολείο προήχθη σε σχολείο ανώτερης στάθμης και του αναγνωρίστηκε η δυνατότητα πέρα από την τεχνική-πρακτική εκπαίδευση να παρέχει και θεωρητική μόρφωση διευρύνοντας έτσι τον κύκλο της εκπαιδευτικής του αρμοδιότητας.

Με τη μορφή αυτή το σχολείο συνέχισε την περιπετειώδη λειτουργία του, επηρεασμένο όμως από τις επικρίσεις και τις πράξεις βίας που εκδηλώθηκαν κατά την εποχή αυτή με αποκορύφωμα την απόπειρα που έγινε το 1860 για την ανατίναξη και το κάψιμό του. (27) Με το από 23 Απριλίου 1873 διάταγμα "περί παραδοχής της αιτήσεως του Γ. Αβέρωφ να μετονομασθή κ.λπ." το σχολείο τούτο μετονομάστηκε σε "Μετσόβιο Πολυτεχνείο" σε εκτέλεση της διαθήκης του μεγάλου ευεργέτη Γ. Αβέρωφ που καταγόταν από το Μέτσοβο.

Το 1887 με το νόμο ΑΦΜΑ/1887 το εκπαιδευτήριο απόκτησε τη μορφή ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος τεχνικής εκπαίδευσης και μάλιστα το μοναδικό της χώρας με σκοπό την "επιστημονικήν Μόρφωσιν Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανουργών" και μετονομάστηκε ξανά με το εκτελεστικό του νόμου διάταγμα της 4 Ιουλίου 1887 σε "Σχολείο Βιομηχάνων Τεχνών". Ο νόμος ΑΦΜΑ/1887 αποτέλεσε τον πρώτο οργανισμό του ανώτατου αυτού ιδρύματος, γιατί ρυθμίστηκαν θέματα οργάνωσης, διοίκησης, διδακτικού προσωπικού, σπουδαστικά και άλλα. Παρόλα αυτά το ίδρυμα δεν κατόρθωσε να αποκτήσει τη μορφή και τη θέση ενός ολοκληρωμένου ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης γιατί αντιμετώπισε, όπως ήταν φυσικό κατά το πρώτο στάδιο της πορείας του, τις ίδιες αδυναμίες με εκείνες του Πανεπιστημίου Αθηνών, με χαρακτηριστικό ίσως γεγονός την υπαγωγή του το 1890 στο Υπουργείο Εσωτερικών (Διεύθυνση Δημοσίων Έργων), δηλαδή σε χώρο άσχετο με εκείνο που δημιουργούνταν και διαμορφώνονταν τα προβλήματα γενικότερα της εκπαίδευσης.

Το 1913 το ίδρυμα άλλαξε φορέα και υπήχθη στο Υπουργείο Συγκοινωνιών, που στο μεταξύ ιδρύθηκε με το ν276/1913. Το ίδρυμα απέκτησε τον οριστικό του τίτλο "Εθνικόν Μετσόβιον Πολυτεχνείο" με το ν388/1914 και

(26) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 132.

(27) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 136.

καθορίστηκε με το νόμο αυτό η μορφή του ως νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, συγχρόνως δε διευρύνθηκε και δημιουργήθηκαν νέες σχολές και αναγνωρίσθηκε ως ισότιμο με το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ο νόμος αυτός αποτέλεσε την απαρχή μιας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στη λειτουργία του ιδρύματος που συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε με το νόμο 980/1917 οπότε το ίδρυμα αναπτύχθηκε ακόμη περισσότερο⁽²⁸⁾ και διαμορφώθηκε σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα επιστημονικής τεχνικής μόρφωσης, με μεγαλύτερη αυτοδιοίκηση και με τη δυνατότητα να αποφασίζει μόνο του για τις ίδιες του τις υποθέσεις.

Με τους ν3940/1929 και 4785/1930 το ίδρυμα μετεξελιχθηκε και προσαρμόσε τη λειτουργία του με εκείνη του Πανεπιστημίου Αθηνών αφού καταργήθηκε η παλιά λειτουργική σχολική μορφή με διευθυντή και εισήχθηκε ο θεσμός του Πρύτανη. Εξάλλου, με το άρθρο 1 των ανωτέρω νόμων, αναβαθμίσθηκε σε "Κέντρο θεωρητικών και πρακτικών επιστημονικών ερευνών" και διασφαλίσθηκε η θέση του στην ιεραρχία της ανώτατης εκπαίδευσης σαν δεύτερου μετά το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έτσι, το ίδρυμα συνέχισε την ανοδική και εξελικτική του πορεία με πέντε σχολές (Πολιτικών Μηχανικών, Μηχανολόγων-Ηλεκτρολόγων, Αρχιτεκτόνων, Χημικών Μηχανικών, Τοπογράφων), χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, αφού τα πολιτικά γεγονότα της εποχής (προσφυγικά, η δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936, οι εκκαθαρίσεις με τις Δ και ΚΖ/1935 Συντακτικές Πράξεις) δεν είχαν σοβαρές επιπτώσεις⁽²⁹⁾ στη λειτουργία του. Ωστόσο, τα πολιτικά αυτά γεγονότα διέβρωσαν γενικότερα τους πανεπιστημιακούς θεσμούς γιατί τους παρέσυραν στις πολιτικές αντιθέσεις, επιδρώντας έτσι αποφασιστικά στη λειτουργία τους.

Το ίδρυμα με το άρθρο 1 του ν2334/1940 άλλαξε εποπτικό φορέα και υπήχθηκε στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας όπου ήταν και ο φυσικός του χώρος για την ενιαία αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών του θεμάτων. Η εξελικτική πορεία του ιδρύματος συνεχίσθηκε με ουσιαστική συμβολή στην επιστημονική και τεχνική εξέλιξη της χώρας και το 1982 με τη ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου (ν1268/82) εισήλθε και αυτό σε μια νέα περίοδο λειτουργίας.

γ) Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.

Η εμφάνιση της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών έγινε το 1843 με τη μορφή του "Σχολείου Ωραίων Τεχνών" που αποτελούσε ένα από τα τρία τμήματα της αρχικής σταδιακής μορφής του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, του "Σχολείου των Τεχνών". Το σχολείο αυτό αποτέλεσε την προετοιμασία της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και την απαρχή για την επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης.

(28) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 185-187

Ιδε και Ε.Μ.Π. οδηγός σπουδών, Αθήνα 1986 σ. 13

(29) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 219-277

Στην ίδρυση και την πρόοδο του σχολείου συνέβαλαν αποφασιστικά οι εμπνευσμένοι "φιλόμουσοι" της εποχής, οι οποίοι είχαν και την αρχική ιδέα της ίδρυσης και της λειτουργίας του. Η γνωστή Δούκισσα της Πλακεντίας δώρισε στο σχολείο υλικά μέσα διευκολύνοντας έτσι τη λειτουργία του. Ο ζωγράφος Πέτρο Πονιρότ ξεκίνησε τη διδασκαλία του μαθήματος της ζωγραφικής και ο διευθυντής του "Σχολείου των Τεχνών" ο Φρ. Τσέντερ προχώρησε στην "ντε φάκτο" λειτουργία του καλλιτεχνικού σχολείου και την ίδρυση πινακοθήκης.

Με το από 26 Αυγούστου 1863 "θέσπισμα" ολοκληρώθηκε νομοθετικά η μετονομασία του σχολείου σε "Καλλιτεχνικόν Σχολείον" και συνεχίστηκε η πορεία της λειτουργίας του με μεγάλη όμως δυσκολία, γιατί λειτουργούσε μαζί με άλλους εκπαιδευτικούς κλάδους που συνέπιπταν με την πορεία λειτουργίας του Πολυτεχνείου. Το πρώτο βήμα για το χωρισμό του και την ανεξαρτητοποίησή του έγινε το 1873 με τη διαίρεση του σπουδαστικού συμβουλίου σε ένα για το "Καθημερινό Σχολείο" από το οποίο εξελίχθηκε το Παλυτεχνείο, κι ένα για το "Καλλιτεχνικό" από το οποίο εξελίχθηκε η σχολή.

Με το ν.ΑΦΜΑ/1887, με τον οποίο καθορίστηκε η βασική οργάνωση του Πολυτεχνείου σαν εκπαιδευτικού ιδρύματος ανώτερης στάθμης, προβλέφθηκε η αναδιοργάνωση του Καλλιτεχνικού Σχολείου με τέσσερες κατευθύνσεις σπουδών (ζωγραφικής, πλαστικής, χαρακτικής και κοσμηματογραφίας). Το σχολείο χωρίστηκε διοικητικά με το ν. ΓΧΙΑ/1910 και αναβαθμίστηκε σε ίδρυμα καλλιτεχνικής εκπαίδευσης ανώτερης στάθμης και εκπαίδευσης και υπήχθη στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Ο σκοπός του σχολείου, όπως ορίστηκε με το από 28 Ιουλίου 1910 εκτελεστικό του νόμου διάταγμα ήταν "η θεωρητική και πρακτική μόρφωση των καλλιτεχνών". Οριακό σημείο της εξελικτικής πορείας του σχολείου ήταν το έτος 1930, δεδομένου ότι με το ν.4791/1930 το σχολείο απέκτησε τον πρώτο του οργανισμό, αναβαθμίστηκε σε ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης ανεξάρτητο και ισότιμο με το Πολυτεχνείο με ιδιόδημοσίου δικαίου νομική προσωπικότητα και ξεχωριστό τίτλο που και αυτός αναβαθμίστηκε από σχολείο σε "Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών". Ο οργανισμός της σχολής συμπληρώθηκε με το από 7 Μαρτίου 4/Ιουνίου 1934 διάταγμα, με το οποίο ρυθμίστηκαν και άλλα λειτουργικά θέματα και ολοκληρώθηκε έτσι το νομοθετικό πλαίσιο της λειτουργίας της.

Με τα δύο αυτά νομοθετήματα η Σχολή απέκτησε ένα πλήρη εσωτερικό κανονισμό και διεύρυνε έτσι το σκοπό της λειτουργίας της που προσδιορίστηκε πλέον ως: "α) Εν ταις εικαστικές τέχνες πρακτικήν και θεωρητικήν μόρφωσιν β) ανάπτυξιν παρά τω κοινώ καλλιτεχνικώ αισθήματι γ) ειδικήν μόρφωσιν

(30) Κ. Παπαπαγού, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 152

(31) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 153

διδασκάλων των τεχνικών μαθημάτων".

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια της σχολής συνεχίσθηκε και κατόρθωσε να βελτιώσει σταδιακά ακόμη περισσότερο την εξέλιξή της, με αλληπαλλήλες νομοθετικές ρυθμίσεις που απέβλεπαν στην αναδιάρθρωση της εσωτερικής λειτουργίας ώστε να ανταποκριθεί καλύτερα στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης με την καλλιτεχνική και εκπαιδευτική της αποστολή. Το 1982 με την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου (ν.1268/82) εισήλθε και αυτή σε μια νέα περίοδο λειτουργίας με ενιαίο μαζί με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας και πρόσθετα με το πδ 123/84 που εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση του νόμου για την καθολική αντιμετώπιση της ιδιαιτερότητας του εκπαιδευτικού της περιεχομένου.

δ) Γεωργικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η πολύχρονη λειτουργία του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, η ανύψωση της επιστημονικής στάθμης της χώρας, η ανάγκη για εξειδικευμένα στελέχη για την πρόοδο της οικονομίας⁽³²⁾ συνέβαλαν αποφασιστικά στην ίδρυση της Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής Αθηνών και διευκόλυναν την οργάνωση και τη λειτουργία της.

Η Γεωργική εκπαίδευση της χώρας ξεκίνησε με το γεωργικό σχολείο που ιδρύθηκε στην Τίρυνθα από τον Καποδίστρια.⁽³³⁾ Το σχολείο αυτό το 1915 μετατράπηκε σε γεωργική σχολή που περιλάμβανε το Βοτανικό κήπο και αποτέλεσε τον πρόδρομο της σχολής. Έτσι, με το ν.1844/1920 ιδρύθηκε η "Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή" στην οποία εντάχθηκε η σχολή με όλα τα περιουσιακά της στοιχεία και υπήχθηκε στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Γεωργίας.

Ο σκοπός της Σχολής, όπως ορίσθηκε με το από 31 Ιανουαρίου 1920 εκτελεστικό του νόμου διάταγμα, ήταν η παροχή "ανωτέρας γεωργικής εκπαίδευσης". Η σχολή δεν άργησε να εξελιχθεί σε ίδρυμα ανωτάτης εκπαίδευσης, γιατί το νομοθετικό πλαίσιο της λειτουργίας στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης είχε επηρεασθεί και διαμορφωθεί από το πλαίσιο λειτουργίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η νομοθετική ολοκλήρωση για την ένταξή της στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης έγινε με το ν.3894/1929, όπου μετονομάσθηκε από Ανωτέρα σε Ανωτάτη Σχολή. Η εξέλιξη της σχολής συνεχίστηκε χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, γιατί ο χώρος της ανώτατης εκπαίδευσης, με διαμορφωμένους του πανεπιστημιακούς θεσμούς, ήταν πλέον γνωστός. Με το νόμο 6263/1934 η σχολή αναδιοργανώθηκε και εξελίχθηκε ουσιαστικά και τυπικά σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα απολαμβάνουσα διοικητικής αυτοτέλειας όπως και το Εθνικό Πανεπιστήμιο με

(32) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 191

(33) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 192

το οποίο αναγνωρίσθηκε ως ισότιμη και κατατάχθηκε στη σειρά της ιεραρχικής εκπαιδευτικής διαβάθμισης μετά το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Η σχολή συνέχισε τη λειτουργία της με νέες προσαρμογές και εξελίξεις της εκπαιδευτικής της διαδικασίας μέχρι το 1937 που αποφασίστηκε η διακοπή της λειτουργίας της σαν ανεξάρτητης σχολής και η ένταξή της στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.⁽³⁴⁾ Η σχολή μέχρι το 1943 που αποφασίσθηκε ξανά η ανασύστασή της ως ανεξάρτητης και η υπαγωγή της στο Υπουργείο Γεωργίας πέρασε μία περίοδο κρίσης στη λειτουργία της δεδομένου ότι δεν κατόρθωσε να την βελτιώσει με άλλη νομοθετική μεταβολή και συνεπώς ξεκίνησε από την αρχή μια νέα περίοδο δράσης. Η διοικητική ένταξη της σχολής στο Υπουργείο Παιδείας, ως ενιαίου κρατικού φορέα της εκπαίδευσης, έγινε με το 3973/1959 ν.διάταγμα. Η σχολή συνέχισε την εξελικτική της πορεία βελτιώνοντας τη λειτουργία της με την προσαρμογή του νομοθετικού της πλαισίου προς εκείνο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έτσι, με τον α.ν.532/1945 και το εκτελεστικό του νόμου διάταγμα της 30 Νοεμβρίου 1945 "περί αντικαταστάσεως τίτλων Διευθυντού" αναβαθμίσθηκαν οι διοικητικές και ακαδημαϊκές της αρχές και μετονομάσθηκαν ο Διευθυντής σε Πρύτανη, ο Υποδιευθυντής σε Αντιπρύτανη και το Διδακτικό Συμβούλιο σε Συνέλευση των Καθηγητών. Η αυτοτέλειά της αποκατάσθηκε και για την αποκατάσταση αυτή, μετά την απελευθέρωση, ειδικά προέβλεψε το νομοθέτημα αυτό. Εξάλλου, η εξομοίωση επεκτάθηκε με το από 26 Απριλίου 1945 διάταγμα και στις περιπτώσεις εκλογής και διορισμού του διδακτικού καθηγητικού προωπικού της σχολής και εφαρμόσθηκε πλέον ό,τι εφαρμοζόταν (άρθρ. 54 επ. ν.5343/1932) και για το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Με το νομοθετικό αυτό πλαίσιο η σχολή συνέχισε την εκπαιδευτική της αποστολή ώσπου το 1982 με την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου (ν.1268/82) εισήλθε ενιαία με τα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα σε μία νέα περίοδο λειτουργίας.

Η Σχολή με το πδ 377/16-6-1989 (ΦΕΚ166ΤΑ) μετεξελιχθηκε και μετονομάσθηκε σε "Γεωργικό Πανεπιστήμιο Αθηνών". Η αναβάθμιση αυτή θα οδηγήσει τη σχολή στην ανάπτυξη μιας νέας δομικής και λειτουργικής καταστάσης με βάση την πανεπιστημιακή οργάνωση και εξέλιξη. Θα διευκολύνει τους αναπτυξιακούς στόχους και την οργανωτική ανάπτυξη της, αφού οι εξελίξεις της επιστήμης και οι ανάγκες της ελληνικής γεωργίας επιβάλλουν την αύξηση των ακαδημαϊκών της μονάδων για τη βελτίωση της λειτουργικότητάς της, τη διεύρυνση της συμμετοχής των μελών της και την αναβάθμιση των προπτυχιακών, μεταπτυχιακών σπουδών και της έρευνας.

(34) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα, 1970 σ. 289

(35) ΑΓΣΑ εφημερίδα ακαδημαϊκού έτους 1978 Αθήνα σ. 7

ε) Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η επέκταση του εμπορίου και της βιομηχανίας και η ανάπτυξη της οικονομίας δημιούργησαν την επιτακτική ανάγκη της ίδρυσης εκπαιδευτηρίου εμπορικής μόρφωσης για την εκπαίδευση ειδικών στελεχών για τους διάφορους τομείς ανάπτυξης της χώρας. (36)

Με το ν.2191/1920 που εκδόθηκε για την εκτέλεση της διαθήκης του Γρ. Μαρασλή με την οποία κληροδοτήθηκε ένα ακίνητο για τη στέγαση εμπορικού εκπαιδευτηρίου, ιδρύθηκε η "Ανωτάτη Σχολή Εμπορικών Σπουδών" και ορίσθηκε ως σκοπός της η ανωτάτη εμπορική εκπαίδευση. Η σχολή άρχισε τη λειτουργία της απευθείας ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα αυτοδιοικούμενο και ισότιμο με το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η άποψη που υποστηρίχθηκε ότι προδρομος της σχολής ήταν η "Βιομηχανική και Εμπορική Ακαδημία Ρουσοπούλου", η οποία λειτουργούσε ως ιδιωτικό εκπαιδευτήριο, δημιούργησε πολλές αμφιβολίες και επιφυλάξεις για την αποδοχή της, (37) γιατί η σχολή λειτούργησε από την αρχή ως κρατικό ίδρυμα και συνεπώς δεν υπήρξε διαδοχική μετεξέλιξη της Ακαδημίας ώστε να δικαιολογηθεί η άποψη αυτή.

Η σχολή συνέχισε την πορεία της ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και με το από 5 Μαΐου 1926 ν.διάταγμα διευρύνθηκε ακόμη περισσότερο και περιέλαβε στην εκπαιδευτική της αρμοδιότητα και τις οικονομικές επιστήμες. Ταυτόχρονα μετονομάσθηκε σε "Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών", με σκοπό την παροχή ανώτατης θεωρητικής και εφαρμοσμένης οικονομικής και εμπορικής μόρφωσης. Οι προσπάθειες της σχολής για την προσαρμογή της διοικητικής της δομής με εκείνης του Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο κατεξοχήν διαμόρφωνε του πανεπιστημιακού θεσμού, συνεχίσθηκαν και με τον α.ν.19 Νοεμβρίου 1935 "περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των περί Ανωτάτων Εμπορικών διατάξεων" απέκτησε όμοιες ακαδημαϊκές αρχές (πρύτανη, Σύγκλητο κ.λπ.).

Η σχολή υπήχθηκε στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας με τον α.ν.1622/1939 και με το ν.δ.2007/1939 αναγνωρίσθηκε η ιστιμία της ως προς το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και καθορίσθηκε η ιεραρχική εκπαιδευτική της διαβάθμιση μετά το Πολυτεχνείο. Με το ν.δ.954/1942 η σχολή απέκτησε ένα βασικό οργανισμό που έλυσε τα περισσότερα λειτουργικά της προβλήματα και δόθηκε η δυνατότητα με νομοθετική παραπομπή της συμπλήρωσης του νομοθετικού πλαισίου της λειτουργίας της με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων που ίσχυαν για το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

(36) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 197

(37) Κ. Παπαπάνου, ο.π. σ. 199

Ιδε ΑΣΟΕΕ Διοικητική εφημερίδα 1979-1980 σ. 5-6

Με τη ρυθμιστική αυτή αναδιοργάνωση ολοκληρώθηκε η παραδοχή και η ένταξη της σχολής σαν αυτοδιοικούμενο εκπαιδευτικό ίδρυμα στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Με το νδ.3401/1955 αναδιάρθρωθηκε η σπουδαστική της λειτουργία αφού αυξήθηκε η διάρκεια σπουδών από τρία σε τέσσερα χρόνια.

Η σχολή συνέχισε την εξελικτική της πορεία με την ίδια νομοθετημένη λειτουργική μορφή μέχρι το 1982 που η λειτουργία της πλέον ρυθμίζεται από τις διατάξεις του νέου θεσμικού πλαισίου (ν1268/1982).

Η σχολή με το πδ 377/16-6-1989 (ΦΕΚ 166 ΤΑ) μετεξελίχθηκε και μετονομάσθηκε σε "Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών". Η μετεξέλιξη αυτή θα συμβάλει στην ανάπτυξη μιας νέας δομικής και λειτουργικής κατάστασης με βάση την πανεπιστημιακή οργάνωση και εξέλιξη. Με τη νέα πανεπιστημιακή μορφή θα καταστεί δυνατή η παραπέρα ανάπτυξη και δραστηριοποίηση των επιστημών της, που ως τώρα αποτελούσαν το αντικείμενό της, με έμφαση βέβαια στους κλάδους που παρουσιάζουν αναμενόμενο ενδιαφέρον σαν αποτέλεσμα μετεξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας, της διεθνούς συνεργασίας στην πρόοδο και διάχυση της σύγχρονης τεχνολογίας.

στ) Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ανάγκη για την ίδρυση και δεύτερου Πανεπιστημίου εκτός Αθηνών είχε αναγνωρισθεί από το 1912, όχι μόνο ως ίδρυση ενός νέου πνευματικού κέντρου αλλά κυρίως για την καλλιέργεια της επιστημονικής και διδακτικής άμιλλας στην περιφέρεια.⁽³⁸⁾ Η ανάγκη όμως αυτή δεν υλοποιήθηκε, γιατί ο παγκόσμιος πόλεμος, που στο μεταξύ ξέσπασε, με τα θλιβερά επακόλουθα είχε ως αποτέλεσμα την ματαίωση της ίδρυσης του Πανεπιστημίου.

Η ιδέα για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην πρωτεύουσα της Βορείου Ελλάδος διατυπώθηκε με τη μορφή υπομνήματος⁽³⁹⁾ από τον Κ. Καραθεοδωρή το 1919, όταν η Θεσσαλονίκη είχε αποκτήσει τη λευτεριά της από τον τουρκικό ζυγό.

(38) Εισηγητική έκθεση νομοσχεδίου για την ίδρυση του Πανεπιστημίου, 9 Ιουλίου 1924.

(39) Βλ. Κ. Καραθεοδωρή, Υπόμνημα προς την ελληνική κυβέρνηση για την ίδρυση νέου Πανεπιστημίου, Παρίσι 20 Οκτ. 1919 σ. 1 επ, όπου εντοπίζεται η καθολική άποψη του θέματος, διατυπώνεται ο προτεινόμενος σκοπός για την ίδρυση του νέου Πανεπιστημίου, γίνεται αναλυτική καταγραφή της οργανωτικής του λειτουργίας και διατυπώνονται απόψεις για τη χωροθέτησή του μεταξύ των πόλεων της Θεσσαλονίκης, της Σμύρνης ή μιας των παρακτίων της Ασίας νήσων, με βάση γεωγραφικά, οικονομικά, πληθυσμιακά, πολιτιστικά κ.λπ. κριτήρια. Ειδικότερα για την επιλογή της έδρας του Πανεπιστημίου διατυπώνονται τα εξής: "πολλοί λόγοι συνηγορούν υπέρ μιας εκάστης των ανωτέρω λύσεων και φαίνεται δύσκολον να προβώμεν εις εκλογήν, πριν ή μελετήσωμεν το ζήτημα επιτοπίως". Ωστόσο για την πόλη της Θεσσαλονίκης διατυπώνεται η εξής άποψη: "Η Θεσσαλονίκη, από πολλών απόψεων, είναι έτι καλύτερον τοποθετημένη από την Σμύρνη δια να αποβή η έδρα Πανεπιστημίου. Κείται εγγύτερον της Δυτικής Ευρώπης, μετά της οποίας συνδέεται σιδηροδρομικώς. Ευρίσκεται επί της οδού, ήτις συνδέει την Ιταλίαν με την Κωνσταντινούπολιν, διασχίζουσα από δυσμών προς ανατολάς την βαλκανικήν χερσόνησον - μιας των κυριωτέρων οδών επικοινωνίας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας - ήτις θα ανακτήση την σπουδαιότητά της ευθύς μόλις συνδεθή με παράλληλον σιδηροδρομικήν γραμμήν. Επί πλέον, η Θεσσαλονίκη είναι πολύ καλλίτερον τοποθετημένη από την Σμύρνην δια την ίδρυσιν γεωργικού κολλεγίου, διότι εις τα πλησιόχωρα της Σμύρνης δεν υπάρχει, ούτως ειπείν, η καλλιέργεια των δημητριακών, ενώ η Μακεδονία και Θεσσαλία είναι προ παντός σιτοβολώνες".

Η απελευθέρωση της Σμύρνης, κατά τη μικρασιατική εκστρατεία, και η ένταξή της στην ελληνική επικράτεια δημιούργησε τις προϋποθέσεις, όπως προκύπτει από το σχετικό υπόμνημα, (40) για τη διεκδίκηση της έδρας του Πανεπιστημίου από την πόλη αυτή. Ωστόσο μετά τη μικρασιατική συμφορά του 1922 η ιδέα της ίδρυσης (41) εντοπίσθηκε στο χώρο της Θεσσαλονίκης.

Η ολοκλήρωση της ιδέας έγινε από τον Αλ. Παπαναστασίου ο οποίος με εισήγησή του, στην Δ' συντακτική συνέλευση πρότεινε την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Έτσι με το ν3341/1925 που ψηφίστηκε στις 14 Ιουνίου 1925 ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο που είχε ίδια δημοσίου δικαίου νομική προσωπικότητα και τίτλο "Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης".

Το Πανεπιστήμιο στα πρώτα στάδια της λειτουργίας του περιλάμβανε πέντε (5) σχολές (Θεολογική, Φιλοσοφική, Νομικών και Οικονομικών Επιστημών, Φυσικών και Μαθηματικών Επιστημών) και είχε όμοια οργανωτική διάρθρωση με εκείνη του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δηλαδή στήριζε τη λειτουργία του στην λειτουργική δομή του Πανεπιστημίου Αθηνών, του οποίου ο οργανισμός (ν2905/1922) αποτέλεσε το βασικό μοντέλο λειτουργίας του. Το ιδρυτικό αυτό νομοθέτημα (ν3341/1925) παρά τις αλλεπάλληλες νομοθετικές μεταβολές που άλλοτε το κατήργησαν και άλλοτε το επανέφεραν σε ισχύ αποτέλεσε τον πρώτο οργανισμό του ιδρύματος.

Η ανοδική πορεία του Πανεπιστημίου άρχισε το 1927 όπου οι σχολές του άρχισαν να λειτουργούν η μία μετά την άλλη με τις συνεχείς νομοθετικές του ρυθμίσεις. Με τον αν.1895/1939, όπως συμπληρώθηκε με τον αν.1430/1938 το Πανεπιστήμιο απέκτησε τον πρώτο ολοκληρωμένο οργανισμό. Με τα νομοθετήματα αυτά προσαρμόστηκε η λειτουργική του δομή με

(40) Κ. Καραθεοδωρή, Υπόμνημα προς την ελληνική κυβέρνηση για την ίδρυση νέου Πανεπιστημίου, Παρίσι 20 Οκτ. 1919 σ.3 επ, όπου διατυπώνεται η άποψη για την ίδρυση του Πανεπιστημίου στη Σμύρνη ως εξής: "Η Σμύρνη είναι το κέντρον, οπόθεν θα ακτινοβολήσει κάποτε, εις το προσεχές μέλλον, η επιρροή του Ελληνισμού προς την μουσουλμανικήν Ασίαν. Ο χαρακτήρ της πόλεως είναι ουσιωδώς ελληνικός. Φαίνεται φυσικόν, όπως τα δύο ελληνικά πανεπιστήμια διαμοιρασθούν, το εν με έδραν τας Αθήνας πρωτεύουσαν της ηπειρωτικής Ελλάδος, και το άλλο εν Σμύρνη, κυριωτέραν πόλιν της υπερποντίου Ελλάδος. Η Σμύρνη είναι πρωτεύουσα μεγάλου κέντρου γεωργικής δραστηριότητας, η μεγαλυτέρα εμπορική πόλις της Μικράς Ασίας και δεν θα βραδύνη να αποβή επίσης βιομηχανικόν κέντρον. Πολυάριθμα δημόσια έργα (οδοί, αποξηράνσεις, εγγειοβελτιώσεις, αρδεύσεις κ.λπ.) θα καταστούν αναγκαία τόσον εις την ελληνικήν Ασίαν, όσον και εις τας νήσους και την Ευρώπην. Επί πλέον, η Σμύρνη αποτελεί την ιδεώδη έδραν δια την σχολήν της Ανατολικής Εθνολογίας".

(41) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 235.

τις τότε εξελίξεις, που πρωταρχικά θεμελίωσε το Πανεπιστήμιο Αθηνών και καταργήθηκε η ρυθμιστική του πολυνομία που αποτελούσε αναστάλατικό παράγοντα στη λειτουργία του.

Το Πανεπιστήμιο κατά την περίοδο της κατοχής αντιμετώπισε⁽⁴²⁾ τον κίνδυνο να κλείσει, γιατί οι δυσκολίες διαβίωσης του διδακτικού προσωπικού, η ελάττωση του φοιτητικού πληθυσμού και η πίεση των κατακτητών δημιούργησαν τις σχετικές προϋποθέσεις. Τελικά όμως η αυταπάρνηση των καθηγητών απέτρεψε τον κίνδυνο. Εξάλλου κατά την κατοχική περίοδο άλλαξε το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας του Πανεπιστημίου αφού καταργήθηκε ο αρχικός του οργανισμός (ν1895/1939) από τις διατάξεις των νδ.975/1942 και 1773/1944

Το 1945 το Πανεπιστήμιο αναδιοργανώθηκε, αφού στο μεταξύ όμως πέρασε μία περίοδο δοκιμασίας, όπως και τα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, από τις κρίσεις και εκκαθαρίσεις που έγιναν με τις αριθ. 25, 33 και 69/1945 Συντακτικές Πράξεις. Εξάλλου με τον αν.134/16-19 Φεβρουαρίου 1945 και την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 295/1946 καταργήθηκαν οι διατάξεις που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο της κατοχής και επαναφέρθηκε σε ισχύ ο πρώτος του οργανισμός (αν.1895/1939) με βάση τον οποίο συνέχισε τη λειτουργία του.

Το 1951 το Πανεπιστήμιο διεύρυνε την εκπαιδευτική του λειτουργία με την ίδρυση και λειτουργία δύο ακόμη σχολών (Γεωπονοδασολογική, Κτηνιατρική) και με το ινστιτούτο ξένων γλωσσών. Το 1954 με το ν.3108/1954 μετονομάσθηκε σε "Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης" για να τιμήσει τον μεγάλο φιλόσοφο που καταγόταν από την περιοχή του, τα Στάγειρα.

Το Πανεπιστήμιο συνέχισε την πορεία της λειτουργίας του με βάση το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίστηκε με τον πρώτο του οργανισμό (ν.1895/1939) μέχρι το 1982 όπου η λειτουργία του ρυθμίζεται πλέον, όπως και των άλλων ιδρυμάτων, από το νέο θεσμικό πλαίσιο (ν.1268/82).

ζ) Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η πρώτη προσπάθεια για την ίδρυση σχολής πολιτικών επιστημών ξεκίνησε, όπως υποστηρίζεται,⁽⁴³⁾ από πολύ παλιά (1829) και συνδέθηκε με τις διάφορες προσωπικότητες της χώρας, όπως Ι. Καποδίστρια, Χ. Τρικούπη και του Ε. Βενιζέλου.

Το ΙΑ ψήφισμα της 2ας Αυγούστου 1829 που προέβλεπε την σύσταση γαζοφυλακίου δηλαδή ταμείου "εις το οποίον θέλει αποτίθεσθαι τα υπό των κληροδοσιών.....συλλεγόμενα χρήματα..." έδωσε την αφορμή στον Ι. Καποδίστρια να

(42) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 298

(43) ΠΑΣΠΕ εφημερίδα, Αθήνα 1971 σ. 17-18

επιχειρήσει την υλοποίηση της ιδέας αλλά η δολοφονία του ανέστειλε την υλοποίησή της. Ο Χ. Τρικούπης ονειρεύτηκε την ίδρυση της σχολής ως μέσο για την καλύτερη ενημέρωση και κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά δεν κατάρθωσε να πραγματοποιήσει το όνειρό του, γιατί την εποχή αυτή επακολούθησε πολιτική μεταβολή. Η σκέψη της ίδρυσης μεταφέρεται, όπως προαναφέρθηκε, και στον Ε. Βενιζέλο, ο οποίος μάλιστα είχε έτοιμο και το σχετικό νομοσχέδιο, αλλά οι Βαλκανικοί αγώνες ματαίωσαν την προώθηση της ψήφισής του.

Υποστηρίζεται⁽⁴⁴⁾ επίσης ότι οι απόψεις αυτές και ιδιαίτερα εκείνες που αναφέρονται στον Ι. Καποδίστρια και Χ. Τρικούπη δεν θεμελιώνονται σοβαρά και δημιουργούν ιδιαίτερες επιφυλάξεις για την αποδοχή τους.

Εκείνο όμως που δεν υλοποίησαν οι μεγάλοι αυτοί οραματιστές το υλοποίησε η ιδιωτική πρωτοβουλία και συγκεκριμένα ο κύπριος βουλευτής Γ. Φραγκούδης⁽⁴⁵⁾ που ίδρυσε το σωματείο "Εκπαιδευτική Αναγέννησις" με σκοπό την αναγέννηση της νεοελληνικής παιδείας και την ίδρυση "Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών". Με χρήματα που συγκέντρωσε με εράνους στο εσωτερικό και το εξωτερικό και με τη συμπαράσταση του πολιτικού και πνευματικού κόσμου της χώρας, έκτισε τη σχολή στο οικόπεδο της ερημικής τότε Λεωφόρου Συγγρού και στις 9 Νοεμβρίου 1930 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια της σχολής από τον πρόεδρο της κυβέρνησης Ελ. Βενιζέλο. Επιδίωξη του σωματείου, όπως αναφερόταν στο ειδικό φυλλάδιο που κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 1930 για να αναγγελθεί η ίδρυση της σχολής, ήταν η οργάνωση και η λειτουργία τριών σχολών. Δηλαδή της "Ελεύθερης σχολής πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών επιστημών" της "Βραδυλής" για την εξυπηρέτηση των δημοσίων υπαλλήλων και της "Σχολής του Λαού" για το ευρύτερο κοινό με σκοπό τη διδασκαλία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του καθού Έλληνα. Η σχολή ξεκίνησε τη λειτουργία της το Μάιο του 1930 και οι πρώτοι καθηγητές ήταν καθηγητές των άλλων ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας.

Η πρώτη κρατική παρέμβαση στη λειτουργία της σχολής εκδηλώθηκε μετά τη δημοσίευση της διαθήκης του Α. Πάντου, την οποία συνέταξε στο Παρίσι το 1930, που κληροδοτούσε την περιουσία του στο Ελληνικό Δημόσιο με τον όρο να ιδρύσει σχολή αντίστοιχη με την "Ecole des Sciences Politiques", που λειτουργούσε στο Παρίσι. Έτσι, το 1931 και μετά την διαπίστωση της πολιτείας ότι ήταν περιττή η λειτουργία δύο σχολών με το ίδιο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, αποφασίσθηκε η συγχώνευση του κληροδοτήματος Πάντου με την "Ελευθέρα Σχολή Πολιτικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών" με σύμβαση που υπογράφηκε στις 15 Ιουνίου 1931 από τον Ελ. Βενιζέλο ως εκτελεστή της διαθήκης και τον Γ. Φραγκούδη ως πρόεδρου του σωματείου και ιδρυτή της Σχολής. Με τις ιδρυτικές αυτές

(44) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 251

(45) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 251

Ιδε και ΠΑΣΠΕ εφημερίδα, Αθήνα 1971 σ. 18-19

πράξεις η σχολή άλλαξε επωνυμία και ονομάσθηκε "Πάντειος" και εκφράστηκε⁽⁴⁶⁾ η βούληση για την αναγωγή της σχολής σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου.

Με τον αν.205/1936 η σχολή αναγνωρίσθηκε ως "αυτοτελές ελεύθερο ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης". Η ένταξη της σχολής στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και η απόκτηση της νέας νομικής προσωπικότητας (ΝΠΔΔ) ολοκληρώθηκε με τον αν.886 / 20 Οκτωβρίου 1937 και αναβαθμίστηκε σε ίδρυμα Ανωτάτης Εκπαίδευσης με τον τίτλο "Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών". Το νομοθέτημα αυτό ήταν καθοριστικό για τη λειτουργία της σχολής, γιατί εκδηλώθηκε η πρώτη πολιτειακή πράξη με την οποία υλοποιόταν η εκφρασμένη στις καταστατικές πράξεις βούληση των ιδρυτών να προσδοθεί⁽⁴⁷⁾ στο εκπαιδευτικό αυτό ίδρυμα το μεγαλύτερο κύρος για την επιτέλεση του σκοπού για τον οποίο είχε ταχθεί.

Με το ν.2028/1939 και το νδ.696/1941 η σχολή μετονομάσθηκε σε "Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών και Δημοσίων Υπαλλήλων" και ξεκίνησε μια νέα μεταρρυθμιστική προσπάθεια για την καθολική αναγνώρισή της στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, που ολοκληρώθηκε το 1943, όπου με το ν.540/1943 μετονομάσθηκε πάλι σε "Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών" καθιερώνοντας έτσι οριστικά το σημερινό της τίτλο.

Τα δύο προαναφερόμενα νομοθετήματα απετέλεσαν τους πρώτους οργανισμούς της σχολής που ολοκλήρωσαν την ένταξη της στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και καθόρισαν την ιεραρχική εκπαιδευτική της διαβάθμιση μετά την Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών. Με τις διατάξεις του θδ 672/1963 δόθηκε η δυνατότητα της αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων του νδ.954/1942 "περί οργανισμού της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών" και έτσι η σχολή άλλαξε τα διοικητικά της όργανα τα οποία προσαρμόστηκαν πλέον με τις ακαδημαϊκές αρχές ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Με τη λειτουργική αυτή μορφή η σχολή συνέχισε την εξελικτική της πορεία μέχρι το 1982 όπου εισήλθε σε μια νέα περίοδο λειτουργίας με την υπαγωγή της στο νέο θεσμικό πλαίσιο (ν1268/82).

Η σχολή με το πδ 377/16-6-1989 (ΦΕΚ 166 ΤΑ) μετεξελιχθηκε και μετονομάσθηκε σε Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Η μετεξέλιξη αυτή οφείλεται στις προσπάθειες της σχολής (όταν ακόμη ήταν μονοτμηματική) να αναπτύξει τα γνωστικά της αντικείμενα με τη δημιουργία νέων τμημάτων και την επιθυμία της να ενταχθεί με άλλες σχολές (ΑΓΣΑ, ΑΣΟΕΕ, ΑΒΣΠ) σε ενιαία μορφή στο Αττικό Πανεπιστήμιο, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση της σχολής σε σχέση με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η δημιουργία νέων τμημάτων, που ο ν.1268/1982 διευκόλυνε, οδήγησε στην ανάγκη ανάπτυξης νέων γνωστικών

(46) Βλ. Π. Επεξ. ΣτΕ 680/1963 όπου ερμηνεύθηκαν οι καταστατικές πράξεις της ίδρυσης.

(47) Βλ. και ΣτΕ 1869/1962 (ολομέλεια).

αντικειμένων στην περιοχή των κοινωνικών επιστημών. Η ανάγκη αυτή, στη διαχρονική πορεία της σχολής, κρίθηκε ότι ικανοποιείται περισσότερο μέσα από την αυτόνομη πανεπιστημιοποίηση της σχολής παρά μέσα από τη μορφή του Αττικού Πανεπιστημίου που θα οδηγούσε στον υδροκεφαλισμό χωρίς αντίστοιχη λειτουργικότητα και επικοινωνία των τμημάτων με συναφές αντικείμενο. Έτσι η πανεπιστημιοποίηση της σχολής, όπως καθορίζεται από τις διατάξεις του διατάγματος, θα οδηγήσει στην αναβάθμιση του ρόλου των κοινωνικών επιστημών, στον ανακαθορισμό της ως ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος Κοινωνικών Επιστημών με την αύξηση των ακαδημαϊκών του μονάδων και την ανάδειξή του σε Πανεπιστήμιο με ομοιογενές αντικείμενο, συμπληρωματικό κατά επιστημονικούς κλάδους κοινωνικών επιστημών ικανό να αναπτύξει αξιόλογη επιστημονική έρευνα.

η) Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Με την συμπράταση του συνδέσμου των ελλήνων βιομηχάνων και του συνδέσμου Ανωτάτων Εταιριών της Ελλάδος ξεκίνησε το 1938 η λειτουργία της "ελεύθερης σχολής βιομηχανικών σπουδών". (48)

Υποστηρίζεται (49) ότι ο πρώτος που εξέφρασε την ιδέα της λειτουργίας μιας τέτοιας σχολής, με σκοπό τη συμπληρωματική μόρφωση των στελεχών της βιομηχανίας, ήταν ο βιομήχανος Επ. Χαρίλαος, ο οποίος και συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυσή της.

Η σχολή στα πρώτα στάδια της λειτουργίας της ανήκε στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Το πρώτο βήμα για τη σύνδεση της σχολής με το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης έγινε με το ν.140/1943, με τον οποίο επεκτάθηκαν οι ευεργετικές διατάξεις των σπουδαστών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στους σπουδαστές της σχολής αυτής. Η μετεξέλιξη της σχολής σε ίδρυμα ανώτερης μόρφωσης έγινε συντομο, γιατί οι προσωπικές φιλοδοξίες των καθηγητών και η επιθυμία των διοικούντων να συμβάλουν στην ικανοποίηση κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων της χώρας οδήγησαν (50) στο αποτέλεσμα αυτό. Έτσι, με το διάταγμα της 27 Σεπτεμβρίου 1945 η σχολή μετονομάστηκε από "Ελευθέρα" σε "Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών". Η σημαντικότερη μεταβολή στην οργανωτική δομή της σχολής έγινε με τον αν.900/27-28 Σεπτεμβρίου 1948, με τον οποίο αναδιαρθρώθηκε η σπουδαστική της λειτουργία, (αύξηση του χρόνου σπουδών από δύο σε τρία χρόνια) και καθορίσθηκε η μορφή της σχολής ως ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο "ανεξάρτητον κοινής ωφελείας ίδρυμα

(48) ΑΒΕΠ Επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1978-79, Πειραιάς 1979 σ. 17

(49) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 362

(50) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 363
 Ίδε και ΑΒΕΠ επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1970-71 Πειραιάς 1971 σ. 7-8

ανωτέρας επαγγελματικής μορφώσεως", με σκοπό την θεωρητική και πρακτική ειδική επαγγελματική μόρφωση διοικητικών στελεχών για τη βιομηχανία και τις συναφείς δημόσιες υπηρεσίες.

Με το νδ.3876/1958 η σχολή αναβαθμίσθηκε σε ίδρυμα ανωτάτης παιδείας τετραετούς φοίτησης και μοτονομάσθηκε σε "Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή" με έδρα τον Πειραιά. Οι διατάξεις του βδ 15/26 Απριλίου 1948 "περί οργανισμού της σχολής" που συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις του αν.800/1948 αποτέλεσαν τις βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις, στις οποίες στηρίχθηκε η σύνολη λειτουργία της σχολής. Η υπαγωγή της σχολής στον ενιαίο κρατικό φορέα της εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας έγινε με το άρθρο 1 παραγρ. 1 του ν.3973/1959.

Την οριστική της μορφή ως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου την απέκτησε με το νδ.4578/5-9 Νοεμβρίου 1966 και αναγνωρίσθηκε τυπικά και ουσιαστικά ως ίδρυμα ανωτάτης εκπαίδευσης ενταχθείσα στο χώρο αυτό με πλήρη ισοτιμία και την ίδια οργανωτική δομή με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Το 1982 με το νέο θεσμικό πλαίσιο (ν.1268/82) εισηγήθη σε μια νέα περίοδο λειτουργίας μαζί με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Με το ΠΔ 377/16-6-1989 (ΦΕΚ 166 ΤΑ) η σχολή μετεξελίχθηκε και μετονομάσθηκε σε Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Η πανεπιστημιοποίηση της σχολής αποτελούσε μόνιμο αίτημα των κατοίκων του Πειραιά από πολλά χρόνια. Προσδιοριστικός παράγοντας, στην μετεξέλιξη της σχολής αποτελούσε το γεγονός ότι ο τίτλος (ΑΒΣΠ) της σχολής ήταν έξω από το επιστημονικό της έργο και τη σύγχρονη αποστολή της που δεν περιοριζόταν μόνο στην εκπαίδευση στελεχών βιομηχανίας ή βιοτεχνίας αλλά και σ' άλλους τομείς επιστημονικής δράσης. Ο τίτλος της σχολής επιδρούσε περιοριστικά στα γνωστικά αντικείμενά της, δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα και δεν διευκόλυνε τη μελλοντική της ανάπτυξη. Με την αναβάθμιση της σχολής σε Πανεπιστήμιο διευκολύνονται οι επιστημονικές ανάγκες εκπαίδευσης και έρευνας, ικανοποιούνται οι εκπαιδευτικές μελλοντικές απαιτήσεις και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη νέων επιστημονικών δραστηριοτήτων. Η πανεπιστημιοποίηση της σχολής θα οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας νέας δομικής και λειτουργικής κατάστασης, με βάση την πανεπιστημιακή οργάνωση και εξέλιξη, που θα διευκολύνει τον ανακαθορισμό του ρόλου της στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία με αποφασιστική συμβολή στην παραγωγική διαδικασία και την πολιτιστική καλλιέργεια κάθε περιοχής της χώρας.

θ) Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Θεσσαλονίκης

Με το άρθρο 5 του αν.800/27-28 Σεπτεμβρίου 1948 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών, ως ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Με το νδ.3876/1958 η σχολή αναβαθμίσθηκε σε ίδρυμα ανωτάτης παιδείας τετραετούς

φοίτησης και συγχρόνως μετονομάστηκε σε "Ανώτατη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών".

Σκοπός της σχολής ήταν η θεωρητική και πρακτική ειδική επαγγελματική μόρφωση διοικητικών στελεχών για την βιομηχανία και τις συναφείς δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς. Η σχολή στην εξελικτική της πορεία ακολούθησε την οργανωτική και διοικητική διάρθρωση της αντίστοιχης σχολής του Πειραιά, που με τις ενέργειές της συνέβαλε στην ίδρυσή της.⁽⁵¹⁾ Η εσωτερική λειτουργία της σχολής ρυθμίστηκε με το 153/1962 Β διάταγμα που αποτέλεσε τον πρώτο οργανισμό της σχολής με ρυθμιστικό περιεχόμενο στην οργάνωση, διοίκηση και σκοπό όμοιο με εκείνης του Πειραιά. Η ένταξη της σχολής στον ενιαίο κρατικό φορέα της εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας έγινε το 1959 με τις διατάξεις του άρθρου 1 παράγρ.1 του νδ.3973/1959. Με το νδ.4578/5-9 Σεπτεμβρίου 1966 η σχολή μετονομάστηκε σε "Ανώτατη Βιομηχανική Σχολή Θεσσαλονίκης" και απέκτησε τη μορφή του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου.

Με τη νομοθετική αυτή ρύθμιση η σχολή ολοκλήρωσε την ένταξή της στον κύκλο της ανώτατης εκπαίδευσης τυπικά και ουσιαστικά με πλήρη οργάνωση και ισοτιμία. Το 1982 υπήχθη στο νέο θεσμικό πλαίσιο (ν1268/82) και εισήλθε κι' αυτή ενιαία μαζί με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε μια νέα περίοδο λειτουργίας.

ι) Πανεπιστήμιο Πατρών

Η ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών καθορίστηκε μέσα από τη μεγάλη ζήτηση για πανεπιστημιακή μόρφωση, τη διόγκωση του φοιτητικού πληθυσμού στα κεντρικά πανεπιστήμια και την ανάγκη⁽⁵²⁾ για τη βελτίωση της λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης και την επέκτασή της με την ίδρυση ενός Πανεπιστημίου.

Η υλοποίηση της πρότασης για την ίδρυση Πανεπιστημίου, που έγινε από την επιτροπή παιδείας που συγκροτήθηκε με τον αριθμ. 42400/14-6-1957 απόφαση του προέδρου της κυβέρνησης Κ. Καραμανλή, δεν έγινε αμέσως αλλά το 1964 όταν με το νδ.4425/1964 ιδρύθηκε στην πόλη της Πάτρας Πανεπιστήμιο με τίτλο "Πανεπιστήμιο Πατρών". Η οργάνωση και η λειτουργία του Πανεπιστημίου καθυστέρησε ακόμη περισσότερο και σφείλεται⁽⁵³⁾ κυρίως στη σύνθεση της διοικούσας επιτροπής, η

(51) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 370

Ιδε και ΑΒΣΘ εφημερίδα ακαδημαϊκού έτους 1972 Θεσσαλονίκη 1972 σ.7

(52) Πορίσματα Επιτροπής Παιδείας 24/6-10/11/1958 Εθνικό Τυπογραφείο 1958.

Ιδε και σχόλια για το Πανεπιστήμιο Πατρών στο βιβλίο Α. Δημηρά "Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε", Αθήνα 1987 Τ.Β' σ. 282.

(53) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 391

οποία, ύστερα από αλληπάλληλες ανασυγκροτήσεις, κατόρθωσε να αποκτήσει τη σύνθεση εκείνη που το 1966 ξεκίνησε την οργάνωση και τη λειτουργία του Πανεπιστημίου με την εκλογή του πρώτου διδακτικού προσωπικού.

Το Μάιο του 1967 ανατέθηκε η άσκηση της κρατικής εποπτείας του ιδρύματος στον ενιαίο κρατικό φορέα της εκπαίδευσης, στο Υπουργείο Παιδείας, στο οποίο μεταβιβάστηκε η αρμοδιότητα αυτή με την αριθ. 128/1967 πράξη του προέδρου της κυβέρνησης στον οποίο αρχικά ανήκε. Το ίδρυμα ξεκίνησε τη λειτουργία του ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα με συνταγματικά κατοχυρωμένη την αυτοδιοίκησή του σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 4 του συντάγματος του 1952.

Η οργανωτική και διοικητική διάρθρωση του Πανεπιστημίου ήταν ίδια με εκείνη των άλλων ιδρυμάτων. Το Πανεπιστήμιο ξεκίνησε τη λειτουργία του με πρώτη τη φυσικομαθηματική σχολή (δ.828/1966) κατά το ακαδημαϊκό έτος 1966-67 και στη συνέχεια δεύτερη την πολυτεχνική σχολή (δ.546/1967) και αργότερα τις άλλες σχολές. Με τον αν.459/1968 καθορίστηκε η πρώτη οργάνωση του Πανεπιστημίου και ορίστηκε ο τρόπος συγκρότησης των συλλογικών οργάνων διοίκησης μετά την αυτοδύναμη λειτουργία του. Το Πανεπιστήμιο συνέχισε την εξαλεκτική του πορεία χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, αφού οι πανεπιστημιακοί θεσμοί είχαν ήδη διαμορφωθεί και η λειτουργία του ρυθμιζόταν από το νομοθετικό πλαίσιο του Πανεπιστημίου Αθηνών, που εφαρμοζόταν στο ίδρυμα αυτό κατά τη νομοθετική παραπομπή του άρθρου 2 του ν.28/1975.

Το 1982 το Πανεπιστήμιο υπήχθηκε στο νέο θεσμικό πλαίσιο (ν.1268/82) και η λειτουργία του ρυθμίζεται πλέον από το πλαίσιο αυτό.

κ) Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η πρώτη σκέψη για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων διατυπώθηκε σ' ένα σχέδιο νόμου που κατατέθηκε για ψήφιση στη βουλή στις 7 Μαΐου 1965. Στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου διατυπώθηκε η ανάγκη ίδρυσης Πανεπιστημίου στην Ηπειρο, "η οποία έχει δώσει εις την πατρίδα μεγάλους εθνικούς ευεργέτας και σοφούς διδασκάλους του Γένους" (54)

Η πρόταση για την ίδρυση του Πανεπιστημίου, όπως θεμελιώνεται στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου, στηρίχθηκε στις διαπιστώσεις ότι το σύστημα της ανώτατης παιδείας παρουσίαζε μεγάλες αδυναμίες, γιατί τα ιδρύματα βρίσκονταν συγκεντρωμένα στις δύο μεγάλες πόλεις, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ενώ στην επαρχία υπήρχε η έλλειψη εστιών με πνευματική ακτινοβολία. Εξάλλου ο φοιτητικός πληθυσμός είχε διογκωθεί υπερβολικά στα κεντρικά πανεπιστήμια με

(54) Εισηγητική έκθεση νομοσχεδίου 7/5/1965

αποτέλεσμα "ούτε η διδακτική εργασία ούτε η διοίκησής των είναι δυνατή και σύμφωνος προς στοιχειώδεις κανόνες λειτουργίας".

Το νομοσχέδιο για την ίδρυση του Πανεπιστημίου δεν προχώρησε γιατί τα Ιουλιανά γεγονότα του 1965 που επακολούθησαν ανέστειλαν την ψήφισή του και ανέβαλαν για λίγο την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Ωστόσο το πρώτο βήμα με τη διαπίστωση της ανάγκης και τη διατύπωσή της με τη μορφή νομοθετήματος είχε γίνει, πέρα βέβαια από το ενισχυτικό για την ίδρυση γεγονός της λειτουργίας στο χώρο των Ιωαννίνων Φιλοσοφικής Σχολής που ιδρύθηκε με το νδ.735/1964 ως παράρτημα όμως του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η ανάγκη για την ίδρυση Πανεπιστημίου στα Γιάννενα διατυπώθηκε και στο σχέδιο νόμου που κατατέθηκε στη Βουλή στις 7 Ιουλίου 1966, με το οποίο μάλιστα επιχειρήθηκε⁽⁵⁵⁾ η πλήρης αυτονόμηση των νέων Πανεπιστημίων από τα παραδοσιακά και η απαλλαγή τους από την κηδεμονία και στην οργανωτική δομή των παλαιών, των οποίων η προσαρμογή αφέθηκε να γίνει σταδιακά χωρίς βίαιες επεμβάσεις.

Για τη θεμελίωση της ανάγκης για την ίδρυση του Πανεπιστημίου εντοπίσθηκε⁽⁵⁶⁾ ότι το πρόβλημα της ανωτάτης παιδείας στην Ελλάδα ήταν πρόβλημα ποιοτικό με σοβαρές ελλείψεις στη λειτουργία των ιδρυμάτων λόγω της αύξησης του σπουδαστικού πληθυσμού, της ζήτησης εξειδικευμένων στελεχών για την ανάπτυξη της οικονομίας, του περιορισμένου αριθμού των κλάδων ειδίκευσης και τη χρησιμοποίηση προγραμμάτων διδασκαλίας που δεν είχαν προσαρμοστεί στους κλάδους ειδίκευσης και τις σύγχρονες εξελίξεις της επιστήμης.

Οι αντιδράσεις⁽⁵⁷⁾ που επακολούθησαν, τόσο από τις πανεπιστημιακές δυνάμεις όσο και από τον πολιτικό κόσμο της χώρας, και η πολιτική αστάθεια της εποχής είχαν σαν αποτέλεσμα τη μη προώθηση και του νομοσχεδίου τούτου και την νέα αναβολή της ίδρυσης του Πανεπιστημίου.

Η θεσμοθέτηση της ίδρυσης του Πανεπιστημίου έγινε με το νδ.746/10-12/12/1970 "περί ιδρύσεως Πανεπιστημίου εν Ιωαννίνοις" και ακολούθησε την οργανωτική δομή και διοικητική διάρθρωση των άλλων ιδρυμάτων και ειδικότερα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τυ οποίου οι διατάξεις εφαρμόζονταν αναλογικά. Με την οργανωτική αυτή μορφή το ίδρυμα συνέχισε την εξελικτική του πορεία μέχρι το 1982, οπότε με την ψήφισή του νέου θεσμικού πλαισίου εισήλθε ενιαία με τα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε μια νέα περίοδο λειτουργίας.

(55) Άρθρο Κ. Μητσοτάκη "Ανώτατη Παιδεία" Εφημερίδα Ελευθερία 11-13/1966. (56) Εισηγητική έκθεση νομοσχεδίου "περί οργανώσεως της ανώτατης παιδείας και επιστημονικής ερευνας και συστάσεως νέων ιδρυμάτων ανωτάτης παιδείας" 7 Ιουλίου 1966.

(57) Πρακτικά συνεδρίασης Συγκλήτου Πανεπιστημίου Αθηνών 7/7/1966 και άρθρα Παπανούτσου, Εφημερίδες το Βήμα και Νέα 22/7/1966.

λ) Πανεπιστήμιο Θράκης

Η πρώτη σκέψη για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην παραμεθόριο περιοχή της Θράκης διατυπώθηκε σ' ένα σχέδιο καταστατικού χάρτη⁽⁵⁸⁾ για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της δικτατορίας. Στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου αφού εντοπίσθηκε η αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού σε όλα σχεδόν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, η ανεπαρκής κατάρτιση των φοιτητών και η ανεπάρκεια των κτιριακών εγκαταστάσεων και του επιστημονικού εξοπλισμού των ιδρυμάτων, διατυπώθηκε η πρόταση, η οποία μάλιστα κρίθηκε απαραίτητη, για την σύσταση νέων ιδρυμάτων, ώστε κάθε μείζων περιφέρεια της χώρας να έχει ένα Πανεπιστήμιο.

Με το δεδομένο ότι τέσσερες περιφέρειες είχαν Πανεπιστήμια προτάθηκε να οργανωθεί στη Θράκη το νέο Πανεπιστήμιο. Έτσι, με το νδ.87/1973 "περί ιδρύσεως Πανεπιστημίων εις Θράκην και εις Κρήτην" θεσμοθετήθηκε στην παραμεθόριο αυτή περιοχή η ίδρυση του Πανεπιστημίου που ονομάσθηκε Δημοκρίτιο Πανεπιστήμιο προς τιμή του μεγάλου πανδιδασκάλου και ερευνητή της Θράκης Δημόκριτου του του Αβδηρίτη. Η ίδρυση του Πανεπιστημίου ήταν αποτέλεσμα της μακρόχρονης εθνικής, πολιτιστικής και αναπτυξιακής ανάγκης της ακριτικής Θράκης.

Το Πανεπιστήμιο ιδρύθηκε ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και λειτούργησε ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου αυτοδιοικούμενο κάτω από την εποπτεία του αρμόδιου κρατικού φορέα του Υπουργείου Παιδείας. Με την ίδρυσή του το Πανεπιστήμιο αντιμετώπισε οξύ κτιριακό πρόβλημα, το οποίο όμως με την συναντίληψη της πολιτείας και τοπικών παραγόντων αλλά και τη συμπαραστάση του λαού της Θράκης ξεπεράστηκε.

Το Πανεπιστήμιο της Θράκης μολονότι ξεκίνησε τη λειτουργία του με πολλά προβλήματα εντούτοις δεν έπαυσε καθόλου με την πανεπιστημιακή του δραστηριότητα να συμβάλλει στη δημιουργία του πλατύτερου εκείνου πνευματικού και οικονομικού πεδίου για την πρόοδο της χώρας.⁽⁵⁹⁾ Η διοίκηση και η οικονομική διαχείριση του Πανεπιστημίου κατά τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του και μέχρι την απόκτηση της αυτοδυναμίας του με την εκλογή του αναγκαίου για την ανάδειξη των οργάνων διοίκησης αριθμού καθηγητών, ασκούνταν από αντίστοιχες πενταμελείς επιτροπές που ορίζονταν με απόφαση του υπουργικού συμβουλίου ύστερα από πρόταση του Υπουργού Παιδείας.

Στις 5 Απριλίου 1978 εκλέχθηκαν οι πρώτες πανεπιστημιακές αρχές και το Πανεπιστήμιο ξεκίνησε την αυτοδύναμη λειτουργία του με την ίδια οργανωτική δομή και διοικητική διάρθρωση όπως τ' άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα μέχρι το 1982 οπότε με την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου εισήλθε σε μια νέα εξελικτική πορεία λειτουργίας.

(58) Πορίσματα Επιτροπής Παιδείας 1971-73, Αθήνα 1974

(59) Πανεπιστήμιο Θράκης Έπετηρίδα Ακαδημαϊκού έτους 1979-80 Κομοτηνή 1980 σ. 13

μ) Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η πρώτη σκέψη για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Κρήτης ξεκίνησε το 1965 και διατυπώθηκε σ'ένα σχέδιο νόμου που κατατέθηκε για ψήφιση στη Βουλή στις 7 Μαΐου 1965. Στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου διατυπώνεται η ανάγκη ίδρυσης Πανεπιστημίου ως εξής: "Στην Μεγαλόνησο Κρήτη έχουσα πληθυσμόν 500.000 περίπου κατοίκων, θέσιν επίκαιρον και έκδηλον οικονομική και πνευματικήν ζωτικότητα ιδρύεται Πανεπιστήμιον με τον τίτλον Πανεπιστήμιον Κρήτης και έδρα το Ηράκλειον". (60)

Η πρόταση για την ίδρυση του Πανεπιστημίου στηρίχθηκε στις διαπιστώσεις ότι το σύστημα της ανώτατης παιδείας παρουσίαζε μεγάλες αδυναμίες, γιατί τα ιδρύματα βρίσκονταν συγκεντρωμένα στις δύο μεγαλουπόλεις, ενώ στην επαρχία υπήρχε έλλειψη εστιών με πνευματική ακτινοβολία.

Το νομοσχέδιο για την ίδρυση του Πανεπιστημίου δεν προχώρησε για ψήφιση γιατί τα γεγονότα του Ιουλίου 1965 ανέστειλαν την ψήφισή του και ανέβαλαν έτσι την ίδρυση του Πανεπιστημίου.

Η ανάγκη για την ίδρυση του Πανεπιστημίου στην Κρήτη διατυπώθηκε και στο σχέδιο νόμου που κατατέθηκε στη Βουλή στις 7 Ιουλίου 1966, του οποίου η φιλοσοφική κατεύθυνση και η πολιτική βούληση, όπως εκφράστηκε δημόσια, (61) ήταν η πλήρης αυτόνομη των νέων Πανεπιστημίων από τα παραδοσιακά και η απαλλαγή τους από την κληρονομία και την οργανωτική δομή των παλαιών.

Οι αντιδράσεις, όπως προαναφέρθηκε, που επακολούθησαν τόσο από τις πανεπιστημιακές δυνάμεις όσο και από τον πολιτικό κόσμο της χώρας και πολιτική αστάθεια της εποχής είχαν σαν αποτέλεσμα τη μη προώθηση και του νομοσχεδίου τούτου και τη νέα αναβολή της ίδρυσης του Πανεπιστημίου.

Η σκέψη για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην μεγαλόνησο διατυπώθηκε ξανά στο σχέδιο καταστατικού χάρτη για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της δικτατορίας, που όπως προκύπτει από την εισηγητική έκθεση (62) του νομοσχεδίου, κρίθηκε απαραίτητη η σύσταση νέων ιδρυμάτων, γιατί εκείνα που λειτουργούσαν δεν ήσαν σε θέση να ανταποκριθούν στην επιτακτική ανάγκη για πανεπιστημιακή μόρφωση.

Με το δεδομένο ότι κάθε μείζων περιφέρεια της χώρας έπρεπε να είχε ένα Πανεπιστήμιο προτάθηκε η σύσταση ενός Πανεπιστημίου στην Κρήτη. Η θεσμοθέτηση της ίδρυσης του Πανεπιστημίου έγινε με το νδ.87/1973 "περί ιδρύσεως Πανεπιστημίων εις Θράκην και εις Κρήτην". Το Πανεπιστήμιο ιδρύθηκε ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και λειτουργήσε ως

(60) Εισηγητική έκθεση νομοσχεδίου 7/5/1965

(61) Άρθρο Κ. Μητσotάκη "Ανώτατη παιδεία", εφημερίδα Ελευθερία 11-13/9/1966

(62) Πορίσματα Επιτροπής Παιδείας 1971-73, Αθήνα 1974

Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου αυτοδιοικούμενο κάτω από την εποπτεία του κρατικού φορέα του Υπουργείου Παιδείας και με έδρα⁽⁶³⁾ το Ρέθυμνο. Κατά τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του και μέχρι την απόκτηση της αυτοδυναμίας του με την εκλογή του αναγκαίου για την ανάδειξη των οργάνων διοίκησης αριθμού καθηγητών, η διοίκηση και η οικονομική διαχείριση του Πανεπιστημίου ασκούνταν από αντίστοιχες πενταμελείς επιτροπές που ορίζονταν με απόφαση του υπουργικού συμβουλίου ύστερα από πρόταση του υπουργού παιδείας.

Με τις διατάξεις του πδ.407/80 καθορίσθηκε η διάρθρωση του διδακτικού προσωπικού του Πανεπιστημίου σε τακτικούς, μόνιμους και έκτακτους καθηγητές που διορίζονταν σε θέσεις και όχι σε έδρες όπως στα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και θεωρούνταν ενιαίες για τις τρεις βαθμίδες.

Η αρχική οργανωτική δομή του Πανεπιστημίου,, όπως προαναφέρθηκε, καθορίσθηκε με το ν.815/1978 σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου ξπροβλέφθηκε η σύσταση τομέων ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, ειδικά για το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης. Κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 44 παρ. 2 του ν.1268/82 εκδόθηκε το πδ.103/83 όπου στο άρθρο 12 καθορίσθηκαν οι προϋποθέσεις για την αυτοδύναμη λειτουργία του Πανεπιστημίου το οποίο μέχρι τις 21-2-1987, που έγιναν οι πρώτες νόμιμες εκλογές των πρυτανικών αρχών, γιατί εκείνες που έγιναν στις 25-5-1986 ακυρώθηκαν⁽⁶⁴⁾ για παράνομη συγκρότηση του εκλεκτορικού σώματος, διοικόταν από Διοικούσα Επιτροπή που εξακολουθούσε στην άσκηση των καθηκόντων της και μετά την έκδοση του ν.1268/82 βάσει του άρθρου 44 παρ. 1 του νόμου.

Το Πανεπιστήμιο μετά την απόκτηση της αυτοδυναμίας του συνεχίζει την εξελικτική του πορεία επεκτείνοντας τη δραστηριότητά του αυτοδύναμα σε νέους εκπαιδευτικούς τομείς με ενιαίο μαζί με τ'άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας.

-
- (63) ΣΤΕ 2519/1974 Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ως νόμιμη και πλήρης η αιτιολόγηση του κανονιστικού νομοθέτη με βάση την οποία το Ρέθυμνο καθορίσθηκε ως έδρα του πανεπιστημίου επειδή το μικρό του μέγεθος προσέφερε δυνατότητες ευχερέστερης ανάπτυξης του ιδρύματος, ηρεμότερου ακαδημαϊκού βίου και ευχερέστερης διακίνησης των σπουδαστών.
- (64) ΣΤΕ 4334/1986 κρίθηκε ως μη νόμιμος ο αποκλεισμός από το εκλεκτορικό σώμα των μελών ΔΕΠ των τμημάτων εκείνων που δεν είχαν εισαχθεί ακόμη φοιτητές.

ν) Πολυτεχνείο Κρήτης

Το πρόβλημα της ποσοτικής ανεπάρκειας των ελληνικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της αδυναμίας της προσφοράς τους να ανταποκριθούν στη μεγάλη ζήτηση για πανεπιστημιακή μόρφωση, εμφανίσθηκε ιδιαίτερα οξύ στην περιοχή της τεχνολογικής παιδείας. Γι' αυτό κρίθηκε αναγκαίο να καθιερωθούν σπουδές για νέες ειδικότητες, όπως στα μεγάλα τεχνολογικά Πανεπιστήμια της αλλοδαπής, σύμφωνα με τις ανάγκες της αναπτυσσόμενης ελληνικής οικονομίας, που απαιτούσε αυξημένο αριθμό τεχνολογικών στελεχών λόγω του γρήγορου ρυθμού ανάπτυξής της. (65)

Με τις σκέψεις αυτές προτάθηκε η ίδρυση Πολυτεχνείου στην Κρήτη, όπου σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου, η ίδρυση αυτή κρίθηκε σκόπιμη και αναγκαία και ότι θα έπρεπε καιχρονικά να προγραμματισθεί κατά τρόπο που να μεγιστοποιούνται τα οφέλη από την ίδρυση αυτή.

Ετσι, με το ν.545/1977 "περί ιδρύσεως τεχνολογικού Πανεπιστημίου υπό την επωνυμία Πολυτεχνείο Κρήτης" ιδρύθηκε το Πολυτεχνείο ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα που λειτουργεί από την αρχή ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο κατά τη συνταγματική επιταγή. Μέχρι να γίνει δυνατή η ανάδειξη των οργάνων διοίκησης του Πολυτεχνείου η διοίκηση και η οικονομική διαχείριση ασκείται από διοικούσα επιτροπή. Η σύνθεση της επιτροπής διαφοροποιήθηκε στη διαχρονική λειτουργία του ιδρύματος ως προς τον αριθμό των μελών της, βάσει των διατάξεων των πδ 259/1979 και 323/1983 και τελευταία καθορίσθηκε, κατ'αρχή, σε δεκαπενταμελής (15), που μπορεί να αυξηθεί ως προς τον εκπρόσωπο των μελών ΔΕΠ σε περίπτωση λειτουργίας νέων τμημάτων βάσει των διατάξεων του πδ 88/1989 τα μέλη της επιτροπής διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας.

Η αρχική οργανωτική δομή του Πολυτεχνείου καθορίσθηκε με το ν.815/1978 σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου προβλέφθηκε ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα ο τομέας.

Με την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου (ν.1268/82) ρυθμίσθηκαν μια σειρά από ζητήματα μεταβατικού χαρακτήρα σχετικά με τις δομές, τις λειτουργίες και το προσωπικό του ιδρύματος και παρασχέθηκε η εξουσιοδότηση (άρθρο 42 παρ. 2) βάσει της οποίας εκδόθηκε το πδ 52/1983 με το οποίο καθορίζονται τόσο οι προϋποθέσεις για τη νέα οργανωτική διάρθρωση (τομέας, τμήμα, σχολή) και την ομαλή μετάβαση από την προηγούμενη κατάσταση όσο και οι αναγκαίες προσαρμογές σε επίπεδο δομικών και λειτουργικών διαδικασιών για την αυτοδύναμη λειτουργία του με εκλεγμένα όργανα διοίκησης.

(65) Πόρισμα επιτροπής για την ίδρυση Πολυτεχνείου στα Χανιά Οκτώβριος 1976.

Ξ) Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η πρώτη σκέψη για τη λειτουργία πανεπιστημιακής σχολής στη Λάρισα ξεκίνησε το 1965 και διατυπώθηκε σ'ένα σχέδιο νόμου που κατατέθηκε για ψήφιση στη Βουλή στις 7 Μαΐου 1965. Στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου αναφέρθηκε ότι "εις την Λάρισαν κειμένην εις το κέντρον της Θεσσαλικής πεδιάδας και ευρισκομένην εις συνεχή ανάπτυξη λόγω των μεγάλων τεχνικών έργων της περιοχής ιδρύεται παράρτημα της πολυτεχνικής σχολής Θεσσαλονίκης". (66)

Η πρόταση για τη λειτουργία της σχολής στηρίχθηκε ιδιαίτερα στις διαπιστώσεις για αποσυμφόρηση του φοιτητικού πληθυσμού από τα κεντρικά Πανεπιστήμια. Ωστόσο το νομοσχέδιο που προέβλεπε τη λειτουργία της σχολής δεν προχώρησε για ψήφιση γιατί τα γεγονότα του Ιουλίου 1965 ανέστειλαν την ψήφισή του.

Η ανάγκη για την ίδρυση πολυτεχνικής σχολής στη Λάρισα αυτοτελούς όμως και όχι ως παράρτημα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διατυπώθηκε και στο σχέδιο νόμου που κατατέθηκε στη Βουλή στις 7 Ιουλίου 1966, του οποίου η φιλοσοφική κατεύθυνση και η πολιτική βούληση, όπως προαναφέρθηκε, ήταν η πλήρης αυτονόμηση των νέων ιδρυμάτων γεγονός που ίσως εξηγεί και την πρόταση για αυτοτελή ίδρυση της σχολής. Και το νομοσχέδιο αυτό, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, δεν προχώρησε για ψήφιση και έτσι αναβλήθηκε η ίδρυση και η λειτουργία της σχολής. Όμως η ίδρυση των τριών νέων Πανεπιστημίων κατά την τελευταία δεκαετία αναμφίβολα δημιούργησε προσδοκίες και απαιτήσεις για την ίδρυση νέων Πανεπιστημίων και πανεπιστημιακών τμημάτων σε πολλά διαμερίσματα της χώρας.

Η υλοποίηση της ανάγκης για ίδρυση Πανεπιστημίου στη Θεσσαλία έγινε με το πδ 83/20.3.1984 που εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 6 παρ. 6 του νέου θεσμικού πλαισίου ν.1268/82 "για τη δομή και τη λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων", όπου στο εδάφιο ι ορίζονται οι προϋποθέσεις για την ίδρυση νέων Πανεπιστημίων, όταν οι ανάγκες για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων κοινωνικών αναγκών για την περιφερειακή ανάπτυξη, την αποκέντρωση της ανώτατης παιδείας και την οικονομικοκοινωνική ανάπτυξη της χώρας το επιβάλλουν.

Η ίδρυση του Πανεπιστημίου στηρίχθηκε στο γεγονός ότι η Θεσσαλία είναι μία ευρεία περιοχή του κεντροελλαδικού χώρου με όλα τα κοινωνικά, πολιτιστικά, οικονομικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του ελλαδικού χώρου και η ίδρυση Πανεπιστημίου στη Θεσσαλία θα δώσει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης της περιοχής και θα συμβάλει αποφασιστικά στην αποσυμφόρηση του φοιτητικού πληθυσμού. (67) Σύμφωνα με τις

(66) Εισηγητική έκθεση νομοσχεδίου "περί ιδρύσεως Πανεπιστημίων" 7/5/1965.

(67) Εισηγητική έκθεση Υφυπουργού Παιδείας στο Υπουργικό Συμβούλιο Ιανουάριος 1984.

διατάξεις του ιδρυτικού του διατάγματος το πανεπιστήμιο είναι ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο κάτω από την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Η οργανωτική δομή και διοικητική του διάρθρωση και λειτουργία διέπεται από τις διατάξεις του ν.1268/1982, ενώ μέχρι την αυτοδύναμη λειτουργία του διοικείται από προσωρινή διοικούσα επιτροπή, που αποτελείται από δεκαπέντε μέλη μετά την ανασύνθεσή της που έγινε βάσει του άρθρου μόνου παρ. 1 του πδ.107/1988. Ως έδρα του πανεπιστημίου καθορίσθηκε ο Βόλος απευθείας από τον κανονιστικό νομοθέτη με το ιδρυτικό διάταγμα χωρίς να θύγεται η αυτοδιοίκησή του όπως ερμηνεύθηκαν⁽⁶⁸⁾ οι εξουσιοδοτικές διατάξεις του άρθρου 48 του ν.1404/1983. Βασικοί στόχοι για τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του Πανεπιστημίου είναι: α) Η ανάπτυξη του Πανεπιστημίου ως προς την οργάνωση και το μέγεθος με σκοπό τη δημιουργία νέων επιστημονικών κλάδων και τη μελλοντική αποσυμφόρηση των κεντρικών Πανεπιστημίων. β) Η συνεκτικότητα των πανεπιστημιακών μονάδων στο χώρο και η ακαδημαϊκή συνοχή του Πανεπιστημίου σε σχέση με τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής. γ) Η προσπάθεια ένταξης του Πανεπιστημίου στα πλαίσια ενός πολυκεντρικού ως προς την πόλη οργανωτικού σχήματος⁽⁶⁹⁾

ο) Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η ιδέα για την ίδρυση Πανεπιστημίου σε μία από τις παράκτιες της Ασίας νήσους, διατυπώθηκε⁽⁷⁰⁾ από τον Κ. Καραθεοδωρή το 1919 ως πρόταση για την ίδρυση δεύτερου Πανεπιστημίου στην Ελλάδα εκτός των Αθηνών.

(68) Πρακτικά επεξ. ΣΤΕ 874/1983.

(69) Υπόμνημα πορείας λειτουργίας του Πανεπιστημίου στο ΥΠΕΠΘ 22-9-1988.

Βλ. Κων. Γ. Αθανασόπουλου, Γενική Εισήγηση στο συνέδριο "Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας" Αθήνα, Φεβρουάριος 1988 περ. Καρδίτσα Τ.1, Ιανουάριος 1989, σ. 17 επ, όπου γίνεται αναλυτική παρουσίαση του όλου θέματος, κριτική της απόφασης για εγκατάσταση όλων των σχολών (πλην Ιατρικής) στο Βόλο και διατυπώνονται προτάσεις για μία νέα αναχωροθέτηση των σχολών στο Θεσσαλικό χώρο, με βάση γεωγραφικά, οικονομικά, πληθυσμιακά, πολιτιστικά κ.λπ. κριτήρια.

(70) Ιδε υπόμνημα Κ. Καραθεοδωρή Παρίσι 20 Οκτωβρίου 1919 σελίς 3-4 όπου διατυπώνεται η άποψη ότι σε περίπτωση που επιλεγεί ως τόπος ιδρύσεως του δεύτερου Πανεπιστημίου ένα από τα παράκτια νησιά της Ασίας, η έδρα του Πανεπιστημίου θα πρέπει να είναι η Χίος. Οι λόγοι που προτείνονται για την προτίμηση αυτή είναι οι εξής: "Ιδιαίτέρως η Χίος, παρουσιάζει, ως εκ της κεντρικής θέσεώς της πολύ μεγάλα πλεονεκτήματα και δεν είναι τόσο απομεμονωμένη, όσο θα επιστεύετο εκ πρώτης όψεως. Μία υπηρεσία πλοίων και αυτοκινήτων διερχομένων από τον Τσεσμέ θα έθετον την πόλιν της Χίου εγγύς της Σμύρνης.

Ωστόσο η ιδέα για τη δημιουργία στη Ρόδο ανωτάτου πνευματικού ιδρύματος άρχισε να συζητιέται ξανά, χωρίς όμως δημοσιοποίηση των απόψεων, από τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης της Δωδεκανήσου. Οι απόψεις άρχισαν να δημοσιοποιούνται το 1962 όταν διατυπώθηκε η βούληση της πολιτείας για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών. Η πρώτη οργανωμένη τοπική συλλογική προσπάθεια με θέμα την ίδρυση πανεπιστημιακού ιδρύματος στη Ρόδο έγινε τον Ιούλιο του 1966 με πρωτοβουλία της Ένωσης Δωδεκανησίων Σπουδαστών που οργάνωσε σύσκεψη αντιπροσώπων, των τοπικών αρχών και επιστημονικών και επαγγελματικών οργανώσεων στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Ρόδου. (71)

Την ιδέα της άμεσης ίδρυσης στο Αιγαίο και σταδιακής συγκρότησης και λειτουργίας πανεπιστημιακών μονάδων έθεσε το Β' συμπόσιο του Αιγαίου που συνήλθε στη Μήθυμνα της Λέσβου στις 15-20 Αυγούστου 1976. Στο Συμπόσιο αυτό εκφράστηκε η άποψη ότι ο τίτλος "Πανεπιστήμιο του Αιγαίου" μπορεί να χρησιμοποιήθηκε πρωτίτερα από άλλους, υιοθετήθηκε όμως, προβλήθηκε και εκλαϊκεύτηκε με τις συζητήσεις και τα δημοσιεύματα του συμποσίου. Μάλιστα διατυπώθηκε "ψήφισμα" (72) στις 16 Αυγούστου 1976, παρουσία των δημάρχων Λέσβου, πολιτευτών και άλλων πνευματικών και επιστημονικών παραγόντων, προς την κυβέρνηση ζητώντας την ίδρυση Πανεπιστημίου στο Αιγαίο για λόγους εθνικούς, αποκεντρωτικούς, τόνωση και αναβίωση της Αιγαίοπελαγίτικης πνευματικής παράδοσης.

Η ίδρυση του Πανεπιστημίου του Αιγαίου εξυπηρετούσε τις γενικότερες ανάγκες της εθνικής οικονομίας που θα ανέκοπτε τη πληθυσμιακή έξοδο ώστε τα νησιά του Αιγαίου να μη καταλήξουν σε αμυντικά ακατοίκητα οχυρά αλλά να παραμείνουν λειτουργικά και αναπόσπαστα κομμάτια της ελληνικής επικράτειας. (73) Εξάλλου και λόγοι καθαρά εκπαιδευτικοί για την ίδρυση νέων πανεπιστημιακών τμημάτων με κατεύθυνση και προσδιορισμό νέων γνωστικών αντικειμένων, που να καλύπτουν τις ανάγκες της ιδιωτικής οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης, ενίσχυσαν το σκοπό αυτό.

Η υλοποίηση της ανάγκης για ίδρυση Πανεπιστημίου στο Αιγαίο έγινε με το πδ.83/20-3-1984 που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 6 παρ. 6 του ν.1268/82. Σύμφωνα με τις διατάξεις του διατάγματος τούτου το Πανεπιστήμιο είναι ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο κάτω από την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας. Ως έδρα του Πανεπιστημίου καθορίσθηκε η Μυτιλήνη απευθείας από τον κανονιστικό

(71) Μ. Λογοθέτη, Αναδρομή στο ζήτημα της ιδρύσεως Πανεπιστημίου στη Ρόδο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου Αθήνα 1973 σ. 5

(72) Αισολικά Γράμματα, Δίμηνη Επιθεώρηση της Λεσβιακής Τέχνης Ιούλης-Αύγουστος 1977 Τ. 40 σ. 201

(73) Γ. Καλαμωτουςάκη, Εισηγητική έκθεση προς τη συντονιστική επιτροπή για την ίδρυση Πανεπιστημίου Αιγαίου 2-2-1979

νομοθέτη, όπως προαναφέρθηκε και για το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, και η οργανωτική δομή η διοικητική διάρθρωση και λειτουργία διέπεται από τις διατάξεις του ν.1268/1982, ενώ μέχρι την αυτοδύναμη λειτουργία του διοικείται από προσωρινή διοικούσα επιτροπή που αποτελείται από δεκαπέντε μέλη μετά την ανασύνθεσή της που έγινε βάσει του άρθρου μόνου παρ. 1 του πδ.107/1988.

Κύριοι στόχοι του Πανεπιστημίου κατά την πρώτη πενταετία της λειτουργίας του ήταν η διαμόρφωση της ταυτότητας και της φυσιογνωμίας του Πανεπιστημίου και η εδραίωση των γεωγραφικών πυρήνων του δικτύου του γύρω από τους οποίους θα οργανωθεί η ολοκληρωμένη δραστηριότητα του ιδρύματος στα επόμενα χρόνια. (74)

π) Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Η ίδρυση του Ιονίου Πανεπιστημίου αποτελούσε αίτημα ολόκληρου του επανησιακού λαού. Στην πρόταση⁽⁷⁵⁾ του Υφυπουργού Παιδείας για την ίδρυση του Πανεπιστημίου αναφέρεται: "Η ανάγκη της ίδρυσης αποτελούσε φόρο τιμής της πολιτείας σ' εκείνους που πρώτοι στον ελλαδικό χώρο συνέλαβαν την ιδέα για την ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας. Η περιοχή του Ιονίου αδούλωτη από τον ξενόφερτο κατακτητή και με στενούς συγγενικούς δεσμούς με την ανθούσα την εποχή εκείνη δύση καλλιέργησε το πνεύμα και το ανύψωσε στα επίπεδα όλων εκείνων που βαπτίσθηκαν στα νάματα των ανυπέρβλητων υδρών.

Η ανάγκη της ίδρυσης του Πανεπιστημίου καθορίσθηκε κάτω από τις οικονομικές, κοινωνικές και εθνικές αναγκαιότητες και τις ειδικές συνθήκες και δυνατότητες που συνδέονται στενά, τόσο με την ιδιαιτερότητα της φυσιογνωμίας και των προβλημάτων του γεωγραφικού χώρου, όσο και με την ιστορική, επιστημονική και πολιτιστική παράδοση.

Η ανάγκη για την ίδρυση Ιονίου Πανεπιστημίου υλοποιήθηκε με το πδ.83/1984 που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 6 παρ. 6 του ν.1268/82. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδρυτικού του διατάγματος το Πανεπιστήμιο είναι ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο κάτω από την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας. Ως έδρα του Πανεπιστημίου ορίσθηκε η Κέρκυρα απευθείας από τον κανονιστικό νομοθέτη και η οργανωτική του δομή, διοικητική διάρθρωση και λειτουργία διέπεται από τις διατάξεις του ν.1268/1982. Μέχρι την αυτοδύναμη λειτουργία του διοικείται από προσωρινή διοικούσα επιτροπή που αποτελείται από δεκαπέντε μέλη μετά την ανασύνθεσή της που έγινε βάσει του άρθρου μόνου παρ. 1 του πδ.107/1988.

(74) Συνοπτική έκθεση δραστηριότητας Πανεπιστημίου προς το Υπουργείο Παιδείας, 22 Ιουλίου 1988.

(75) Εισηγητική έκθεση του Υφυπουργού Παιδείας στο Υπουργικό Συμβούλιο, Ιανουάριος 1984.

Η δημιουργία των πρώτων τμημάτων του προσδιορίζει τις βασικές κατευθύνσεις στην πορεία της λειτουργίας του πανεπιστημίου και σηματοδοτεί τη θεμελιακή αντίληψη για ολοκληρωμένο, επιστημονικά και ερευνητικά, διεπιστημονικό του χαρακτήρα.

Συμπερασματικά τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας δεν ακολούθησαν ενιαία μορφή εμφάνισης. Άλλα εμφανίστηκαν με τη μορφή του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, άλλα ως μετατροπή μιας αστικολογικής μορφής με την παραχώρηση έργου και δράσης δημοσίας εξουσίας και άλλα ως μετεξέλιξη μιας κατώτερης μορφής παιδείας με την πρόσδοση νομικής προσωπικότητας. Οι πολιτικές συνθήκες επέδρασαν καθοριστικά στη διαμόρφωσή τους και επηρέασαν αποφασιστικά την πανεπιστημιακή τους λειτουργία. Η χωροταξική ένταξή τους δεν ακολούθησε ενιαία ορθολογικά και αντικειμενικά κριτήρια (για εκείνα που ιδρύθηκαν απευθείας από την πολιτεία) αλλά ήταν αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης που ασκούσαν διάφορες τοπικές ομάδες και υποομάδες και ιστορικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί παράγοντες. Στα νεοϊδρυμένα Πανεπιστήμια σχηματοποιείται μια συνεκτικότητα των πανεπιστημιακών μονάδων στο χώρο, μορφοποιείται η ακαδημαϊκή τους συνοχή σε σχέση με τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής και αναπτύσσεται ένα πολυκεντρικό οργανωτικό σχήμα. Η πανεπιστημιοποίηση όλων των σχολών (εκτός Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής Θεσσαλονίκης και Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών) που ολοκληρώθηκε τελευταία αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα στη μετεξέλιξή τους. Τούτο γιατί ο τίτλος των σχολών αυτών ανταποκρινόταν στον ιδρυτικό και μόνο σκοπό τους, επιδρούσε περιοριστικά στο γνωστικό τους αντικείμενο και δε διευκόλυνε τη μελλοντική τους ανάπτυξη. Η ενιαία πανεπιστημιακή μορφή των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θα διευκολύνει στο συνδυασμό διαφόρων κατευθύνσεων μαθημάτων και στην προώθηση της διεπιστημονικής συνεργασίας. Θα δώσει τη δυνατότητα στους φοιτητές να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση για την εκπαίδευσή τους στα διάφορα Πανεπιστήμια. Θα ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στις αξιώσεις της κοινωνίας και της οικονομίας.

2. Διαχρονική εκπαιδευτική πολιτική και νομοθετικές ρυθμίσεις

Η οργάνωση και η λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα στηρίχθηκε κατεξοχήν στη λειτουργική δομή και τις νομοθετικές ρυθμίσεις του Πανεπιστημίου Αθηνών.⁽¹⁾ Η ανάλυση των νομοθετικών αυτών ρυθμίσεων και ο εντοπισμός των κυριωτέρων βασικών αρχών που διαμόρφωσαν τους πανεπιστημιακούς θεσμούς στην εξελικτική τους πορεία χαρακτηρίζει την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας που εφαρμόστηκε σε όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Το Οθώνειο Πανεπιστήμιο, όπως ξεκίνησε το Πανεπιστήμιο Αθηνών με τον προσωρινό κανονισμό του της 14/20 Απριλίου 1837, οργανώθηκε και λειτούργησε με βάση τη δομική και λειτουργική μορφή του βορειογερμανικού πανεπιστημιακού προτύπου και είχε ως βασικό σκοπό, όπως τονίσθηκε το 1839 κατά την τελετή ανέγερσης του Πανεπιστημίου από τον Οθωνα, τη μετάδοση των γνώσεων και την ηθικοπνευματική διάπλαση των νέων.⁽²⁾

Με το άρθρο 3 του κανονισμού, με το οποίο ορίσθηκε η "καθ' έδρας" διδασκαλία, προσδιορίσθηκε η λειτουργική σχέση των σχολών μεταξύ τους και ως προς το ίδρυμα. Έτσι ορίσθηκε ότι "εκάστη σχολή σχηματίζει ανεξάρτητο σύλλογο λογίων ως προς τα επιστημονικά, αδιαίρετο όμως από το σώμα του Πανεπιστημίου.....". Με τη διατύπωση αυτή καθορίσθηκε από τη μια πλευρά η πνευματική αυτονομία των σχολών και από την άλλη η διοικητική του εξάρτηση στο νομικό πρόσωπο του Πανεπιστημίου.⁽³⁾ Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό (άρθρο 9) το διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου διαβαθμίσθηκε σε τακτικούς καθηγητές, επίτιμους και έκτακτους και σε διδάκτορες ιδιαίτερων παραδόσεων μαθημάτων και των γλωσσών. Οι διδάκτορες των ιδιαίτερων παραδόσεων και μαθημάτων δε διορίσθηκαν με τη μορφή αυτή ποτέ⁽⁴⁾ αλλά αποτελούσαν ένα είδος υφηγητών ή λεκτόρων κατά το γερμανικό υπόδειγμα (privat dozent).⁽⁵⁾

Ως προς την ελευθερία της διδασκαλίας των καθηγητών ο κανονισμός (δ14/26 Απριλίου 1837) δεν προέβλεπε τίποτα σχετικό σε αντίθεση με τον προηγούμενο κανονισμό (δ31 Δεκεμβρίου 1836/12 Ιανουαρίου 1837) που δεν κύρωθηκε, όπως προαναφέρθηκε, αλλά αποτέλεσε τη βάση του προσωρινού οργανισμού και που στο άρθρο 52 όριζε ότι "εις τας παραδόσεις της σχολής επικρατεί εντελής ελευθερία.....". Υποστηρίζεται⁽⁶⁾ ότι η ρύθμιση αυτή εξακολουθούσε να ισχύει και στον προσωρινό κανονισμό 14/26 Απριλίου 1837 γιατί ο κανονισμός αυτός δεν περιελάμβανε ακροτελεύτια καταργητική ρήτρα, ούτε ρύθμιζε το θέμα αυτό διαφορετικά. Για να γίνει αποδεκτή η

(1) Α.Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ.144

(2) ΕΚΚΕ Παιδεία και Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985 σ.18

(3) Μ.Στασινόπουλου, τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας, Αθήνα 1971 σ. 18

(4) Αρ. Βαμπά, οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ. 37

(5) Μ.Στασινόπουλου, ο.π. σ. 54

(6) Μ.Στασινόπουλου, ο.π. σ. 56

άποψη αυτή πρέπει να θεωρηθεί ότι ο πρώτος κανονισμός που εκδόθηκε στις (631 Δεκεμβρίου/12 Ιανουαρίου 1837) ίσχυσε και οι διατάξεις του εφαρμόστηκαν και ο μετέπειτα προσωρινός κανονισμός που εκδόθηκε στις (614/26 Απριλίου 1837) τροποποίησε στο μεγαλύτερο μέρος τις διατάξεις του προηγούμενου χωρίς να θίξει το συγκεκριμένο θέμα. Η αποδοχή όμως της πρότασης αυτής δημιουργεί επιφυλάξεις γιατί ο αρχικός κανονισμός (631 Δεκεμβρίου 1836/12 Ιανουαρίου 1837) που εκδόθηκε κατά την απουσία του Βασιλέως δεν κυρώθηκε⁽⁷⁾ απ' αυτόν όταν επανήλθε και συνεπώς θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το διάταγμα αυτό απέβαλε την ισχύ του και δεν εφαρμόστηκε και ότι ο μετέπειτα προσωρινός κανονισμός (614/26 Απριλίου 1837) είναι ο πρώτος συστατικός του ιδρύματος οργανισμός και όχι τροποποιητικός και δεν περιέλαβε στο ρυθμιστικό του περιεχόμενο συγκεκριμένα για το θέμα διάταξη.

Η διοικητική εξουσία του Πανεπιστημίου, δηλαδή η δυνατότητα να αποφασίζει μόνο του για τις ίδιες του τις υποθέσεις ήταν ανύπαρκτη και η εξάρτησή του από την πολιτεία ήταν έντονη.⁽⁸⁾ Ο διορισμός του διδακτικού προσωπικού για την πρώτη πενταετία, που παρατάθηκε μέχρι το 1882 όπου άρχισε η πρώτη προσπάθεια για αυτοδιοίκηση με το βδ 9 Απριλίου 1882, γινόταν από τον Βασιλέα, όπως οριζόταν στο άρθρο 6 του κανονισμού. Τα διοικητικά όργανα του Πανεπιστημίου τα αποτελούσαν ο πρύτανης, το συμβούλιο του Πανεπιστημίου και ο σχολάρχης κάθε σχολής που αργότερα μετονομάστηκαν σε ακαδημαϊκή σύγκλητος και Κοσμητεία με το βδ 10/22 Οκτωβρίου 1841. Ο πρύτανης εκλεγόταν από την ολομέλεια των καθηγητών με απόλυτη πλειοψηφία και οι σχολάρχες από τις σχολές τους με πλειοψηφία. Ο διορισμός του πρύτανη γινόταν από τον Υπουργό επιλεκτικά από τους δύο που πρότεινε η σχολή.

Με το από 10/22 Οκτωβρίου 1841 βδ, με το οποίο μετονομάστηκαν οι διοικητικές αρχές του Πανεπιστημίου, καταργήθηκε το δικαίωμα των έκτακτων καθηγητών να εκλέγονται στα ακαδημαϊκά αξιώματα και περιορίστηκε μόνο στους τεκτικούς και επίτιμους καθηγητές, ενώ κυρώθηκε⁽⁹⁾ το προσωρινό δικαίωμα του εκλέγειν που είχε απονεμηθεί στους επίτιμους και έκτακτους καθηγητές και καταργήθηκε το δικαίωμα της άμεσου εκλογής των κοσμητόρων από τις σχολές με την εκλογή ενός μόνον από κάθε σχολή. Βασικό στοιχείο της εκπαιδευτικής ρύθμισης της εποχής αυτής είναι η εμφάνιση του θεσμού του υφηγητή,⁽¹⁰⁾ όπως μετονομάστηκε με τα 11022/3 Νοεμβρίου 1841 και 23023/23 Νοεμβρίου 1843 έγγραφα της γραμματείας των εκκλησιαστικών και δημόσιας εκπαίδευσης, η κατηγορία των "ιδιαιτέρων διδασκάλων" που προβλέφθηκε με τον προσωρινό οργανισμό.

(7) Αρ. Βαρπά, οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1985 σ.1 και Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 37

(8) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ.78

(9) Αρ. Βαρπά, ό.π. σ.55

(10) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ.63

Στη εξελικτική πορεία του Πανεπιστημίου ο προσωρινός αυτός οργανισμός δεν μπορούσε να λύσει τα λειτουργικά προβλήματα του ιδρύματος που στο μεταξύ είχαν δημιουργηθεί και έτσι το 1844 ξεκίνησε μια νέα προσπάθεια αναδιοργάνωσης⁽¹¹⁾ με σκοπό τη σύνταξη ενός ολοκληρωμένου οριστικού κανονισμού.

Ουσιαστική νομοθετική ρύθμιση για την πορεία λειτουργίας του Πανεπιστημίου έγινε με τα από 9 Απριλίου 1882 και 28 Φεβρουαρίου 1883 β.δ/τα με τα οποία οι σχολές απέκτησαν κάποια αυτοδυναμία ως προς την εκλογή του διδακτικού προσωπικού καθορίστηκαν τα ουσιαστικά και τυπικά προσόντα εκλογής και διορισμού (διδακτορικό, επιστημονικά έργα), καθώς και η διαδικασία της εκλογής με διαγωνισμό, που η συμμετοχή όμως του υπουργού ήταν καθοριστική, αφού κατά την πρώτη πρόταση της σχολής ο υπουργός είχε το δικαίωμα της αρνησικυρίας. Ωστόσο η βούληση της πολιτείας με το νομοθέτημα αυτό ήταν να ενισχύσει τη λειτουργική αυτοδυναμία των σχολών και τη βούλησή της αυτή την υλοποίησε στη συνέχεια με την επιθυμία να ζητήσει από τις σχολές να προήκουν στην πλήρωση⁽¹²⁾ όλων των κενών εδρών καθώς κι' εκείνων που είχαν μείνει κενές μετά την απόλυση των καθηγητών εκείνων που είχαν διορισθεί (μετά το 1875) χωρίς να εκλεγούν από τις σχολές. Ο θεσμός του υφηγητή που καθιερώθηκε, όπως προαναφέρθηκε, χωρίς κανονιστική ρύθμιση αλλά από διοικητικά έγγραφα του υπουργείου, απέκτησε την ολοκληρωτική και θεσμοθετημένη του μορφή με τα από 26 Δεκεμβρίου 1869 και 16 Νοεμβρίου 1870 β. διατάγματα, με τα οποία ορισθηκαν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, καθώς και η διαδικασία της εκλογής τους.

Ο πρώτος οργανισμός του Πανεπιστημίου συνέπεσε με την τοπική διαίρεσή του σε δύο Πανεπιστήμια, "Εθνικόν" "Καποδιστριακόν", και ήταν αποτέλεσμα της εκσυγχρονιστικής διαδικασίας που εφάρμοσε το 1911 η τότε κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου. Οι πολιτικές εκκαθαρίσεις που προηγήθηκαν (1910) σε όλους τους τομείς της κρατικής εξουσίας εμφάνισαν ιδιαιτερότητα στον τρόπο λειτουργίας του καθηγητικού σώματος, γιατί είχε σαν αποτέλεσμα τη διαμόρφωση του συσχετισμού των δυνάμεων στο Πανεπιστήμιο.⁽¹³⁾ Παρά τις εκκαθαρίσεις αυτές το καθηγητικό σώμα απέκτησε τεράστια πολιτική δύναμη⁽¹⁴⁾ και η εκπαιδευτική νομοθετική μεταρρύθμιση εξαρτήθηκε ουσιαστικά από την αποδοχή της ή μη από το προσωπικό αυτό.⁽¹⁵⁾

(11) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 80

(12) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ.111

(13) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσσαλονίκη 1982 σ.17

(14) Ι. Πανταζίδου, Χρονικό της πρώτης πεντηκονταετίας του ελληνικού Πανεπιστημίου, Αθήνα 1989 σ.55-56

(15) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου ό.π. σ.17

Ωστόσο διατυπώθηκαν και διάφορες επικρίσεις για την επιστημονική συγκρότηση του καθηγητικού σώματος όπου το Πανεπιστήμιο χαρακτηρίσθηκε ως "Άσυλο Κουρασμένων Φιλοδοξιών" (16)

Ο νέος οργανισμός που ψηφίσθηκε (ΓΩΚΓ 3832/1911 και ΓΩΚΕ 3825/1911) - τυπικά ήσαν δύο και αντιστοιχούσαν στη διαίρεση του Πανεπιστημίου ενώ στην ουσία ήταν ένας ολοκληρωμένος οργανισμός, αφού ο ένας συμπλήρωνε τον άλλο - τροποποίησε τον προσωρινό οργανισμό και εκσυγχρόνισε την οργάνωση και τη λειτουργία του Πανεπιστημίου και μαζί της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης δεδομένου ότι στις ρυθμίσεις αυτές προσαρμόσθηκε όχι μόνο η οργάνωση και η λειτουργία των άλλων ιδρυμάτων αλλά κι' εκείνων που ιδρύθηκαν αργότερα.

Με τις ρυθμίσεις του νομοθετήματος αυτού καταργήθηκε ο διαγωνισμός για την πλήρωση των εδρών - παρέμεινε μόνο για τους έκτακτους - και ορίσθηκε νέα διαδικασία εκλογής διδακτικού προσωπικού δίχως εξωπανεπιστημιακή παρέμβαση, αλλά με αποκλειστική αρμοδιότητα της σχολής και γνώμη της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής, θεσμός που καθορίσθηκε για πρώτη φορά. Η πολιτεία διατήρησε το δικαίωμα να ακυρώνει τις εκλογές μόνο στην περίπτωση που οι σχολές παρέβαιναν τις διατάξεις των νόμων και τις προθεσμίες, που θα πρέπει να θεωρούνταν αποκλειστικές με την έννοια ότι δεν μπορούσε να εκδοθεί νόμιμα η σχετική πράξη. Εξάλλου, ο υπουργός διατήρησε το δικαίωμα να διορίζει έκτακτους καθηγητές για τρία χρόνια μόνο στην περίπτωση που η έδρα δεν πληρωνόταν ή παρέμενε κενή πάνω από τρεις μήνες. Η εκλογή των καθηγητών γινόταν με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των καθηγητών με δικαίωμα στην περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν το αποτέλεσμα αυτό της επαναληπτικής ψηφοφορίας κι' εκλογής εκείνου που συγκέντρωνε την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων καθηγητών και στις δύο ψηφοφορίες.

Οι ρυθμίσεις αυτές επαναλήφθηκαν και στις μετέπειτα νομοθετικές ρυθμίσεις και είχαν ως αποτέλεσμα την αναπαραγωγή του συνόλου του καθηγητικού σώματος από τους ίδιους τους τακτικούς καθηγητές. Με τον οργανισμό θεσμοθετήθηκε νέα οργανωτική δομή του Πανεπιστημίου, που στηρίχθηκε στις έδρες, η ονομασία και ο καθορισμός των οποίων έγινε κατά σχολή με β.δ/τα που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ. 2 του νόμου. Επαναφέρθηκε ο θεσμός του έκτακτου καθηγητή που εμφανίσθηκε με τον προσωρινό κανονισμό και είχε καταργηθεί το 1881 επειδή δε λειτούργησε αποτελεσματικά. Εξάλλου με το νομοθέτημα αυτό ρυθμίστηκαν για πρώτη φορά όλα τα θέματα του βοηθητικού προσωπικού (επιμελητές, βοηθοί, διδάσκαλοι ξένων γλωσσών) και επιχειρήθηκε η διεύρυνση του διδακτικού φορέα, όχι μόνο με την αριθμητική αύξηση αλλά και με την καθιέρωση νέων κατηγοριών διδασκόντων (τακτικοί, επίτιμοι, έκτακτοι, κληρονομητοί).

(16) Αν. Βρυχέα-Κ. Παβρογλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσσαλονίκη 1982 σ.20

Χαρακτηριστικό πάντως γεγονός της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι ότι η κοινοβουλευτική επιτροπή παιδείας που επεξεργάστηκε το νόμο διαπνέονταν από ριζοσπαστικές προτάσεις που εξέφραζαν μια αναπτυξιακή λογική.⁽¹⁷⁾ Στο πόρισμά της η επιτροπή⁽¹⁸⁾ είχε προτείνει την ίδρυση Συμβουλίου Εκπαιδύσεως με γνωμοδοτική αρμοδιότητα στα θέματα ίδρυσης, κατάργησης εδρών, διορισμό, πειθαρχική τιμωρία και παύση των καθηγητών και γενικά σε εκπαιδευτικά ζητήματα. Το συμβούλιο αυτό που τελικά δε θεσμοθετήθηκε θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ήταν μια μορφή του σημερινού πειθαρχικού συμβουλίου των καθηγητών (ν.249/1976) και του Συμβουλίου Ανωτάτης Εκπαιδύσεως (ΣΑΠ) με διαφορετική όμως συγκρότηση.

Στο διδακτικό προσωπικό η επιτροπή είχε προτείνει ενιαίο διδακτικό φορέα χωρίς διάκριση σε ανώτερο και κατώτερο, ώστε να εξασφαλίζεται η ακαδημαϊκή του εξέλιξη στην ανώτερη καθηγητική βαθμίδα του τακτικού καθηγητή. Ανεξάρτητα όμως από την αποδοχή και θεσμοθέτηση των προτάσεων αυτών από την πολιτεία, χαρακτηριστικό γεγονός ήταν ότι οι βασικοί συντελεστές του συνέβαλαν σ'ένα αστικό εκσυγχρονισμό της πανεπιστημιακής διαδικασίας ασπάσθηκαν⁽¹⁹⁾ την αντίληψη του ενιαίου διδακτικού φορέα και το δικαίωμα για εξέλιξη μέσα στον ίδιο φορέα του διδακτικού προσωπικού.

Νέα νομοθετική μεταβολή στη ρύθμιση των πανεπιστημιακών θεμάτων επιχειρήθηκε το 1922 όπου ψηφίσθηκε ο ν.2905/1922. Η νομοθετική αυτή μεταβολή ήταν αποτέλεσμα⁽²⁰⁾ της πολιτικής συγκυρίας, της αδιαφορίας της κοινής γνώμης για την εξέλιξη των πανεπιστημιακών πραγμάτων και κυρίως της έντονης επιθυμίας των καθηγητών να κατοχυρώσουν μια νέα μορφή εξουσίας με τη δυναμική τους αυτονομία που απέκτησαν με τον προηγούμενο οργανισμό. Με το νομοθέτημα αυτό οι έδρες διακρίθηκαν σε τακτικές, έκτακτες (αυτοτελής ή επικουρικές των τακτικών εδρών) και σε προσωρινές και το διδακτικό προσωπικό σε τακτικούς, έκτακτους, επίτιμους, ομότιμους, υψηλούς και μια νέα κατηγορία του πρόεδρου καθηγητή. Η διεύρυνση του διδακτικού προσωπικού φαίνεται ότι θεσμοθετήθηκε δεν είναι ουσιαστική αλλά τεχνασματική, δεδομένου ότι ως πρόεδροι καθηγητές είχαν δικαίωμα να διορισθούν μόνο οι τακτικοί καθηγητές που δεν αποχωρούσαν πλέον από το Πανεπιστήμιο με τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας (70^ο έτος) που είχε θεσμοθετηθεί με τον προηγούμενο οργανισμό, αλλά παρέμεναν στην ίδια ή σε νέα προσωρινή έδρα που ιδρύονταν για το σκοπό αυτό. Δηλαδή στην ουσία θεσμοθετήθηκε η διεύρυνση της κατηγορίας των τακτικών καθηγητών με την αναπαραγωγή νέων τακτικών εδρών, οι οποίες μάλιστα είχαν και νομοθετημένο, όπως προαναφέρθηκε γνωστικό περιεχόμενο. Εξάλλου οι έκτακτες αυτοτελείς έδρες

(17) Αλ. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσσαλονίκη 1982 σ.24

(18) Αρχείο συζητήσεων Βουλής 1911 σ. 410

(19) Αλ. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ό.π. σ.25

(20) Αλ. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου ό.π. σ.28

εξαρτούσαν την ύπαρξη και τη λειτουργία τους από τις τακτικές έδρες αφού οποιαδήποτε μεταβολή της τακτικής έδρας επέφερε και ανάλογη μεταβολή της αντίστοιχης έκτακτης (κατάργηση ή υποβιβασμό) με όμοιο γνωστικό περιεχόμενο. Με τις ρυθμίσεις αυτές αναιρέθηκαν οι βασικές καινοτομίες του προηγούμενου οργανισμού. Ωστόσο με το νέο οργανισμό καθορίσθηκε για πρώτη φορά η διατύπωση άποψης (με τη μορφή γνώμης, πρότασης ή απόφασης) της συγκλήτου, σχολών και των άλλων συλλογικών οργάνων σε όλα τα πανεπιστημιακά θέματα μειώνοντας έτσι ακόμη την αυθαίρετη ρυθμιστική παρέμβαση της πολιτείας.

Ο κανονισμός αυτός δεν ίσχυσε για πολύ γιατί όπως προαναφέρθηκε στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου, ατομικά ή ομαδικά συμφέροντα των καθηγητών και φοιτητών οδήγησαν στην τροποποίησή του με το από 12 Μαΐου/12 Ιουνίου 1926 ν.διάταγμα. Οι τροποποιήσεις που επέφερε το νομοθέτημα αυτό δεν ήταν ουσιαστικές αλλά αποσπασματικές, γιατί αφορούσαν μεμονωμένα ζητήματα. Βασικό όμως χαρακτηριστικό του νομοθετήματος αυτού ήταν ο έντονος προβληματισμός που αναπτύχθηκε για τον τρόπο διεξαγωγής της διδασκαλίας και τον ευρύτερο προορισμό του Πανεπιστημίου, που ορίσθηκε, σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση⁽²¹⁾ του νομοθετήματος " α) η μόρφωση των φοιτητών ως επιστημόνων, ως πολιτών, ως ανθρώπων, β) η καλλιέργεια και η προαγωγή της επιστήμης.... γ) η μόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων δ) η ενίσχυση και ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας....".

Η νέα νομοθετική μεταβολή, που επιχειρήθηκε στη ρύθμισή των πανεπιστημιακών θεμάτων, ξεκίνησε το 1930 και ολοκληρώθηκε με την ψήφιση του ν.5343/1932.

Η σύνταξη του νομοθετήματος στηρίχθηκε⁽²²⁾ στην πανεπιστημιακή εμπειρία και γνώση που υπήρχε την εποχή εκείνη στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και ειδικότερα τη Γερμανία και Γαλλία. Εγιναν αποδεκτές ορισμένες μόνο "τυπικές" λειτουργίες του συστήματος αυτού όχι όμως και η συνολική του λογική και ιδιαίτερα εκείνων που αφορούσαν στη βελτίωση της επιστημονικής παραγωγής στο ελληνικό Πανεπιστήμιο.⁽²³⁾ Ωστόσο οι προτάσεις της επιτροπής χαρακτηρίσθηκαν για το ριζοσπαστικό τους χαρακτήρα⁽²⁴⁾ και ιδιαίτερα εκείνες που αφορούσαν στον τρόπο ίδρυσης νέων εδρών και διεξαγωγής της διδασκαλίας που δεν διέφεραν από τους σύγχρονους προβληματισμούς, δεδομένου ότι η ίδρυση της έδρας, σύμφωνα με τις προτάσεις, δεν αποτελούσε αφορμή για νέο διορισμό, αλλά απέβλεπε στην πληρέστερη μόρφωση των φοιτητών με τη συσχέτιση της λειτουργίας της έδρας με το

(21) Εισηγητική έκθεση νδ12/5-6 1926 ΦΕΚ 196 ΤΑ'

(22) Αν. Κιντή, Η ανωτάτη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ. 143

(23) Αν. Βουχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης 1911-1981, Θεσσαλονίκη 1982 σ. 3

(24) Αν. Βουχέα-Κ. Γαβρόγλου ό.π. σ.33

Βλέπε και έκθεση Καραθεοδωρή: Η αναδιοργάνωση του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1930.

σκοπό της. Όμως οι προτάσεις της επιτροπής δεν έγιναν αποδεκτές από την πολιτεία, αλλά απεναντίας προχώρησε στη νομοθετική ρύθμιση του γνωστικού περιεχομένου της έδρας με μεγαλύτερη ακρίβεια. Η υπαναχώρηση αυτή ήταν ίσως αποτέλεσμα της μεγάλης κριτικής που δέχθηκε το νομοθέτημα αυτό, τόσο από τους καθηγητές, που στο μεταξύ (1931) είχαν ιδρύσει σωματείο⁽²⁵⁾ με την επωνυμία "ένωση των καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών" με σκοπό την εξυπηρέτηση των σκοπών του Πανεπιστημίου ως ανώτατου εθνικού πνευματικού κέντρου, όσο και από τους φοιτητές που κήρυξαν αποχή από τα μαθήματα και πανφοιτητική διαμαρτυρία⁽²⁶⁾ με οικονομικά κυρίως αιτήματα. Η κριτική των καθηγητών αναφερόταν στα άρθρα εκείνα που κατά την άποψή τους έθιγαν την αυτοτέλεια του Πανεπιστημίου και το επιστημονικό του κύρος⁽²⁷⁾ και έδιναν το δικαίωμα στον Υπουργό να διορίζει καθηγητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, χωρίς τη διαδικασία της εκλογής.

Με το νομοθέτημα αυτό θεσμοθετήθηκε ο διευρυμένος μέχρι τότε διδακτικός φορέας με την καθιέρωση νέων θέσεων στη διάρθρωση του διδακτικού προσωπικού (τακτικών και έκτακτων αυτοτελών εδρών καταργηθέντων των έκτακτων επικουρικών) και περιορίσθηκε η εξουσία των καθηγητών και των άλλων πανεπιστημιακών οργάνων με την εγκρητική παρέμβαση του Υπουργείου στις αποφάσεις τους, που είχαν συμβουλευτικό χαρακτήρα, χωρίς να θίγεται η αυτοτέλεια των ιδρυμάτων ή των οργάνων. Η ρύθμιση αυτή κρίθηκε αναγκαία, όπως διατυπώθηκε κατά τη συζήτηση του νομοσχετίματος⁽²⁸⁾ στη Βουλή, γιατί "η μονοπωλιακή χρήση της εξουσίας οδηγεί εις κατάχρησιν και διεμορφώθη τοιουτοτρόπως η νέα συνείδηση..... σύμφωνα προς την οποία η άσκηση διοικητικής εξουσίας δεν είναι επιτετραμμένον ούτε να ανήκη ολόκληρος εις την πολιτικήν αρχήν, αλλ' ούτε να ανήκη ολόκληρος εις τα υπηρεσιακά συμβούλια και όργανα των οργανισμών δημοσίου δικαίου. Κατά την γνώμη ημών.... τα υπηρεσιακά συμβούλια δεν επιτρέπεται να εκδίδουν αποφάσεις διότι έχουν απεριόριστον εξουσίαν... να οδηγούνται εις την κατάχρησιν εις την υπαλληλικήν φασλοκρατίαν. Πρέπει να προτείνουν και η πολιτική εξουσία είτε να αποδέχεται είτε να απορρίπτει, αλλά χωρίς δικαίωμα να τροποποιεί. Συγκρασιμός και ισορροπία των δύο εξουσιών".

Η εκλογή νέων καθηγητών καθορίσθηκε να γίνεται με πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των καθηγητών, έτσι ώστε το αποτέλεσμα αποτελούσε απόφαση δεσμευτική για τον Υπουργό, ενώ στην περίπτωση πλειοψηφίας αποτελούσε πρόταση μη δεσμευτική. Αργότερα όμως, με τη συνταγματική κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων άρθρο 5 παρ. 5 του Συντάγματος του 1952 η γνώμη ή η πρόταση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελούσε δεσμευτική

(25) Κ. Παπαάνου. Χρονικό-ιστορία της Ανωτάτης μας εκπαίδευσης, Αθήνα, 1970 σ.214

(26) Εφημερίδα "Ελεύθερο Βήμα" 9/3/1932

(27) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.35

(28) Αγόρευση Υπουργού Παιδείας στη Βουλή 1/3/1932

απόφαση⁽²⁹⁾ για τον Υπουργό που υποχρεούταν στην έκδοση της πράξης διορισμού. Καταργήθηκε ο θεσμός του τακτικού πρόεδρου καθηγητή και δημιουργήθηκε ο θεσμός του έκτακτου εντεταλμένου με τριετή θητεία καθηγητή με σκοπό⁽³⁰⁾ την εξασφάλιση του φυτώριου διαδοχής των τακτικών καθηγητών κατά το δικαιότερο τρόπο. Καθιερώθηκε ο θεσμός του έκτακτου αμίσθου και του εντεταλμένου υφηγητή και ορίσθηκε ότι στην περίπτωση της κενώσεως τακτικής έδρας η αναπλήρωση δε γίνεται από τους διδάσκοντες τα συγγενέστερα μαθήματα, αλλά απ' αυτούς, ώστε ο νέος αυτός επιστημονικός κόσμος να μπορεί να προσαρμοσθεί στο διδακτικό έργο και στην ανάληψη της διδακτικής ευθύνης. Καθιερώθηκε η πρόσληψη των βοηθών σε τακτικές έδρες και η ανανέωση της θητείας τους και δόθηκε η δυνατότητα στους επιμελητές να διδάσκουν προαιρετικά ειδικά μαθήματα.

Με τον αν.1430/1938 που επακολούθησε καταργήθηκε ουσιαστικό η πανεπιστημιακή μεταβολή που επήλθε με το ν.5343/1932 και υπονομεύθηκε η αυτοτέλεια του Πανεπιστημίου, αφού η πολιτική εξουσία είχε δικαίωμα καθοριστικό, δηλαδή από τον καθορισμό του περιεχομένου των εδρών μέχρι τον ουσιαστικό διορισμό των καθηγητών, είτε απευθείας είτε είχαν εκλεγεί από τις σχολές με μειωμένο (1/3) αριθμητικό αποτέλεσμα.

Βασικά χαρακτηριστικά όμως της νομοθετικής μεταβολής της εποχής εκείνης ήταν ότι ο οργανισμός του 1932 ψηφίσθηκε, αφού εξασφαλίσθηκε η αποδοχή του από το σώμα των καθηγητών, το οποίο με την οργανωτική και ιδεολογική⁽³¹⁾ του αυτονομία διαμόρφωνε τη δική του πολιτική εξουσία. Δεν εξόντλησε όλα τα όρια του θεσμικού εκσυγχρονισμού αφού δεν έγιναν αποδεκτές, όπως προαναφέρθηκε, βασικές ριζοσπαστικές προτάσεις της επιτροπής (Καραθεοδωρή), αλλά μόνο εκείνες που απέβλεπαν στην οικονομική ενίσχυση των Πανεπιστημίων και τον εκσυγχρονισμό της διοικητικής λειτουργίας του πανεπιστημίου.⁽³²⁾ Το πρόβλημα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης επανεμφανίσθηκε το 1957 και η πολιτεία εξέφρασε τη βούληση για ενίσχυση⁽³³⁾ της ανώτατης παιδείας, με σκοπό, ίσως για πρώτη φορά, την καθολική εξέταση του ελληνικού εκπαιδευτικού προβλήματος.

Στα πορίσματα της η επιτροπή⁽³⁴⁾ επισήμανε την ανάγκη βελτίωσης των σπουδών, αύξησης του διδακτικού προσωπικού και τη δημιουργία μεταπτυχιακών σπουδών, περιορισμένης όμως κλίμακας (θεολογικές σχολές) και προχώρησε σε μερικές

(29) ΣΤΕ 3905/1983, 1517/1983, 575/1954(ολομ), 702/1957(ολομ)

(30) Πρακτικά Βουλής κατά τη συζήτηση του νόμου (1932)

(31) Κ. Τσουκαλά, Εξάρτηση και αναπαραγωγή ο κοινωνικό ρόλος του εκπαιδευτικού μηχανισμού στην Ελλάδα (1830-1922), Αθήνα 1979 σ. 430

(32) Αν. Βρυχέα-Κ. Παβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.33

(33) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ.322

(34) Πορίσματα επιτροπής παιδείας 1958

λεπτομερειακές προτάσεις που αναφέρονταν στην καλύτερη οργάνωση και εσωτερική διοίκηση (θητεία πρυτάνεων κ.λπ.) των Πανεπιστημίων. Αντιφατικό πάντως στοιχείο των πορισμάτων της επιτροπής ήταν το γεγονός σύμφωνα με το οποίο ενώ διαπιστώθηκε η ανάγκη της αύξησης του διδακτικού προσωπικού, δηλαδή η διεύρυνση του διδακτικού φορέα, προτάθηκε η κατάργηση του θεσμού των έκτακτων καθηγητών και η διατήρηση μόνο των τακτικών καθηγητών που θα επικουρούνταν από τους βοηθητικούς. (35)

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις που επακολούθησαν (νδ3837/1958 και 3974/1959) και που στηρίχθηκαν κατά ένα μέρος στις προτάσεις αυτές, περιορίστηκαν μόνο στην ίδρυση μερικών εδρών (Πανεπιστήμια και Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο) στην αύξηση των θέσεων του κατώτερου διδακτικού και διοικητικού προσωπικού σε μερικά οργανωτικά και δεν προχώρησαν (36) σε μια συνολική και ουσιαστική ανδιάρθρωση της ανώτατης παιδείας.

Νέα νομοθετική πρωτοβουλία για την καθολική ρύθμιση της ανώτατης παιδείας εκδηλώθηκε με την κατάθεση σχεδίου ν.δ/τος "περί οργάνωσης της ανώτατης παιδείας και επιστημονικής έρευνας και συστάσεως νέων ιδρυμάτων ανώτατης παιδείας" στις 7 Ιουλίου 1966. Το σχέδιο αυτό ήταν αποτέλεσμα προεργασίας μιας άτυπης (37) επιτροπής που είχε συσταθεί για να μελετήσει την αναδιάρθρωση της ανώτατης παιδείας.

Βασικά χαρακτηριστικά του νομοθετήματος αυτού, όπως διατυπώθηκαν και στην εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου ήταν:

- Η προσαρμογή της ανώτατης παιδείας στο θεμελιώδη ρόλο της για την ανάπτυξη της χώρας.
- Η σύνδεση του Πανεπιστημίου με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον και η δημιουργία ευέλικτης διοικητικής δραστηριότητας.
- Η δημιουργία (άρθρο 2) ενός συντονιστικού οργάνου με την επωνυμία Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας και έρευνας (ΕΣΥΑΠΕ), που θα είχε σαν έργο τον προγραμματισμό, την οργάνωση και το συντονισμό της ανώτατης παιδείας στα πλαίσια της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας (άρθρο 3). Στη σύνθεση του συμβουλίου συμμετείχαν τριάντα τρία (33) μέλη, από τα οποία τα οκτώ προέρχονταν από την κατηγορία των πανεπιστημιακών καθηγητών, ενώ τα υπόλοιπα θα προέρχονταν από εξωπανεπιστημιακές προσωπικότητες.
- Η νομοθετική βάση για την ίδρυση και λειτουργία πέντε νέων ιδρυμάτων.
- Η θεσμοθέτηση σύγχρονων διατάξεων για την οργάνωση και διοίκηση των ιδρυμάτων, που θα τελούσαν όμως υπό την εποπτεία και τον έλεγχο των υπουργών Συντονισμού και Εθνικής Παιδείας.
- Η διαβάθμιση του διδακτικού προσωπικού σε τρεις κατηγορίες

(35) Πορίσματα επιτροπής παιδείας 1958

(36) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.47

(37) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ο.π. σ.54

καθηγητών (Α, Β και επικουρικοί καθηγητές).

- Το ενιαίο των θέσεων του διδακτικού προσωπικού με δυνατότητα, για πρώτη φορά, της εσωτερικής εξέλιξης του και το διορισμό όχι σε συγκεκριμένη έδρα αλλά στο τμήμα κάθε σχολής.

- Η δυνατότητα να διδάσκεται το ίδιο μάθημα από πολλούς καθηγητές. Ο καθορισμός των υποχρεώσεων του διδακτικού προσωπικού και "εισαγωγή του αυμβίβαστου για εξωπανεπιστημιακή επαγγελματική απασχόληση.

Ωστόσο το νομοσχέδιο αντιμετώπισε τις μεγαλύτερες δημόσιες αντιδράσεις του καθηγητικού σώματος από κάθε άλλη προηγούμενη μεταρρύθμιση και αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα συνεπακόλουθα⁽³⁸⁾ του νομοσχεδίου. Η σύνοδος των πρυτάνεων (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, ΕΜΠ) που συνήλθε για την εξέταση του νομοσχεδίου με υπόμνημά της απέρριψε το νομοσχέδιο καθ' ολοκληρία ως α) "τελείως απαράδεκτον, διότι αγνοεί το πώς λειτουργεί παρ' ημίν η ανώτατη παιδεία"

β) "αντισυνταγματικόν, διότι καταλύει την συνταγματικώς κατοχυρωμένην αυτοτέλειαν των Πανεπιστημίων"

γ) "εθνοκτόνον, διότι όχι μόνον επιδιώκει την παράδοσιν της ανώτατης παιδείας εις την κομματικήν πολιτικήν αλλά καταβιβάζει μέχρις εξευτελισμού την ακαδημαϊκήν έννοιαν διαανοιγούν πύλας προς εισβολήν πτυχιούχων, ή διδασκτόρων σε καθηγητικές θέσεις"

δ) "ανατρέπει και εξευτελίζει πάσαν έννοιαν ακαδημαϊκής ευπρεπείας"

ε) "εξαρτά θέματα πανεπιστημιακής υφής από της συμφώνου γνώμης συμβουλίου υποπανεπιστημιακής στάθμης, οργάνων του εκάστοτε κρατούντος κόμματος"

στ) "αφήνει έκθετους τους νέους"

ζ) "πάσχει από ασύγγνωστον σύγχυσιν εννοιών, θεσμών και πραγματικότητας"

η) "εισβαλλει...δικτατορικώς ως πολιτική αυθαιρεσία".

Στο νομοσχέδιο αυτό αντιτάχθηκε και η ΕΦΕΕ - όχι όμως με σοβαρές φοιτητικές κινητοποιήσεις⁽⁴⁰⁾ - η οποία με ανακοίνωσή της⁽⁴¹⁾ διακήρυξε την αντίθεσή της, με το αιτιολογικό ότι εγκυβιβάστηκε η κατοχύρωση του πανεπιστημιακού ασύλου και των ακαδημαϊκών ελευθεριών. Δεν κατοχυρώθηκε η φοιτητική εκπροσώπηση στα συλλογικά όργανα διοίκησης. Ήταν απαράδεκτη η αρμοδιότητα του ΕΣΑΠΕ - γιατί έθιγε τη αυτοτέλεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων - και του κέντρου ερευνών "Δημόκριτος" για τις μεταπτυχιακές σπουδές.

Με τα δεδομένα αυτά η πολιτική πρωτοβουλία για εκσυγχρονισμό της ανώτατης παιδείας δεν υλοποιήθηκε και το νομοσχέδιο υπό την επίδραση και της πολιτικής αστάθειας που επικρατούσε την εποχή εκείνη δεν προχώρησε για ψήφιση. Πάντως, κατά την περίοδο αυτή, ανεξάρτητα από την υλοποίηση

(38) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.57

(39) Υπόμνημα πρυτάνεων 25 Ιουλίου 1966

(40) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ό.π. σ.67

(41) Εφημερίδα "τα Νέα" 14/7/1966

βλ. και Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου ό.π. σ.60

της προσπάθειας για τη σύνολη ρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης, αντιμετωπίσθηκαν ορισμένα λειτουργικά θέματα των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με το νδ 4401/1964. Με το νομοθέτημα αυτό ορίσθηκε η υποχρέωση των σχολών να προκηρύξουν όλες τις κενές έδρες που για διάφορους λόγους⁽⁴²⁾ των τακτικών καθηγητών (ανεψιοκρατία, επιμίσθιο κ.λπ.) παρέμεναν κενές. Καθιερώθηκε ο θεσμός του επί συμβάσει καθηγητή, ορίσθηκε η διαδικασία πρόσληψης εντεταλμένου υπηγητή, θεσμοθετήθηκε η εξωπανεπιστημιακή απασχόληση των καθηγητών και η μόνιμη διαμονή τους στην έδρα του Πανεπιστημίου.

Μολονότι με το νομοθέτημα αυτό αντιμετωπίσθηκαν αποσπασματικά ορισμένα κυρίως λειτουργικά θέματα των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, εντούτοις έγινε μια πρώτη προσπάθεια ενοποίησης του νομικού καθεστώτος λειτουργίας τους.

Η πορεία για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση συνεχίσθηκε και κατά την περίοδο της πολιτικής ανωμαλίας (1967-74) οπότε συντάχθηκε ξανά ένα σχέδιο καταστατικού χάρτη για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Το σχέδιο αυτό, που δημοσιεύθηκε⁽⁴⁴⁾ στον ημερήσιο τύπο, ακολούθησε στο ρυθμιστικό του περιεχόμενο τις διατάξεις του ν.5343/1932⁽⁴⁵⁾ και είχε λεπτομερειακό δομολειτουργικό χαρακτήρα. Βασικές ρυθμίσεις του νομοσχεδίου ήταν η ίδρυση Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (ΣΑΠ) με αρμοδιότητα τη χάραξη κυβερνητικής πολιτικής και τη γνωμάτευση για ό,τι αφορούσε τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η θεσμοθέτηση της θέσης του κυβερνητικού επιτρόπου. Η καθιέρωση του θεσμού των επίκουρων με θητεία καθηγητών, εκτός από τη βαθμίδα του μόνιμου επίκουρου καθηγητή που είχε καθιερωθεί.⁽⁴⁶⁾ Η μονιμοποίηση των επιμελητών και βοηθών.

Το σχέδιο στις συνολικές του ρυθμίσεις δεν προχώρησε σε ουσιαστική αναδιάρθρωση του Πανεπιστημίου, αλλά μόνο σε ορισμένες διοικητικές λειτουργικές ρυθμίσεις χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, με μοναδικό σκοπό τη θεσμοθετημένη κατάλυση κάθε έννοιας αυτοδιοίκησης του Πανεπιστημίου. Για το λόγο αυτό με την γνωστοποίηση του νομοσχεδίου προκλήθηκαν μεγάλες αντιδράσεις⁽⁴⁷⁾ με πρώτους τους φοιτητές οι οποίοι συνειδητοποίησαν ότι η πολιτική της δικτατορίας που

(42) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 372

(43) Πορίσματα επιτροπής παιδείας 1971-1973, Αθήνα 1974

(44) Εφημερίδα "Τα ΝΕΑ" 17-23/1/1973

(45) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.68 βλ. και ΙΕ/1967 Συν. πράξη, όπου διατυπώθηκε η βούληση για την αποδοχή της φιλοσοφίας του ν.5343/1932 με την επέκταση της εφαρμογής του σε όλα τα ΑΕΙ.

(46) Απόφαση υπουργικού Συμβουλίου 138/1971 (ΦΕΚ 255 τΑ')

(47) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, ό.π. σ.69

διατυπώθηκε και με τις προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις⁽⁴⁸⁾ απέβλεπε στον καθολικό έλεγχο των Πανεπιστημίων και την υποταγή του φοιτητικού κινήματος.

Οι αντιδράσεις αυτές, αν και είχαν ως αποκλειστικό σκοπό τον αποπομπή του νομοσχεδίου, έδωσαν την αφορμή να δημιουργηθεί ένας ευρύτερος προβληματισμός⁽⁴⁹⁾ για την έκταση της θεσμικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, και ξανάφεραν στην επικαιρότητα, είτε από αντίδραση είτε από ενδιαφέρον, στην καθολική του διάσταση το πρόβλημα της ανώτατης εκπαίδευσης σαν βασική πηγή της ατομικής και εθνικής μας ύπαρξης.

Η ανάγκη για αναδιοργάνωση των δομών της ανώτατης εκπαίδευσης ξαναεμφανίστηκε, με καθολική διάσταση, με την πτώση της δικτατορίας και την μεταπολίτευση.

Βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις για την μετέπειτα πορεία εξέλιξης της ανώτατης εκπαίδευσης αποτέλεσαν οι 1/1-8-1974 και 3/3-9-1974 Συντακτικές Πράξεις, που εκδόθηκαν από το υπουργικό συμβούλιο ενεργώντας ως όργανο περιβεβλημένου με συντακτική και νομοθετική εξουσία, με τις οποίες επαναφέρθηκαν σε ισχύ οι διατάξεις του Συντάγματος της 1-1-1952 (εξαιρέσει εκείνων που αφορούσαν στη μορφή του πολιτεύματος) και ρυθμίσθηκε αυτοτελώς το θέμα της εξυγίανσης της ανώτατης παιδείας δίχως κανένα νομικό περιορισμό⁽⁵⁰⁾.

Οι Συντακτικές αυτές Πράξεις έδωσαν την αφορμή για την ανανέωση του Πανεπιστημίου και αποτέλεσαν τη βάση για την αναδόμηση της ανώτατης εκπαίδευσης.⁽⁵¹⁾ Εξάλλου η προσπάθεια για αποκατάσταση των συνθηκών νομιμότητας στο νέο ξεκίνημα του Πανεπιστημίου αποτελούσε τη βασική προϋπόθεση για την πορεία λειτουργίας των ιδρυμάτων. Στην κατεύθυνση αυτή συνέβαλαν και μερικά άλλα νομοθετικά μέτρα που κατάργησαν την πανεπιστημιακή νομοθεσία της δικτατορίας και επανέφεραν το νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυε πριν, με επαναλειτουργία των παλαιών πανεπιστημιακών θεσμών και αποκατέστησαν τη λειτουργία των φοιτητικών συλλόγων με την ανεξαρτητοποίησή τους από τις επεμβάσεις της κρατικής εξουσίας.

(48) Με την ΚΗ/1968 Σ.Π. και ν.6180/1969 καθιερώθηκε ξανά ο θεσμός του κυβερνητικού επιτρόπου.

Με τις Ε,Θ,Ι/1967 Σ.Π. απολύθηκαν οι καθηγητές και αποδυναμώθηκαν τα Πανεπιστήμια.

Με το ΝΔ93/1969 διορίσθηκαν διοικητικά συμβούλια στους φοιτητικούς συλλόγους.

Με το ν.6672/1970 καθιερώθηκε όπως η τελική επιλογή των πανεπιστημιακών αρχών να γίνεται από τον υπουργό.

(49) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.69 και Δ. Φατούρου, Αλλαγή και πραγματικότητα στο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη 1977, σ.17

(50) ΣτΕ 1629/1975. Με την απόφαση αυτή κρίθηκε το κύρος των συντακτικών πράξεων ως μη αντικειμένων στο σύνταγμα.

(51) Δ. Φατούρου, ό.π. σ.107

Μολαταύτα το αίτημα για καθολική ρύθμιση της εκπαιδευτικής λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελούσε το μεγαλύτερο πολιτικό πρόβλημα. Η βούληση της πολιτείας για την αντιμετώπιση του προβλήματος διατύπώθηκε με τη συγκρότηση (17/8/1974 και 4/12/1974) επιτροπής⁽⁵²⁾ για την επεξεργασία της αναθεώρησης των πανεπιστημιακών διατάξεων.

Στο σχέδιο⁽⁵³⁾ προβλέπονταν η εκπροσώπηση του επιστημονικού προσωπικού και των φοιτητών στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα διοίκησης και η ουσιαστική συμμετοχή τους στη λήψη των αποφάσεων. Η καθιέρωση του τομέα ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας σε αντικατάσταση της έδρας. Η αναγνώριση του πανεπιστημιακού ασύλου και η συμμετοχή των ομοιοβάθμων στην εκλογή του διδακτικού προσωπικού.

Με το σχέδιο αυτό επιχειρήθηκε μια νέα διοικητική ανακατανομή στη λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με την εισαγωγή του θεσμού της συμμετοχικότητας και νέας βασικής ακαδημαϊκής μονάδας με σκοπό την ορθολογικότερη λειτουργία των ιδρυμάτων. Στο συνολικό τους όμως ρυθμιστικό περιεχόμενο οι διατάξεις του σχεδίου δεν θεσμοθετούσαν ένα νέο μοντέλο Πανεπιστημίου αφού δεν απέβλεπαν στη ριζική αναδιοργάνωση των δομών την αναδιάρθρωση του διδακτικού φορέα και του εκπαιδευτικού έργου των ιδρυμάτων.

Οι αντιδράσεις⁽⁵⁴⁾ που επακολούθησαν για το σχέδιο απέδειξαν ότι το πρόβλημα της ανώτατης εκπαίδευσης είχε εισέλθει σε μια νέα διεκδικητική περίοδο. Τα αιτήματα ήταν τόσο θεσμικά από την πλευρά του ΕΔΠ, που ζητούσε κατάργηση της έδρας και τη δημιουργία ενιαίου φορέα διδασκόντων, όσο και εκδημοκρατισμό της λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από τους φοιτητές, που ζητούσαν αποχουντοποίηση και βελτίωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας των ιδρυμάτων. Αποτέλεσμα των αντιδράσεων ήταν η αναβολή προώθησης του σχεδίου και η προσπάθεια για τη σύνταξη νέου. Το νέο σχέδιο⁽⁵⁵⁾ με τίτλο "οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ" συντάχθηκε το 1977 και έγινε γνωστό ως σχέδιο Ταλιαδούρου (βουλευτή Καρδίτσας) που ήταν πρόεδρος της επιτροπής.

Με το νομοσχέδιο αυτό επιχειρήθηκε η θεσμοθέτηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Η καθιέρωση του θεσμού της συμμετοχής όλων των παραγόντων της πανεπιστημιακής διδασκαλίας και των φοιτητών. Η ενίσχυση του θεσμού της αυτοδιοίκησης με την ανεπηρέαστη εκλογή των μελών του κυρίου και βοηθητικού προσωπικού από τις ίδιες τις σχολές. Η καθιέρωση του τομέα ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας αντί της σχολής. Η καθιέρωση της αρχής της πλήρους απασχόλησης των πανεπιστημιακών μελών (κύριου και βοηθητικού). Η πρόβλεψη

(52) Αν. Βρυχέα-Κ.Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.73

(53) Εισηγητική έκθεση ομάδας εργασίας 1975

(54) Συνδιάσκεψη του ΕΔΠ στην Κομοτηνή 14-16/11/1975
Πανσπουδαστικό συνέδριο 19-25/5/1976

(55) 30 Ιουνίου 1977

για την οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών και η ίδρυση Συμβουλίου Ανώτατης Εκπαίδευσης ως κυβερνητικού γνωμοδοτικού οργάνου.

Χαρακτηριστικό πάντως γεγονός της περιόδου μετά την μεταπολίτευση ήταν ότι, ενώ συντάχθηκαν πολλά νομοσχέδια με κατεύθυνση την αναδιοργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης, κανένα δεν προχώρησε για ψήφιση. Και τούτο όχι μόνο από τις αντιδράσεις των φοιτητών και του καθηγητικού σώματος που με την ιδεολογική και πολιτική του αυτονομία αναδείχθηκε σε κέντρο εξουσίας που διαμόρφωνε την εξέλιξη των πανεπιστημιακών θεσμών, αλλά και από τη διαφοροποίηση της κυβερνητικής πολιτικής με τη σωρεία σύνταξης των νομοσχεδίων που η φιλοσοφία τους δημοσιοποιήθηκε⁽⁵⁶⁾ ως απόψεις των επιτροπών σύνταξης και όχι ως πολιτική βούληση. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα την αναστολή της διαδικασίας για την αναδιοργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης έστω και στην έκταση του τεχνοκρατικού συγχρονισμού που θα αποτελούσε ένα θετικό βήμα στην ανακατανομή της διοικητικής λειτουργίας στο ελληνικό Πανεπιστήμιο.

Μολονότι η ψήφιση του νομοσχεδίου αυτού ανεστάλη, εντούτοις εκδόθηκαν ορισμένοι νόμοι⁽⁵⁷⁾ που από το γεγονός και μόνο ότι ψηφίσθηκαν καθόρισαν την επίσημη κυβερνητική αντίληψη για τον χαρακτήρα και το μέγεθος της μεταρρύθμισης. Τα νομοθετήματα αυτά ρύθμισαν αποσπασματικά ορισμένα θέματα, και όχι τη σύνολη αναδιοργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης, ικανοποιώντας μόνο μερικά από τα διαμορφωμένα αιτήματα μέσα όμως από την εξασφάλιση κάποιων προσωρινών ισορροπιών των πανεπιστημιακών δυνάμεων.

Με το ν.118/1975 επιχειρήθηκε κάποια διεύρυνση στο διδακτικό προσωπικό με τη δυνατότητα της πρόσληψης ειδικών επιστημόνων για τη διδασκαλία μαθημάτων και την ανάθεση διδασκαλίας και στους επιμελητές. Θεσμοθετήθηκε δηλαδή μία μορφή εκχώρησης της διδασκαλίας σε άλλο προσωπικό, ενώ μέχρι τότε η διδασκαλία αυτή βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο και την κυριαρχική βούληση των καθηγητών.

Με το ν.587/1977 θεσμοθετήθηκε μια τυπική μορφή κάποιας ευρύτερης αντιπροσωπευτικότητας των πανεπιστημιακών δυνάμεων στα πανεπιστημιακά όργανα με τη συμμετοχή εκπροσώπων, χωρίς δικαίωμα ψήφου, του βοηθητικού διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών, που εκλέγονταν κατά κατηγορία, με το σύστημα της έμμεσης εκλογής⁽⁵⁸⁾ και όχι της άμεσης,

(56) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης(1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.101

(57) Ν 118/1975 "περί ρυθμίσεων θεμάτων αφορουσών εις το διδακτικόν προσωπικόν"

Ν 587/1977 "περί συμμετοχής του βοηθητικού προσωπικού και φοιτητών εις τας συνελεύσεις των σχολών και συγκλήτου των ΑΕΙ"

Ν 815/1978 "περί ρυθμίσεων θεμάτων αφορουσών εις την οργάνωσιν και λειτουργίαν των ΑΕΙ"

(58) Πρακτικά επεξεργασίας ΣτΕ 457/1981 που κρίθηκε η συνταγματικότητα του συστήματος της εκπροσώπησης.

από το σύνολο του υπηρετούντος βοηθητικού προσωπικού και εγγεγραμμένων φοιτητών αντίστοιχα.

Με το ν.815/1978 θεσμοθετήθηκε ο θεσμός του τομέα ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας για το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης και τα νέα ιδρύματα, ενώ διατηρήθηκε παράλληλα ο θεσμός της έδρας για όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με το αιτιολογικό⁽⁵⁹⁾ να δοκιμασθούν στην πράξη και οι δύο λύσεις, ώστε να προκριθεί εκείνη που θα ήταν περισσότερο επιτυχημένη για την ελληνική πραγματικότητα. Θεσμοθετήθηκε νέος τίτλος εμφάνισης του κατώτερου διδακτικού προσωπικού μέσα στο διδακτικό σώμα με τον όρο "επικουρικό διδακτικό προσωπικό" καταργήθηκε η κατηγορία των βοηθών και εισήχθη μία νέα κατηγορία των επιστημονικών συνεργατών με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και ετήσια βάση ανανέωσης για μεγαλύτερη εξάρτηση από το καθηγητικό σώμα. Καταργήθηκε η εκπροσώπηση του επικουρικού διδακτικού προσωπικού (ΕΔΠ) και των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα, αφού η διαδικασία της εκλογής των εκπροσώπων προβλέφθηκε να ρυθμισθεί με προεδρικά διατάγματα, με δεδομένο όμως το σύστημα της άμεσης εκλογής για μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα, σύμφωνα με την εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 2 του νόμου. Εξάλλου με το άρθρο 24 του νόμου προβλέφθηκε η υποχρέωση των σχολών να κρίνουν τους εντεταλμένους υψηλότες, που είχαν συμπληρώσει εξαετή εντολή διδασκαλίας, για το διορισμό τους ως έκτακτων καθηγητών με τριετή εντολή διδασκαλίας σε ορισμένη τακτική ή έκτακτη αυτοτελή έδρα και τέλος θεσμοθετήθηκε η μονιμότητα των επιμελητών.

Με το νομοθέτημα αυτό επιχειρήθηκε για πρώτη φορά, μετά τις αλλεπάλληλες νομοθετικές αναβολές, να ρυθμιστεί συνολικά η κατάσταση στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, χωρίς όμως ριζικές αλλαγές στην κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού της λειτουργίας των Πανεπιστημίων και της αναδιάρθρωσης της οργανωτικής τους δομής. Η δημιουργία του τομέα ήταν πλασματική και αποτέλεσμα της μηχανικής συγκόλλησης πέντε τουλάχιστον εδρών, που απέβλεπε στην ενίσχυση και στερέωση της καθηγητικής επικυριαρχίας στο πανεπιστημιακό χώρο και τη φαλκίδευση των συλλογικών διαδικασιών.⁽⁶⁰⁾

Η κυβερνητική επιλογή για μια τέτοια ρύθμιση και η προσπάθεια για την εφαρμογή των θεσπισθέντων μέτρων οδήγησαν τις πανεπιστημιακές δυνάμεις σε μια αντιπαράθεση⁽⁶¹⁾ και μια νέα αγωνιστική κινητοποίηση από το ΕΔΠ και φοιτητές για κατάργηση των διατάξεων του νομοθετήματος και τη σύνταξη νέου με κατεύθυνση τον πραγματικό εκσυγχρονισμό των δομών του ελληνικού Πανεπιστημίου.

(59) Εισηγητική έκθεση ν.815/1978 22 Αυγούστου 1978

(60) Απόφαση του πανελλαδικού συμβουλίου του ΕΔΠ 1979 για το ν.815.

(61) Άρθρα των Α. Μάνεση και Δ. Τσάτσου εφημερίδα "Το Βήμα" 27/9/1978 για την αντισυνταγματικότητα του νόμου.

Παράλληλα όμως με τις αποσπασματικές αυτές ρυθμίσεις συντάχθηκαν και νέα σχέδια νόμων⁽⁶²⁾ αλλά κανένα δεν προχώρησε για ψήφιση μέχρι την αλλαγή της πολιτικής εξουσίας (1981). Ωστόσο απέδειξαν πως μολονότι είχαν ως βασικό σκοπό τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης, εντούτοις η διαδικασία της σύνταξης και οι τελικές προτάσεις αποτελούσαν⁽⁶³⁾ την πολιτική έκφραση μιας συγκυρίας που διαμορφωνόταν μέσα από συγκρούσεις και δυναμικές ισορροπίες.

(62) Σχέδιο νόμου πλαισίου των ΑΕΙ της επιτροπής πρυτάνεων 1980.

Σχέδιο νόμου "περί των γενικών αρχών και οργανωτικών διατάξεων που διέπουν τα ΑΕΙ", Μάιος 1981.

(63) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης(1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.104 βλ. και Μ. Ηλιού, Εκπαιδευτική και κοινωνική δυναμική, Αθήνα 1988 σ. 192-193.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ

1. Αυτοδιοίκηση και όρια κρατικής εποπτείας

Η διοικητική οργάνωση του κράτους και των άλλων δημοσίων νομικών προσώπων που αποτελούν τη δημόσια διοίκηση, στηρίζεται σε διάφορες μορφές διοικητικών συστημάτων. Τα συστήματα αυτά χαρακτηρίζονται είτε από την έκταση της διοικητικής δράσης των οργάνων είτε από την ασκούμενη μορφή αρμοδιότητας είτε από την αυτοδυναμία των οργανωτικών μονάδων και τη δυνατότητα να αποτελούν ιδιαίτερα νομικά πρόσωπα, εκτός του νομικού προσώπου του κράτους, με δικά τους όργανα (1).

Στον αντίποδα του συγκεντρωτικού και αποκεντρωτικού διοικητικού συστήματος βρίσκεται το σύστημα της αυτοδιοίκησης. Το σύστημα της αυτοδιοίκησης εφαρμόζεται είτε με τη μορφή της τοπικής αυτοδιοίκησης είτε με τη μορφή της καθύλη (ειδικής) αυτοδιοίκησης. Τα νομικά πρόσωπα που οργανώνονται με το σύστημα της αυτοδιοίκησης, άλλοτε διαχειρίζονται τις υποθέσεις μίας τοπικής έκτασης και καλούνται τοπικοί αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου, άλλοτε διαχειρίζονται ειδικά καθύλη συμφέροντα και διακρίνονται σε ενώσεις περιουσίας (δημόσια ιδρύματα) και σε ενώσεις προσώπων (διάφοροι σύλλογοι) (2).

Το κράτος για να ανταποκριθεί καλύτερα και αποτελεσματικότερα στην άσκηση της διοικητικής του δραστηριότητας αναθέτει πολλές φορές μέρος της δραστηριότητας αυτής σε χωριστά νομικά πρόσωπα, τα οποία αναλαμβάνουν τη διοίκηση ορισμένων θεμάτων που σχετίζονται είτε με ορισμένο θέμα είτε με ορισμένη ύλη διοικητική. Οι οργανισμοί που δημιουργούνται και οργανώνονται με το σύστημα αυτό για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο σκοπό που τους έχει αναθέσει το νομικό πρόσωπο της πολιτείας ασκούν δοτή δημοσία εξουσία, που τους παραχωρείται για το σκοπό αυτό από το κράτος, στο οποίο ανήκει πρωτογενώς όλη η κρατική εξουσία, που στην περίπτω-

(1) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1986 σ. 201-203.

Γ. Παπαχατζή, Σύστημα του Ισχύοντος εν Ελλάδα Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1983, σ. 248-264.

Σ. Φλογαΐτη, Θεμελιώδεις έννοιες διοικητικής οργάνωσης, Αθήνα 1981, σ. 33-51.

Μ. Στασινόπουλου, Διοικητικό Δίκαιο, Αθήνα 1957, σ. 154

(2) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικουμένων οργανισμών, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 12

Μ. Στασινόπουλου, ό.π., σ. 154-155.

ση αυτή αυτοπεριορίζεται⁽³⁾. Για να θεωρηθούν οι οργανισμοί αυτοί ή διαφορετικά τα νομικά πρόσωπα ως πρόσωπα δημοσίου δικαίου θα πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένα ουσιαστικά κριτήρια που προσιδιάζουν μόνο σ'αυτά, πέρα από τη συνεκτίμηση σε τυχόν ύπαρξη του τυπικού τους στοιχείου του νομοθετικού χαρακτηρισμού. Θα πρέπει από τις κείμενες διατάξεις να προκύπτει ότι η επιρροή των αρχών του δημοσίου δικαίου επί της οργάνωσης και λειτουργίας τους είναι τόσο ουσιαστικής, ώστε να υπάρχει τέτοιος βαθμός εξάρτησης από την πολιτεία, που να δικαιολογεί το χαρακτηρισμό του επιτελούμενου απ'αυτά έργου ως δημόσιας υπηρεσίας. Να έχουν περιβληθεί δια των προνομίων του δημοσίου δικαίου και της χρήσης διοικητικών μεθόδων και η επ' αυτών ασκούμενη εποπτεία να υπερβαίνει τη συνήθη εποπτεία του κράτους επί των νομικών προσώπων του ιδιωτικού δικαίου⁽⁴⁾.

Η εκπαίδευση σαν μία μορφή παιδείας, είναι μία κοινωνική λειτουργία που συμβάλλει στην οποιαδήποτε ανάπτυξη ενός τόπου, και για το λόγο αυτό αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη καθήκοντα της πολιτείας και εντάσσεται στο σύνολο της κρατικής δραστηριότητας.

Το κράτος, θεωρώντας ότι η εκπαιδευτική αυτή λειτουργία του ανήκει, αποφασίζει, όταν παρίσταται ανάγκη να καλυφθούν ειδικές ανάγκες της πολιτειακής και κοινωνικής ζωής, τον τρόπο με τον οποίο θα οργανώσει και θα ασκήσει το αντικείμενο της κρατικής αυτής δραστηριότητας.

Η ανώτατη εκπαίδευση εμφανίσθηκε στην κοινωνική πραγματικότητα σαν μία κοινωνική ενότητα⁽⁵⁾ που σχηματίσθηκε μέσα από διάφορες διαδικασίες και στη δεδομένη στιγμή που ήταν ώριμη ζήτησε να εξωτερικευθεί. Το κράτος τότε παρενέβη και ενέταξε την ενότητα αυτή (ανώτατη εκπαίδευση) στο νομικό του πλαίσιο με το από 14/26 Απριλίου 1837 β.διάταγμα, με το οποίο θεσμοθετήθηκε και οργανώθηκε, καθορίζοντας έτσι τις σχέσεις μαζί της, ακολουθώντας κάποιο οργανωτικό σχήμα.

Η ανώτατη εκπαίδευση θεσμοθετήθηκε και οργανώθηκε σαν μία αυτοτελή μορφή παιδείας και ανατέθηκε σε ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο, εκτός του νομικού προσώπου της πολιτείας, που ιδρύθηκε με το διάταγμα αυτό και ονομάσθηκε "Οθώνιο Πανεπιστήμιο", που αποτελεί την αρχική μορφή εμφάνισης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το νομικό αυτό πρόσωπο ήταν κοινό για όλο το κράτος (άρθρο 1 του διατάγματος), αποτελούσε δημόσια

(3) Γ. Παπαχατζή, Σύστημα του ισχύοντος εν Ελλάδι διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1983, σ. 512-513.

Σ. Φλογαΐτη, θεμελιώδεις έννοιες διοικητικής οργάνωσης, Αθήνα 1981, σ. 65.

Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 15.

(4) ΣΤΕ 1112/1950, 109, 463/1930, 1080/1936, 483/1931
Βλέπε και πορίσματα νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας 1969, σ. 120.

(5) Σ. Φλογαΐτη, ό.π., σ. 70.

αρχή, όπως ερμηνεύθηκε⁽⁶⁾ το πνεύμα του ιδρυτικού διατάγματος, διατελούσε υπό την άμεση επιτήρηση της "επί των εκκλησιαστικών κ.λπ. Γραμματείας", διοικόταν από τον πρύτανη (άρθρο 27), είχε ως σκοπό την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης δηλαδή ασκούσε λειτουργία η οποία από τη φύση της, όπως προαναφέρθηκε ανήκε στο κράτος. Για τη διαχείριση της περιουσίας του εφαρμόζονταν οι διατάξεις του δημοσίου λογιστικού (ν.ΑΜΑ/22-6-1882) και το προσωπικό του ήταν δημόσιοι υπάλληλοι (ν.ΦΛΣΤ/28-5-1859).

Με τα χαρακτηριστικά αυτά της οργανωτικής και λειτουργικής δομής το νομικό πρόσωπο του Πανεπιστημίου αναδείχθηκε και καθιερώθηκε ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου⁽⁷⁾.

Στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, κατά την εξελικτική της πορεία, υπήρξαν και άλλες περιπτώσεις που το νομικό πρόσωπο, με καθύλη αρμοδιότητα την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης, προϋπήρξε στη σφαίρα αποκλειστικά του ιδιωτικού δικαίου. Τέτοιες περιπτώσεις ήταν των Ανώτατων Βιομηχανικών Σχολών και της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Εξάλλου υπήρξαν και περιπτώσεις, όπως του Ε.Μ.Π., ΑΣΚΤ, ΑΓΣΑ που η παροχή της ανώτατης εκπαίδευσης ήταν αποτέλεσμα μίας μετεξελικτικής μορφής μίας κατώτερης μορφής εκπαίδευσης που παρείχαν μερικά σχολεία, που λειτουργούσαν με τη μορφή της απλής κρατικής υπηρεσίας. Με την παροχή όμως και σ'αυτά νομικής προσωπικότητας, δυνάμει νομοθετικής πράξεως της πολιτείας, οι υπηρεσίες αυτές μετατράπηκαν σε χωριστούς οργανισμούς δημοσίου δικαίου. Εξάλλου, και τα αστικολογικής μορφής νομικά πρόσωπα μετατράπηκαν δυνάμει νόμου σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αφού παραχωρήθηκε σ'αυτά έργο δημόσιας διοίκησης και αρμοδιότητα δράσης εξουσιαστικής⁽⁸⁾. Ο δημόσιος χαρακτήρας των νομικών αυτών προσώπων της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης αναγνωρίσθηκε έκτοτε και υπό της νομολογίας⁽⁹⁾.

Η ίδρυση χωριστών νομικών προσώπων και η ανάθεση σ'αυτά έργων δημόσιας διοίκησης, συνεπιφέρουν τον καταμερισμό της διοικητικής ενέργειας και καθορίζουν την έννοια της καθύλη αυτοδιοίκησης⁽¹⁰⁾.

Από τη σύσταση του οθώνιου Πανεπιστημίου η νομοθεσία αναγνώρισε σ'αυτό την εξουσία εκλογής των οργάνων του. Το

(6) Υπουργικό έγγραφο 19669/11-3-1843
Βλέπε και Αρ. Βαμπά, οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885, σ. 50-53.

(7) ΣΤΕ 128/1929, 154/1929.

(8) Γ. Παπαχατζή, Σύστημα του Ισχύοντος εν Ελλάδι διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1983, σ. 515.
Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι, Αθήνα 1986, σ. 273.

(9) 644/1954 (ΑΓΣΑ), 1820/50 (ΑΣΟΕΕ), 2048/1958 (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), 121/1944, 675/1945 (ΠΑΣΠΕ), 2457/1968 (ΑΒΣΠ), 188/1934 (ΕΜΠ).

(10) Γ. Παπαχατζή, ό.π., σ. 514.

διάταγμα 14/26 Απριλίου 1837 έθεσε τις βάσεις και καθόρισε την έννοια της αυτοδιοίκησης⁽¹¹⁾ του ιδρύματος. Εκτοτε πάγια η νομοθεσία καθιέρωσε το δικαίωμα της εκλογής των καθηγητών και των οργάνων διοίκησης (ν. ΓΩΚΓ/1911, ν. ΓΩΚΕ/1911, ν. 2905/1922 και ν. 5343/1932). Το δικαίωμα τούτο περιορίσθηκε κατά την περίοδο της δικτατορίας (ν. 1430/1938) και ανεστάλη κατά τη περίοδο της ξενικής κατοχής. Μετά την απελευθέρωση όμως εκδόθηκαν οι (60/1945 και 67/1945) συντακτικές πράξεις με τις οποίες θεσμοθετήθηκαν μέτρα που απέβλεπαν στην αποκατάσταση της αυτοτέλειας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στην απομάκρυνση των καθηγητών που διορίσθηκαν χωρίς κανονική εκλογή.

Μολονότι το ιδρυτικό διάταγμα έθεσε τις βάσεις για τον καθορισμό της διοικητικής οργάνωσης του Πανεπιστημίου και στην εξελικτική πορεία της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης, με τη μορφή (σύστημα) της αυτοδιοίκησης και την πρόβλεψη μίας σταδιακής διοικητικής αυτοτέλειας, εντούτοις η παρεμβατική τακτική του κράτους, με τη θέσπιση κρατικής εποπτείας, και η άσκησή της με διάφορες μορφές και από διάφορα όργανα (κεντρική αρχή - κυβερνητικός επίτροπος) καθόρισαν και διαμόρφωσαν την έκταση των οργανωτικών αυτών αρχών.

Η πολιτεία δυνάμει νόμων επενέβαινε κάθε φορά στην εξουσιαστική αρμοδιότητα του νομικού προσώπου του Πανεπιστημίου από τη σύστασή του και σταδιακή ενιαία και στα άλλα πανεπιστημιακά νομικά πρόσωπα που συστάθηκαν μειώνοντας ή αφαιρώντας τις αρμοδιότητες αυτές που ασκούσαν από την ίδια με τη μορφή της κρατικής εποπτείας.

Την κρατική εποπτεία επί του πανεπιστημίου ασκεί κατά κανόνα από τη σύστασή του, απευθείας το κράτος, εκτός από την περίοδο της δικτατορίας, όπου είχε ανατεθεί μερική άσκηση αυτής σε ιδιαίτερο όργανο, τον Κυβερνητικό Επίτροπο. Δηλαδή την κρατική εποπτεία ασκεί η διοικητική λειτουργία και είναι κυρίως διοικητική εποπτεία και η δράση των κεντρικών διοικητικών οργάνων που εκδηλώνεται με τη μορφή της εποπτείας είναι διοικητική δράση⁽¹²⁾.

Το οθώνειο πανεπιστήμιο, όπως ξεκίνησε το πανεπιστήμιο Αθηνών, εμφανίζεται καταρχήν ως ανεξάρτητο ίδρυμα που διοικείται από τον πρύτανη και τελεί υπό "την άμεσον επιτήρησιν" της Γραμματείας των εκκλησιαστικών και της δημόσιας εκπαίδευσης από την οποία "λαμβάνει τας ανηκούσας διακοινώσεις και πέμπει τας ιδίας αυτού εκθέσεις", όπως ορίζεται στο άρθρο 27 του ιδρυτικού του διατάγματος.

Με την αόριστη αυτή περιγραφή των σχέσεων του Πανεπιστημίου και του Υπουργείου δεν μπορεί να εντοπισθεί

(11) ΣΤΕ 1899/1952.

(12) Α. Τάχου, Η εποπτεία του Κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 23-26.

η έκταση της διοικητικής εποπτείας⁽¹³⁾ και θα μπορούσε έτσι να περιλαμβάνει ελεύθερα και απεριόριστα το μεγαλύτερο μέρος της διοικητικής πανεπιστημιακής δράσης. Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι η πρώτη διοίκηση του πανεπιστημίου γίνεται από Βασιλέα. Τούτο όμως δεν έχει μεγάλη σημασία για τον εντοπισμό της έκτασης της αυτοδιοίκησης και τον καθορισμό της μορφής της εποπτείας, δεδομένου ότι και στη σημερινή μορφή της συνταγματικά κατοχυρωμένης πλήρους αυτοδιοίκησης, ο Υπουργός έχει το δικαίωμα να διορίζει τη διοίκηση των νεοιδρυόμενων Πανεπιστημίων με τη μορφή της διοικούσας επιτροπής. Και τούτο, όπως άλλωστε έχει κριθεί⁽¹⁴⁾, η αυτοδιοίκηση δεν αρχίζει από την ίδρυσή τους αλλά από την αυτοδύναμη λειτουργία τους. Στο άρθρο 6 διατηρείται το δικαίωμα του Βασιλέως να διορίζει για πέντε χρόνια από τη σύσταση του Πανεπιστημίου, τους καθηγητές. Το δικαίωμα αυτό παρατάθηκε μέχρι το 1882, οπότε θεσμοθετήθηκε η σύμπραξη των σχολών στη διαδικασία της εκλογής. Καθιερώθηκε δηλαδή μία μορφή διοικητικής αυτοτέλειας. Ενδειξη περί εποπτείας διατυπώνεται στο άρθρο 32 του διατάγματος όπου ορίζεται ότι το αποτέλεσμα των πειθαρχικών αποφάσεων υποβάλλεται στο Υπουργείο "Χωρίς την συναίνεσιν του οποίου δεν συγχωρείται να εκτελώνται ποινικαί αποφάσεις". Από τη διατύπωση αυτή φαίνεται ότι το Υπουργείο με την συναινετική του αρμοδιότητα ασκούσε στις αποφάσεις του πειθαρχικού συμβουλίου μία μορφή ελαφράς προληπτικής διοικητικής εποπτείας⁽¹⁵⁾. Άλλη μορφή διοικητικής εποπτείας αναφέρεται στο άρθρο 36 του διατάγματος στο οποίο ορίζεται: "Τα προγράμματα των διαφόρων σχολών συναθροίζων ο πρύτανης καθυποβάλλει εις την Γραμματεία της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και γενομένης της εγκρίσεως, τα δημοσιεύει δια του τύπου". Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι η εγκριτική αρμοδιότητα του υπουργείου αποτελούσε μια περισσότερη έντονη μορφή προληπτικής εποπτείας, αφού η εποπτεύουσα αρχή είχε δικαίωμα να εγκρίνει ή να αρνηθεί την έγκριση των προγραμμάτων των σχολών, χωρίς βέβαια να φαίνεται, αν η εγκριτική αρμοδιότητα αφορούσε εγκριτικό έλεγχο νομιμότητας ή ουσιαστικό έλεγχο. Ο έλεγχος όμως αυτός, όπως προκύπτει και από τη διατύπωση του από 29 Απριλίου 1837 εγγράφου⁽¹⁶⁾ του Υπουργείου Παιδείας προς τον Πρύτανη, που αφορούσε στην έγκριση του προγράμματος σπουδών της νομικής, όπου αναφέρεται "αν και ατελές εγκρίνομεν" και οι καθηγητές μπορούσαν να διδάξουν "αν και ό,τι εις έκαστον ήθελεν είναι δυνατόν" ήταν έλεγχος νομιμότητας και όχι έλεγχος ουσίας⁽¹⁷⁾.

(13) Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας μετά την απελευθέρωση και η παιδεία κατά τον αγώνα, Αθήνα 1971, σ. 40.

(14) Πρ. Επ. ΣΤΕ 425/1980, 84/1983, ΣΤΕ 2231, 2431/1978, 876/1983, 3031/1988.

(15) Μ. Στασινόπουλου, ό.π. σ. 40.

(16) Παρατίθεται στο "Χρονικόν της πρώτης πεντηκονταετίας του Ελληνικού Πανεπιστημίου, του Ι. Πανταζίδου, Αθήνα 1889, σ. 12.

(17) Μ. Στασινόπουλου, ό.π., σ. 41.

Εγκριτική αρμοδιότητα αναφαίρεται και στην ακροτελεύτια διάταξη του άρθρου 39 του διατάγματος, όπου ορίζεται ότι για την εσωτερική οργάνωση του πανεπιστημίου "θέλωσι συνταχθή και καθυποβληθή εις την Ημετέραν Εγκρισιν ιδιαίτεροι κανονικοί ορισμοί". Η αρμοδιότητα αυτή αφορά στην έκδοση οργανωτικών διαταγμάτων που έθεταν κανόνες δικαίου και θα έπρεπε να περιβληθούν τον τύπο της κανονιστικής διοικητικής πράξης που εκδίδεται από τον Βασιλέα. Αλλωστε και σήμερα οι εσωτερικοί κανονισμοί των ΑΕΙ καταρτίζονται από τις συγκλήτους των ΑΕΙ και υποβάλλονται για έγκριση στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, το οποίο ασκεί έλεγχο νομιμότητας (άρθρο 11, παρ. 1, εδ. γ, ν. 1268/1982). Εκτός από την ύπαρξη συγκεκριμένων διατάξεων που προέβλεπαν την παρεμβατική αρμοδιότητα του Υπουργείου, η εποπτική αρμοδιότητα ασκόταν με τη μορφή ερμηνείας των κειμένων διατάξεων. Η άσκηση όμως τέτοιας εποπτικής αρμοδιότητας δημιουργούσε επιφυλάξεις ως προς την υποχρέωση της συμμόρφωσης του εποπτευόμενου οργάνου. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η διαφωνία που εμφανίσθηκε⁽¹⁸⁾ μεταξύ της Νομικής Σχολής και της συγκλήτου και πρυτανείας του Πανεπιστημίου, η οποία και προέκυψε στη διαφορετική ερμηνεία της έννοιας της "τετραετούς φοιτήσεως" που οριζόταν στο περί εξετάσεων διάταγμα του 1842. Η διατύπωση του 8554/1884 εγγράφου του Υπουργείου Παιδείας πάνω στο θέμα αυτό που υποβλήθηκε για επίλυση "Αποφαινόμεθα" καθορίζει την υποχρεωτικότητα⁽¹⁹⁾ της συμμόρφωσης και στην περίπτωση αυτή του πανεπιστημιακού οργάνου.

Ενδείξεις περί διοικητικής εποπτείας βρίσκουμε σε όλα τα νομοθετήματα που καθόρισαν και διαμόρφωσαν την ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα. Ο εντοπισμός της φανερώνει την έκταση και τη μορφή της εποπτείας στη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης παιδείας και διαγράφει σταδιακά τα όρια της διεύρυνσης ή περιστολής των ελευθεριών του νομικού προσώπου του Πανεπιστημίου, όπως και των άλλων Πανεπιστημίων που ιδρύθηκαν, οργανώθηκαν και λειτούργησαν με τους ίδιους, διαμορφωμένους από το πανεπιστήμιο Αθηνών, πανεπιστημιακούς θεσμούς.

Στο άρθρο 4 παρ. 2 των νόμων ΓΩΚΓ 3823/1911, ΓΩΚΕ 3825/1911, αναφέρεται ότι "τα πρακτικά εκλογής υποβάλλονται εντός τριών ημερών εις το Υπουργείον, όπερ εντός προκαλεί Β. διάταγμα περί διορισμού ενός των τριών υποψηφίων ως Αντιπρυτάνεως". Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι η εποπτική αρχή (υπουργείο) ασκούσε, όχι μόνο προληπτικό έλεγχο νομιμότητας, αλλά και έλεγχο ουσίας (σκοπιμότητας), αφού ο διορισμός επιλεκτικά του ενός από τους τρεις υποψηφίους γινόταν κατά την κρίση και εκτίμηση και κατά διακριτική ευχέρεια του Υπουργείου, περιορίζοντας ουσιαστικά την ελευθερία του Πανεπιστημίου. Στο άρθρο 5 παρ. 2 για τη

(18) Α. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1985, σ. 72.

(19) Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας μετά την απελευθέρωση και η παιδεία κατά τον αγώνα, Αθήνα 1971, σ. 42.

διοίκηση και διαχείριση της περιουσίας του Πανεπιστημίου, αναφέρεται ότι "Αι αποφάσεις αυτές της Συγκλήτου είνε οριστικά, εάν εντός μηνός δέν ακυρωθώσι παρά του Υπουργού ένεκα υπερβάσεως εξουσίας ή παραβάσεως νόμων". Με τη διάταξη αυτή είχε θεσμοθετηθεί η ακυρωτική εξουσία της εποπτικής αρχής σαν ένα είδος ιεραρχικού ελέγχου νομιμότητας, μολονότι διαφέρουν ως προς τη δυνατότητα της άσκησής τους⁽²⁰⁾. Η εποπτική αρχή είχε τη δυνατότητα να ακυρώνει τις πράξεις αυτές μέσα σε ορισμένη προθεσμία, με την πάροδο της οποίας οι πράξεις καθίστανται εκτελεστές, χωρίς βέβαια να σημαίνει ότι και μετά την πάροδο της προθεσμίας, που θα πρέπει να θεωρείτο όχι ανατρεπτική⁽²¹⁾ αλλά ενδεικτική, δεν μπορούσε να ασκήσει την ακυρωτική αυτή αρμοδιότητα. Ομως μετά τη συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων ο Υπουργός δεν μπορούσε να ασκήσει τέτοια ακυρωτική αρμοδιότητα, μετά την πάροδο της τυχόν τασσόμενης στις κείμενες διατάξεις προθεσμίας, ως αναρμόδιος κατά χρόνο⁽²²⁾. Η μορφή της προληπτικής και κατασταλτικής εποπτείας (ακύρωση μετά την επέλευση των ενόμων αποτελεσμάτων), που ασκούσε ο Υπουργός ως ακυρωτική αρμοδιότητα ήταν έντονη μορφή διοικητικής εποπτείας. Περιλάμβανε όχι μόνο έλεγχο νομιμότητας (παράβαση νόμου) αλλά και ουσίας (σκοπιμότητας) ως κατάχρηση εξουσίας⁽²³⁾, ανεξάρτητα από τη συγκεκριμένη αυτή απαρίθμηση που θα πρέπει να ήταν ενδεικτική και όχι περιοριστική με την έννοια ότι μπορούσε να περιλαμβάνει οποιαδήποτε μορφή παρανομίας ή παράβασης ουσιαστικής ή τυπικής διατάξεως νόμου⁽²⁴⁾.

Εξάλλου, με τα νομοθετήματα αυτά η εποπτεύουσα αρχή (υπουργείο) πέρα από τις αποφασιστικές αρμοδιότητες που είχε κρατήσει και ασκούσε για λογαριασμό του Πανεπιστημίου, είχε τη δυνατότητα να υποκαταστήσει και αυτό ακόμα το πανεπιστήμιο στις δικές του αρμοδιότητες. Ενδειξη τέτοιας περίπτωσης βρίσκουμε στη διάταξη του άρθρου 8 παρ. 3 του νόμου για την εκλογή καθηγητών, όπου αναφέρεται "εάν ... η Σχολή δεν συνέλθη, όπως υποδείξη τον ικανόν ... ή αν συνελθούσα γνωμοδοτήση "ότι ουδένα ... ο Υπουργός διορίζει επί μία τριετίαν ...". Η διοικητική εποπτεία στην περίπτωση αυτή εκδηλωνόταν με τη μορφή της "υποκατάστασης"⁽²⁵⁾, αφού το εποπτεύον όργανο (Υπουργός) είχε το δικαίωμα να υποκαταστήσει τη βούληση του αρμοδίου πανεπιστημιακού οργάνου, εφόσον το όργανο αυτό παρέλειπε να συνέλθει και να ασκήσει τη συγκεκριμένη υποχρέωσή του.

(20) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των Αυτοδιοικουμένων οργανισμών Δημοσίου δικαίου, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 57.

(21) Α. Τάχου, ό.π., σ. 59.
ΣΤΕ 846, 848, 849/1955, 10/1958.

(22) ΣΤΕ 2456/1983.

(23) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού δικαίου II, Αθήνα 1986, σ. 402, σημ. 1.

(24) Α. Τάχου, ό.π., σ. 60-61.

(25) Α. Τάχου, ό.π., σ. 36.

Άλλη μορφή παράλειψης βρίσκουμε στη διάταξη της παρ. 2 του ίδιου άρθρου και νόμου, όπου αναφέρεται "εάν κατά τη συνεδρία ταύτην η Επιτροπεία δεν υποβάλη την έκθεσιν αυτής, η Σχολή προβαίνει άνευ τοιαύτης εις εκλογήν αναφέρουσα την έλλειψιν εις το Υπουργείον όπερ δύναται να επιβάλη . . . πρόστιμον μέχρι δραχμών 1000. . . .". Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι η παράλειψη του εποπτευομένου οργάνου να ασκήσει συγκεκριμένη υποχρέωσή του είχε ως συνέπεια, εκτός από την άσκηση της διοικητικής εποπτείας, της υποκατάστασης με τη μορφή της έκδοσης της τελικής πράξης, και την άσκηση μιάς κάποιας μορφής ιεραρχικού ελέγχου, αφού το υπουργείο μπορούσε να επιβάλει πειθαρχική τιμωρία στο όργανο (εισηγητική επιτροπή) με μόνη διαπίστωση την έλλειψη εισηγητικής έκθεσης.

Η διοικητική εποπτεία ασκόταν επίσης και επί των προσωπικών φορέων (καθηγητών) του Πανεπιστημίου με τη μορφή του εποπτικού πειθαρχικού ελέγχου. Την πειθαρχική εξουσία σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου ασκούσε ο Υπουργός, ο οποίος είχε απεριόριστη αρμοδιότητα στην επιβολή των πειθαρχικών ποινών (πρόσκαιρη απόλυση μέχρι τρεις μήνες).

Πάντως, ανεξάρτητα από την έκταση και τη μορφή της διοικητικής εποπτείας που περιλάμβαναν οι διατάξεις των δύο - στην ουσία ένα - νομοθετημάτων (ΓΩΚΓ 3823/1911, ΓΩΚΕ 3825/1911), στο σύνολό τους τα νομοθετήματα αυτά περιείχαν διατάξεις που θεσμοθετούσαν την ικανότητα του Πανεπιστημίου για αυτοδιοίκηση (κεφ. πρώτο, παρ. 2).

Με το ν. 5343/1932, ο οποίος αποτέλεσε το βασικό νομοθέτημα επί του οποίου στηρίχθηκε η οργάνωση και η λειτουργία της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης, θεσμοθετήθηκαν ουσιαστικές μεταβολές, τόσο ως προς το σύστημα οργάνωσης της αυτοδιοίκησης, όσο και την ενίσχυση της διοικητικής αυτοτέλειας του πανεπιστημίου. Παράλληλα δε οι διατάξεις του απέβλεπαν στον περιορισμό της εξουσίας των πανεπιστημιακών οργάνων με σκοπό, όπως η άσκησης⁽²⁶⁾ της διοικητικής εξουσίας να διαμοιράζεται μεταξύ πανεπιστημιακών και κεντρικών οργάνων, ώστε η εξουσία αυτή ούτε να ανήκει καθολοκληρία στην πολιτική αρχή, αλλ' ούτε και στους οργανισμούς δημοσίου δικαίου.

Με βάση την αρχή αυτή, η οποία κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος του ρυθμιστικού περιεχομένου του νομοθετήματος, καθορίζεται κατά κανόνα το κριτήριο για τον εντοπισμό της έκτασης και της μορφής της διοικητικής εποπτείας.

Με το νομοθέτημα αυτό, το οποίο ήταν λεπτομερειακού χαρακτήρα και κάλυπτε το σύνολο των λειτουργικών πανεπιστημιακών θεμάτων, καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες και διαγράφηκαν οι σχέσεις (άρθρο 15) του πανεπιστημίου και εποπτεύουσας αρχής (Υπουργείο), σε σημείο τέτοιο που η

(26) Αγόρευση Γ. Παπανδρέου, Υπουργού Παιδείας, στη Βουλή 1/3/1932.

παρεμβατική πολιτική του κράτους από τη μιά μεριά δεν ήταν αυθαίρετος και αόριστος και η άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων από την άλλη με την εκχώρηση νέων και τη δημιουργία νέων πανεπιστημιακών θεσμών, ενίσχυσαν τη λειτουργική αυτοδυναμία του πανεπιστημίου.

Ωστόσο, σε μερικά θέματα υπήρχαν και εξαιρέσεις, αφού η αποφασιστική τους άσκηση επιφυλάχθηκε για την εποπτεύουσα αρχή (Υπουργείο).

Το Πανεπιστήμιο σύμφωνα με το άρθρο 3 του νομοθετήματος διοικούνταν από τον πρύτανη και την Πανεπιστημιακή σύγκλητο και τελούσε (άρθρο 2) υπό την "ανωτάτην εποπτείαν του κράτους δια του Υπουργού παιδείας". Η εποπτεία αυτή δεν ασκόταν ελεύθερα και απεριόριστα, όπως γινόταν στον αρχικό (συστατικό) του Πανεπιστημίου οργανισμό με την αόριστη διατύπωσή του, αλλά μέσα στα πλαίσια των σχέσεων που οι λεπτομερειακές διατάξεις του νομοθετήματος καθόριζαν για καθένα από τα χωριστά αυτά νομικά πρόσωπα. Εξαιρέσεις από τον κανόνα, που αποτελούν μορφές έντονης διοικητικής εποπτείας, βρίσκουμε στο άρθρο 50, παρ. 3 του νόμου, όπου "το είδος των τακτικών εδρών και των εκτάκτων αυτοτελών θέλει ορισθεί εντός δύο μηνών από της ισχύος του παρόντος δια διατάγματος εκδιδομένου μετά γνώμην της οικείας Σχολής".

Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι ο Υπουργός είχε αποφασιστική αρμοδιότητα στον καθορισμό των εδρών, τουλάχιστον κατά το πρώτο από την ισχύ του νόμου χρονικό διάστημα, αφού είχε το δικαίωμα να καθορίσει ελεύθερα και απεριόριστα με μόνη τη γνώμη της σχολής, η οποία είχε μόνο συμβουλευτικό χαρακτήρα (άρθρο 15), το είδος και τη μορφή των εδρών. Ο έλεγχος αυτός δεν ήταν μόνο έλεγχος νομιμότητας, αλλά και ουσίας, αφού στον καθορισμό ήταν φυσικό να περιλαμβάνεται και η διδακτέα επιστημονική ύλη, γεγονός που έθιγε την πνευματική αυτονομία του Πανεπιστημίου.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από τη διατύπωση της παρ. 6 του ίδιου άρθρου όπου "τα μαθήματα άτινα . . . περιλαμβάνονται εν εκάστη καθηγητική έδρα ορίζονται δια πράξεως του Υπουργού με την γνώμην της οικείας σχολής". Δηλαδή ο καθορισμός των μαθημάτων που περιλαμβάνονταν σε κάθε έδρα και συνεπώς το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης καθορίζονταν ουσιαστικά από τον Υπουργό.

Έντονη μορφή διοικητικής εποπτείας βρίσκουμε και στην παρ. 2 του άρθρου 137 του νόμου, όπου "το πρόγραμμα μετά της περί αυτού γνώμης της Συγκλήτου υποβάλλεται . . . υπό του Πρυτάνεως τω υπουργώ, εγκρίνεται . . .".

Η εγκριτική αυτή αρμοδιότητα του Υπουργού δεν ήταν μιά μορφή προληπτικής εποπτείας που αφορούσε τον έλεγχο νομιμότητας, αλλά και ουσίας, αφού ο Υπουργός μπορούσε να ρυθμίζει το πρόγραμμα, όχι σύμφωνα με τις κάθε φορά ανέσεις των καθηγητών και τις φιλοτιμίες τους, αλλά σύμφωνα με τις διδακτικές ανάγκες των φοιτητών⁽²⁷⁾, που στην ουσία

εντοπίζονταν στο είδος του μαθήματος ή την ύλη διδασκαλίας. Εξάλλου αποφασιστική αρμοδιότητα του Υπουργού, με τη μορφή της αποκλειστικής άσκησης χωρίς τη σύμπραξη κανενός οργάνου του Πανεπιστημίου που έθιγε την διοικητική του αυτοτέλεια, επιφυλάχθηκε στο άρθρο 64 του νόμου, όπου ο υπουργός είχε το δικαίωμα να διορίζει απευθείας τακτικούς καθηγητές.

Η διάταξη αυτή μετά τη συνταγματική κατοχύρωση του συστήματος οργάνωσης της αυτοδιοίκησης για τα πανεπιστημιακά ιδρύματα (1952, 1975), κρίθηκε⁽²⁸⁾ ως αντισυνταγματική και συνεπώς ως ανίσχυρη δεν εφαρμοζόταν. Εκτός των εξαιρέσεων αυτών η άσκηση της διοικητικής εποπτείας ασκόταν ύστερα από γνώμη, πρόταση ή απόφαση (άρθρ. 15) των εποπτευομένων (πανεπιστημιακών) οργάνων.

Δεδομένου ότι το νομοθέτημα αυτό ίσχυσε μέχρι το 1982 με μικρές χρονικές αναστολές ή άλλες τροποποιητικές νομοθετικές ρυθμίσεις, η μορφή και η έκταση της εποπτείας, διαμορφώθηκε με βάση όχι μόνο τη φιλοσοφία του νομοθετήματος (ότι το πανεπιστήμιο δεν είναι ιδιωτικό σωματείο που επιδιώκει ιδιωτικούς σκοπούς, αλλά ανώτατο εθνικό ίδρυμα που συνδέει τις τύχες του Έθνους και συνεπώς το κράτος δεν πρέπει να μένει αμέτοχο) αλλά και σε συσχετισμό με τις κάθε φορά πολιτικές συνθήκες.

Η εποπτική αρμοδιότητα δεν εξαντλούνταν μόνο επί των πράξεων του πανεπιστημίου, αλλά επεκτεινόταν και επί των φορέων αυτού με τη μορφή του πειθαρχικού ελέγχου.

Το πειθαρχικό δίκαιο των καθηγητών που θεσμοθετήθηκε με τις διατάξεις των άρθρων 326 επ. του νόμου σε συνδυασμό με τις διατάξεις του πδ 12/26 Ιουλίου 1933 και του ν. 249/1976 εξακολουθεί να ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 45, παρ. 23 του ν. 1268/1982, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 79, παρ. 6 περιπτ. ιγ του ν. 1566/1985. Σύμφωνα με το άρθρο 7, παρ. 1 του ν. 249/1976 και 5 του πδ 12/26 Ιουλίου 1933, η πειθαρχική δίωξη ασκείται είτε από τον πρύτανη ή το νόμιμο αναπληρωτή του, είτε από τον υπουργό παιδείας διά μέσου του πρυτάνεως κατά την κρίση του Υπουργού.

Αρμοδιότητα για την επιβολή των πειθαρχικών ποινών έχει για μεν την έγγραφη επίπληξη και το πρόστιμο μέχρι τις αποδοχές ενός μηνός ο υπουργός, μετά από προηγούμενη απολογία του εγκαλούμενου, για δε την προσωρινή ή οριστική παύση το πειθαρχικό συμβούλιο (η σύνθεσή του καθορίζεται από την Στ.5/14/24 Ιουνίου 1982 κοινή απόφαση των υπουργών προεδρίας και παιδείας και το άρθρο 45, παρ. 23 του ν. 1268/1982), το οποίο έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει και μιά από τις άλλες, αρμοδιότητας Υπουργού, ποινές, εφόσον η κατηγορία εισαχθεί αποκλειστικά σ' αυτό.

(27) Αγόρευση Υπουργού Παιδείας στη Βουλή κατά τη ψήφιση του νόμου 1/3/1932.

(28) ΣΤΕ 252/1977.

Η παράλληλη αυτή αρμοδιότητα ορίζεται στο άρθρο 327 παρ. 2 του ν. 5343/1932 και πρέπει να θεωρείται ότι εξακολουθεί να ισχύει και μετά την εισαγωγή του ν. 249/1976, δεδομένου ότι ο νόμος αυτός ρυθμίζει μόνο τα του πειθαρχικού συμβουλίου και της παύσεως (οριστικής και προσωρινής) των καθηγητών, ενώ ρητώς παραπέμπει (άρθρο 9) στις πειθαρχικές ουσιαστικές διατάξεις του ν. 5343/1932 και στις διαδικαστικές του πδ 12/26 Ιουλίου 1933.

Παράλληλα ισχύει και το άρθρο 8 του ν. 1256/1982, σύμφωνα με το οποίο η κατά το άρθρο 4 του νδ 3983/1959 διοικητική εξέταση για επώνυμες ιδιωτικές ή δημόσιες καταγγελίες ή παράπονα πολιτών, όταν αφορούν παράνομες ή αθέμητες υπηρεσιακές ενέργειες ή παραλήψεις κρατικών οργάνων ή των ΝΠΔΔ, ενεργείται από πάρεδρο ή σύμβουλο του ελεγκτικού συνεδρίου ή διοικητικό δικαστή. Το πόρισμα της διοικητικής εξέτασης, εφόσον περιέχει θετική πρόταση είναι δεσμευτικό για τον Υπουργό, ο οποίος υποχρεούται να παραπέμπει τον διωκόμενο στο πειθαρχικό συμβούλιο.

Τις παρεμβάσεις αυτές της πολιτείας απέναντι στο νομικό πρόσωπο του Πανεπιστημίου ο συνταγματικός νομοθέτης του 1952 επιχείρησε να περιορίσει κατοχυρώνοντας και έναντι της νομοθετικής εξουσίας, το δικαίωμα του Πανεπιστημίου για εκλογή των οργάνων του. Όμως σε αντίθεση με την τοπική αυτοδιοίκηση, η ειδική ή καθύλη αυτοδιοίκηση δεν καθιερώθηκε ευθέως⁽²⁹⁾ από το σύνταγμα, ούτε και των μεταγενεστέρων, ως διοικητικό σύστημα οργάνωσης, αλλά η ύπαρξή της εξυπακούεται από διάφορες συνταγματικές διατάξεις (16 παρ. 4 1952, 17 παρ. 4 1968, 16 παρ. 5 1975).

Προγενέστερη συνταγματική διάταξη που να προσδιορίζει την ανώτατη εκπαίδευση, μετά την ίδρυση του Πανεπιστημίου, δεν υπάρχει. Στη διάταξη του άρθρου 11 του συντάγματος του 1844 και του άρθρου 16 του συντάγματος του 1864, η εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα αναφέρεται ως ανωτέρα κατά τη διατύπωσή τους "η ανωτέρα εκπαίδευσης ενεργείται δαπάνη του κράτους".

Στα συντάγματα του 1911 και 1925 δεν βρίσκουμε καμία συνταγματική διάταξη που να αναφέρεται στην ανώτατη εκπαίδευση. Στο σύνταγμα του 1925 θεσμοθετήθηκε με το άρθρο 20 μόνο η ελευθερία της τέχνης, επιστήμης και διδασκαλίας και επαναλήφθηκε το ίδιο στα συντάγματα του 1926 και του 1927. Στο άρθρο 16, εδάφιο 4 του συντάγματος του 1952 οριζόταν ότι τα "ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αυτοδιοικούνται υπό την εποπτεία του κράτους". Από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης σαφώς προκύπτει ότι στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα παραχωρήθηκε "αυτοδιοικήσεις" της οποίας το περιεχόμενο είναι η εξουσία να αποφασίζουν επί των ιδίων υποθέσεων με ίδια όργανα⁽³⁰⁾.

(29) Κ. Γεωργόπουλου, Ελληνικόν Συνταγματικόν Δίκαιον, Αθήνα 1969, τομ. Β', σ. 113.

(30) ΣΤΕ 1899/1952, 575/1954, 702/1957, 1288/1954, 934/1955, 194/1957, 243/1957, 210/1960, 341/1963.

Η εξουσία αυτή ως διοικητική αναφέρεται στη λειτουργική τους αυτοδυναμία και δεν επεκτείνεται στην οργανωτική με την έννοια της παραγωγής κανόνων δικαίου, γιατί κάτι τέτοιο προϋποθέτει αυτοτελές δικαίωμα νομοθετικής εξουσίας που οι συνταγματικές διατάξεις δε μεταβίβασαν. Συνεπώς η άσκησης τέτοιου δικαιώματος προσκρούει στις συνταγματικές διατάξεις περί του τρόπου ασκήσεως της νομοθετικής εξουσίας⁽³¹⁾. Η συνταγματική κατοχύρωση του συστήματος διοίκησης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων δεν ανεστάλη κατά την περίοδο της δικτατορίας, δεδομένου ότι η διάταξη του άρθρου 17 παρ. 4 του συντάγματος του 1968 κάλυπτε την ίδια συνταγματικώς εκχωρηθείσα αρμοδιότητα. Μολονότι το περιεχόμενο του θεσμού της αυτοδιοίκησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με βάση τη συνταγματική αυτή διάταξη, ήταν η εξουσία να αποφασίζουν για τις ίδιες τους τις υποθέσεις με ίδια όργανα⁽³²⁾, εντούτοις η θεσμοθετηθείσα (νδ 180/1969) άσκηση κρατικής εποπτείας υπό του Υπουργού παιδείας δια του κυβερνητικού επιτρόπου κατ' εξουσιοδότηση της ίδιας συνταγματικής διάταξης αναιρούσε την αρχή αυτή, αφού η διαρκής κρατική εκπροσώπηση στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα (Συγκλήτους, Γ. Συνελεύσεις καθηγητών, σχολών, εφορειών, επιτροπών) ασκούσε ανασταλτική επίδραση στην ελεύθερη καλλιέργεια των επιστημών και η θέσπιση του θεσμού αυτού υπό την ισχύ του συντάγματος του 1952 θα ήταν αντισυνταγματική⁽³³⁾.

Ωστόσο ο θεσμός αυτός όπως θεσπίστηκε κατά το σύνταγμα του 1968 κρίθηκε ως συνταγματικός με την έννοια ότι η κρατική εποπτεία περιλάμβανε το δικαίωμα του κυβερνητικού επιτρόπου να παρίσταται στις συνεδριάσεις των συλλογικών οργάνων και να προβαίνει σε διάφορες ενέργειες με σκοπό την ενημέρωσή του⁽³⁴⁾.

Η συνταγματική αρχή της αυτοδιοίκησης (εξουσία των πανεπιστημιακών οργάνων) κατέστη εντονότερη⁽³⁵⁾ με τη διάταξη του άρθρου 16 παρ. 5 του συντάγματος του 1975, στην οποία ορίζεται "Η ανωτάτη Εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους".

Με τις συνταγματικές αυτές διατάξεις κατοχυρώνεται η παροχή της ανωτάτης εκπαίδευσης από ίδια και αυτοτελή ιδρύματα, που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τα ιδρύματα αυτά λειτουργούν με βάση αφενός μεν την αρχή της

(31) ΣΤΕ 194/1957, 1899/1952, 1288/1954.

(32) 1109/1972, 2003/1972, 236/1974.

(33) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών δημοσίου δικαίου, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 50-51.

(34) ΣΤΕ 472/1973.

(35) ΣΤΕ 252/1977.

ακαδημαϊκής ελευθερίας που εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία και αφετέρου την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης που συνίσταται στην εξουσία των ιδρυμάτων να αποφασίζουν ελεύθερα για τις υποθέσεις τους με δικά τους αποκλειστικά όργανα μέσα στα πλαίσια των νόμων⁽³⁶⁾. Με την προσθήκη του επιρρήματος "πλήρως" στη συνταγματική διάταξη, η έννοια της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ κατέστη ευρύτερα γιατί "πλήρης αυτοδιοίκηση" δεν μπορεί να νοηθεί, αν η ανάδειξη των οργάνων που τα διοικούν δε γίνεται απ'όλους όσους το απαρτίζουν⁽³⁷⁾. Η άποψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι η πρόταση που είχε τεθεί κατά τη ψήφιση του συντάγματος να συμπεριληφθεί διάταξη που να ορίζει ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα διοικούνται μόνο από την ομάδα του κυρίου διδακτικού προσωπικού δεν έγινε δεκτή⁽³⁸⁾ και συνεπώς δε συμπεριελήφθηκε στο ρυθμιστικό του περιεχόμενο, σε αντίθεση με τα συντάγματα των ετών 1968 και 1973, που είχαν θεσπίσει τη ρήτρα αυτή με ρητή διατύπωσή τους.

Με τη διάταξη αυτή του συντάγματος δεν παραχωρήθηκε η εξουσία (δικαίωμα) για αυτοτελή ρύθμιση νομοθετικού περιεχομένου θεμάτων, γιατί η αναγνώριση τέτοιου δικαιώματος προϋποθέτει, όχι αυτοδιοίκηση, αλλά αυτονομία, την οποία και το σύνταγμα του 1975, όπως και τα προηγούμενα, δεν την παρέχει⁽³⁹⁾.

Κατά την έννοια των συνταγματικών αυτών διατάξεων, καθώς και εκείνης της παρ. 4 του ίδιου άρθρου, με την οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα για δωρεά Παιδεία, δεν αποκλείεται το δικαίωμα του κοινού νομοθέτη ή της κατ'εξουσιοδότηση αυτού νομοθετούσης διοικήσεως να επεμβαίνει στον κύκλο λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και να θεσπίζει τους οργανωτικούς και λειτουργικούς κανόνες αυτών, να καθορίζει τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις εισαγωγής στα ιδρύματα αυτά και να λαμβάνει τα προσφορότερα, κατά την κρίση της, μέτρα για την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας και των γενικότερων συμφερόντων του κράτους, μέρος του οποίου και αποτελούν⁽⁴⁰⁾.

Η συνταγματική πρόβλεψη των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης "ως συστήματος διοίκησης" που αρχίζει⁽⁴¹⁾ όχι με την ίδρυσή τους, αλλά από την εκλογή του αναγκαίου αριθμού καθηγητικών μελών,

(36) ΣΤΕ 2786/1984, 2616/1987, 2798/1984, 2797/1984.

(37) Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, Αθήνα 1978, σ. 30.

(38) Βλ. σ. 100 τόμου τροπολογιών τελικού κειμένου και 509-522 πρακτικών συνεδριάσεων ολομέλειας της αναθεωρητικής Βουλής.

(39) ΣΤΕ 2105/1960, 787/1967, 2168/1975, 1254/1976, 252, 2216/1977, 1145/1979, 1812-13, 1815-17, 2257/1983, ΑΠ 1314/1984, 2808/1984 κ.ά.

(40) ΣΤΕ 236/1974, 2298/1979, 3140/1980, 1817/1983.

(41) ΣΤΕ 383/1986, Πρ.Ε. 876/1983, 874/1983, 425/1980, ΣΤΕ 3031/1988.

απαραίτητου για την αυτοδύναμη λειτουργία τους, κατέστησε τα ιδρύματα αυτά προνομιούχα⁽⁴²⁾, ώστε ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να τα καταργήσει ούτε να μειώσει το περιεχόμενο της έννοιας της αυτοδιοίκησης⁽⁴³⁾.

Κατά τη συνταγματική διάταξη (16 παρ. 5) η έννοια της καθύλη αυτοδιοίκησης ανταποκρίνεται στη νομική-τεχνική έννοια της αυτοδιοίκησης, που είναι ασυμβίβαστη με την πολιτική έννοια της αυτοδιοίκησης ως οργανωτικού σχήματος που προϋποθέτει και εμπεριέχει το στοιχείο της πολιτικής αντιπροσώπευσης⁽⁴⁴⁾. Σε αντίθεση βρίσκεται πάλι με την έννοια της κανονιστικής αυτονομίας, που προϋποθέτει ότι τα χωριστά από το νομικό πρόσωπο του κράτους νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) έχουν την ικανότητα, εκτός από την άσκηση δημοσίας εξουσίας, να θέτουν "εξ αντικειμένου δίκαιο"⁽⁴⁵⁾ κατά παραχώρηση⁽⁴⁶⁾ της ικανότητας αυτής από την κρατική εξουσία.

Συναφής είναι η οργανωτική αυτονομία με την έννοια του οργανωτικού σχήματος και προϋποθέτει ότι οι αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί που έχουν οργανωτική αυτονομία, διαθέτουν περισσότερη εξουσία από τους άλλους του αυτού είδους, γιατί έχουν την ικανότητα να θέτουν από μόνοι τους κανόνες, περιορισμένης ισχύος, με ρυθμιστικό περιεχόμενο τις υποθέσεις τους ή τα μέλη τους⁽⁴⁷⁾.

Περίπτωση οργανωτικής αυτονομίας, ίσως μοναδική στη διαχρονική διαμόρφωση της πανεπιστημιακής νομοθεσίας, βρίσκουμε στην εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 27 παρ. 3 του ν.815/1978, σύμφωνα με την οποία τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα είχαν την ικανότητα με κανονιστική⁽⁴⁸⁾ τους απόφαση να θεσμοθετήσουν τη μυστική ψηφοφορία για την εκλογή ή επιλογή του διδακτικού τους προσωπικού τροποποιώντας έτσι τις διατάξεις των άρθρων 48 παρ. 3 και 60 παρ. 3 του ν. 5343/1932. Εξάλλου και η συνταγματική διάταξη του άρθρου 16 του ισχύοντος συντάγματος στο αρχικό σχέδιο που είχε συνταχθεί από την επιτροπή παιδείας, προέβλεπε ότι "τα ΑΕΙ είναι αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, λειτουργούν επί τη βάση των οργανισμών των, οι οποίοι συντάσσονται υπ'αυτών..." "ουδέποτε η άσκησης εποπτείας του κράτους ... δύναται να γίνεται κατά τρόπον περιορίζοντα την αυτοδιοίκηση και αυτονομίαν αυτών⁽⁴⁹⁾.

(42) Προβλ. Σ.Ε. 862/1938, 869/1957.

(43) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών δημοσίου δικαίου, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 17.

(44) Σ. Φλογαΐτη, Θεμελιώδεις έννοιες διοικητικής οργάνωσης, Αθήνα 1981, σ. 126.

(45) Σ. Φλογαΐτη, ό.π., σ. 86.

(46) Α. Τάχου, ό.π., σ. 20, Σ. Φλογαΐτη

(47) Α. Τάχου, ό.π., σ. 21. Σ. Φλογαΐτη, ό.π. σ. 91

(48) ΣΤΕ 3905/1983, 4035/1979, 195/1984.

(49) Βλ. πρακτικά υποεπιτροπών, σ. 442-443.

Τελικά, όπως προαναφέρθηκε, κατοχυρώθηκε μόνο η αυτοδιοίκηση. Η συνταγματική κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης ενίσχυσε αποφασιστικά τη λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, γιατί επηρέασε το νομοθετικό τους πλαίσιο κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εφαρμόζεται μέσα στα όρια που η συνταγματική αυτή αρχή έθεσε, περιορίζοντας έτσι την αυθαίρετη αρμοδιότητα υποκατάστασης⁽⁵⁰⁾ της εποπτικής αρχής.

Οι πανεπιστημιακές διατάξεις που ήταν αντίθετες με τη συνταγματική αυτή αρχή, είτε κηρύχθηκαν άμεσα από το ΣΤΕ ανίσχυρες ως αντισυνταγματικές, είτε δεν εφαρμόστηκαν θεωρούμενες καταφανώς ως αντισυνταγματικές. Με βάση τη συνταγματική αυτή αρχή, ο έλεγχος του εποπτεύοντος οργάνου (Υπουργείου) περιορίστηκε μόνο σε έλεγχο νομιμότητας⁽⁵¹⁾, ενώ ο έλεγχος ουσίας ήταν αδύνατος ακόμη και με νόμο εκτός βέβαια από την περίοδο της μη αυτοδύναμης λειτουργίας, οπότε είναι δυνατός και ο ουσιαστικός έλεγχος⁽⁵²⁾.

Η εποπτεύουσα αρχή είχε το δικαίωμα να ασκήσει τον έλεγχο νομιμότητας (ακυρωτικό) σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που ορίζονταν από τις κείμενες διατάξεις (στο άρθρο 3 παρ. 1 του από 25/8/1939 Β.δ/τος "περί εκλογής των καθηγητών των Ανωτάτων Σχολών του Εθνικού Μετσοβείου" Πολυτεχνείου οριζόταν δεκαπενθήμερος, ενώ στο άρθρο 63 παρ.3 του ν.5343/1932 "περί Πανεπιστημίου Αθηνών" οριζόταν μηνιαία. Περιορίζοντας έτσι χρονικά την αρμοδιότητα της κεντρικής εξουσίας (Υπουργού) που θεωρούνταν, με την εκπνοή των προθεσμιών, ως αναρμόδιος κατά χρόνο να ασκήσει την ακυρωτική του αρμοδιότητα, γιατί τυχόν άσκησή της συνιστούσε επέμβαση στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αυτοδιοίκησης⁽⁵³⁾.

Η διαμοίραση της παραχωρηθείσας διοικητικής εξουσίας μεταξύ πολιτικής αρχής και πανεπιστημιακών οργάνων, που αποτελούσε τη βασική αρχή του νομοθετήματος (5343/1932) εγκαταλείφθηκε και συνεπώς οι πράξεις των οργάνων που διατυπώνονταν με τη μορφή γνώμης ή πρότασης έπαυσαν να έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα (άρθρο 15) για την εποπτεύουσα αρχή και απέκτησαν την έννοια της υποχρεωτικής απόφασης⁽⁵⁴⁾, δεσμευτικής για την έκδοση της σχετικής πράξης.

Η διάταξη του άρθρου 64 του ν.5343/1932, που προέβλεπε το διορισμό καθηγητή δίχως τη σύμπραξη των σχολών, με βάση τη συνταγματική αρχή κρίθηκε⁽⁵⁵⁾ ανίσχυρη ως αντισυνταγματική και έπαυσε να εφαρμόζεται. Εξάλλου και η

(50) ΣΤΕ 876/1981. "Ο υπουργός παιδείας κρίθηκε αναρμόδιος να υποκαταστήσει στη σύγκλητο στη διαπίστωση του ορίου ηλικίας αποχώρησης καθηγητών".

(51) ΣΤΕ 702//1957, 575, 585/1954, 184, 385, 1954-5, 2371, 2584/1983.

(52) Πρακτ. επ. ΣΤΕ 876/1983, 84, 380, 876/1983, 131/1984.

(53) ΣΤΕ 2456/1983.

(54) ΣΤΕ 1517/1983.

(55) ΣΤΕ 252/1977.

διάταξη του άρθρου 24 του ν.5343/1932 που παρείχε στην εποπτεύουσα αρχή τη διακριτική ευχέρεια της επιλογής του ενός από τους δύο εκλεγέντες υποψηφίους για το αξίωμα του Αντιπρυτάνεως, από την ισχύ της συνταγματικής διάταξης, θεωρήθηκε αντισυνταγματική και δεν εφαρμόστηκε με τη μορφή της διακριτικής ευχέρειας για όσο χρόνο ίσχυε μέχρι την κατάργησή της (άρθρο 2 ν.28/1975 σε συνδυασμό με άρθρο 2 ν.62/1974).

Η αυτοδιοίκηση της ανώτατης εκπαίδευσης στα ξένα κράτη, σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα, κατοχυρώθηκε πολύ πιο πριν και προκύπτει είτε από διάφορες συνταγματικές διατάξεις, είτε από διάφορα νομοθετικά κείμενα που ρυθμίζουν την οργάνωση και λειτουργία καθενός από τα ιδρύματα των ανώτατης εκπαίδευσης.

Στο άρθρο 33 παρ. 2 του Ιταλικού συντάγματος του 1948 προβλέπεται ότι "Η Δημοκρατία καθορίζει τους γενικούς κανόνες της παιδείας και συνιστά κρατικά σχολεία όλων των κατηγοριών και βαθμών εκπαίδευσης". Στην παρ. 6 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι "τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, Πανεπιστήμια και Ακαδημίες έχουν το δικαίωμα να καταρτίζουν τους αυτόνομους οργανισμούς των εντός των υπό των νόμων του κράτους τιθεμένων ορίων". Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι το κράτος έχει την ευθύνη της ίδρυσης των κρατικών σχολείων όλων των βαθμίδων και κατηγοριών της εκπαίδευσης και θεσπίζει το νομικό πλαίσιο της λειτουργίας τους. Κατ'εξουσιοδότηση της συνταγματικής αυτής διάταξης τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης διαθέτουν και μία μορφή οργανωτικής αυτονομίας κατά παραχώρηση του δικαιώματος της αυτοτελείας, και χωρίς τη σύμπραξη της κρατικής αρχής, θέσπισης κανόνων που διέπουν την εσωτερική τους λειτουργία.

Η οργανωτική αυτή αυτονομία αν εξετασθεί στα πλαίσια των γενικών κανόνων που το κράτος επεφύλαξε για τον εαυτό του να θεσπίζει και προκύπτει από το "σχέδιο νόμου περί Ανωτάτων Σχολών" της 4 Μαΐου 1965 όπου στο άρθρο 38 αναφέρεται ότι "Η Κυβέρνησις της Δημοκρατίας εντέλλεται όπως εντός . . . και εν τη εννοία των κατευθυντηρίων γραμμών του παρόντος μεριμνήση δια τον συντονισμόν τούτων. . . ." και του οποίου οι διατάξεις είναι λεπτομερειακού περιεχομένου, η οργανωτική αυτή αυτοδυναμία δεν είναι ουσιαστικού περιεχομένου. Εξάλλου και η αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων δεν έχει κατοχυρωθεί, αφού ο Υπουργός Παιδείας σύμφωνα με το άρθρο 9 του σχεδίου "επί σοβαρών λόγων δύναται μετά γνώμην του υπουργικού συμβουλίου να καθαιρέση τον Πρύτανιν και να καλέση την Ακαδημαϊκήν Συνέλευσιν προς νέαν εκλογήν".

Σε αντίθεση με την Ιταλία ορισμένα Γερμανικά κράτη παραχώρησαν αυτοδιοίκηση⁽⁵⁶⁾ στα πανεπιστήμια, όχι ως

(56) (άρθρα 12, 30 του από 22-5-1947 Συντάγματος Βάδης)
(άρθρα 108, 138 του από 2-12-1946 Βαυαρικού
Συντάγματος), (11, 34 του από 21-10-1947 Συντάγματος
Βρέμης), (10, 60 του από 12-12-1946 Συντάγματος Εσσεν)
κ.λπ.

συνέπεια της ελευθερίας της επιστήμης, αλλά για ενίσχυση αυτής, ώστε το ατομικό-προσωπικό θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της επιστήμης συνδέθηκε με τις αρχές αυτές⁽⁵⁷⁾.

Στο βασικό νόμο (οργανισμό) του Πανεπιστημίου Ruprechtkast της Χαϊδελβέργης της 31 Μαρτίου 1969, στην παράγραφο 3, αναφέρεται "το πανεπιστήμιον είναι ελεύθερον εν τη ερεύνη και διδασκαλία. Ως σωματείον δημοσίου δικαίου απολαύει του δικαιώματος της αυτοδιοικήσεως εντός του πλαισίου των νόμων. Διοικεί δε τας υποθέσεις του αυτόνομως και υπό ιδίαν ευθύνην". Στην παράγραφο 5 εδάφιο 2 αναφέρεται "ο πρύτανης προίσταται της Συγκλήτου... Παρασκευάζει τας αποφάσεις της μεγάλης Συγκλήτου και της Συγκλήτου και τας εκτελεί. Εν περιπτώσει αντιθέσεως ..., επί τυχόν δε διαφωνίας δέον να ειδοποιείται η κατά νόμον εποπτεύουσα αρχή". Και στο εδάφιο 4 της ίδιας παραγράφου "Τας λεπτομερείας καθορίζει κανονισμός εσωτερικής διοικήσεως ψηφιζόμενος από της μεγάλης Συγκλήτου".

Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι το περιεχόμενο της αυτοδιοίκησης προσιδιάζει με την αυτοδιοίκηση των ελληνικών πανεπιστημίων (δηλαδή την εξουσία να διοικούν τις υποθέσεις τους με ίδια ευθύνη), υπόκεινται στην εποπτεία της κεντρικής αρχής και διαθέτουν μία μορφή οργανωτικής αυτονομίας με την έννοια της αυτοτελούς ψήφισης του εσωτερικού κανονισμού.

Στο νόμο του πανεπιστημίου του Αμβούργου από 25 Απριλίου 1969 στην παραγρ. 2 αναφέρεται "Το πανεπιστήμιον επιμελείται αυτοτελώς των ακαδημαϊκών υποθέσεων υπό τον έλεγχο νομιμότητος εκ μέρους της αρμοδίας αρχής" στο εδάφιο 2 "εις τας ακαδημαϊκάς υποθέσεις τα συνδεόμενα αμέσως προς την έρευναν και διδασκαλίαν ως και την επιστημονικήν μόρφωσιν και προαγωγήν καθήκοντα". Δηλαδή εξειδικεύει τα θέματα που περιλαμβάνει η ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση.

Στην παραγρ. 3 εδαφ. 1 και 2 χορηγείται μία μορφή οργανωτικής αυτονομίας που περιλαμβάνει τη θέσπιση διατάξεων που αναφέρονται σε θέματα εσωτερικής τάξεως (καταστατικές) και στη ρύθμιση ακαδημαϊκών υποθέσεων όπως αναλυτικά εξειδικεύονται με το προηγούμενο άρθρο. Η αυτοδιοίκηση του πανεπιστημίου, η οποία φαίνεται να περιλαμβάνει και μία μορφή οργανωτικής αυτονομίας, αν εξετασθεί σε συνδυασμό με τη διάταξη της παρ. 63 εδαφ. 1 και 2 όπου ορίζεται: "Η αρμοδία αρχή δύναται να προσβάλη ή να άρη παρανόμους αποφάσεις και μέτρα του Πανεπιστημίου". "Η αρμοδία αρχή δύναται να πράξη αντί του πανεπιστημίου, εάν τα όργανα τούτου αδυνατούν να ενεργήσουν ή το πανεπιστήμιον παραλείπη να ενεργήσει παρά τον νόμον", πρέπει να εκμηδενίζεται, αφού η εποπτική αρχή έχει απεριόριστη αρμοδιότητα να επεμβαίνει στις πράξεις του πανεπιστημίου με τη μορφή του έντονου ελέγχου νομιμότητάς.

(57) Γ. Χουβαρδά, Η ελευθερία της διδασκαλίας της Τέχνης και της Επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1977, σ. 14.

Η βασική αρχή της αυτοδιοίκησης, που κατοχυρώθηκε αρχικά με τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 16 παραγρ. 4 του Συντάγματος 1952, υπέρ των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας, και ανακαθορίσθηκε με εντονότερη μορφή στη διάταξη του άρθρου 16 παραγρ. 5 του Συντάγματος 1975, σε επίπεδο νομικών διατάξεων του κοινού νομοθέτη δεν προσδιορίσθηκε, αλλά διαμορφώθηκε από τη σχετική νομολογία που προέκυψε από την ερμηνεία της συνταγματικής διάταξης.

Ο βασικός νόμος (5343/1932) που ρύθμιζε τα θέματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και κάλυπτε νομοθετικά (Συντ. πράξεις 60, 65/1945, άρθρο 2 ν. 28/1975) όλο σχεδόν το χώρο των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, δεν ήταν σε θέση να προσαρμόσει το ρυθμιστικό του περιεχόμενο στη συνταγματική αυτή αρχή, αφού οι διατάξεις του στο σύνολό τους αναφέρονταν στην παραδοσιακή μορφή του Πανεπιστημίου. Το νομικό αυτό πλαίσιο δεν ανταποκρινόταν πολύ περισσότερο στις συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος 1975 που κατοχυρώνουν την ακαδημαϊκή ελευθερία, που η δημοκρατική πολιτεία αυτοδεσμευμένη καθιέρωσε για να προάγεται το έργο της διδασκαλίας και της έρευνας και καθόρισε τις εγγυήσεις παροχής της ανώτατης παιδείας, η οποία ανάγεται από το συνταγματικό νομοθέτη σε βασική αποστολή του κράτους.

Δηλαδή την αποστολή αυτή σαν θεμελιώδη συνταγματική επιταγή, δεν την καθορίζει ο διδακτικός φορέας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αλλά η Κρατική Εξουσία, και συνεπώς οι νομικές διατάξεις δεν πρέπει να έχουν αλληλοσυγκρουόμενους και ασυντόνιστους στόχους που να καθορίζονται από διάφορους συσχετισμούς δυνάμεων⁽⁵⁸⁾, με σκοπό τον περιορισμό της βασικής αυτής αποστολής.

Δεν ανταποκρίνεται (ν.5343/1932) εξάλλου στη συνταγματική επιταγή για πλήρη αυτοδιοίκηση όλου του ιδρύματος, αφού οι διατάξεις του δεν εξασφάλιζαν ούτε ένα ελάχιστο όριο συνεργασίας και συνυπευθυνότητας μεταξύ όλων των φορέων ή μελών των Πανεπιστημίων, και συνεπώς αναιρούσαν στην πράξη την επιταγή αυτή και αποτελούσαν μιά ανεπαρκή ανταπόκριση σε όσα και το Σύνταγμα διαγορεύει και οι εποχές απαιτούν⁽⁵⁹⁾:

Οι Συνταγματικές αυτές επιταγές δημιούργησαν την αναγκαιότητα της θεσμοθέτησης ενός νέου νομικού πλαισίου που θα ρύθμιζε εκσυγχρονισμένα την οργάνωση και τη λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Ο νόμος 1268/1982 "για τη δομή και λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων" (ΦΕΚ 87Α) κατήργησε τον προηγούμενο νόμο 5343/1932, καθόρισε κατά ενιαίο, για πρώτη φορά στην εξελικτική πορεία της Ανώτατης εκπαίδευσης, τρόπο για όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας, νέους

(58) Εισηγητική Έκθεση ν.1268/1982, σ. 1

(59) Πρακτικά Βουλής ν.1268/82, σ. 4765.

κανόνες οργανώσεως και λειτουργίας τους και ρύθμισε πάνω σε νέες βάσεις τα θέματα καταστάσεως του προσωπικού, καθώς του περιεχομένου και του τρόπου ασκήσεως των καθηκόντων τους, επιδιώκοντας την ικανοποίηση των σκοπών του Συνταγματικού νομοθέτη.

Στην αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αναφέρονται τα άρθρα 3, 4, 5 του νόμου, όπου επιχειρείται να περιγραφούν με θετικές διατάξεις τα όρια της συνταγματικής επιταγής της αυτοδιοίκησης και ο ρόλος της εποπτικής αρχής. Ειδικότερα, στην παρ. 1 του άρθρου 3 διατυπώνεται η συνταγματική αρχή και εξειδικεύεται η εποπτική αρμοδιότητα που ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας, ώστε να μην είναι δυνατόν να ασκηθεί από άλλη κρατική αρχή ή όργανο όπως γινόταν παλιότερα.

Με την παρ. 2 του άρθρου παρέχεται η εξουσιοδότηση για την έκδοση του εσωτερικού κανονισμού που καταρτίζεται σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 εδαφ. γ του νόμου ο εσωτερικός κανονισμός έχει τον χαρακτήρα κανονιστικής πράξεως της Διοικήσεως (Π.Δ. ή Υπ.ΑΠ.) εκδιδομένης βάσει ειδικής εξουσιοδοτήσεως του νόμου κατά το άρθρο 43 παρ. 2 του ισχύοντος Συντάγματος.

Με βάση το εδαφ. 1 της συνταγματικής αυτής διάταξης η κανονιστική αρμοδιότητα παρέχεται μόνο στον πρόεδρο της Δημοκρατίας, ενώ στα άλλα όργανα της Διοικήσεως παρέχεται κανονιστική αρμοδιότητα μόνο για ειδικότερα θέματα (εδ. 2), τα οποία κατά το περιεχόμενό τους και σε σχέση με την ουσιαστική ρύθμιση αποτελούν μερικότερη⁽⁶⁰⁾ περίπτωση του θέματος, ή για άλλα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό.

Ο ν.1268/1982, ενώ περιέχει ορισμένες εξουσιοδοτικές διατάξεις για την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, οι διατάξεις αυτές όμως δεν καθορίζουν με σαφή και ενιαίο τρόπο τα προς ρύθμιση θέματα, ούτε προβλέπουν ομοιόμορφο διαδικασία και τύπο εκδόσεως των κανονιστικών πράξεων.

Η διατύπωση "ειδικότερων θεμάτων" στην παρ. 2 του άρθρου 3 του νόμου έγινε προφανώς με σκοπό να χαρακτηρισθεί ο τύπος της πράξεως που πρέπει να περιβληθεί ο εσωτερικός κανονισμός, δηλαδή της εγκριτικής απόφασης του Υπουργού Παιδείας, εκδιδομένης με βάση το άρθρο 11 παρ. 1 εδ. γ. Ο τύπος αυτός της κανονιστικής πράξεως είναι αμφίβολο, αν μπορούσε να περιλάβει και το ρυθμιστικό περιεχόμενο της παρ. 3 του νόμου που αναφέρεται σε ολόκληρη τη λειτουργική και οργανωτική δομή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Αν επρόκειτο για ένα ειδικότερο (μερικότερο) θέμα, η κανονιστική αρμοδιότητα θα μπορούσε να ασκηθεί κατά το εδ. 2 της παρ. 2 του άρθρου 43 του ισχύοντος Συντάγματος κατ'εξουσιοδότηση του νόμου, όχι μόνο από τον Υπουργό

(60) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1986, σ. 57, σημ. 1

Παιδείας, αλλά και από τον δημόσιο νομικό πρόσωπο (Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα), που θα διευκόλυνε και ενίσχυε την αυτοδιοίκησή τους.

Εφόσον δεν παραχωρήθηκε από το Σύνταγμα αυτονομία στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, μόνο κατ'αυτό τον τρόπο θα ήταν δυνατή η άσκηση απ'αυτά κανονιστικής αρμοδιότητας και μόνο για ρύθμιση μερικότερου θέματος, γεγονός όμως που ούτε και από τις διατάξεις του νόμου 1268/82 παρέχεται.

Η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 3 του νόμου εκτός από τον τύπο της πράξεως δημιουργεί επιφυλάξεις ως προς την εφαρμογή της, δεδομένου ότι έχουν δικαίωμα να γνωμοδοτήσουν τα όργανα των τμημάτων, τα οποία από τη συγκρότησή τους (ΔΕΠ-φοιτητές) και τη φύση των θεμάτων με τα οποία ασχολούνται (επιστημονικά-φοιτητικά, διδακτικά κ.λπ.), δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τις ιδιαίτερες οργανωτικές συνθήκες, ενώ για το σχηματισμό της γνώμης όλων των τμημάτων κάθε Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, απαιτούνται σύνθετες και χρονοβόρες διαδικασίες.

Εξάλλου η διάταξη αυτή όπως τέθηκε έρχεται σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 42 παρ. 4, στην οποία ορίζεται ότι οι προϋποθέσεις και η διαδικασία εντάξεως του διοικητικού προσωπικού ενεργείται με Π. διατάγματα, καθώς επίσης και με τη διάταξη του άρθρου 45 παρ. 19 που αναφέρεται στη βαθμολογική και μισθολογική εξέλιξη του προσωπικού (ΕΔΤΠ, ΕΕΠ, Δ/κού πρ/κού) και ενεργείται ομοίως με Π. διατάγματα. Με τις εξουσιοδοτικές διατάξεις του ν.1268/1982 προβλέπονται δύο διάφορες διαδικασίες και τύποι εκδόσεως κανονιστικών πράξεων για τη ρύθμιση θεμάτων που είναι συναφή και αλληλένδετα, αφού αναφέρονται στην εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (νέα συλλογικά όργανα και επάλληλη διάταξη, συντρέχουσα σε πολλές περιπτώσεις αρμοδιότητα και πολυπληθής σύνθεση) από τη μιά μεριά και την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού από την άλλη.

Η μη ενιαία αντιμετώπιση των θεμάτων αυτών, τόσο ως προς το νομοτυπικό, όσο και το ουσιαστικό μέρος, είχε σαν αποτέλεσμα τη νομοτεχνική εμπλοκή των ρυθμιζομένων θεμάτων, που οδήγησε στη μη έκδοση, τουλάχιστον μέχρι σήμερα των εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Με τις διατάξεις του ν.1566/1986 επιχειρήθηκε μία απεμπλοκή των θεμάτων, χωρίς όμως να συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοδιοίκησης, αφού οι διατάξεις του (79 παρ. 5, εδ. (δ), 70 παρ. 21, εδ. (β)) αναιρούσαν ως προς το μέρος αυτό τις αντίστοιχες του ν. 1268/1982, ορίζοντας άλλο τύπο και διαδικασία για τη ρύθμιση των ίδιων θεμάτων, ενώ η διάταξη του άρθρου 70, παρ. 22 περιόριζε (στην ουσία καταργούσε) το ρυθμιστικό περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 3 παρ. 6 του ν.1268/1982. Η μόνη διάταξη που συμβάλλει στην οικονομική αυτοδυναμία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και ενισχύει την αυτοδιοίκησή τους, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι εκείνη του άρθρου 3 παρ. 7, του ν. 1268/1982, με

την οποία δίνεται η δυνατότητα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα να ιδρύσουν ΝΠΙΔ για την αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας τους, αποφεύγοντας έτσι τους κανόνες του δημοσίου λογιστικού που δεν διακρίνονται για την ευκινησία τους. Η ίδρυση του ΝΠΙΔ που έχει τη μορφή ΑΕ γίνεται με Π.δ/τα που έχουν κανονιστικό⁽⁶¹⁾ χαρακτήρα, γιατί σύμφωνα με την εξουσιοδοτική διάταξη ανατίθεται σ' αυτό η επιτέλεση σκοπού γενικότερου κρατικού ενδιαφέροντος (αξιοποίηση και διαχείριση κινητής και ακίνητης περιουσίας) δηλαδή σκοπού που εξυπηρετεί τη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που είναι ΝΠΙΔ.

Ωστόσο, τα νομικά αυτά πρόσωπα με τη μορφή της επιχειρήσεως είναι αμφίβολο κατά πόσο θα μπορέσουν να ελεγχθούν και να υπάρξει διαφάνεια στις ρυθμίσεις και τις συναλλαγές τους⁽⁶²⁾.

Με το άρθρο 4 του ν.1268/1982 προβλέπεται η ίδρυση ΝΠΙΔ με την επωνυμία Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) ως κεντρικός συμβουλευτικός φορέας της Κυβέρνησης και των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (παρ. 2). Η διάταξη αυτή που προβλέπει το χαρακτήρα του νομικού αυτού προσώπου ως συμβουλευτικού δεν ανταποκρίνεται στη φύση του προσώπου ως δημοσίου δικαίου, που συστάθηκε με πράξη της πολιτείας για την άσκηση της κρατικής δραστηριότητας (κατά παραχώρηση) και συνεπώς σύμφωνα με τους κανόνες του Δημοσίου Δικαίου, που ρυθμίζουν την οργάνωση και λειτουργία του, δημιουργείται ανεξαρτησία των οργάνων του που έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα για την άσκηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας⁽⁶³⁾.

Εξάλλου, η διάταξη της παρ. 2 έρχεται σε αντίφαση με τη διάταξη της παρ. 3 του ίδιου άρθρου που προβλέπει ότι το νομικό αυτό πρόσωπο έχει "συμβουλευτικά καθήκοντα και αρμοδιότητες", με την έννοια ότι συνδέουν προς το ίδιο πραγματικό δύο διαφορετικές και ασυμβίβαστες μεταξύ τους έννομες συνέπειες, που προκύπτουν από την άσκηση συμβουλευτικών και αποφασιστικών αρμοδιοτήτων.

Το νομικό αυτό πρόσωπο είναι συμβουλευτικό (παροχή γνώμης) προς την Κυβέρνηση ως εξειδικευμένος φορέας μίας κρατικής δραστηριότητας, σε θέματα σχεδιασμού, επίβλεψης της έρευνας και γενικότερα της ανώτατης εκπαίδευσης, για την ορθολογικότερη αντιμετώπιση και προσαρμογή της κρατικής αυτής δραστηριότητας προς τις κάθε φορά κοινωνικές ανάγκες, και ως εκ τούτου τελεί υπό την εποπτεία του κράτους.

Ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ασκεί και αποφασιστικές αρμοδιότητες έναντι στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, στα οποία εκ της αποστολής τους (άρθρο 1,

(61) ΠΕ ΣΤΕ 775, 776/1984, 453, 454/1986, 754/1987, 920/1988.

(62) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/82, σ. 4929.

(63) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι, Αθήνα 1986, σ. 270.

ν.1268/1982) και γενικότερα από τους κανόνες λειτουργίας τους προκύπτει ότι ανήκουν αυτές.

Αποφασιστικές αρμοδιότητες με την έννοια της δεσμευτικότητας είναι εκείνες που αναφέρονται στη μέριμνα για την ανύψωση της στάθμης της διδασκαλίας, έρευνας, και των μεταπτυχιακών σπουδών (άρθρο 4, παρ. 3, εδ. ι). Στην εξειδίκευση και εναρμόνιση του ερευνητικού προγράμματος των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (εδ. ν). Στη θέσπιση κριτηρίων για την αντικειμενική διαδικασία εκλογής και εξέλιξης του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού (παρ. 5, εδ. α). Στον καθορισμό κριτηρίων για την αξιολόγηση της πρωτοτυπίας δημοσιεύσεων (παρ. 6, εδ. δ). Στον καθορισμό της ισοτιμίας των ξένων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας και στη χορήγηση πιστοποιητικών ισοτιμίας.

Άλλες αρμοδιότητες του δημόσιου αυτού φορέα ασκούνται με τη μορφή των προκριματικών αποφάσεων, με την έννοια ότι οι αποφάσεις αυτές αποτελούν το πρόκριμα άλλων αποφάσεων που λαμβάνονται από τα ίδια τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Τέτοιες προκριματικές αποφάσεις ή γνώμες είναι εκείνες που αναφέρονται: στο είδος των τίτλων σπουδών που απονέμουν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στο περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών (παρ. 3, εδ. ii). Στη διασφάλιση ενιαίας και αντικειμενικής σε εθνική κλίμακα διαδικασίας αξιολόγησης και κρίσης του διδακτικού ερευνητικού, συγγραφικού και κοινωνικού έργου των υποψηφίων για εκλογή ή εξέλιξη σε θέσεις ΔΕΠ (παρ. 3, εδ. ιν). Εξάλλου ο φορέας αυτός ασκεί και αρμοδιότητες κοινωνικής αποστολής με στόχο την αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της χώρας για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων αυτής (εδ. iii).

Η ίδρυση του νομικού αυτού προσώπου, ως ιδιαίτερου φορέα κρατικής δραστηριότητας, αποτελεί μιά έμμεση μορφή περιορισμού των αρμοδιοτήτων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που αναφέρονται σε εκπαιδευτικά κυρίως θέματα, που το ίδιο το κράτος, εφόσον δεν μπορεί να τις ασκήσει, είτε λόγω ιδιαιτερότητας, είτε λόγω της συνταγματικής επιταγής των διατάξεων του άρθρου 16 παρ. 1, 5 του ισχύοντος Συντάγματος, τις αναθέτει στον εξειδικευμένο από καθηγητές Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (παρ. 4α) κρατικό φορέα που ιδρύεται, ώστε να ελέγχεται έξω από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και κάτω από την εποπτεία του κράτους το εκπαιδευτικό περιεχόμενο των αρμοδιοτήτων τους.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι οι αρμοδιότητες που επιφυλάχθηκαν για την ΕΑΓΕ στο σύνολό τους συμβάλλουν στο μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, της ερευνητικής δραστηριότητας και της προσαρμογής σε διεθνή κλίμακα της αποστολής των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, εφόσον όμως αυτές εντάσσονταν μέσα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και ασκούσαν από νομοθετημένα και εκλεγμένα από τα ίδια τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα όργανα (κατά γνωστικές περιοχές με άμεση σύνδεση οργάνων και αρμοδιοτήτων), ώστε ούτε διεύρυνση του κρατικού φορέα να έχουμε, ούτε και η

συνταγματικά κατοχυρωμένα εκπαιδευτική αυτοτέλεια των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων να θίγεται.

Στο νομικό αυτό πρόσωπο (ΕΑΓΕ) έχει παραχωρηθεί κατ'εξουσιοδότηση της παρ. 9 του ιδρυτικού του άρθρου μιά μορφή οργανωτικής αυτονομίας με την έννοια της δυνατότητας να συντάσσει και να δημοσιεύει αυτοτελώς χωρίς τη σύμπραξη της εποπτικής αρχής τον εσωτερικό κανονισμό οργάνωσης και λειτουργίας του σε αντίθεση με τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, που για το ίδιο ρυθμιστικό περιεχόμενο απαιτείται και η σύμπραξη του εποπτικού οργάνου (άρθρο 11, παρ. 1γ, εδ. νι) με τη μορφή της έγκρισης και της άσκησης ελέγχου νομιμότητας.

Η σύσταση ενός τέτοιου νομικού προσώπου και η σύγχυση των αρμοδιοτήτων μεταξύ αυτού και των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις (κόμματα αντιπολίτευσης, πανεπιστημιακά όργανα, ενώσεις καθηγητών) και δημιούργησε σοβαρές επιφυλάξεις για την αποδοχή του, αφού η θεσπισμένη νομική του φύση έξω από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και η συγκόλληση ετερόκλητων αρμοδιοτήτων καταλύει τις συνταγματικά κατοχυρωμένες ακαδημαϊκές ελευθερίες και το απαραβίαστο των δικαιωμάτων της πανεπιστημιακής αυτοδιοίκησης⁽⁶⁴⁾.

Οι επιφυλάξεις αυτές, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, είχαν ως αποτέλεσμα να μη λειτουργήσει το δημόσιο αυτό νομικό πρόσωπο, δεδομένου ότι δεν εκδόθηκε το Προεδρικό διάταγμα, που προβλέπεται στη διάταξη του εδ. β της παρ. 4 του άρθρου 4 του ν.1268/1982 και το οποίο ρυθμίζει τη διαδικασία της συγκρότησής του, και συνεπώς οι συστατικές του διατάξεις είναι αδρανείς μέχρι την ενεργοποίησή τους ή τη ρητή κατάργησή τους, που φαίνεται περισσότερο πιθανή, αν ληφθεί υπόψη ότι μερικές αρμοδιότητές του ασκούνται βάσει μεταγενέστερων θετικών διατάξεων από τα ίδια τα πανεπιστημιακά όργανα.

Με το άρθρο 5 του ν.1268/1982 ιδρύθηκε το Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας (ΣΑΠ) ως συλλογικού συμβουλευτικού οργάνου της Κυβέρνησης σε θέματα Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Το ΣΑΠ συστάθηκε ως θεσμός κοινωνικού ελέγχου με συμμετοχή κοινωνικών και πανεπιστημιακών φορέων, υπουργείων και κομμάτων και λειτουργεί από τον Απρίλη του 1983 με συμβουλευτικές αρμοδιότητες κατά την παρ. 1 του άρθρου 5 που συνίσταται:

Στην ίδρυση, κατάργηση, συγχώνευση καθώς και την οργάνωση και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και σχολών (εδ. ι).

(64) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ.4937-4943.

Ιδε και άρθρο Θ. Τάσιου, εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 17/6/1982.

Στον επαγγελματικό προσανατολισμό και την αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της χώρας (εδ.ii).
 Στην κατανομή των πιστώσεων και την ίδρυση θέσεων προσωπικού κάθε κατηγορίας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (εδ. iii).
 Στον καθορισμό των βασικών κατευθύνσεων της πανεπιστημιακής έρευνας, σύμφωνα με το αναπτυξιακό πρόγραμμα της Κυβέρνησης τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο (εδ. iv).
 Σε θέματα σχετικά με τις μετεγγραφές φοιτητών και εγγραφές πτυχιούχων για απόκτηση και άλλου πτυχίου (εδ. v).
 Στο συντονισμό της δραστηριότητας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στα πλαίσια των προγραμμάτων συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης (εδ. vi).

Η θέσπιση του Συμβουλίου αυτού και η ένταξή του στις διατάξεις, που διέπουν την αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων θα πρέπει να έχει διπλή σημασία και η εξέτασή του γίνεται με βάση την αμφίπλευρη επίδραση κοινωνικού φορέα και Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Η σύστασή του αποβλέπει στην οργανική σύνδεση ανάμεσα στον κρίσιμο για την εθνική μας οικονομία και δημόσια ζωή, χώρο της Ανώτατης Παιδείας και στην ευρύτερη οικονομική και κοινωνική πολιτική, που κάθε φορά ο λαός με την εκλογή του απαιτεί και αναθέτει στην εκάστοτε κυβέρνηση⁽⁶⁵⁾.

Όμως εκτός από την κοινωνική διάσταση με σκοπό να μεταφέρονται οι ανάγκες του κοινωνικού χώρου και να εξασφαλίζεται σε εθνικό επίπεδο ο ακαδημαϊκός και κοινωνικός έλεγχος στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα⁽⁶⁶⁾ θα πρέπει και τα ίδια τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα να ενισχύονται ως αυτοδιοικούμενες οργανικές μονάδες με τη συμμετοχή τους και τη παρεμβολή τους στις δραστηριότητες της πολιτείας, στην οποία ανήκουν αποκλειστικά και που θα μπορούσε να τις ασκήσει χωρίς τη σύμπραξη αυτών.

Ετσι η άσκηση του κοινωνικού αυτού ελέγχου δεν πρέπει να προσβάλλει, είτε λόγω έκτασης είτε λόγω μορφής, την πνευματική και διοικητική τους αυτοτέλεια.

Θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί⁽⁶⁷⁾ ότι η αρμοδιότητα του εδ. iv που αναφέρεται στον καθορισμό των βασικών κατευθύνσεων της πανεπιστημιακής έρευνας προσβάλλει την ακαδημαϊκή ελευθερία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (16 παρ. 1, του Συντάγματος 1975) και είναι αντίθετη με τη βασική τους αποστολή (άρθρο 1, ν.1268/1982), εφόσον αναφέρεται στην έρευνα που αναπτύσσεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και όχι στη χρηματοδοτούμενη από το κράτος με κατεύθυνση την ανάπτυξη της χώρας, για την οποία έχει κάθε δικαίωμα.

Η αρμοδιότητα του εδ. i ως προς το μέρος που αφορά την κατάργηση Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων δε βλέπουμε ότι

 (65) Πρακτικά Βουλής, ν. 1268/1982, σ. 5006

(66) Βασικές κατευθύνσεις και μέτρα της κυβερνητικής πολιτικής για την παιδεία στο ν.1268/82, σ. 9.

(67) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5002-5007.

μπορεί να ασκηθεί, αφού η κατάργηση αυτοδιοικούμενων οργανισμών, όπως προαναφέρθηκε, δεν είναι δυνατή ούτε με διάταξη τυπικού νόμου⁽⁶⁸⁾. Ως προς το μέρος που αναφέρονται στην ίδρυση, συγχώνευση, οργάνωση, λειτουργία Σχολών ή τμημάτων δε συμβάλλουν στην αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όταν αφορά τις παλιές πανεπιστημιακές μονάδες, ούτε στο γραφειοκρατικό απεγκλωβισμό, αν ληφθεί υπόψη ότι για την άσκηση της ίδιας αρμοδιότητας απαιτούνται δύο γνώμες (ΣΑΠ και συγκλήτου, άρθρο 6 παρ. 6) και ότι το συμβούλιο είναι πολυπληθές και δυσκίνητο στη σύγκλησή του, χωρίς να έχουν θεσπισθεί, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, οι κανόνες λειτουργίας του, πέρα δε από το γεγονός ότι το συμβούλιο δεν είναι εξειδικευμένο σε οργανωτικά θέματα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, αλλά μεταφέρει σ'αυτά τις οικονομικοπολιτικές διαστάσεις του κοινωνικού χώρου.

Ίδρυση τέτοιου συμβουλίου με την ίδια ονομασία προβλεπόταν και στο σχέδιο νόμου για την οργάνωση και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων του 1977 άρθρο 59, με σκοπό τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής σε θέματα ανώτατης εκπαίδευσης. Εξάλλου και στο σχέδιο της επιτροπής των πρυτάνεων (Οκτώβριος 1980) προβλεπόταν η ίδρυση τέτοιου συμβουλίου (άρθρο 11) με τον ίδιο ακριβώς σκοπό⁽⁶⁹⁾.

Στα δύο αυτά σχέδια η ίδρυση του συμβουλίου περιλαμβανόταν σε ανεξάρτητα, χωρίς καμία σύνδεση με τα άλλα θέματα, άρθρα. Θεσπίζοντας συγχρόνως με τα άρθρα 59 επόμεν. και 54 επόμεν. αντίστοιχα των σχεδίων τους κανόνες λειτουργίας του. Τέτοιος θεσμός έχει θεσπισθεί και στη Γαλλία όπου με το άρθρο 8 του ν.68978/12-11-1968, προβλέπονται επαρχιακά συμβούλια Ανώτατης Παιδείας και Ερευνας με ευρεία (τοπικοεπαρχιακή) αντιπροσωπευτικότητα και αρμοδιότητα στο συντονισμό, προγραμματισμό, γνωμοδοτικό των πιστώσεων της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Αν ληφθεί υπόψη ότι η πολιτική βούληση, για τη σύσταση τέτοιου συμβουλίου με σκοπό να συνδέει τα προβλήματα και τις ανάγκες του κοινωνικού χώρου σε όλες του τις διαστάσεις με τις πανεπιστημιακές κατευθύνσεις, διατυπώνεται διαχρονικά ως αναγκαιότητα, θα πρέπει το συμβούλιο αυτό, χωρίς να θίγει την αυτοτέλεια των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και παρεμποδίζει την εσωτερική τους λειτουργία, να λειτουργεί με κανόνες που να προσφέρουν εύκινησία, εξειδίκευση αρμοδιοτήτων για την προσέγγιση των αποφάσεων, δυνατότητα στους κοινωνικούς φορείς για πρόταση και συζήτηση θεμάτων. Πάντως το συμβούλιο αυτό, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, δε λειτούργησε προς τον ουσιαστικό σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε, γιατί οι φορείς του δεν κατανόησαν τον σκοπό του οργάνου και συμμετείχαν ως άθροισμα συντεχνιακών συμφερόντων

(68) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 16.

(69) Εισηγητικές εκθέσεις νομοσχεδίων 1977, σ. 19-20 και 1980, σ. 2.

με πολιτική αντιπαράθεση που περιόρισε τη λειτουργία του σε θέματα κυρίως εσωτερικής λειτουργίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ιδρύσεις, κατατμήσεις, οικονομικά, μετονομασίες, κριτήρια εισακτέων) όπως προκύπτει από τις ημερήσιες διατάξεις των συνεδριάσεων (10/1984 έως 1987), με αποτέλεσμα να μη δραστηριοποιηθεί ως όργανο σχεδιασμού της πανεπιστημιακής ανάπτυξης⁽⁷⁰⁾.

Με το νόμο 1268/1982 δεν επιχειρείται με συγκεκριμένες θετικές διατάξεις ο καθορισμός των ορίων της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αυτοτέλειας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ούτε ο εποπτικός ρόλος της πολιτείας.

Από τη γενική θεώρηση των διατάξεων προκύπτει ότι δεν επιφυλάχθηκαν αρμοδιότητες υπέρ της εποπτικής αρχής, εκτός βέβαια των κανονιστικών πράξεων που αναφέρονται στην οργάνωση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που να περιορίζουν την εκπαιδευτική (16 παρ.1, Συντάγματος 1975) και διοικητική της (16 παρ.5) αυτοτέλεια, ούτε ο εποπτικός έλεγχος επεκτείνεται σε έκταση και μορφή που να προσβάλλει τις αρχές αυτές. Απεναντίας μετά την εκχώρηση αρμοδιοτήτων (Π.δ. 122-138/1988 ΦΕΚ 59) κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 1 ν.1674/1986), που αναφέρονται στην έκδοση πράξεων διορισμού, πρόσληψης, μονιμοποίησης και ανανέωσης σύμβασης προσωπικού κάθε κατηγορίας και εκείνων (άρθρο 17 παρ.1-3, ν.1268/1982), που αναφέρονται στη χορήγηση αδειών (B2/6968/9-12-1986, υπουργική απόφαση) ενισχύθηκε η αυτοδιοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η εποπτική αρμοδιότητα στις κανονιστικές πράξεις ασκείται με τη μορφή της έκδοσης προεδρικών διαταγμάτων μετά από γνώμη των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όταν πρόκειται για οργανωτικά αυτών θέματα, είτε με τη μορφή της εγκριτικής απόφασης που περιορίζεται σε έλεγχο νομιμότητας, όταν πρόκειται για λειτουργικά θέματα (άρθρο 11, παρ.1γ) εκτός βέβαια των περιπτώσεων του άρθρου 24, παρ.9 και 13, παρ.8, 17 παρ.4, 5 όπου η εγκριτική απόφαση θα μπορούσε να περιλαμβάνει και έλεγχο ουσίας αφού στην πρώτη περίπτωση καθορίζει τις λεπτομέρειες αντικατάστασης κατ'επιλογή μαθημάτων με αντίστοιχα προγράμματα εφαρμογών, που διαμορφώνονται στα πλαίσια των κοινωνικών αναγκών που αξιολογεί το ΣΑΠ και στη δεύτερη τη δυνατότητα κατοχής δεύτερης θέσης⁽⁷¹⁾ στο Δημόσιο ή άλλους διεθνείς οργανισμούς από τα μέλη του ΔΕΠ.

(70) Άρθρο Γ. Λακόπουλου, Μιά ακτινογραφία της κρίσης, εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 8-11-1987.

(71) ΣΤΕ 103/1987. Με την απόφαση αυτή έχει γίνει δεκτό ότι ο υπουργός μπορεί να μη συμφωνήσει με τη γνώμη του πανεπιστημιακού οργάνου για τη χορήγηση της άδειας, θα πρέπει όμως να αιτιολογήσει ειδικά τη διαφοροποίησή του. Τούτο φυσικά ανάγεται στην ουσιαστική εκτίμηση κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης και είναι πέρα από τον έλεγχο νομιμότητας.

Εποπτική αρμοδιότητα με τη μορφή της άσκησης ελέγχου νομιμότητας βρίσκουμε στη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 1, εδ.β, του ν.1268/1982, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 2α του άρθρου 3 του ν.1674/1986. Η διάταξη αυτή αναφέρεται στην προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων ΔΕΠ, όπου ο έλεγχος περιλαμβάνει μόνο την πλήρωση των τυπικών προϋποθέσεων και όχι των ουσιαστικών ως προς τον καθορισμό του γνωστικού περιεχομένου των προκηρύξεων, που καθορίζεται από τον τομέα και το τμήμα.

Στις διοικητικές πράξεις υπηρεσιακής κατάστασης του προσωπικού των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, μετά την εκχώρηση της αρμοδιότητας της έκδοσης των πράξεων στους πρυτάνεις, κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 1, του ν.1674/1986, επιχειρείται να περιορισθεί η παρεμβατική αρμοδιότητα του κεντρικού οργάνου και να ενισχυθεί η πανεπιστημιακή δράση, όπως δηλώνεται και από τον τίτλο του σχετικού νομοθετήματος.

Ωστόσο η διάταξη αυτή είναι ατελής γιατί δεν προσδιορίζει τη μορφή άσκησης της εποπτικής εξουσίας, στην περίπτωση μάλιστα που επιτάσσει ρητά τη γνωστοποίηση της απόφασης και των πρακτικών στο κεντρικό όργανο και συγχρόνως καθορίζει την άμεση εκτελεστότητα των αποφάσεων. Η εποπτική εξουσία περιλαμβάνει τον εποπτικό έλεγχο νομιμότητας που εμφανίζεται είτε με τη μορφή της προληπτικής εγκριτικής αρμοδιότητας, είτε της κατασταλτικής ακυρωτικής αρμοδιότητας. Αν υποθεθεί ότι το κεντρικό όργανο ασκεί προληπτικό έλεγχο νομιμότητας με σκοπό να προλάβει την εκτέλεση των παράνομων πράξεων, τότε δημιουργείται ιδιαίτερο πρόβλημα σε επίπεδο διοικητικής πρακτικής. Τούτο γιατί άλλες διοικητικές πράξεις ολοκληρώνονται με τη δημοσίευση, όπου απαιτείται, στην εφημερίδα της Κυβέρνησης⁽⁷²⁾ (η δημοσίευση αποτελεί συστατικό στοιχείο της πράξεως και η έκδοση συμπίπτει με αυτή), ενώ άλλες με τη διατύπωση της βούλησης από το αρμόδιο για την έκδοση όργανο.

Έτσι το κεντρικό όργανο δεν μπορεί να προλάβει την εκτέλεση των παράνομων πράξεων, αφού από την γνωστοποίηση των αποφάσεων μέχρι την έκδοση των πράξεων δε μεσολαβεί κανένα χρονικό διάστημα, για να ασκήσει την εποπτική του αρμοδιότητα.

Αν υποθεθεί ότι το κεντρικό όργανο ασκεί κατασταλτική ακυρωτική αρμοδιότητα τότε δημιουργείται ιδιαίτερο πρόβλημα ενόψει των επιφυλάξεων⁽⁷³⁾ για τη δυνατότητα του οργάνου αυτού να προβεί στην ακύρωση των παράνομων πράξεων, ελλείψει ρητής διάταξης που να προβλέπει την άσκηση τέτοιας αρμοδιότητας. Ακόμη όταν το κεντρικό όργανο δε

(72) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1986, σ. 145.

(73) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών Δημοσίου Δικαίου, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 58.

νομιμοποιείται (74) να προσβάλλει με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣΤΕ τις παράνομες πράξεις των εποπτευομένων οργάνων (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα), εκτός ειδικού νόμου που να το προβλέπει (75) ρητά ή έμμεσα. Η αδυναμία άσκησης ακυρωτικής αρμοδιότητας από το κεντρικό όργανο ενισχύεται από το γεγονός ότι το όργανο αυτό, μετά τη συνταγματική κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης, δεν μπορούσε να ακυρώσει τις παράνομες αποφάσεις των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (με την έννοια της μη έκδοσης των πράξεων) μετά την εκπνοή κάποιας τασσομένης από τις διατάξεις προθεσμίας, ως αναρμόδιο (76) κατά χρόνο. Η αρμοδιότητα αυτή δεν μπορεί να ασκηθεί ακόμη περισσότερο όταν τις πράξεις τις εκδίδει αρμόδιο πανεπιστημιακό όργανο (πρύτανης) και είναι άμεσα εκτελεστές.

Η κρίση (77) του διοικητικού εφετείου ότι το κεντρικό όργανο, μετά την εκχώρηση της αρμοδιότητας έκδοσης των πράξεων διορισμού πανεπιστημιακών μελών στον πρύτανη, αποξενώθηκε από κάθε εποπτική αρμοδιότητα, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή. Τούτο γιατί η αποδοχή της θα οδηγούσε σε μιά ανεξέλεγκτη διοικητική αυτοδιοίκηση, η οποία δεν είναι νοητή ακόμη και στην περίπτωση σιωπής του νόμου. Το κεντρικό όργανο δικαιούται και στην περίπτωση σιωπής του νόμου να ζητήσει πληροφορίες για τη δράση του, οπότε ασκεί μιά ελαφρά μορφή προληπτικής εποπτείας (78), γιατί διαφορετικά δεν είναι δυνατή η άσκηση εποπτείας, που ρητά καθιερώνεται υπέρ των οργάνων αυτού από τη συνταγματική διάταξη.

Εξάλλου τυχόν εκχώρηση του εποπτικού ελέγχου νομιμότητας σε άλλο μη κρατικό όργανο (πρύτανη) η σχετική διάταξη (άρθρο 1, ν.1674/1986) θα ερχόταν σε ευθεία

(74) ΣΤΕ 803/1931, (ίδε Γ. Παπαχατζή, Σύστημα του ισχύοντος στην Ελλάδα Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1983, σ. 244 σημ. 8.

(75) ΣΤΕ 2076 και ΕΕΔ τόμος 37ος 1978, σ. 575.
(Με την απόφαση αυτή κρίθηκε επίσης ως παραδεκτή η αίτηση ακυρώσεως του υπουργού οικονομικών κατά πράξεως του ΔΔΔΔ, η οποία κηρύχθηκε εκτελεστή με απόφαση του γενικού γραμματέα του υπουργείου εργασίας, κατά την έννοια των διατάξεων της διαιτητικής διαδικασίας και ίδια του γεγονότος ότι το Δημόσιο ως διάδικο μέρος παρίστατο σε σχέση με το άλλο διάδικο μέρος βάσει της νομικής ισοτιμίας της βουλήσεως.

(76) ΣΤΕ 2456/1983.

(77) Διοικ. Εφ. Α 749/29-3-1989.

(78) Α. Τάχου, Η εποπτεία του κράτους επί των αυτοδιοικουμένων οργανισμών Δημοσίου Δικαίου, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 32.

αντίθεση⁽⁷⁹⁾ με τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 16 παρ. 5, με την οποία καθιερώνεται η εποπτεία υπέρ του κεντρικού οργάνου.

Η διάταξη του άρθρου 1 του ν.1674/1986 δεν ορίζει ότι ο πρύτανης ασκεί εποπτικό έλεγχο νομιμότητας. Ούτε από τις γενικές ρυθμίσεις του άρθρου 11 παρ. 3, εδ. στ, του ν.1268/1982 προκύπτει τέτοια αρμοδιότητα του πρύτανη ή να καθορίζεται μιά σχέση ιεραρχικής υπεροχής έναντι των άλλων πανεπιστημιακών οργάνων.

Η άσκηση κρατικής εποπτείας που προβλέπεται από τη συνταγματική διάταξη σημαίνει εποπτεία από το κεντρικό όργανο (Υπουργό παιδείας).

Συνεπώς ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να εκχωρήσει στους πρυτάνεις την άσκηση της κρατικής εποπτείας.

Με τις διατάξεις του ν.1268/1982, ενισχύεται η διοικητική αυτοτέλεια των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως κατοχυρώνεται από τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 16 παρ.5, αλλά δεν εξειδικεύονται τα όρια της διοικητικής εποπτείας.

Ετσι στο μέλλον μπορεί να δημιουργηθούν έντονες αντιθέσεις μεταξύ εποπτευομένων οργάνων και εποπτεύουσας αρχής ή να οδηγήσει σε μιά ανεξέλεγκτη ως προς τις πράξεις διοικητικής αυτοδιοίκησης των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

(79) ΣΤΕ 2388/1989 (προδικ.)

Κατά την άποψη της πλειοψηφίας που επικράτησε στο τμήμα, το άρθρο 1 του ν.1674/1986 δημιούργησε το νομικό έρεισμα στο οποίο στηρίχθηκε η μεταβίβαση στους πρυτάνεις, όχι μόνο η αρμοδιότητα του Υπουργού Παιδείας για την έκδοση των πράξεων υπηρεσιακών μεταβολών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, αλλά και η αρμοδιότητα του ελέγχου νομιμότητας επί των πράξεων. Αντίθετα η μειοψηφία υποστήριξε ότι μεταβιβάσθηκε μόνο η έκδοση των πράξεων, ενώ ο έλεγχος νομιμότητας εξακολουθεί να παραμένει στον υπουργό παιδείας και δύναται να ασκηθεί απ'αυτόν μετά την κοινοποίηση της κάθε φορά δημοσιευθείσης πράξεως του πρυτάνεως και των άλλων σχετικών πράξεων των πανεπιστημιακών οργάνων. Η απόφαση αυτή σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώνονται παραπάνω, οδηγεί σε επίπεδο διοικητικής πρακτικής σε αδυναμία άσκησης από τον υπουργό της εποπτικής του αρμοδιότητας. Πάντως ανεξάρτητα από τη διαφορετική ερμηνεία που δίνεται ως προς την εκχωρηθείσα αρμοδιότητα, γεγονός που αποτέλεσε και την παραπομπή του θέματος σε επταμελή σύνθεση, γίνεται φανερό ότι η δικαστική κρίση ομόφωνα παραδέχεται την αδυναμία αφαίρεσης της εποπτικής αρμοδιότητας, που ασκείται με τη μορφή του ελέγχου νομιμότητας, από το κεντρικό όργανο, αφού αυτή ρητά επιφυλάχθηκε από το σύνταγμα υπέρ του κράτους.

Αντίθετα στο σχέδιο νόμου 1980 (Επιτροπής Πρυτάνεων) εξειδικεύονταν, με το άρθρο 7 η εκπαιδευτική αυτοτέλεια και το άρθρο 8 η διοικητική αυτοτέλεια που απορρέουν από, το άρθρο 16 παρ. 1 και 5 αντίστοιχα του συντάγματος.

Με το άρθρο 10 καθοριζόταν η έκταση και η μορφή της κρατικής εποπτείας, που περιλάμβανε στον εποπτικό έλεγχο νομιμότητας όλες τις διοικητικές πράξεις των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που είχε δικαίωμα να ζητήσει η εποπτική αρχή.

Οι πράξεις αυτές ήταν εκτελεστές μετά ένα μήνα από την έκδοσή τους από το αρμόδιο πανεπιστημιακό όργανο, έτσι, ώστε στο διάστημα αυτό να ασκηθεί ο εποπτικός ρόλος της πολιτείας. Με το άρθρο αυτό δινόταν μιά πρόσθετη εποπτική ακυρωτική αρμοδιότητα στο κεντρικό όργανο, έτσι ώστε να μπορεί να προσβάλλει και να ακυρώνει τις παράνομες πράξεις των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, με αίτηση ακυρώσεως ενώπιο του ΣΤΕ.

Συμπερασματικά τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με το ξεκίνημά τους ως ΝΠΔΔ οργανώθηκαν με το σύστημα της αυτοδιοίκησης οι βάσεις του οποίου τέθηκαν με τις συστατικές οργανικές διατάξεις του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι πολιτικές μεταβολές επηρέασαν την αυτοδιοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με αποτέλεσμα, άλλοτε μεν η κρατική εποπτεία να αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος στις σχέσεις (αυτοδιοίκηση-κράτος). Άλλοτε να εκμηδενίζει την αυτοδιοίκηση, άλλοτε να επιχειρείται μιά ισορροπία στις σχέσεις αυτές και τελευταία μιά προσπάθεια ενίσχυσης της αυτοδιοίκησης.

Η εποπτική αρμοδιότητα του κεντρικού οργάνου στη διαχρονική λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων εμφανίστηκε με όλες τις μορφές από την πιο ελαφρά μέχρι την πιο έντονη. Από την υπόδειξη μέχρι την έγκριση, τροποποίηση των πράξεων και υποκατάσταση των πανεπιστημιακών οργάνων.

Μετά τη συνταγματική κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης, οι έντονες μορφές εποπτείας της τροποποίησης και υποκατάστασης δεν μπορούν να περιληφθούν στην εποπτική αρμοδιότητα του κεντρικού οργάνου.

Η πανεπιστημιακή αυτοδιοίκηση με τη συνταγματική διάταξη (16 παρ. 5) κατοχυρώθηκε ως σύστημα διοίκησης των αυτοδιοικούμενων οργανισμών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που αναδείχθηκαν σε προνομιούχα, με την έννοια ότι περιόρισε τη νομοθετική αρμοδιότητα του κοινού νομοθέτη σε θέματα οργανωτικά και λειτουργικά.

Ο συνταγματικός νομοθέτης έθεσε όρια στην άσκηση της κρατικής εποπτείας απαγορεύοντας στη νομοθετική λειτουργία

να περιορίσει⁽⁸⁰⁾ το περιεχόμενο της αυτοδιοίκησης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η κρατική εποπτεία εντοπίζεται πλέον μόνο σε εποπτικό έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δεν επεκτείνεται σε έλεγχο σκοπιμότητας, ο οποίος αποκλείεται από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκηση και δεν μπορεί να επιβληθεί ούτε με διάταξη τυπικού νόμου⁽⁸¹⁾.

Η εποπτική αρμοδιότητα του κεντρικού οργάνου συνιστά άσκηση δημοσίας λειτουργίας και για το λόγο αυτό αποτελεί καθήκον του εποπτεύοντος οργάνου⁽⁸²⁾.

Αποσκοπεί στην εξασφάλιση της συννόμου λειτουργίας των αυτοδιοικούμενων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δεν μπορεί να θεωρηθεί αποκλεισμένη στην περίπτωση που σε κάποιο νομοθετικό κείμενο, με σκοπό την ενίσχυση της αυτοδύναμης πανεπιστημιακής δράσης, δεν περιλαμβάνεται συγκεκριμένη ένδειξη εποπτείας.

Εφόσον ο συνταγματικός νομοθέτης δε καθόρισε τα όρια της κρατικής εποπτείας επί της αυτοδιοίκησης, η μορφοποίησή της προσδιορίζεται από τον κάθε φορά κοινό νομοθέτη και απεικονίζει την έκταση του περιορισμού της αυτοδιοίκησης.

Η έκταση του περιορισμού αυτού αποτελεί το καθοριστικό στοιχείο για τον προσδιορισμό της διεύρυνσης ή περιορισμού της ελευθερίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και συνδέεται με τις κάθε φορά επικρατούσες πολιτικές συνθήκες⁽⁸³⁾.

(80) Α. Τάχου, ό.π., σ. 27

(81) ΣΤΕ 585/1954, 702/1957.

(82) Α. Τάχου, ό.π., σ. 28.

(83) Α. Τάχου, ό.π., σ. 30.

Ιδε και αγόρευση Κ. Τσάτσου, πρακτικά επιτροπής αναθεωρήσεως συντάγματος, τόμος Ε 1948, σ. 1656.

2. Η Ακαδημαϊκή ελευθερία και η Αυτοδιοίκηση ως θεμελιώδεις αρχές της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Η επιστήμη ως σύνολο γνώσεων με οργανική μεταξύ τους σύνδεση και αντικειμενικό κύρος, περιλαμβάνει οποιαδήποτε δραστηριότητα που κατά τύπο και περιεχόμενο θεωρείται ως σοβαρά και σχεδιασμένη προσπάθεια για την ανακάλυψη της αλήθειας.

Στην υπερκείμενη αυτή έννοια της επιστήμης περιλαμβάνεται η έρευνα και η διδασκαλία. Η ιστορία της επιστημονικής ελευθερίας επιβεβαιώνει ότι η ελευθερία της έρευνας περιλαμβάνει κατ'εξοχήν τη θέση των προβλημάτων, τις μεθοδολογικές αρχές και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και τη διάδοσή τους. Η ελευθερία της διδασκαλίας περιλαμβάνει κατ'εξοχήν τον καθορισμό του περιεχομένου αυτής, τη μεθοδική και κατά περιεχόμενο διαμόρφωσή τους και το δικαίωμα για έκφραση επιστημονικών και διδακτικών αντιλήψεων⁽¹⁾.

Η έρευνα ως πνευματική ενεργητικότητα αποσκοπεί στην απόκτηση νέων γνώσεων, με μεθοδικό, συστηματικό και επαληθεύσιμο τρόπο, ενώ συγχρόνως αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για το περιεχόμενο της διδασκαλίας ως επιστημονικής μετάδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας⁽²⁾.

Εφόσον η επιστημονική έρευνα και διδασκαλία συνδέονται με τη λειτουργία του Πανεπιστημίου και γενικότερα των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όπου καλλιεργείται η επιστήμη, είναι έννοιες αλληλένδετες, αφού η μιά αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση της άλλης, και τελικά ταυτίζονται με την Ακαδημαϊκή ελευθερία που καθιερώνεται σαν μιά ειδικότερη εκδήλωση αυτών⁽³⁾.

Η ελευθερία της διδασκαλίας αναγνωρίσθηκε καταρχή ως θεμελιώδες δικαίωμα με συνταγματική κατοχύρωση από το Γερμανικό σύνταγμα της Φραγκφούρτης του 1849 και αποτέλεσε όχι μόνο θεμελιακό δικαίωμα, αλλά και θεμελιακό γεγονός για τον καθορισμό των σχέσεων κράτους και Πανεπιστημίου⁽⁴⁾.

Στην Ελλάδα το προσωρινό πολίτευμα της Επιδαύρου του 1822 δεν περιελάμβανε διάταξη που να αναφέρεται στις θεμελιακές αυτές αρχές και γενικότερα στην Παιδεία.

Το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος που ψηφίσθηκε από την "εν Αστρει" Β' Εθνοσυνέλευση στις 29 Μαρτίου 1822 στην παρ. λζ' του τέταρτου κεφαλαίου όριζε ότι "η δημόσιος εκπαίδευσις είναι υπό την προστασίαν του βουλευτικού σώματος, καθώς και η ελευθερία των τύπων (δηλαδή του τύπου)".

(1) Γερμανικός νόμος πλαίσιο 26/1/1976.

(2) Απόφαση Γερμανικού Συνταγματικού δικαστηρίου 29-5-1973

(3) Α. Μάνεση, Για μιά δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ.9.

(4) Γ. Χουβαρδά, Η ελευθερία της διδασκαλίας της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση του πανεπιστημίου, Αθήνα 1977, σ. 8.

Στο κεφάλαιο I του ίδιου συνταγματικού κειμένου και μεταξύ των καθηκόντων της Δοίκησης, αναφέρεται με στοιχεία πζ' ότι "συστηματικώς να οργανισθή η εκπαίδευσις της νεολαίας και να εισαχθή καθ'όλην την επικράτειαν η αλληλοδιδασκτική μέθοδος από την Διοίκησιν".

Στις διατάξεις αυτές ενώ θεσμοθετείται η υποχρέωση του κράτους για την εκπαίδευση και αναγνωρίζεται η ελευθερία του τύπου, δεν περιλαμβάνεται όμως διάταξη για την ελευθερία της διδασκαλίας.

Το πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος του 1827 στο άρθρο 20 όριζε ότι "η Βουλή...επαγρυπνεί εις την δημοσίαν παιδείαν και προστατεύει αυτήν, καθώς και την ελευθερίαν των τύπων (τύπου)". Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συσταίνωσι καταστήματα παντός είδους...και να εκλέγουν διδασκάλους δια την εκπαίδευσίν των". Με τις διατάξεις αυτές θεσπίζεται, όχι μόνο η κρατική φροντίδα για την παιδεία και η ελευθερία του τύπου, αλλά αναγνωρίζεται μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων και το ατομικό δικαίωμα της ίδρυσης εκπαιδευτηρίων και της εκλογής των δασκάλων για την εκπαίδευση.

Δηλαδή αναγνωρίζεται η ελευθερία της παιδείας που διασφαλίζεται με την ελευθερία του "διδάσκειν", εφόσον παρέχεται το δικαίωμα της ίδρυσης σχολείων που περιορίζει το κρατικό μονοπώλιο, και την ελευθερία του "διδάσκεσθαι", εφόσον παρέχεται το δικαίωμα της εκλογής των δασκάλων της εκπαίδευσης (5).

Σε επίπεδο κοινού νομοθέτη η ακαδημαϊκή ελευθερία εμφανίσθηκε με το προπαρασκευαστικό της ίδρυσης του "Πανεπιστημίου του Οθωνος", διάταγμα του 1836 που όριζε ότι "εις τα παραδόσεις του πανεπιστημίου επικρατεί εντελής (πλήρης) ελευθερία..

Η διάταξη αυτή που ίσχυε με την επιφύλαξη των νόμων, καίτοι δεν συμπεριελήφθηκε στις μετέπειτα διατάξεις του ιδρυτικού διατάγματος (1837) του πανεπιστημίου, με τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν στο κεφάλαιο ένα, εντούτοις καθόρισε τα όρια της ελεύθερης δράσης του πανεπιστημιακού έργου των καθηγητών.

Το Σύνταγμα του 1844 στο άρθρο 10 όριζε ότι "πας τις δύναται να δημοσιεύη προφορικώς τε, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρών τους νόμους του κράτους", ενώ στο άρθρο 11 ότι "η ανωτέρα εκπαίδευσις ενεργείται δαπάνη του κράτους...έκαστος έχει το δικαίωμα να συσταίνη εκπαιδευτικά καταστήματα...".

(5) Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της παιδείας μετά την απελευθέρωση και η παιδεία κατά τον αγώνα, Αθήνα 1971, σ. 13-14.

Γ. Χουβαρδά, Η ελευθερία της διδασκαλίας της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών εις την διοίκησιν του πανεπιστημίου, Αθήνα 1977, σ. 25.

Με τις συνταγματικές αυτές διατάξεις κατοχυρώνεται εκτός από την κρατική φροντίδα για την ανώτερη εκπαίδευση, και το δικαίωμα της ίδρυσης ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, κατοχυρώνεται η ελευθερία του λόγου γραπτού και προφορικού δια μέσου του τύπου και συνεπώς έμμεσα η ελευθερία της διδασκαλίας, αφού θα μπορούσε ο πανεπιστημιακός δάσκαλος μέσω του τύπου να γνωστοποιήσει τις επιστημονικές του σκέψεις.

Ιδίες ρυθμίσεις συμπεριελήφθησαν και στα συνταγματικά κείμενα του 1864 και του 1911. Ρητή καθιέρωση της ελευθερίας της επιστήμης και της διδασκαλίας⁽⁶⁾ θεσπίστηκε με τη διάταξη του άρθρου 21 του συντάγματος του 1927 όπου όριζε "η τέχνη και η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθεροι, διατελούν δε υπό την προστασία του Κράτους, το οποίον ...".

Η συγκεκριμένη ρύθμιση συμπεριελήφθη στο κείμενο του συντάγματος, με πρόταση του Αλ. Παπαναστασίου, ώστε να αναγνωρισθεί με συνταγματική διάταξη η ελευθερία της επιστήμης και της διδασκαλίας για την αποτροπή ανελεύθερων καταχρήσεων των θεμελιακών αυτών αρχών⁽⁷⁾.

Ετσι η διάταξη αυτή αποτέλεσε⁽⁸⁾ τον κανόνα δικαίου που αναγνώρισε το δικαίωμα της ελεύθερης άσκησης της επιστήμης, που ταίριαζε ιδιαίτερα στους καθηγητές του Πανεπιστημίου, οι οποίοι δικαιούνταν να εκθέτουν τις επιστημονικές τους απόψεις γραπτώς ή προφορικώς.

Το άρθρο 21 του συντάγματος του 1927, είχε ως πρότυπο⁽⁹⁾ το άρθρο 142 του συντάγματος της Γερμανικής Δημοκρατίας (Βαϊμάρης) του 1919, που όριζε ότι "η τέχνη, η επιστήμη και η διδασκαλία τους είναι ελεύθερες".

Προστασία της ελευθερίας της επιστήμης, έρευνας και διδασκαλίας βρίσκουμε θεσμοθετημένη και σε άλλα συνταγματικά κείμενα άλλων χωρών.

Στο Ιταλικό Σύνταγμα του 1948, στο άρθρο 33, εδ.1 αναγνωρίζεται ότι "η τέχνη και η επιστήμη είναι ελεύθερες, ελεύθερη είναι και η διδασκαλία τους".

Στο Βελγικό Σύνταγμα του 1831 αρχικά και στη συνέχεια όπως τροποποιήθηκε 1893 και 1967, περιλαμβάνεται διάταξη στο άρθρο 17, όπου αναγνωρίζεται ότι "Η διδασκαλία είναι ελεύθερη, κάθε προληπτικό μέτρο απαγορεύεται".

(6) Μ. Στασινόπουλου, Η ελευθερία γνώμης των καθηγητών ανωτάτων σχολών, ΕΔΔ 1957, σ. 337-361.

Ν. Σαριπόλου, Σύστημα του Συνταγματικού δικαίου της Ελλάδος, Αθήνα 1923, Τομ. Γ', σ. 150.

Δ. Κόρσου, Η ελευθερία της τέχνης της επιστημονικής έρευνας και της διδασκαλίας κατά το σχέδιο του νέου Συντάγματος, ΕΔΔ 1975, σ. 117.

(7) Μ. Στασινόπουλου, ό.π., σ. 342.

(8) ΣΤΕ 376/1934.

(9) Α. Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 13.

Στο Δανικό Σύνταγμα του 1953, αναγνωρίζεται η ελευθερία της διδασκαλίας με τη διάταξη του άρθρου 77.

Στο σύνταγμα της Σοβιετικής Ένωσης του 1936 και μετά τις αναθεωρήσεις του 1965, 1966, 1967, δεν αναγνωρίζεται η ελευθερία της διδασκαλίας, αλλά μόνο το δικαίωμα του "διδάσκεισθαι", που εξασφαλίζεται με το άρθρο 121, που θεσμοθετεί τη γενική υποχρεωτική εκπαίδευση. Το ίδιο δικαίωμα θεσπίζεται με τις διατάξεις των άρθρων 45, 46, 47 του Συντάγματος του 1977.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι με το άρθρο 47, όπου ορίζεται "εις τους πολίτες της Σοβιετικής Ένωσης, εν συμφωνία με τους στόχους της ανοικοδομήσεως του κομμουνισμού, δίδεται, η εγγύηση ελευθερίας, επιστημονικής τεχνικής και καλλιτεχνικής εργασίας", αναγνωρίζεται η ελευθερία της επιστημονικής εργασίας και συνεπώς η ελευθερία της διδασκαλίας περιλαμβάνεται στην υπερκείμενη έννοια της επιστημονικής εργασίας που θα πρέπει όμως να βρίσκεται μέσα στους στόχους που το ίδιο το πολιτικό σύστημα θέτει.

Στο Ρουμανικό σύνταγμα του 1965 με τις μετέπειτα μεταρρυθμίσεις, αναγνωρίζεται μόνο το δικαίωμα του "διδάσκεισθαι" με το άρθρο 21, εδάφιο 1, όπου ορίζεται ότι "οι πολίτες της σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ρουμανίας έχουν δικαίωμα επί της Παιδείας".

Στο Γιουγκοσλαβικό σύνταγμα του 1963, όπως αναθεωρήθηκε το 1967, 1968 και 1971, αναγνωρίζεται με το άρθρο 44 αυτού το δικαίωμα του "διδάσκεισθαι".

Θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί με τη διατύπωση του άρθρου 45, όπου αναγνωρίζεται η ελευθερία της επιστημονικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας, ότι έμμεσα αναγνωρίζεται και η ελευθερία της διδασκαλίας⁽¹⁰⁾ εφόσον, όπως προαναφέρθηκε στην υπερκείμενη έννοια της ελευθερίας της επιστημονικής δημιουργίας, περιλαμβάνεται και η ελευθερία της διδασκαλίας.

Εξάλλου προστασία της ελευθερίας της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας δε βρίσκουμε⁽¹¹⁾ ούτε στην οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1948, ούτε στην ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1950, που επικυρώθηκε από την Ελλάδα (ν.2329/1953 και ν.653/1974). Ενώ με το σύνταγμα του 1927 καθιερώθηκε ρητά για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ελευθερία της διδασκαλίας,

(10) Γ. Χουβαρδά, Η ελευθερία της διδασκαλίας της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών εις την διοίκησην του πανεπιστημίου, Αθήνα 1977, σ. 24.

Απόψεις επί των συνταγματικών κειμένων των ξένων χωρών για την ελευθερία της διδασκαλίας. ίδε άρθρο Α. Ταλιαδούρου, "Η θέσις των ελληνικών και ξένων ΑΕΙ", Περιοδικό Εθνικής Ανασυγκρότησης, 1987, σ. 9.

(11) Α. Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 46, υποσ. 4.

Το σύνταγμα του 1952 δεν περιέλαβε διάταξη που να αναγνωρίζει την αρχή αυτή. Η ελευθερία της διδασκαλίας κατά την ισχύ του συντάγματος του 1952 προέκυπτε έμμεσα από το άρθρο 14 που αναγνώριζε την ελευθερία της δημοσίευσης των απόψεων, που τελούσαν όμως με την επιφύλαξη του νόμου.

Έτσι, το μεν άρθρο 14 του συντάγματος του 1952 προστάτευε τον πολίτη μόνο έναντι της εκτελεστικής εξουσίας, το δε άρθρο 21 του συντάγματος του 1927, με την ευρύτερη ρυθμιστική του λειτουργία, προστάτευε τον επιστήμονα, τον καλλιτέχνη, τον ακαδημαϊκό δάσκαλο, όχι μόνο έναντι της εκτελεστικής, αλλά και της νομοθετικής εξουσίας, γιατί περιόριζε την αρμοδιότητα του κοινού νομοθέτη να επέμβει στο περιεχόμενο των θεμελιακών αυτών αρχών(12).

Στο νέο ελληνικό σύνταγμα του 1975, εκτός από την ελευθερία της γνώμης που καθιερώνεται με το άρθρο 14, θεσμοθετείται ρητά η προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, της έρευνας και της διδασκαλίας, με το άρθρο 16 παρ. 1, όπου ορίζεται ότι "Η τέχνη, η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες, η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους.

Η Ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο σύνταγμα". Εξάλλου, με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου αναγνωρίζεται ότι "Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση". Στην παρ. 6 ορίζεται ότι "οι καθηγητές των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί".

Με τις συνταγματικές αυτές διατάξεις η ακαδημαϊκή ελευθερία αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες δικαίωμα, με την έννοια ότι κάθε διάταξη κοινού νόμου που θα έθιγε το δικαίωμα αυτό θα ήταν ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Το δικαίωμα της ακαδημαϊκής ελευθερίας ως θεμελιώδες, ισοδυναμεί με κανόνα δικαίου με δεσμευτική δύναμη στον κοινό νομοθέτη(13). Η Ακαδημαϊκή Ελευθερία που παρέχεται με το άρθρο 16, παρ. 1 του συντάγματος του 1975 είναι ευρύτερη της ελευθερίας της "έκφρασης των στοχασμών", που θέσπιζε το άρθρο 14 του συντάγματος του 1952. Τούτο γιατί η ελευθερία των στοχασμών τελούσε με την επιφύλαξη του νόμου, δηλ. η ρυθμιστική λειτουργία αναπτυσσόταν μέσα στα όρια που έθετε ο κοινός νομοθέτης, ενώ η Ακαδημαϊκή Ελευθερία παρέχεται χωρίς περιορισμούς και συνεπώς προστατεύεται απέναντι στη νομοθετική εξουσία(14).

(12) Μ. Στασινόπουλου, Η ελευθερία γνώμης των καθηγητών των Ανωτάτων Σχολών, ΕΔΔ 1957, σ.343.

(13) ΣΤΕ 811/1977, 2034/1978.
Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό δίκαιο "θεμελιώδη δικαιώματα", Αθήνα 1988, σ. 20.

(14) Α. Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 13.

Με τις διατάξεις του συντάγματος του 1975 κατοχυρώνεται η ελεύθερη ανάπτυξη της επιστήμης ως θεμελιώδης σκοπός του κράτους.

Σκοπός της ανώτατης εκπαίδευσης είναι η παραγωγή και η μετάδοση της επιστημονικής γνώσης με την έρευνα και τη διδασκαλία, σύμφωνα με τις συνταγματικές αρχές της Ακαδημαϊκής ελευθερίας και της πλήρους αυτοδιοικήσεως των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η Αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, την έρευνα και τη διδασκαλία και νοείται, όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού ερευνητή ή διδασκάλου, αλλά και ως οργανωμένη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σύμφωνα με τους κανόνες που θεσπίζει και τα οικονομικά μέσα που παρέχει το κράτος (15).

Η ελευθερία αυτή, ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο της διδασκαλίας και της έρευνας, είναι απόλυτη (16) και ισχύει έναντι όλων χωρίς περιορισμούς, εκτός εκείνων που απορρέουν από τις άλλες συνταγματικές διατάξεις.

Ο κοινός νομοθέτης έχει τη δυνατότητα να ορίσει το γνωστικό αντικείμενο της διδασκαλίας και της έρευνας, δεν επιτρέπεται όμως σ' αυτόν να θεσπίσει τέτοιους οργανωτικούς και λειτουργικούς κανόνες που να περιορίζουν έστω και έμμεσα την ακαδημαϊκή ελευθερία.

Οι μόνοι περιορισμοί που τίθενται από το ίδιο το άρθρο 16 είναι εκείνοι που αναφέρονται στο "καθήκον της υπακοής στο σύνταγμα" στην ιδιότητα του ακαδημαϊκού διδασκάλου "ως δημοσίου λειτουργού" και εκείνη της οργάνωσης και λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων υπό την εποπτεία του κράτους (17).

Η ρήτρα της "υπακοής" στο σύνταγμα είναι απομίμηση της ρήτρας "πίστης" της όμοιας κατά τα άλλα διάταξης του άρθρου 5 παρ. 3 του συντάγματος της ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της 23 Μαΐου 1949, όπου ορίζεται ότι "Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσει τινά του καθήκοντος της πίστεως προς το Σύνταγμα".

Τα όρια της ακαδημαϊκής ελευθερίας κατά τη διάταξη του άρθρου 16 του συντάγματος προσδιορίζονται (18) από το καθήκον της υπακοής στο σύνταγμα σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 του Γερμανικού συντάγματος, όπου αναφέρεται το καθήκον της πίστεως.

(15) ΣΤΕ 2786/1984, 2787/1984, 2616/1987, 2788/1984.

(16) ΣΤΕ 2797/1984.

(17) Α. Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 13.

(18) Α. Μάνεση, ό.π., σ. 15.

Μολονότι οι ρήτρες αυτές αποβλέπουν όπως από πρώτη όψη φαίνεται, στον ίδιο σκοπό δηλαδή την τήρηση του συντάγματος, εντούτοις διαφέρουν ως προς τις έννομες συνέπειες, δεδομένου ότι η ρήτρα της υπακοής του ελληνικού συντάγματος έχει ηπιότερα καταλυτική δύναμη από εκείνη του γερμανικού, αφού αναφέρεται στην εξωτερική συμπεριφορά του ανθρώπου, σε αντίθεση με την πίστη που θα μπορούσε να σημαίνει είτε το ενδιάθετο φρόνημα, είτε τη φροντίδα (θετική ενέργεια) για τη προάσπιση του συντάγματος⁽¹⁹⁾.

Η Αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης, των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, συνίσταται στην εξουσία των ιδρυμάτων να αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους με δικά τους αποκλειστικά όργανα (ατομικά ή συλλογικά). Τα όργανα αυτά ορίζονται μεν από τον κοινό νομοθέτη, συγκροτούνται όμως αποκλειστικά από πρόσωπα που μετέχουν στην πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής και ερευνητικής τους αποστολής⁽²⁰⁾.

Το κράτος, εφόσον δεν παραχώρησε αυτονομία στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, διατηρεί την εξουσία να καθορίζει την αρμοδιότητά τους και συγχρόνως έχει το καθήκον να διαμορφώνει την άσκηση της επιστήμης σ'αυτά, ανάλογα με τις ανάγκες της εποχής και μέσα στα όρια των συνταγματικών επιταγών.

Η κατοχύρωση με συνταγματικές διατάξεις των αρχών της ακαδημαϊκής ελευθερίας και η ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας, δεν καλύπτει μόνο τη συλλογική δραστηριότητα, αλλά αφορά και κάθε ατομική δράση.

Συνέπεια της ελευθερίας της ακαδημαϊκής διδασκαλίας ως ατομικού δικαιώματος, που αναφέρεται σε όλο το διδακτικό προσωπικό, είναι το δικαίωμα μάθησης των φοιτητών που στα σύγχρονα πανεπιστήμια δεν είναι απλοί χρήστες της παρεχόμενης υπηρεσίας, αλλά παράγοντες που συμμετέχουν στην άσκησή της⁽²¹⁾.

Η διαπλαστική ελευθερία του κοινού νομοθέτη προσδιορίζεται και περιορίζεται από το ανωτέρω θεμελιώδες δικαίωμα κατά τρόπο ώστε οι οργανωτικοί κανόνες να ελέγχονται αν ευνοούν ή εμποδίζουν το ατομικό δικαίωμα του ακαδημαϊκού διδασκάλου για ελευθερία στην έρευνα και τη διδασκαλία και τη δυνατότητα λειτουργίας του θεσμού "ελεύθερη επιστήμη"⁽²²⁾. Οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι, με βάση τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 16, έχουν ως προς τη νομική τους θέση, από τη μιά πλευρά την ιδιότητα του δημοσίου λειτουργού και του μέλους ενός αυτοδιοικούμενου ιδρύματος και από την άλλη το ιδιώνυμο ατομικό δικαίωμα της ακαδημαϊκής ελευθερίας με την έννοια ότι σε περίπτωση

(19) Α.Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 16-17.

(20) ΣΤΕ 2786/1984, 2787/1984, 2797/1984.

(21) ΣΤΕ 2810/1984, 2808/1984, 2788/1984.

(22) Απόφαση Γερμανικού Συνταγματικού δικαστηρίου, 29-5-1973.

αμφιβολίας υπερισχύει και ότι δεν υπόκειται σε αναστολή όπως και η θεσμική εγγύηση της αυτοδιοίκησης⁽²³⁾.

Με τις συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 16, ιδρύεται ένα θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα παρ. 1 και μιά θεσμική εγγύηση παρ. 5 με τη θέσπιση της πλήρους αυτοδιοίκησης που λειτουργεί προστατευτικά στην ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας⁽²⁴⁾.

Βασικοί φορείς του ατομικού δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας δεν είναι μόνο το καθηγητικό προσωπικό, αλλά και το βοηθητικό επιστημονικό προσωπικό, εφόσον νομότυπα ασκούν ερευνητικό και διδακτικό λειτουργήματα⁽²⁵⁾, καθώς και οι φοιτητές ως παράγοντες επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας, εκτός βέβαια του διοικητικού προσωπικού που ασκεί μόνο διοικητικά καθήκοντα, άσχετα με τον πανεπιστημιακό σκοπό για προαγωγή και μετάδοση της επιστήμης και της έρευνας⁽²⁶⁾.

Εξάλλου η θεσμική εγγύηση της πλήρους αυτοδιοίκησης ολοκληρώνεται με τη συμμετοχή στη διοίκηση του πανεπιστημίου όλων των βασικών φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας. Άλλωστε η πρόταση που είχε υποβληθεί κατά τη ψήφιση του ισχύοντος συντάγματος να συμπεριληφθεί διάταξη, που να προβλέπει ότι η διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ανήκει αποκλειστικά στο καθηγητικό προσωπικό, όπως είχαν θεσπίσει με ρητή διατύπωση τα συνταγματικά κείμενα του 1968 και 1973, δεν έγινε δεκτή⁽²⁷⁾. Ωστόσο τα συμφέροντα των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων (καθηγητών, βοηθών, φοιτητών) θα πρέπει να προσαρμόζονται και να συντονίζονται μεταξύ τους. Θα πρέπει να ανεχθούν μερικούς περιορισμούς που δεν επιδρούν στην ελεύθερη επιστημονική δραστηριότητα, αλλά επιβάλλονται από την κοινή δραστηριότητα με τους άλλους φορείς του ατομικού δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας, ως ευρύτερης⁽²⁸⁾ έννοιας που περιέχει και την ελευθερία της διδασκαλίας για τη συμμετοχή τους στη διοίκηση του πανεπιστημίου, εν όψει μάλιστα και του εκπαιδευτικού σκοπού τούτου.

Μεταξύ των ομάδων του Πανεπιστημίου ως φορέων του ατομικού δικαιώματος υπάρχουν διαφορές λειτουργικής αρμοδιότητας και αποστολής. Οι καθηγητές εκλεγόμενοι από πανεπιστημιακά όργανα με ακαδημαϊκά κριτήρια, έχουν ευθέως από το σύνταγμα την ιδιότητα του δημοσίου λειτουργού και

(23) Α. Μάνεση (κείμενα), Για μιά δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ.15,21.

(24) Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό δίκαιο θεμελιώδη δικαιώματα, Αθήνα 1988, σ. 171-172.

Ιδε Α. Μάνεση, ό.π., σ. 12.

(25) ΣΤΕ 2786/1984, 2808/1984, 2798/1984.

(26) ΣΤΕ 2810/1984, 2808/1984.

(27) Πρακτικά συνεδριάσεων ολομέλειας της αναθεωρητικής Βουλής, σ. 509-522.

Βλέπε και σ. 100, τόμου τροπολογιών τελικού κειμένου.

(28) Α. Μάνεση, ό.π., σ. 47, υποσ. 11.

απολαμβάνουν ειδικής προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας⁽²⁹⁾. Καμιά όμως ομάδα δεν μπορεί να διεκδικήσει για λογαριασμό της εκ των προτέρων θέση υπεροχής με μεγαλύτερο αριθμό ψήφων στην όλη πανεπιστημιακή λειτουργία, δεδομένου ότι η ειδικότερη ρύθμιση της εκπροσώπησης εξαρτάται από τη φύση του ρυθμιζόμενου θέματος⁽³⁰⁾ και τη λειτουργική αρμοδιότητα κάθε ομάδας.

Στο οργανωτικό σχήμα του πανεπιστημίου στο οποίο επί μέρους πανεπιστημιακές ομάδες συμμετέχουν στη διοίκηση του Πανεπιστημίου, θα πρέπει, σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή της ισότητας και της ανάπτυξης της προσωπικότητας κάθε έλληνα πολίτη κατά το λόγο της προσωπικής του αξίας και ικανότητας (άρθρα 4 παρ.1 και 5 Συντάγματος 1975), οι ομάδες αυτές να έχουν ποιοτική και λειτουργική ομοιογένεια. Στην περίπτωση του κύριου διδακτικού προσωπικού⁽³¹⁾, η αρχή της ομοιογένειας επιβάλλεται, τόσο από τη διακεκριμένη θέση τους, όσο και από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ακαδημαϊκή ελευθερία τους.

Τούτο γιατί εκδήλωση της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι η αξίωση του πανεπιστημιακού δασκάλου να συμμετέχει στην άμεση διοίκηση του πανεπιστημίου, δηλαδή στη λήψη των αποφάσεων, κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η γνησιότητα της γνώμης και της ψήφου του στο πλαίσιο της αντίστοιχης ομάδας⁽³²⁾.

Σε επίπεδο κοινού νομοθέτη η αρχή της πλήρης αυτοδιοίκησης, που το ίδιο το κράτος αυτοπεριοριζόμενο καθιέρωσε ως θεσμική εγγύηση για την εξασφάλιση των ακαδημαϊκών ελευθεριών, εμφανίζεται δειλά-δειλά, γεγονός που υποδηλώνει, τουλάχιστον μέχρι το 1982 με την αλλαγή της πολιτικής εξουσίας, την επιφυλαχτικότητα στην αποδοχή των σύγχρονων αντιλήψεων για συμμετοχή στη διοίκηση του πανεπιστημίου όλων των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Έτσι με το ν.587/1977 καθιερώθηκε για πρώτη φορά η συμμετοχή των βοηθών και φοιτητών στη διοίκηση του πανεπιστημίου, που όμως αυτή, τόσο σε έκταση, όσο και σε μορφή ήταν περιορισμένη.

Ουσιαστική ικανοποίηση της συνταγματικής επιταγής για πλήρη αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, επιδιώχθηκε με τις διατάξεις του ν.1268/1982.

Με τις διατάξεις του νομοθετήματος αυτού διευρύνεται η αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, η λειτουργία και η δομή του διαρθρώνεται με νέο τρόπο, έξω από τον παραδοσιακό του ν.5343/1932, που η διοίκησή του

(29) ΣΤΕ 2784/1984, 2797/1984.

(30) ΣΤΕ 2810/1984, 2616/1987, 2808/1984, 2078/1987.

(31) ΣΤΕ 2912/1980, 2925/1983, 2787/1984, 2797/1984.

(32) ΑΕΔ 30/1985.

στηρίζεται στη συμμετοχή όλων των φορέων που το συναποτελούν και η λειτουργία του τελικά καθιερώνεται ως Πανεπιστήμιο των ομάδων.

Τέτοια λειτουργική μορφή "πανεπιστήμιο των ομάδων" δέχθηκε και το γερμανικό συνταγματικό δικαστήριο⁽³³⁾ όπου, ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 του συντάγματος της Γερμανίας, που συμπίπτει με τη διάταξη του άρθρου 16 παρ. 1 του ελληνικού, αποφάσισε ότι η λειτουργική αυτή πανεπιστημιακή μορφή συμβιβάζεται με την αξιολογική αντίληψη της συνταγματικής διάταξης.

Η προάσπιση των ακαδημαϊκών ελευθεριών, που εξασφαλίζεται από τον συνταγματικό νομοθέτη, επιχειρείται σε επίπεδο θετικών διατάξεων με το άρθρο 2 του ν.1268/1982. Στην παρ. 1 του άρθρου ορίζεται ότι "Η ακαδημαϊκή ελευθερία στη διδασκαλία και την έρευνα, καθώς και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών κατοχυρώνεται στα ΑΕΙ". Στην παρ. 2 "Δεν επιτρέπεται η επιβολή ορισμένων μόνον επιστημονικών απόψεων και ιδεών και η διεξαγωγή απόρρητης έρευνας".

Η δεσμευτικότητα που επιχειρείται με τη διάταξη αυτή, ως προς το μέρος που αφορά "επιστημονικές" απόψεις, δημιουργεί επιφυλάξεις και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι έρχεται σε αντίθεση με τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 16 παρ. 1, όπου η επιστήμη είναι ελεύθερη χωρίς περιορισμούς, δεδομένου άλλωστε ότι στην υπερκείμενη έννοια της επιστήμης περιλαμβάνεται η έρευνα και η διδασκαλία.

Για το λόγο αυτό έπρεπε πρώτα να διατυπώνονται με άμεση συνάφεια οι θεμελιακές επιταγές για "προαγωγή της επιστήμης" και συνάμα για αδέσμευτη διακίνηση απόψεων και ιδεών, που οι έννοιες αυτές από την ίδια τους τη φύση περιέχουν στοιχεία υποκειμενισμού⁽³⁴⁾.

Με την παρ. 3α του άρθρου 2 του νόμου, αναγνωρίζεται σε όλους τους εργαζόμενους στα πανεπιστήμια το δικαίωμα να έχουν συλλογικά συνδικαλιστικά όργανα, δηλαδή το δικαίωμα των συνδικαλιστικών ελευθεριών. Με το εδάφιο β της παρ. 3, προβλέπεται η εκπροσώπηση των φοιτητών στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα. Οι εκπρόσωποί τους εκλέγονται από φοιτητικούς συλλόγους, που λειτουργούν με τη μορφή του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου.

Η συνταγματική διάταξη (16 παρ. 5), που αφορά στη λειτουργία νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, με σκοπό την εκπροσώπηση των φοιτητών στη διοίκηση και γενικότερα στη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, δεν επέβαλε στον κοινό νομοθέτη την υποχρέωση να οργανώσει τους φοιτητικούς συλλόγους με τη μορφή ΝΠΔΔ⁽³⁵⁾. Αντίθετα η

(33) Απόφαση 29-5-1973.

(34) Φιλίππου Εμμανουήλ, Ελληνική κοινωνία και πανεπιστημιακή παιδεία, Αθήνα 1983, σ. 20.

(35) Πρακτικό ολομέλειας Αναθεωρητικής Βουλής, 493-503.

συνταγματική αυτή διάταξη, επιτρέπει την έκδοση ειδικού νόμου, με τον οποίο, κατά παρέκκλιση⁽³⁶⁾ από τις εγγυήσεις του άρθρου 12 του συντάγματος και από την καθιερωμένη απ' αυτό αρνητική ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, θα ρυθμίζεται ο τρόπος εκπροσώπησης των φοιτητών με ένα φοιτητικό σύλλογο ιδιωτικού δικαίου κατά τμήμα, ώστε να επιτυγχάνεται ο επιδιωκόμενος σκοπός της συμπράξης των φοιτητών στη διοίκηση και λειτουργία της ακαδημαϊκής μονάδας και να εξασφαλίζεται η ευρύτερη συμμετοχή των φοιτητών στο σύλλογο.

Για την ευρύτερη αντιπροσωπευτικότητα των φοιτητών θα πρέπει, είτε να καθορίζεται ως υποχρεωτική η συμμετοχή στο σύλλογο, όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών⁽³⁷⁾, είτε να προσδιορίζεται η διαδικασία και τα κριτήρια ανάδειξης ενός ως αντιπροσωπευτικού μεταξύ πολλών συλλόγων, είτε ακόμη να προβλέπεται ειδική διαδικασία ανάδειξης εκπροσώπων άμεσα από όλους τους φοιτητές⁽³⁸⁾.

Η διάταξη του άρθρου 2, παρ. 3, εδ. β του ν.1268/1982 για την εκπροσώπηση των φοιτητών κρίθηκε⁽³⁹⁾ ανίσχυρη ως αντίθετη με τις διατάξεις του άρθρου 16 του συντάγματος, γιατί δεν καθόριζε τον ειδικότερο τρόπο που θα εξασφάλιζε την ενεργότερη συμμετοχή του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού των σπουδαστών.

Έτσι, ως ατελής επιχειρήθηκε η συμπλήρωσή της με την τροποποιητική αυτής διάταξη του άρθρου 79 παρ. 1 εδ. α του ν.1566/1985.

Ωστόσο και η νέα αυτή τροποποιητική διάταξη δημιουργεί έντονες επιφυλάξεις⁽⁴⁰⁾ για το αν ο τρόπος εκπροσώπησης των

(36) ΣΤΕ 2805/1984 ολομ.

(37) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4911

(38) ΣΤΕ 2805/1984 ολ. 3241/1986, 2808/1984, 2810/1984, 1145/1989.

(39) ΣΤΕ 1805/1984 ολομ. 2923/1987, 63/1988, 2808/1984, 2810/1984.

(40) ΣΤΕ 1012/1988 (προδικαστική σε επταμελή), 1145/1989 (προδικαστική σε ολομέλεια).

contra αντίθ. μειοψ. ΣΤΕ 1145/1989.

Κατά την άποψη αυτή η τροποποιητική διάταξη αντίκειται στη συνταγματική διάταξη γιατί μετά τη διαδικασία εκλογής των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου που ορίζεται και τον καθορισμό από το διοικητικό συμβούλιο των τακτικών και αναπληρωματικών εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος, δε θεσπίζονται κατά τη συνταγματική επιταγή οι απαιτούμενες εγγυήσεις.

Το σύστημα της απλής αναλογικής με την αόριστη διατύπωσή του στη σχετική διάταξη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εξασφαλίζει τη συνταγματική απαίτηση για ευρύτερη συμμετοχή, αφού δεν προσδιορίζει τον τρόπο εφαρμογής του συστήματος.

φοιτητών, όπως ορίζεται με την προβλεπόμενη αναλογική εκπροσώπηση όλων των φοιτητικών παρατάξεων βάσει του αριθμού των ψήφων που λαμβάνει καθεμία απ'αυτές, ανταποκρίνεται στη συνταγματική απαίτηση για ευρύτερη δυνατή συμμετοχή και σύμπραξη των φοιτητών στη διοίκηση και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η αρχή της συμμετοχής στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων όλων των πανεπιστημιακών ομάδων, έχει θεσπισθεί και σε νομοθετικά κείμενα ξένων κρατών. Τέτοιες διατάξεις για τη συμμετοχή στα όργανα της διοίκησης βρίσκουμε στη Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία και σε άλλες χώρες της Δύσης, εκτός βέβαια των ανατολικών χωρών⁽⁴¹⁾, όπου ο θεσμός της έδρας παραμένει σταθερός.

Ο νόμος 16 Μαΐου 1966 της πολιτείας της Εσσης, αποτελεί το πρώτο γερμανικό νομοθέτημα, με το οποίο θεσπίστηκε η συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου, χωρίς δικαίωμα όμως συμμετοχής στην εκλογή του διδακτικού προσωπικού.

Ο νόμος 19 Μαΐου 1968 της πολιτείας Baden-Wurtemberg δεν θεσπίζει μόνο τη συμμετοχή των φοιτητών και των επιμελητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου, αλλά καθορίζει και τα ποσοστά συμμετοχής των ομάδων αυτών στη διοίκηση.

Στο βασικό νόμο του Πανεπιστημίου Ruprecht-Kast της Χαϊδελβέργης, 31 Μαρτίου 1969, προβλέπεται η συμμετοχή και ο αριθμός στη διοίκηση του Πανεπιστημίου (μεγάλη σύγκλητο που εκλέγει τον πρύτανη) εκτός της ομάδας των καθηγητών και υφηγητών και της ομάδας των επιστημονικών μονίμων συνεργατών (παρ.112 εδ. 1, αρ.1) των επιστημονικών υπαλλήλων (εδ.1. αρ. 2) και των φοιτητών. Από τη συμμετοχή αυτή κατά τη διατύπωση της παρ. 119, εδ. 2 του νόμου, εξαιρούνται οι επιστημονικοί βοηθητικοί υπάλληλοι, οι οποίοι με την ιδιότητα αυτή δε "δικαιούνται" ούτε έχουν "υποχρέωση" να μετέχουν στην ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση.

Στο νόμο 25-4-1969 του Πανεπιστημίου του Αμβούργου προβλέπεται η συμμετοχή και ο αριθμός των επιμελητών, φοιτητών και διοικητικού τεχνικού προσωπικού στη σύγκλητο του πανεπιστημίου, με τη σύμφωνο γνώμη της οποίας διορίζεται ο πρύτανης αυτού.

Συμμετοχή των φοιτητών στα Γαλλικά πανεπιστήμια και μορφωτικά ιδρύματα των επαρχιών προβλέπεται με το ν.68978/1968.

Η αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης ως συνταγματικής επιταγής, που σε επίπεδο κοινού νομοθέτη ικανοποιείται με τις διατάξεις του ν.1268/1982 (αναλυτικότερα στο κεφάλαιο Δομή και Πανεπιστημιακά όργανα) και η αρχή των ακαδημαϊκών ελευθεριών της διδασκαλίας και της έρευνας συνδέονται στενά

(41) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4843.

με ορισμένο χώρο, μέσα στον οποίο αναπτύσσονται οι αρχές αυτές.

Με βάση τις αρχές αυτές αναγνωρίζεται το Πανεπιστημιακό Ασύλο για τη διασφάλιση των Ακαδημαϊκών Ελευθεριών. Η αναγνώριση αυτή με θετικές διατάξεις γίνεται για πρώτη φορά με το άρθρο 2 του ν.1268/1982, δεδομένου ότι πριν από το νόμο αυτό, η αναγνώριση του πανεπιστημιακού ασύλου είχε γίνει εθιμικά. Πολιτική βούληση για την κατοχύρωση του πανεπιστημιακού ασύλου είχε διατυπωθεί από το 1862, από τον τότε υπουργό παιδείας Ε. Δεληγεώργη⁽⁴²⁾.

Οι διάφορες απόψεις, που διατυπώθηκαν κατά τη ψήφιση του συντάγματος του 1975 για την κατοχύρωση του πανεπιστημιακού ασύλου με ρητή μνεία στο άρθρο 16 δεν έγιναν δεκτές⁽⁴³⁾. Έτσι, με την παρ. 4 του άρθρου 2, το πανεπιστημιακό άσυλο γίνεται αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης. Με την παρ. 5 οριοθετείται το άσυλο που καλύπτει όλους τους χώρους των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, στους οποίους απαγορεύεται να επέμβει η δημόσια δύναμη, χωρίς την άδεια ή πρόσκληση του αρμοδίου οργάνου, του οποίου η σύνθεση και η συγκρότηση προβλέπεται από την παρ. 6 εδ. α και β.

Το πανεπιστημιακό άσυλο που θεσμοθετείται με τη διάταξη του άρθρου 2 για την κατοχύρωση των ακαδημαϊκών ελευθεριών, και του οποίου φορείς είναι όλα τα μέλη του Πανεπιστημίου που έχουν σχέση με την έρευνα και τη διδασκαλία ή συμπράττουν στις πανεπιστημιακές αυτές λειτουργίες, νομιμοποιεί μία κατάσταση που τα ίδια τα μέλη με τους αγώνες τους είχαν επιβάλλει.

Μολονότι η διάταξη της παρ. 4 με την ευρεία διατύπωσή της αναγνωρίζει το πανεπιστημιακό άσυλο για την κατοχύρωση της ακαδημαϊκής ελευθερίας, της ελεύθερης επιστημονικής αναζήτησης και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, εντούτοις το σύνολο των διατάξεων που προβλέπουν τα του ασύλου δεν εξασφαλίζουν τις ελευθερίες υπέρ των οποίων κατοχυρώνεται και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι ατελείς⁽⁴⁴⁾, με την έννοια ότι το προστατευτικό τους περιεχόμενο εντοπίζεται, κατά την παρ. 5, μόνο στην επέμβαση της δημόσιας δύναμης. Είναι βέβαια γεγονός ότι η διάταξη αυτή, παρά τη μη εξειδικευμένη διατύπωσή της ως προς τους χώρους που καλύπτει, ότι στο ρυθμιστικό της περιεχόμενο θα πρέπει να περιλαμβάνει κάθε χώρο, όπου αναπτύσσονται και διακινούνται οι ανωτέρω ελευθερίες και που αποτελεί ή χρησιμοποιείται ως οργανικό παράρτημα⁽⁴⁵⁾ κάθε σχολής ή πανεπιστημίου.

(42) Ιδε επιστολή Υπουργού στον πρότανη του Πανεπιστημίου Αθηνών για την μετονομασία του Πανεπιστημίου, Βιβλίο Α. ΔΗΜΑΡΑ, "Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε", Αθήνα 1987, τόμος Α, σ. 168.

(43) Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του συντάγματος 505-509.

(44) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4921.

(45) Πρ. επ. ΣτΕ 157/1987.

Ωστόσο με τη διάταξη δεν καθορίζεται ποιά άτομα προστατεύονται από το πανεπιστημιακό άσυλο. Αν υποθεθεί ότι φορείς των προστατευομένων ελευθεριών είναι μόνο τα πανεπιστημιακά μέλη, τότε το άσυλο προστατεύει μόνο τα μέλη αυτά και συνεπώς κάθε τρίτος που μπορεί να οχυρωθεί στον πανεπιστημιακό χώρο δεν μπορεί να επικαλείται το άσυλο⁽⁴⁶⁾.

Εξάλλου και από την πλευρά της προσβολής του ασύλου, οι συγκεκριμένες διατάξεις δεν εξειδικεύουν ούτε ως προς το χώρο (εσωτερικό ή εξωτερικό) τους κινδύνους και τα πρόσωπα που μπορούν να καταλύσουν το πανεπιστημιακό άσυλο. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η πρακτική σημασία των συγκεκριμένων διατάξεων εντοπίζεται στον αποκλεισμό μόνο της επέμβασης της δημόσιας δύναμης στον πανεπιστημιακό χώρο, γεγονός που προέκυψε, ίσως, από την έντονη επιθυμία των πανεπιστημιακών φορέων για εκδημοκρατισμό του πανεπιστημίου που κάτω από ιδεολογικές συγκρούσεις και πολιτικές αντιπαραθέσεις, δημιουργούνταν οι προϋποθέσεις για επέμβαση της δημόσιας δύναμης.

Η πρακτική αυτή όμως σημασία σε περίοδο δημοκρατίας εκμηδενίζεται και η απειλή του πανεπιστημιακού ασύλου εντοπίζεται σε άλλους εξωτερικούς και εσωτερικούς κινδύνους. Στη διαχρονική εξέλιξη των πανεπιστημιακών πραγμάτων υπάρχουν περιστατικά (καταλήψεις Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Αθηνών, ΕΜΠ, κ.α.), τα οποία όσο και να θέλει κάποιος να υποβαθμίσει την αξία τους, παραμένουν πράξεις οι οποίες αποτελούν προσβολή της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών.

Όταν κάποιος καταλαμβάνει ένα πανεπιστήμιο ή ένα εργαστήριο ή μιά αίθουσα διδασκαλίας εμποδίζει την ακαδημαϊκή ελευθερία, ενώ όταν εμποδίζει κάποιον άλλο να αναπτύξει την ιδέα του εμποδίζει την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών.

Η προστατευτική όμως δύναμη της σχετικής διάταξης, όπως προκύπτει από τη νομοτεχνική της διατύπωση τουλάχιστον, φαίνεται πως κατευθύνεται μόνο στην κατοχύρωση του πανεπιστημιακού ασύλου από την επέμβαση δημόσιας δύναμης και συνεπώς κατ'αντιδιαστολή γενιέται το επιχείρημα ότι επιτρέπει την είσοδο όλων των άλλων, χωρίς να έχουν τέτοιο δικαίωμα, αφού αυτό επιφυλάσσεται κατά την ερμηνεία των συνταγματικών επιταγών στους φορείς της πανεπιστημιακής εξουσίας.

Αν ληφθεί υπόψη ότι η κυρωτική διάταξη της παρ. 8 αναφέρεται μόνο στην παρ. 5 του άρθρου, σημαίνει την έλλειψη της πολιτικής βούλησης να προστατευθεί πραγματικά το πανεπιστημιακό άσυλο, γιατί στην αντίθετη περίπτωση θα έπρεπε να θεσπισθούν διατάξεις που να προστατεύουν πραγματικά με την απειλή κάποιας ποινής, τόσο τις ακαδημαϊκές ελευθερίες και ιδέες όσο και την ίδια τη πανεπιστημιακή παρουσία.

(46) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4910.

Εξάλλου και από την πλευρά του οργάνου, που έχει την αρμοδιότητα για την προστασία του πανεπιστημιακού ασύλου, οι διατάξεις του άρθρου δεν θεσπίστηκαν προς την κατεύθυνση που να εξασφαλίζουν ταχύτητα στη σύγκληση, δυνατότητα στη λήψη των αποφάσεων, αποφασιστικότητα στην άμεση αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων και την ανάπτυξη της ευθύνης των μελών του με όλες τις συνέπειες για την εφαρμογή τους⁽⁴⁷⁾.

Το πανεπιστημιακό άσυλο αναγνωρίζεται και στο σχέδιο του ΚΚΕ, όπου στο άρθρο 10 κατοχυρώνεται σαν θεσμός που αποτελεί δημοκρατική κατάκτηση της σπουδάζουσας νεολαίας, με γενικότερη αξία⁽⁴⁸⁾. Το ρυθμιστικό περιεχόμενο του άρθρου αποβλέπει στην εξειδίκευση πολλών θεμάτων του πανεπιστημιακού ασύλου, όπως:

με τη παρ. β, του άρθρου προστατεύεται όχι μόνο η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία διακίνησης των ιδεών αλλά και η ελεύθερη διακίνηση των μελών.

με την παρ. γ, καθορίζεται ότι ο περιορισμός στην ελεύθερη χρήση των χώρων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων επιβάλλεται μόνο μετά από απόφαση της συγκλήτου ως αρμοδίου οργάνου.

με τη παρ. δ, εξειδικεύεται η παραβίαση του πανεπιστημιακού ασύλου που δεν νοείται παραβίαση από μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας. Η ρύθμιση αυτή θεωρείται κατά την εισηγητική έκθεση ιδιαίτερα σημαντική λόγω των κατά καιρούς διαφορετικών ερμηνειών.

με τη παρ. ε, απαγορεύεται η παραμονή σε πανεπιστημιακό χώρο των οργάνων της τάξης.

με την παρ. στ, καθορίζονται οι προϋποθέσεις για τη συνδρομή δημόσιας αρχής (κακούργημα ή αδικαιολόγητη καταστροφή περιουσίας).

με τη παρ. ζ, καθορίζεται ο τρόπος λήψης απόφασης του αρμοδίου οργάνου και,

με την παρ. η, καθορίζεται η κυρωτική διαδικασία.

Η κατοχύρωση του ασύλου που επιχειρείται με το άρθρο αυτό, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο και την εισηγητική έκθεση του σχεδίου, αποβλέπει στην απαγόρευση των αναρμοδίων αστυνομικών παρεμβάσεων στο χώρο των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και γενικότερα όλων των εξωτερικών αρχών ή προσώπων για τα οποία, κατ'αντιδιαστολή της εξειδικευμένης ρύθμισης της παρ. δ, ισχύει η παραβίαση του ασύλου.

Αναγνώριση του πανεπιστημιακού ασύλου βρίσκουμε και στο σχέδιο της ΝΔ "περί των γενικών αρχών και οργανικών διατάξεων που διέπουν τα ΑΕΙ", του Μαΐου του 1981, όπου στο άρθρο 4 διατυπώνεται διαφορετική αντίληψη του θέματος του ασύλου.

(47) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4922.

Σχετικό άρθρο θ. Λουκάκη, "Εδώ Πολυτεχνείο, Λυπηθείτε μας", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 2-10-1988, και Σ. Ράπτη, "Η νύχτα της καταστροφής", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 2-10-1988.

(48) Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου "Για ένα Δημοκρατικό Καταστατικό Χάρτη των ΑΕΙ", 20-3-1978.

Κατά τη διατύπωση, το άσυλο αναγνωρίζεται για τη διασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και εκτείνεται σε όλους τους χώρους περιφραγμένους ή μη, που χρησιμοποιούνται από τα μέλη των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων για την πραγμάτωση των διδακτικών και ερευνητικών σκοπών τους. Κατάληψη των χώρων με τρόπο που να παρεμποδίζεται η διδασκαλία και η έρευνα δεν προστατεύεται. Το άσυλο καλύπτει τους παραπάνω χώρους κατά τη διεξαγωγή του διδακτικού έργου και προστατεύει όλα τα μέλη των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η κατοχύρωση που επιχειρείται με το σχέδιο αυτό αποβλέπει στην προστασία του διδακτικού προσωπικού, αφού εκτείνεται στους χώρους που πραγματώνεται μόνο το διδακτικό και ερευνητικό έργο, φορείς του οποίου είναι μόνο οι διδάσκοντες.

Η διατύπωση ότι το άσυλο καλύπτει τους χώρους κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας και ότι σε τυχόν παρεμπόδιση της διδασκαλίας και της έρευνας (είτε από μέσα είτε απέξω) οι χώροι δεν καλύπτονται από το πανεπιστημιακό άσυλο, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για οποιεσδήποτε αυθαίρετες παρεμβάσεις των αστυνομικών αρχών και δεν ανταποκρίνεται στο σκοπό που, όπως διατυπώνεται⁽⁴⁹⁾ είναι να εναρμονισθεί το ιδιόρρυθμο καθεστώς των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με την εύρυθμη λειτουργία τους και την ανεμπόδιση διακίνηση των ιδεών χάρη των οποίων και αναγνωρίζεται.

Από την αντιπαράθεση των ανωτέρω προκύπτει ότι το θέμα του πανεπιστημιακού ασύλου είναι ιδιαίτερα κρίσιμο γιατί συνδέεται με το χώρο όπου αναπτύσσονται ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα (θεμελιώδη) που επιτάσσουν την αποχή της πολιτείας από τη μιά πλευρά και την ταυτόχρονη δράση από την άλλη.

Συμπερασματικά εντοπίζονται ότι οι ακαδημαϊκές ελευθερίες στη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης αποτέλεσαν σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο μία μορφή διεκδίκησης, που ικανοποιήθηκε με τις διατάξεις του συντάγματος του 1975.

Ωστόσο το προπαρασκευαστικό της ίδρυσης του "πανεπιστημίου του Οθωνος" διάταγμα, καίτοι δεν ίσχυσε, έθεσε τις βάσεις και καθόρισε τα όρια της ελεύθερης δράσης του πανεπιστημιακού έργου των καθηγητών, αναγνωρίζοντας την πλήρη ελευθερία στις πανεπιστημιακές παραδόσεις.

Στο συνταγματικό κείμενο του 1927, που ίσχυε μέχρι το 1935, το άρθρο 21, που στηρίχθηκε στο άρθρο 142 του συντάγματος της Γερμανικής Δημοκρατίας της Βαϊμάρης του 1919, αποτέλεσε τον πρώτο κανόνα δικαίου που αναγνώρισε το δικαίωμα της ελεύθερης άσκησης της επιστήμης και της διδασκαλίας.

(49) Εισηγητική Έκθεση σχεδίου, Μάιος 1981, σ. 11.

Με τις διατάξεις του άρθρου 16 του συντάγματος του 1975 ιδρύθηκε ένα θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα (παρ.1) και μία θεσμική εγγύηση (παρ.5) με τη θέσπιση της πλήρους αυτοδιοίκησης, που λειτουργεί προστατευτικά στην ελευθερία της έρευνας και διδασκαλίας, κατοχυρώνοντας το ατομικό δικαίωμα της έρευνας και διδασκαλίας που με την μορφή του επιστημονικού αυτοέλεγχου⁽⁵⁰⁾ εμφανίζεται και σαν συλλογικό.

Η πολιτεία, με τις συνταγματικές αυτές επιταγές, αυτοπεριορίσθηκε και υποχρεώθηκε σε επίπεδο κοινών διατάξεων να κατευθύνει θετικά την ρυθμιστική της αρμοδιότητα, έτσι ώστε οι πράξεις της να παρεμποδίζουν την άμβλυνση των θεσμικών αυτών εγγυήσεων.

Ο σκοπός του συνταγματικού νομοθέτη επιδιώκεται με το ν.1268/1982, που ανέπτυξε το ρυθμιστικό του περιεχόμενο προς την κατεύθυνση αυτή και δημιούργησε νέο τύπο πανεπιστημιακής αυτοδιοίκησης, θεσπίζοντας με τις διατάξεις του τη συμμετοχή όλων των φορέων της πανεπιστημιακής εξουσίας στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Με τις διατάξεις του νομοθετήματος αυτού η λειτουργική δομή των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων διαρθρώθηκε με νέο τρόπο, έξω από τον παραδοσιακό και η μορφή της πανεπιστημιακής αυτής λειτουργίας καθιερώθηκε ως "πανεπιστήμιο των ομάδων" που το πανεπιστημιακό αυτό πρότυπο αποτελεί αξιολογική αντίληψη⁽⁵¹⁾ του άρθρου 5, παρ. 3 του Συντάγματος της ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας που συμπύκνει με το άρθρο 16 παρ. 1 του ελληνικού συντάγματος.

Η αξιολογική αυτή αντίληψη ενισχύει το δικαίωμα ελευθερίας προς την κατεύθυνση του δικαιώματος για συμμετοχή στη δημόσια δράση "διανεμητική", που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την πραγμάτωση της επιστημονικής ελευθερίας.

Εκτός από τη συμμετοχή αναγνωρίσθηκε το δικαίωμα των συνδικαλιστικών ελευθεριών, καθώς επίσης και το πανεπιστημιακό άσυλο, για την κατοχύρωση των ακαδημαϊκών ελευθεριών, που πριν από το νόμο αυτό η κατοχύρωση είχε επικρατήσει εθιμικά.

Ως προς την επιστημονική έρευνα θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν ασκείται μόνο από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, στα οποία η παράγραφος 5 του άρθρου 16 του συντάγματος επιφυλάσσει την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης (διδασκαλία και επιστημονική έρευνα), αλλά και από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, αφού με την παρ.1 του ίδιου άρθρου η επιστημονική έρευνα κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα όλων⁽⁵²⁾.

(50) Α. Μάνεση (κείμενα), Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978, σ. 42.

(51) Απόφαση γερμανικού συνταγματικού δικαστηρίου, 29-5-1973.

(52) ΣΤΕ 14/1988.

Συνεπώς η επιστημονική έρευνα δεν περιορίζεται μόνο στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ούτε και η ανάπτυξη και η υποστήριξή της είναι αποκλειστικό καθήκον του κράτους. Απλώς το κράτος οφείλει, κατά την έννοια της συνταγματικής διάταξης να είναι αρωγός σε οποιοδήποτε φορέα, που κατευθύνει τη δραστηριότητά του στην επιστημονική έρευνα⁽⁵³⁾.

(53) ΣΤΕ 1043/1989.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Η οργανωτική δομή της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα από την εμφάνισή της, με την ίδρυση του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου, "Πανεπιστήμιο του Οθωνος", στηρίχθηκε στο θεσμό της έδρας και της σχολής, που αποτελούσε τη βασική διοικητική μονάδα.

Η οργανωτική αυτή δομή προκύπτει από το άρθρο 3 του συστατικού του πανεπιστημίου κανονισμού, με το οποίο, από τη μιά πλευρά ορίσθηκε η από έδρα διδασκαλία και από την άλλη προσδιορίσθηκε η λειτουργική σχέση των σχολών μεταξύ τους και ως προς το ίδρυμα.

Η έδρα θεσμοθετήθηκε και αποτέλεσε τη βασική ακαδημαϊκή μονάδα της οργανωτικής δομής του πανεπιστημίου με τις διατάξεις των οργανισμών ΓΩΚΓ 3823/1911 και ΓΩΚΕ 3825/1911.

Η ονομασία και ο καθορισμός τους κατά σχολή έγινε με Β. διατάγματα, τα οποία εκδόθηκαν κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 7, παρ.2, των νόμων αυτών. Με τις διατάξεις του ν. 5343/1932, θεσμοθετήθηκε με μεγαλύτερη ακρίβεια το γνωστικό περιεχόμενο της έδρας, που αποτέλεσε το χαρακτηριστικό εκείνο στοιχείο της ταύτισης της έδρας με το συγκεκριμένο πρόσωπο του διδάσκοντα καθηγητή. Εκτοτε οι διατάξεις του νόμου αυτού, που ίσχυσαν για 50 χρόνια, καθόρισαν την οργανωτική δομή της ανώτατης εκπαίδευσης και προσδιόρισαν τις μορφές των πανεπιστημιακών μονάδων, με διαρθρωτική διάταξη την έδρα, το τμήμα και τη σχολή.

Η σχολή αποτέλεσε τη βασική διοικητική μονάδα, με την οποία είχαν οργανωθεί όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας (άρθρο 4, ν. 5343/1932, ν. 1430/1938, νδ 706/1970 Πανεπιστημίου Αθηνών, άρθρο 1 ν. 980/1973, άρθρο 3 ν. 1466/1950, άρθρο 31 νδ 3974/1959 ΕΜΠ, κ.λπ.) και κάλυπτε ευρύτερους τομείς συγγενών επιστημών με ουσιαστικές εκπαιδευτικές και διοικητικές αρμοδιότητες.

Οι σχολές διαιρούνταν σε τμήματα (εκτός του ΕΜΠ), τα οποία σαν οργανωτικές μονάδες δε διέθεταν εκπαιδευτικές ή διοικητικές αρμοδιότητες, αφού δεν είχαν θεσμοθετημένη συμμετοχή στην οργάνωση των σπουδών και στη διοίκηση των πανεπιστημιακών θεμάτων.

Η σύσταση στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα μεγάλων οργανωτικών μονάδων σε επίπεδο σχολής, που συγκροτούνταν από πολλά τμήματα, είχε ως σκοπό την οργάνωση κύκλου σπουδών, που κατέληγαν σε πτυχία διαφόρου επαγγελματικού προσανατολισμού, χωρίς να δημιουργούνται αντίστοιχα με τα πτυχία και νέες σχολές. Τα τμήματα κάλυπταν ένα συγκεκριμένο επιστημονικό τομέα και εξυπηρετούσαν ορισμένη κατηγορία πτυχίων της αυτής ή άλλης σχολής, με αποτέλεσμα την αλληλοεξυπηρέτηση μεταξύ των σχολών.

Αφειρητικό κύτταρο της οργανωτικής δομής των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων θεωρείται η έδρα, η οποία αποτελούσε το βασικό θεσμό της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης. Από την έδρα εκπορεύονταν όλες οι μορφές των ειδικότερων δράσεων, που κάλυπταν αποφασιστικές και μη αρμοδιότητες.

Η έδρα εμφανιζόταν ως στοιχειώδης εργασιακή μονάδα της πανεπιστημιακής δομής με ενιαία λειτουργική οντότητα. Το άθροισμα τέτοιων μονάδων εκπροσωπούσε την κυριαρχική βούληση του φορέα εξουσίας τους και εμφανιζόταν ως συντονιστικός και καθοριστικός μοχλός της σύνολης λειτουργικής αρμοδιότητας, που ασκούσαν από την υπερκείμενη πανεπιστημιακή μονάδα, τη σχολή.

Η συγκρότηση της σχολής από ομοιογενείς μονάδες (έδρες) αποτελούσε βασικό στοιχείο για την εκπλήρωση της αποστολής τους, αφού επέτρεπε καθολικότητα και ενότητα στη δράση και το σκοπό τους. Αν η συγκρότηση της σχολής γινόταν από ανομοιογενείς μονάδες (έδρες), τότε η σχολή θα εμφανιζόταν ως μία ομαδοποιημένη ενότητα αυτόνομων συγγενών μονάδων, ανεξάρτητων και χωρίς καμία σύνδεση μεταξύ τους, με αποτέλεσμα την αδυναμία της σχολής να εμφανισθεί με ενιαία καθολική μορφή λειτουργικής δραστηριότητας.

Η έδρα αποτέλεσε τη βάση του οργανωτικού συστήματος των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και αναδείχθηκε σε βασική ακαδημαϊκή μονάδα, αφού σχεδίαζε και εκτελούσε ολόκληρο το εκπαιδευτικό έργο.

Κύρια χαρακτηριστικά της μονάδας αυτής ήταν η ταύτιση ενός καθορισμένου εκ των προτέρων, με ακρίβεια, γνωστικού αντικειμένου με το διδάσκοντα καθηγητή. Ο κάτοχος της έδρας αποτελούσε το βασικό συντελεστή για τον καθορισμό της λειτουργικής αρμοδιότητας της έδρας, αφού ασκούσε ανεξέλεγκτα όλες τις αποφασιστικές ή μη αρμοδιότητες, που απέρρεαν από την προσωπική ιδιοκτησιακή κατοχή της ακαδημαϊκής μονάδας - έδρας.

Από τη γενική θεώρηση των διατάξεων του ν.5343/1932 και των άλλων σχετικών πανεπιστημιακών διατάξεων προκύπτει, ότι ο κάτοχος της έδρας αποφάσιζε για το περιεχόμενο του μαθήματος, για την κατανομή του διδακτικού και ερευνητικού έργου μεταξύ του λοιπού προσωπικού, που ανήκε στη σφαίρα επιρροής του και που ανεξέλεγκτα επέλεγε. Αποφάσιζε επίσης, για την κατανομή των πιστώσεων, για τον επιστημονικό εξοπλισμό της έδρας (βιβλία, όργανα, κ.λπ.) και για όσες άλλες αρμοδιότητες συνδέονταν με τη λειτουργική δραστηριότητα της βασικής αυτής ακαδημαϊκής μονάδας.

Ο προσδιορισμός του κύκλου της διοικητικής δράσης, της άτυπης ακαδημαϊκής μονάδας-έδρας, εντοπίζεται μέσα από τα στοιχεία που συνθέτουν τη διοίκηση κάθε οργανικής μονάδας.

Τέτοια στοιχεία είναι ο προγραμματισμός, η οργάνωση, η επάνδρωση, η διεύθυνση, ο συντονισμός, η πληροφόρηση για την αποδοτικότητα της μονάδας και η οικονομική διαχείριση της

μονάδας⁽¹⁾. Αναλύοντας τα στοιχεία αυτά σκιαγραφείται η μορφή της διοικητικής δράσης της συγκεκριμένης ακαδημαϊκής μονάδας.

Ο σχεδιασμός και η εκτέλεση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου της μονάδας και η επιλογή της μεθόδου για την πραγμάτωση του έργου αυτής, γινόταν αποκλειστικά από τον κάτοχο της μονάδας, χωρίς τη συμμετοχή άλλου μονομελούς ή συλλογικού οργάνου.

Ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων και των καθηκόντων μεταξύ των μελών, που ανήκαν στη μονάδα, γινόταν βάσει της ανεξέλεγκτης προτίμησης του κατόχου, έτσι ώστε να ελέγχεται απόλυτα ο σκοπός της μονάδας που συνέπιπτε με το σκοπό του φορέα αυτής. Ο καταμερισμός αυτός περιλάμβανε ακριβή καθορισμό του ρόλου και της ευθύνης καθενός των μελών της μονάδας σε σχέση με το τμήμα του έργου που καλούνταν να εκτελέσει.

Τα μέλη της μονάδας πληροφορούνταν το αντικείμενο του εργασιακού τους έργου (μορφή, έκταση) από τον κάτοχο της έδρας. Ο κάτοχος αυτός ως φορέας εξουσίας ήταν περιχαρακωμένος στην επιστημονική του περιοχή, αποφάσιζε μόνος του για τη διεύρυνση και μετάδοση της επιστήμης που θεωρούνταν στοιχείο πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι συμμετοχικής διαδικασίας, γεγονός που απέκλειε τη δυνατότητα των λοιπών μελών να αμφισβητήσουν την εξουσιαστική του δράση.

Η επάνδρωση της μονάδας και η επιλογή του προσωπικού για τη διεξαγωγή του διδακτικού και λοιπού επιστημονικού έργου, ανήκε στην αποκλειστική δικαιοδοσία της έδρας και συνεπώς στη διακριτική ευχέρεια του κατόχου. Το μόνο κίνητρο για το προσωπικό ήταν η τυχόν κατά την επιθυμία του καθηγητή, αλλαγή στην κλίμακα της ιεραρχικής του διαβάθμισης, χωρίς βέβαια να αποκτούν και ουσιαστικές αρμοδιότητες.

Η διευθυντική αρμοδιότητα ανήκε αποκλειστικά στον κάτοχο της έδρας, που ήλεγχε κατά συγκεντρωτικό τρόπο όλα τα στοιχεία της διοικητικής δράσης της έδρας (μονάδας), με συνέπεια τον παθητικό ρόλο του λοιπού προσωπικού, που αναλάμβανε παθητικά την παρακολούθηση της δραστηριότητας του καθηγητή.

Ως προς το συντονισμό και συνδυασμό των ενεργειών μεταξύ των μελών του λοιπού προσωπικού, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ήταν απόλυτος, αφού γινόταν αποκλειστικά από τον κάτοχο της έδρας, ο οποίος στην πραγματικότητα ήταν ο κύριος φορέας εξουσίας της βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, με δυνατότητα να ελέγχει το λοιπό προσωπικό σε μιά κάθετη διοικητική αλυσίδα εξουσίας⁽²⁾.

(1) Κων/νου Κούρτη, θεωρία και πρακτική της σύγχρονου διοικήσεως, Αθήνα 1977, σ. 75.

(2) ΕΚΚΕ παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ.41.

Η πληροφόρηση μεταξύ των μελών της έδρας για το εκπαιδευτικό έργο που διεξήγαγε καθένα απ'αυτά ήταν ανύπαρκτη, αφού η συμμετοχή τους, στη διαμόρφωση του διδακτικού/παιδευτικού έργου αποκλειόταν, τόσο από τον κάτοχο της έδρας, όσο και από τη δομή της λειτουργικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ως προς τη διαχείριση των οικονομικών πόρων, μπορεί να υποστηριχθεί ότι διακρινόταν για την ταχύτητα σχεδιασμού, απορρόφησης των οικονομικών πόρων και για την άμεση λογιστική παρακολούθηση, αφού η λειτουργία της απέτρεπε κάθε μηχανισμό ακαδημαϊκού ελέγχου στο σχεδιασμό, εφαρμογή προγραμμάτων και διαχείριση των πόρων.

Η ακαδημαϊκή μονάδα (έδρα), όπως εμφανίσθηκε και καθιερώθηκε, δε θεσμοθετήθηκε με σκοπό την ανταπόκρισή της στην εξελισσόμενη επιστημονική σκέψη και πολλαπλότητα της επιστημονικής άποψης, αλλά για την κατοχύρωση της επιστημονικής γνώσης αποκλειστικά και μόνο του κατόχου καθηγητή, χωρίς δυνατότητα ανανέωσης ή αναζήτησης νέων επιστημονικών περιοχών για μελέτη ή διδασκαλία.

Ωστόσο θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η νομοθετημένη κατοχύρωση του γνωστικού αντικείμενου της έδρας και η ταύτισή του με τον κάτοχο καθηγητή μπορεί να ανταποκρίθηκε λειτουργικά κατά τα πρώτα στάδια λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης και ιδιαίτερα την περίοδο που η επιστημονική γνώση δεν παρουσίαζε πολλαπλές εξειδικεύσεις και ο χωρισμός των επιστημονικών κλάδων και των γνωστικών τους αντικειμένων εμφανίζονταν με μιά γενικότερη αποδοχή⁽³⁾.

Η διοικητική δράση της οργανικής μονάδας (έδρας) διακρινόταν για το προκαθορισμένο σύστημα συντονισμένης ενέργειας. Οι ρόλοι και τα καθήκοντα μεταξύ των μελών της μονάδας, ήσαν κατανοητά κατά τρόπο που εξυπηρετούσαν συγκεκριμένα τον προκαθορισμένο σκοπό της μονάδας.

Το κάθετο και αυστηρά συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης της μονάδας εξυπηρετούσε απόλυτα τον επιδιωκόμενο σκοπό, συγκεκριμενοποιούσε τα χρησιμοποιούμενα μέσα, εξειδίκευε τις δραστηριότητες των μελών της και ενεργοποιούσε καλύτερα την αποδοτικότερη λειτουργία της.

Στη διαχρονική όμως εξέλιξη των πανεπιστημιακών πραγμάτων, ο θεσμός της έδρας ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, οδήγησε στη δυσκαμψία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τούτο, γιατί το πρόγραμμα σπουδών προσαρμοζόταν στον στατικό χαρακτήρα του περιεχομένου της έδρας, έτσι ώστε εμπόδιζε την ανανέωση του περιεχομένου και τον τρόπον διδασκαλίας της εξελισσόμενης επιστημονικής γνώσης. Καθιστούσε δύσκολη τη διαμόρφωση εξειδικεύσεων και την

(3) ΕΚΚΕ παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ.

ανακατάταξη των επιστημονικών κλάδων, εμπόδιζε την επιστημονική εξέλιξη του ίδιου του προσωπικού της μονάδας-έδρας, αφού δεν δημιουργούσε κλίμα κριτικής αντιπαράθεσης διαφορετικών επιστημονικών απόψεων⁽⁴⁾.

Εξάλλου, ο θεσμός της έδρας με το συγκεντρωτικό της χαρακτήρα και το αυστηρά νομοθετημένο γνωστικό της περιεχόμενο δε διευκόλυνε⁽⁵⁾ τη διαδικασία της μάθησης και της έρευνας, ούτε την ανάπτυξη των σύγχρονων απαιτήσεων για εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης στη λήψη των αποφάσεων και στη διεξαγωγή του διδακτικού και ερευνητικού έργου.

Σε περίπτωση μη σωστής και αποτελεσματικής επάνδρωσης των εδρών με επιστημονικό προσωπικό αποκλειόταν οποιαδήποτε δυνατότητα για ολοκληρωμένη και πλουραλιστική διερεύνηση των επιστημονικών προβλημάτων και κάθε προσπάθεια για διακλαδική επιστημονική συνεργασία⁽⁶⁾.

Η διατήρηση των φοιτητών έξω από τη λήψη αποφάσεων για το είδος και τη μορφή της παιδείας εμπόδιζε την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας και δε διευκόλυνε τις προσπάθειες για αναθεώρηση των σχέσεων διδασκόντων και διδασκομένων, αφού η διαδικασία μετάδοσης της γνώσης είναι ταυτόχρονα και η έκφραση μίας συστηματικής και πειθαρχημένης διαδικασίας αμφισβήτησης⁽⁷⁾.

Η διάρθρωση με την έννοια της διοικητικής οργάνωσης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που περιλαμβάνει στους κόλπους της τις σχέσεις συνδέσεως και αλληλοεξάρτησης μεταξύ κλιμακίων, διαφόρων διοικητικών μονάδων ή εμπύχου υλικού διαφόρων μονάδων, μπορεί να θεωρηθεί ότι ακολούθησε μιά κλιμακωτή διάταξη με βασική μονάδα την έδρα και ανώτερη τη σχολή, που δίνει εξωτερικώς την όψη μίας πυραμιδοειδούς διάταξης.

Σε επίπεδο όμως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας της έδρας, όπου το σύνολο τέτοιων μονάδων (εδρών) συγκροτούσε τη σχολή, μπορεί να θεωρηθεί ότι μεταξύ τους οι μονάδες αυτές βρίσκονταν σε οριζόντια διάταξη ως ανεξάρτητες, ισοδύναμες και αυτοτελείς, χωρίς καμμία μεταξύ τους σύνδεση, ως προς τις σχέσεις ή ενέργειές τους.

Ωστόσο, από άποψη εσωτερικής διαρθρωτικής μορφής οργάνωσης, κατανομής αρμοδιοτήτων και εξουσίας, η βασική αυτή μονάδα λειτουργούσε με τη μορφή του κάθετου γραφειοκρατικού μοντέλου, με βασικό στοιχείο την κλιμακωτή διάταξη και διαδικασία.

(4) ΕΚΚΕ Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 42.

(5) Πρακτικά βουλής κατά τη ψήφιση του ν.1268/1982, σ. 4765.

(6) Δ. Ρόκου, Αλλαγή στην παιδεία, παιδεία για την αλλαγή, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 98.

(7) Α. Βρυχεία, Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 93.

Στη διαχρονική εξέλιξη για εκσυγχρονισμό και ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης διαμορφώθηκαν αντικειμενικές συνθήκες για αλλαγή της διοικητικής οργάνωσης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Οι αντικειμενικές αυτές συνθήκες προέκυψαν από την ανάγκη για βελτίωση της στάθμης των σπουδών, από την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας, από τη μεγάλη αύξηση της εξειδίκευσης, από τις συχνές ανακατατάξεις στους επιστημονικούς κλάδους, από την ομαδική παραγωγή της επιστημονικής γνώσης και του πλουραλιστικού τρόπου μετάδοσής της⁽⁸⁾.

Με βάση τις αντικειμενικές αυτές συνθήκες, αλλά και τα μειονεκτήματα που παρουσίαζε η εκτεθείσα διοικητική δομή των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, και ιδιαίτερα στο επίπεδο της έδρας, δημιουργήθηκε η ανάγκη για αντικατάσταση αυτής με μία νέα μονάδα, που θα ανταποκρινόταν στους σκοπούς ενός σύγχρονου πανεπιστημίου.

Έτσι, με το σχέδιο νόμου του 1975 προτάθηκε η καθιέρωση του τομέα (άρθρο 21) ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας με επιστημονική και ερευνητική αυτονομία.

Υποκείμενο του τομέα συνιστούσαν (άρθρο 22) περισσότερο από ένας επιστημονικοί κλάδοι "έχοντες ομοειδές ή συγκλινούσης φύσεως γνωστικών αντικείμενον". Βασική επιδίωξη του σχεδίου αυτού ήταν η νομική κατοχύρωση⁽⁹⁾ του γνωστικού αντικειμένου ορισμένων θέσεων που δημιουργούνταν στους τομείς με βάση τις επιστημονικές ειδικότητες.

Η νομική αυτή κατοχύρωση προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 34 και 36 του σχεδίου, από τα οποία προκύπτει, ότι με την κατάργηση της έδρας ως αυτοτελούς εκπαιδευτικής μονάδας η θέση του καθηγητή δεν συνδέεται πλέον με την έδρα ως μονάδα, αλλά με τον τομέα, βάσει του περιεχομένου που καθορίζεται στην ιδρυτική της πράξη. Δηλαδή με την ίδρυσή της καθορίζεται και το περιεχόμενό της, που μπορεί να τροποποιηθεί, μετά όμως από την κένωσή της με οποιονδήποτε τρόπο.

Στην ουσία η έδρα δεν καταργείται, αλλά παύει να είναι αυτοτελής πανεπιστημιακή μονάδα που παραμένει ως θέση με καθορισμένο το γνωστικό της περιεχόμενο από την κανονιστική πράξη της ίδρυσής της.

Ο τομέας που προτάθηκε με το σχέδιο αυτό είχε αποφασιστικές αρμοδιότητες (άρθρα 27, 28, 29) σε θέματα εκπαίδευσης, έρευνας, κατανομής διδασκαλίας, ανάθεση διεύθυνσης των εργαστηρίων, κλινικών, εκλογής, ανανέωσης

(8) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 161.

ΕΚΚΕ Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 42.

(9) Α. Βρυχεία, Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες Μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 94.

θητείας και προαγωγής του επιστημονικού βοηθητικού προσωπικού.

Παρατηρείται όμως αντίφαση ανάμεσα στο άρθρο 22, όπου ο τομέας εμφανίζεται να περιλαμβάνει περισσότερους του ενός επιστημονικούς κλάδους, και στο άρθρο 33, όπου καθορίζεται ότι ο τομέας μπορεί να περιλάβει την έκταση ενός τμήματος.

Από τη μιά μεριά εμφανίζεται ως η μικρότερη ακαδημαϊκή μονάδα με τον κατακερματισμό της γνωστικής ενότητας και από την άλλη περιλαμβάνει αρμοδιότητες επιπέδου σχολής αποδυναμώνοντας έτσι τις συλλογικές διαδικασίες και το συνολικό εκπαιδευτικό συντονισμό⁽¹⁰⁾.

Στο σχέδιο νόμου πλαισίου του 1977 καθιερώνεται (άρθρο 14) ο τομέας ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα με την έννοια της δημιουργίας αντιπροσωπευτικού και ευέλικτου οργάνου, το οποίο αποτελείται από ένα σύνολο ομοειδών ή συγγενών εδρών που μετονομάζονται σε θέσεις. Η βάση του τομέα με το σχέδιο αυτό στηρίζεται στη συνάθροιση εδρών, που έχουν νομοθετικά κατοχυρωμένο το γνωστικό τους περιεχόμενο και κατέχονται από καθηγητές, με μόνη διαφορά την κατάργηση των διοικητικών τους καθηκόντων.

Ο τομέας δεν συγκροτείται στη βάση ενός γνωστικού αντικειμένου αλλά μερικών καθηγητικών θέσεων. Οι αποφασιστικές αρμοδιότητες του τομέα που προτάθηκε με το σχέδιο αυτό ήταν οι ίδιες με εκείνες του σχεδίου 1975, εκτός από την πρόσληψη ή ανανέωση της θητείας του επιστημονικού προσωπικού, για τα οποία είχε εισηγητική προς τη σχολή αρμοδιότητα.

Στα δύο αυτά σχέδια-νόμων, παρά το γεγονός ότι θεσμοθετήθηκε η εκπροσώπηση του επιστημονικού βοηθητικού προσωπικού και των φοιτητών στη διοίκηση του τομέα, εντούτοις διατηρήθηκε η πυραμιδοειδής διάταξη του διδακτικού προσωπικού, η ανεξαρτησία του καθηγητή, η έλλειψη κινήτρων και προϋποθέσεων για αξιοποίηση του διδακτικού προσωπικού.

Εξάλλου η βασική αυτή μονάδα δεν εξασφάλιζε την ανακατάταξη του περιεχομένου της διδασκαλίας και περιόριζε τη δυνατότητα της διεπιστημονικής συνεργασίας⁽¹¹⁾.

Στο σχέδιο νόμου (επιτροπής πρυτάνεων του Οκτωβρίου 1980 και στο σχέδιο "περί των γενικών αρχών και οργανικών διατάξεων" του Μαΐου 1981, ο τομέας που προτάθηκε ως βασική εκπαιδευτική και ερευνητική μονάδα (άρθρο 34 παρ. 4) διατυπώθηκε με ουσιαστικότερο περιεχόμενο, αφού κάλυπτε μιά επιστημονική περιοχή με γνωστικά αντικείμενα (ομοειδή ή συγκλίνοντα) που καθορίζονταν με επιστημολογική ακρίβεια στην κανονιστική πράξη της ίδρυσης του τομέα. Καταργείται ουσιαστικά η έδρα και το γνωστικό της περιεχόμενο δεν

(10) Ιδε και προτάσεις ΤΕΕ, 9.7.1976 στο σχέδιο νόμου 1976.

(11) ΕΚΚΕ, Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 44.

κατοχυρώνεται σε επίπεδο θέσης, αλλά κατοχυρώνεται νομοθετικά το ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του τομέα.

Με το σχέδιο νόμου του 1980, η σχολή καθιερώνεται ως η ευρύτερη ακαδημαϊκή και διοικητική μονάδα, που θεραπεύει την οικεία επιστήμη και απονέμει αντίστοιχο πτυχίο.

Εφόσον στη σχολή περιλαμβάνονται περισσότερες επιστημονικές και επαγγελματικές κατευθύνσεις, τότε μπορεί να διακρίνεται σε τόσα τμήματα, όσες οι κατευθύνσεις.

Ο τομέας αποτελεί τη βασική διάρθρωση της σχολής, στον οποίο ανήκουν όλες οι θέσεις του διδακτικού προσωπικού, που καλύπτουν την ευρύτερη επιστημονική περιοχή του τομέα.

Τα τμήματα που δημιουργούνται με το σχέδιο αυτό, ως αποτέλεσμα της τυχόν ύπαρξης πολλών κατευθύνσεων του πτυχίου, δεν αποτελούν αυτοτελείς ακαδημαϊκές μονάδες, αλλά άτυπες διακρίσεις της σχολής χωρίς ουσιαστικές αρμοδιότητες εκτός από την κατάρτιση του προγράμματος σπουδών, τον καθορισμό του τρόπου εξετάσεων και την τήρηση του προγράμματος διδασκαλίας και εξετάσεων (άρθρο 37). Η κατανομή του διδακτικού έργου μεταξύ όλων των μελών του διδακτικού προσωπικού διατηρήθηκε στην αρμοδιότητα του τομέα.

Πάντως κυρίαρχη ιδέα για τη θέσπιση του τομέα και στα δύο σχέδια νόμου, όπως προκύπτει και από την εισηγητική έκθεση, είναι η επίτευξη της συνεργασίας μεταξύ του διδακτικού προσωπικού για την προώθηση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου, αφού επιχειρείται η κατάργηση του στεγανού μεταξύ των εδρών, η αξιοποίηση του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού, ο συνεχής εκσυγχρονισμός του τρόπου και του περιεχομένου της διδασκαλίας και η αποφυγή περιττών επικαλύψεων στη διδασκόμενη ύλη.

Με τις διατάξεις του ν.1268/1982 επήλθε ριζική δομική αναδιάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης. Η αναδιάρθρωση αυτή αφορά στη διοικητική οργάνωση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με τη δημιουργία νέων, σε σχέση με το παλαιό σύστημα του ν.5343/1932, ακαδημαϊκών μονάδων, με νέο περιεχόμενο και διαφορετικές αρμοδιότητες (σχολές-τμήματα-τομείς) και τη δημιουργία αντίστοιχα νέων διοικητικών οργάνων με τη συμμετοχή σ'αυτά και των τριών βασικών φορέων της ακαδημαϊκής ελευθερίας (κύριου διδακτικού προσωπικού, λοιπού διδακτικού προσωπικού και φοιτητών).

Με τις διατάξεις του νόμου αυτού προβλέφθηκε ο μετασχηματισμός των συνθηκών και της δομής των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, η ανακατανομή των παλαιών ακαδημαϊκών μονάδων και η ένταξη του προσωπικού στις νέες μονάδες, που οδήγησαν σε μία νέα μεταβολή με την ανεξαρτητοποίηση της διοικητικής δομής (τομέας, τμήμα, σχολή) σε όλα τα επίπεδα διοίκησης. Ωστόσο νομική προσωπικότητα έχει μόνο το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα και καλύπτει το σύνολο των επιμέρους διαιρέσεων του(12).

(12) Δ.Ε. Πατρών 173/1986.

Στο άρθρο 6 του ν.1268/1982, ορίζεται ότι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποτελούνται από σχολές. Οι σχολές καλύπτουν ένα σύνολο συγγενών επιστημών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία για την επιστημονική εξέλιξη αλληλοεπίδρασή τους και ο αναγκαίος για την έρευνα και τη διδασκαλία τους συντονισμός (Παρ. 1). Οι σχολές διαιρούνται σε τμήματα. Το τμήμα αποτελεί τη βασική λειτουργική ακαδημαϊκή μονάδα και καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο μίας επιστήμης (παρ. 2).

Τα τμήματα διαιρούνται σε τομείς. Ο τομέας συντονίζει τη διδασκαλία μέρους του γνωστικού αντικειμένου του τμήματος και αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης (παρ. 4).

Εξάλλου, είναι δυνατή η ίδρυση ξεχωριστών γενικών τμημάτων, όταν το επιβάλλουν συγκεκριμένοι λόγοι, όπως προγράμματα σπουδών, χωρίς να χορηγούν ιδιαίτερο πτυχίο (παρ. 3α).

Η αυτοδίκαιη δημιουργία τμημάτων με την έναρξη ισχύος του ν.1268/1982 βάσει του άρθρου 30, παρ.1, και 2 αυτού εξαρτήθηκε από τη χορήγηση ενός πτυχίου για το οικείο τμήμα. Η προϋπόθεση αυτή κατά την έννοια του νόμου δεν είναι τυπική αλλά ουσιαστική, γιατί σημαίνει ότι έπρεπε να δινόταν αυτοτελές πτυχίο βάσει πλήρους προγράμματος σπουδών. Η χορήγηση από τη σχολή περισσότερων από ένα πτυχίων, τάσσεται ως μοναδική προϋπόθεση για το διαχωρισμό υφιστάμενης κατά την έναρξη του νόμου σχολής σε τμήματα⁽¹³⁾.

Η δημιουργία σχολών σε ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα δεν είναι υποχρεωτική, όπως επίσης δεν είναι υποχρεωτικό να ανήκει ένα τμήμα σε μία σχολή. Η έννοια της πρώτης φράσης της παρ.1 του άρθρου 6 του νόμου, σύμφωνα με την οποία "τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποτελούνται από Σχολές" είναι απλώς υποδηλωτική του γενικού διαρθρωτικού σχήματος που καθιερώνεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με το νέο νόμο και δεν αποτελεί επιταγή ή αναγκαιότητα και συνεπώς σύμφωνα με την ερμηνευτική διάταξη του άρθρου 48, παρ.1(δ), του ν.1404/1983, επιτρέπεται να συνιστώνται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ανεξάρτητα τμήματα που δεν υπάγονται σε σχολές⁽¹⁴⁾.

Η δημιουργία μίας σχολής προτείνεται μόνο όταν διαπιστώνεται η ανάγκη συντονισμού της ερευνητικής και της εκπαιδευτικής δραστηριότητας τμημάτων που καλύπτουν το γνωστικό αντικείμενο συγγενών επιστημών (άρθρο 6, παρ.1).

Άλλωστε, η δημιουργία της σχολής αποσκοπεί ταυτόχρονα στην εξασφάλιση της αναγκαίας σύνδεσης και αλληλεπίδρασης συγγενών επιστημών, αποτρέποντας τον κίνδυνο δημιουργίας στεγανών ανάμεσά τους.

Κατά τη διατύπωση του νόμου (άρθρο 6, παρ.3α, β) τα Γενικά τμήματα έχουν ίδιο διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό

(13) ΣΤΕ 2424/1983, 2893/1984, 316/1986, 2161/1986.

(14) Πρακ. επεξ. ΣΤΕ 874/1983.

και ιδρύονται "σε σχολές που τα προγράμματα σπουδών των τμημάτων τους έχουν μεγάλο αριθμό κοινών μαθημάτων". Μολονότι η διάταξη αυτή δίνει την εντύπωση ότι τα Γενικά τμήματα ιδρύονται και λειτουργούν μόνο εντός σχολών, εντούτοις πρέπει να ερμηνευθεί με βάση τη διατύπωση της νεότερης διάταξης του άρθρου 48, παρ.1, εδ.(δ) του ν.1404/1983, σύμφωνα με την οποία τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αποτελούνται "από σχολές και τμήματα ή από ανεξάρτητα τμήματα".

Εφόσον δηλαδή η σχολή δεν αποτελεί υποχρεωτικά μεγαλύτερη οργανωτική μονάδα σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που αποτελούνται κυρίως από ανεξάρτητα τμήματα, είναι δυνατή η ίδρυση αυτοτελούς Γενικού τμήματος ή και περισσότερων για το συντονισμό κοινών μαθημάτων των ανεξάρτητων αυτών τμημάτων, ενδεχομένως⁽¹⁵⁾ δε και των τμημάτων συνυπάρχουσας μεμονωμένης σχολής.

Θα μπορούσε βέβαια να υποστηριχθεί η άποψη ότι η σαφής γραμματική διατύπωση του άρθρου 6, παρ.3, εδ.(α) του ν.1268/1982, δεν καταλείπει ευχέρεια ίδρυσης Γενικού τμήματος εκτός σχολής.

Με την αναδιάρθρωση των υφισταμένων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και τη μετάβαση στο νέο οργανωτικό σύστημα του ν.1268/1982, σημειώθηκαν σημαντικές μεταβολές.

Το άρθρο 30 του νόμου τούτου όρισε, ότι η μεν σχολή που χορηγεί ένα πτυχίο μετατρέπεται, από την έναρξη ισχύος του νόμου, σε αντίστοιχο τμήμα, η δε σχολή που χορηγεί περισσότερα πτυχία "χωρίζεται σε τμήματα αντίστοιχα με τα χορηγούμενα πτυχία".

Η έννοια της διάταξης αυτής είναι ότι οι σχολές που χορηγούσαν, κατά την έναρξη ισχύος του νόμου, περισσότερα πτυχία (π.χ. ΑΒΣΠ, ΠΑΣΠΕ, κ.λπ.) παρά τον τίτλο τους δεν είναι σχολές κατά την έννοια του άρθρου 10 του νόμου, αλλά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και συνεπώς δεν καταργούνται, αλλά απλώς διαιρούνται σε τμήματα αντίστοιχα με τα χορηγούμενα πτυχία, διατηρώντας κατά τα υπόλοιπα την υπόστασή τους⁽¹⁶⁾.

Από τους ορισμούς των παρ. 2 και 4 του άρθρου 6 του νόμου, στις οποίες προβλέπεται ότι το τμήμα αποτελεί τη βασική λειτουργική ακαδημαϊκή μονάδα που καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο μιας επιστήμης και ότι ο τομέας συντονίζει τη διδασκαλία μέρους του γνωστικού αντικειμένου του τμήματος που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης, συνάγεται ότι ο νόμος επιτρέπει τη δημιουργία τμημάτων ως βασικών λειτουργικών ακαδημαϊκών μονάδων, χωρίς την περαιτέρω υποδιαίρεση των τμημάτων τούτων σε τομείς⁽¹⁷⁾.

(15) ΣΤΕ 1207/1986.

(16) Πρακτ. επεξ. ΣΤΕ 34/1988, ΣΤΕ 2424/1983, 2893/1984.

(17) Πρακ. επεξ. ΣΤΕ 84/1983.

Το τμήμα που δημιουργείται με το νόμο αυτό είναι διαφορετικό από το τμήμα σχολής που υπήρχε με το προηγούμενο καθεστώς. Το νέο τμήμα έχει δικά του όργανα (άρθρο 8, ν.1268/1982), εκλέγει αυτό τα μέλη ΔΕΠ του (άρθρο 15, παρ. 4) και εν γένει διαχειρίζεται το ίδιο τις υποθέσεις του, έχοντας τις αρμοδιότητες που στο παλιό καθεστώς είχε η σχολή. Αντίθετα, το τμήμα παλαιού τύπου δεν ήταν αυτοδύναμη οργανική μονάδα και τις παραπάνω αρμοδιότητες τις είχε η σχολή, στην οποία ανήκε και η οποία τις ασκούσε με τα οικεία όργανά της.

Υποστηρίχθηκε⁽¹⁸⁾ η άποψη ότι τη βασική λειτουργική ακαδημαϊκή μονάδα δεν πρέπει να αποτελεί το τμήμα, αλλά ο τομέας που θα προκύπτει από τη διαίρεση της σχολής και ο οποίος θα αντιστοιχεί σ'ένα ενιαίο γνωστικό αντικείμενο της επιστήμης της σχολής. Ωστόσο, για την έννοια και το περιεχόμενο που πρέπει να έχει η βασική ακαδημαϊκή μονάδα δημιουργείται κάποια σύγχυση.

Κατά κανόνα ο τομέας αναφέρεται σε κάποια περιοχή ειδίκευσης που σε πολλές περιπτώσεις, η έκταση της περιοχής αυτής είναι περιορισμένη. Στα πλαίσια ενός επιστημονικού κλάδου εμφανίζονται επιμέρους τομείς ειδίκευσης και συνεπώς, όταν επιδιώκεται μέσα από τη βασική μονάδα η αυτονόμηση νέων επιστημονικών κλάδων, τότε ως βασική μονάδα θα πρέπει να λαμβάνεται το τμήμα ως ευρύτερη κατά περιεχόμενο, έτσι ώστε να έχει όχι μόνο επιστημονική και ερευνητική αυτοδυναμία, αλλά και οργανωτική διάρθρωση με ουσιαστικές διοικητικές αρμοδιότητες⁽¹⁹⁾.

Πρόταση για καθιέρωση του τομέα ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, βρίσκουμε και στο σχέδιο-νόμου που κατέθεσε το 1978 στη Βουλή το ΚΚΕ.

Με το σχέδιο αυτό προτείνονται βασικοί τομείς που οδηγούν στις ειδικεύσεις του πτυχίου και τομείς θεμελιωδών γνώσεων (γενικές γνώσεις αναγκαίες για τους βασικούς τομείς), που μπορεί να θεωρηθεί ως τομή στη σύνδεση Πανεπιστημίου και Παραγωγής. Ωστόσο όμως δημιουργούν και σύγχυση για τα κριτήρια κατάταξης των Επιστημών, σύμφωνα με τις διακρίσεις που προτείνονται⁽²⁰⁾.

Εξάλλου, αν ληφθεί ο τομέας ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα, τότε μηδενίζεται η δυνατότητα ουσιαστικής συμμετοχής των φοιτητών, γιατί οι εκπρόσωποί τους ορίζονται από τους συλλόγους, που υπάρχουν στα αντίστοιχα τμήματα, και όχι από τους ειδικούς συλλόγους κάθε τομέα. Στην περίπτωση βέβαια, αυτή καθιερώνεται η ειδίκευση του φοιτητή μέσα στο πτυχίο,

(18) Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του ν.1268/1982, σ.5093.

(19) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 163.

(20) Α. Βρυχεία, Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 90, υποσ. 239.

γεγονός που οδηγεί στο άτοπο συμπέρασμα ότι οι φοιτητές έχουν ειδικότητα⁽²¹⁾.

Μετά την έκδοση της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 48, παρ.1, εδ. β' του ν.1404/1983 για θέματα ιδρύσεως νέων ιδρυμάτων, έγιναν αποδεκτοί ορισμένοι όροι που οριοθετούν τις επιστημονικές περιοχές του τμήματος και σπουδών. Έτσι, οσάκις επιδιώκεται να καθορισθεί το ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο του τμήματος, χρησιμοποιείται ο όρος "κατεύθυνση", ενώ, όταν επιδιώκεται να καθορισθούν επιμέρους διακρίσεις του ενιαίου πτυχίου του τμήματος, χρησιμοποιείται ο όρος "ειδικεύσεις". Θα πρέπει όμως να καθορίζονται ρητά στην κανονιστική πράξη της ίδρυσης οι ειδικεύσεις αυτές⁽²²⁾.

Με τις διατάξεις του νόμου η σύσταση των τομέων επιδιώκεται να καλύπτουν μια ευρύτερη περιοχή απ'ότι μια παλιά έδρα, χωρίς βέβαια να προκύπτουν από μια απλή μηχανιστική συγκόλληση των παλαιών εδρών, αλλά ύστερα από επιστημονικά δικαιολογούμενη υποδιαίρεση του γνωστικού αντικειμένου του τμήματος σε γενικές και σαφείς ενότητες συγγενών επιστημών, που οι γενικές συνελεύσεις των τμημάτων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους.

Αλλωστε, από το σύνολο των διατάξεων των άρθρων 6 παρ. 1 και 2, 9 παρ.2 εδ. β, 14 παρ. 1, 15 παρ. 1, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 6 παρ. 3 του ν. 1351/1983 και 24 παρ. 6 του ν.1268/1982, συνάγεται ότι ο τομέας είναι η τελευταία υποδιαίρεση του ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος και ότι το επιστημονικό του πεδίο δεν ταυτίζεται με ένα μόνο γνωστικό αντικείμενο, αλλά δύναται να περιλαμβάνει περισσότερα και μερικότερα γνωστικά αντικείμενα, για τα οποία ισχύει η αρχή της εξειδίκευσης των μελών του τομέα⁽²³⁾.

Το τμήμα καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο μιας επιστήμης, μέρος δε του γνωστικού αντικειμένου το οποίο αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης καλύπτεται από τον τομέα⁽²⁴⁾, που με εισήγησή του καλύπτονται τα μερικότερα γνωστικά αντικείμενα του πεδίου του, σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές και τις ερευνητικές ανάγκες.

Ο καθορισμός του γνωστικού αντικειμένου κάθε τομέα γίνεται κάθε φορά κατ'εκτίμηση των εξελίξεων της επιστήμης που αποβλέπει στην προαγωγή της έρευνας και της διδασκαλίας. Συγχρόνως όμως πρέπει η φραστική διατύπωση κατά τον καθορισμό να εξυπηρετεί τις νομοθετικές επιδιώξεις, κατά την κατάρτιση του προγράμματος σπουδών, για την κατανομή του διδακτικού έργου με κριτήριο την εξειδίκευση, την ανάθεση διδασκαλίας και την προκήρυξη των θέσεων για διορισμό ή

(21) Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του ν.1268/1982, σ. 5097.

(22) Πρακτ. επεξ. ΣΤΕ 874/1983, 876/1983, 339/1985.

(23) ΣΤΕ 2829/1986, 3376/1987.

(24) ΣΤΕ 2777/1986.

εξέλιξη σε θέσεις ΔΕΠ(25). Η περιγραφή του, χωρίς να αντιστοιχεί στην συγκεκριμένη ονοματολογία των διδασκομένων μαθημάτων, πρέπει να γίνεται με τρόπο που να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης και να ανταποκρίνεται στις νομοθετικές επιδιώξεις.

Η αρχή της εξειδίκευσης των μελών ΔΕΠ σε ένα ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα στο επιστημονικό πεδίο του τομέα έχει ως συνέπεια, ότι, οσάκις η Γενική συνέλευση του τομέα καλείται να αναθέσει σε μέλος ΔΕΠ του τομέα οποιασδήποτε βαθμίδας τη διδασκαλία ορισμένου μαθήματος, οφείλει να αναζητήσει εκείνο το μέλος του ΔΕΠ, το οποίο είναι περισσότερο εξειδικευμένο στο επί μέρους γνωστικό αντικείμενο, στο οποίο αντιστοιχεί το μάθημα, του οποίου γίνεται η ανάθεση διδασκαλίας(26).

Μολονότι τα τμήματα αποτελούν τις βασικές λειτουργικές ακαδημαϊκές μονάδες των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, εντούτοις οι τομείς των τμημάτων, οι οποίοι μάλιστα συνιστώνται με υπουργική απόφαση ύστερα από γνώμη της γενικής συνέλευσης του αντίστοιχου τμήματος και στους οποίους κατανέμεται το προσωπικό που υπηρετεί στα τμήματα αυτά, έχουν αυθυπαρξία(27) και αποφασίζουν με δικά τους όργανα για τα θέματα που, κατά τα άρθρα 9 και 8 παρ. 2, περ.β, γ, δ του νόμου, ανήκουν στην αρμοδιότητά τους.

Η αυθυπαρξία αυτή του τομέα καθιστά τα όργανά του και τις αρμοδιότητές του αυτοτελείς διαδικασίες της οργανωτικής αυτής μονάδας και συνεπώς τη νομιμότητα των διαδικασιών ενός τομέα δεν μπορούν να αμφισβητήσουν(28) (δεν νομιμοποιούνται) μέλη άλλων τομέων του ίδιου τμήματος.

Εξάλλου η αυθύπαρκτη αυτή έσχατη πανεπιστημιακή μονάδα ενισχύεται με αποφασιστικές αρμοδιότητες, με τη δυνατότητα που δίνεται με το άρθρο 7 του νόμου, να ιδρύεται και να ανήκει και σ'αυτή κάθε εργαστήριο ή κλινική(29).

Οι αποφασιστικές αρμοδιότητες του τομέα προκύπτουν από τις διατάξεις του πδ 46/25-1-1989 (ΦΕΚ 21 Τ4), σύμφωνα με τις οποίες η εκλογή του διευθυντή εργαστηρίων ή κλινικής γίνεται αποκλειστικά από τη γενική του συνέλευση.

Ωστόσο, η ίδρυση εργαστηρίου ή κλινικής σε επίπεδο τομέα θα πρέπει να εκτιμάται από τη γενική συνέλευση του τμήματος και να ανταποκρίνεται στην ουσιαστική προώθηση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου του ευρύτερου γνωστικού πεδίου του τομέα, γιατί αντίθετα η χωρίς όρια ίδρυση εργαστηρίων ή κλινικών, ενόψει της αρχής της εξειδίκευσης των μελών που εισάγεται στο επίπεδο αυτό θα έχει ως συνέπεια

(25) ΣΤΕ 1639/1989.

(26) ΣΤΕ 721/1987.

(27) ΣΤΕ 3103/1987.

(28) ΣΤΕ 349/1986, 3103/1987.

(29) Πρ. ΣΤΕ 604/1989.

την ανάδειξη κάθε εργαστηρίου ή κλινικής σε αυτόνομης υπομονάδας σαν μια μορφή παλιάς έδρας⁽³⁰⁾.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με την εμφάνισή τους στηρίχθηκαν στην οργάνωσή τους στο διαρθρωτικό σχήμα με βασική ακαδημαϊκή μονάδα την έδρα, με ενδιάμεση το τμήμα (χωρίς να είναι υποχρεωτικό και όπου ήταν δυνατόν) σαν μια τυπική διάκριση του οργανωτικού κύκλου σπουδών χωρίς ουσιαστική συμμετοχή και γενικότερα χωρίς αρμοδιότητες και με ανώτερη τη σχολή που αποτελούσε τη βασική λειτουργική πανεπιστημιακή μονάδα.

Η έδρα κατά τα πρώτα στάδια της λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων μπορεί να ανταποκρίθηκε στη λειτουργικότητα της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης, όμως στη διαχρονική εξέλιξη των πανεπιστημιακών πραγμάτων με την ανάπτυξη πολλαπλών εξειδικεύσεων στο γνωστικό περιεχόμενο πολλών επιστημονικών κλάδων, αποτέλεσε το χαρακτηριστικό εκείνο στοιχείο που συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία της ανάγκης για εκσυγχρονισμό της οργανωτικής δομής των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Ενόψει της εξυπηρέτησης της επιστημονικής αναγκαιότητας και των πολλών μειονεκτημάτων που παρουσίαζε η βασική αυτή ακαδημαϊκή μονάδα, προτάθηκαν νέα οργανωτικά σχήματα με τελική κατάληξη και νομοθέτηση εκείνη του ν.1268/1982.

Με τις διατάξεις του νόμου αυτού προβλέφθηκε ο μετασχηματισμός της δομής και των συνθηκών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, η ανακατανομή των παλαιών στις νέες ακαδημαϊκές μονάδες (τομέας, τμήμα, σχολή) με κατάληξη την ανεξαρτητοποίηση της διοικητικής δομής σε όλα τα επίπεδα διοίκησης.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η νέα οργανωτική δομή των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στηρίζεται στο μικτό σύστημα οργάνωσης, δεδομένου ότι αποτελεί συγκερασμό στοιχείων, τόσο του ιεραρχικού όσο και, σε περισσότερο βαθμό, του ανεξάρτητου συστήματος οργάνωσης.

Η σχολή, καίτοι φαίνεται στο οργανωτικό σύστημα (τομέας, τμήμα, σχολή) ότι βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας, εντούτοις δεν αποτελεί και στην ουσία την ανώτερη οργανωτική μονάδα, αφού η δημιουργία της δεν είναι υποχρεωτική με την έννοια να αποτελεί επιταγή για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αλλά απλώς υποδηλωτική του γενικού διαρθρωτικού σχήματος που καθιερώνεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με το ν.1268/1982.

Ωστόσο, στα ιδρύματα που δημιουργούνται θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εφαρμόζεται ο κανόνας της ένωσης⁽³¹⁾ με την

(30) Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του ν.1268/1982, σ. 5101.

(31) Κ. Κούρτη, θεωρία και πρακτική της συγχρόνου διοικήσεως, Αθήνα 1977, σ. 123.

έννοια ότι υπεράνω του επιπέδου ισούψων μονάδων των τμημάτων δημιουργείται μια νέα μονάδα, που ενώνει τις ισούψεις αυτές μονάδες και συντελεί έτσι στο συντονισμό και στην εναρμονισμένη λειτουργία τους.

Το τμήμα καθιερώνεται ως βασική λειτουργική ακαδημαϊκή μονάδα, και το σύνολο τέτοιων μονάδων συμπεριλαμβανομένων μέσα σε μια σχολή βρίσκεται διατεταγμένο με τη μορφή της ανεξάρτητης (οριζόντιας) οργάνωσης, αφού κάθε μονάδα (τμήμα) είναι αυτοτελής και σαν τέτοια ενεργεί και αναπτύσσει τις δραστηριότητές της. Δεν έχει καμία σχέση ή εξάρτηση από τις άλλες ή τη σχολή, ενεργεί με πλήρη επιστημονική, ερευνητική και διοικητική αυτονομία⁽³²⁾, με δική της οργανωτική διάρθρωση (τομείς) και ουσιαστικές αρμοδιότητες.

Τα τμήματα σε σχέσεις με τους τομείς που δημιουργούνται ως τελευταία υποδιαίρεση του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, μολονότι η υποδιαίρεση αυτή δεν επιβάλλεται γενικά ως απαραίτητη, αφού δύναται η δυνατότητα της μη περαιτέρω υποδιαίρεσής της, συνδέονται μεταξύ τους με απόλυτη ιεραρχική σχέση σε μια κλιμακωτή διάταξη και διαδικασία, που δίνουν εξωτερικά την όψη της πυραμιδοειδούς οργάνωσης.

Οι επί μέρους αυτές έσχατες μονάδες (τομείς) εξεταζόμενες στις μεταξύ τους σχέσεις και τις ενδοδιαρθρωτικές, είναι διαρρυθμισμένες σε ανεξάρτητη διάταξη με αυτοτέλεια, αυθυπαρξία με ανεξάρτητες λειτουργικές σχέσεις και αρμοδιότητες.

Οι τομείς κατατάσσονται ως ανεξάρτητες μεταξύ τους μονάδες σε οριζόντια βάση και κάθε μία συνιστά ένα μεμονωμένο επίπεδο δράσης, όπου όλα μαζί βρίσκονται σε οριζόντια γραμμή, κατά τρόπο ομοιόμορφο και ισοδύναμο και καθένα συνδέεται με την υπερκείμενη βασική λειτουργική μονάδα, το τμήμα, απευθείας.

Η καθιέρωση του τμήματος ως βασικής λειτουργικής ακαδημαϊκής μονάδας, σε σχέση με τη σχολή που ήταν παλιά, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ομοιόμορφου διδακτικού φορέα. Η δημιουργία αυτή, αν εξετασθεί σε επίπεδο αναπαραγωγής του καθηγητικού σώματος (εκλογής), είναι ουσιαστική, αφού η επιστημονική συγκρότηση του τμήματος είναι ομοιογενής με την κάθε φορά πληρούμενη θέση σε αντίθεση με τη σχολή που διακρινόταν για την επιστημονική της ανομοιογένεια.

Η καθιέρωση του τμήματος και όχι του τομέα ως βασικής λειτουργικής ακαδημαϊκής μονάδας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι περισσότερο ενδεδειγμένη και ανταποκρίνεται στην επιταγή του άρθρου 16 παρ. 5, εδ. β του συντάγματος του 1975 που αφορά στη λειτουργία νπδδ με σκοπό την εκπροσώπηση των φοιτητών στη διοίκηση και γενικά στη λειτουργία των Ανωτάτων

(32) ΣΤΕ 349/1986, 1674, 2387, 2865/1987.

Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με ένα μόνο φοιτητικό σύλλογο ιδιωτικού δικαίου κατά τμήμα⁽³³⁾.

Τούτο γιατί η εκπροσώπηση των φοιτητών μέσω ενός συλλόγου, που λειτουργεί σε επίπεδο τμήματος ως ευρύτερης επιστημονικής μονάδας, στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων γίνεται από ένα αντιπροσωπευτικότερο σύλλογο απότι θα γινόταν, αν καθιερωνόταν ο τομέας, που στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε σε κάθε τομέα να λειτουργεί και ένας σύλλογος, με αποτέλεσμα τη διάσπαση της αντιπροσωπευτικότητας και τη δημιουργία ειδικών συλλόγων για κάθε τομέα.

Ο τομέας που καθιερώνεται με τις διατάξεις του νόμου, ως τελευταία υποδιαίρεση του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, καίτοι οι διατάξεις επιτρέπουν τη δημιουργία τμημάτων χωρίς την υποδιαίρεση αυτή, έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας ουσιαστικής οργανωτικής μονάδας.

Ετσι ο τομέας έχει αυθυπαρξία, με την έννοια ότι αποφασίζει με δικά του όργανα για τα θέματα που ανήκουν στην αρμοδιότητά του. Επιτρέπει την εφαρμογή του κανόνα⁽³⁴⁾ του καταμερισμού και της ειδίκευσης για την πραγμάτωση του σκοπού.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι βασικό κριτήριο για την εφαρμογή του κανόνα θα πρέπει να είναι η αποδοτικότητα.

Εισάγεται η αρχή της εξειδίκευσης των μελών του ΔΕΠ, έτσι ώστε η ανάπτυξη των εξειδικεύσεων αυτών να οδηγεί στην αναπροσαρμογή των προγραμμάτων. Λειτουργεί με βάση τις συλλογικές διαδικασίες λήψης των αποφάσεων. Διευκολύνει την ανάπτυξη της συλλογικής έρευνας, με τη δημιουργία εργαστηρίων και τη συγκρότηση ερευνητικών ομάδων με όμοια ή συναφή επιστημονικά ενδιαφέροντα.

Αξιοποιεί ολόκληρο το διδακτικό προσωπικό κατανέμοντας το διδακτικό έργο ανάλογα με τις ειδικές γνώσεις καθενός, που με την καθιέρωσή του με άλλες διατάξεις του νόμου ως ενιαίου, διευκολύνονται όλες οι δυνατότητές του ως προς το έργο του, και δημιουργούνται καλύτερες συνθήκες επιστημονικής και διδακτικής εργασίας.

Με την εισαγωγή της αρχής της εξειδίκευσης κατοχυρώνεται η πολυμορφία στη διδασκαλία και επιστημονική διαδικασία, με συνέπεια να προάγεται ο κριτικός διάλογος που προωθεί την ανάπτυξη του επιστημονικού κλάδου.

Ωστόσο η αρχή της εξειδίκευσης δεν πρέπει να υπερβαίνει⁽³⁵⁾ τη φυσική διαίρεση των στοιχείων της γνωστικής διαδικασίας (έργου) για να αποτρέπεται η αλλοίωση

(33) ΣΤΕ 2808, 2810/1984, 3241/1986, 63/1988.

(34) Κ. Κούρτη, Η θεωρία και η πρακτική της συγχρόνου διοικήσεως, Αθήνα 1977, σ. 118.

(35) Κ. Κούρτη, ό.π., σ. 119.

των λειτουργικών σχέσεων και να αποφεύγεται ο κίνδυνος συγχύσεως.

Ανεξάρτητα όμως απ' αυτά η οργάνωση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως και κάθε οργάνωση οποιουδήποτε οργανισμού περιέχει δύο βασικά στοιχεία:

- α) Το στατικό, που της δίνει τη μορφή του τυπικού πλαισίου με την έννοια της λογικής και απρόσωπης εκδήλωσης μιας διαγραμματικής απεικόνισης.
- β) Το δυναμικό, που την καθιστά άτυπη και επηρεάζεται από κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά γεγονότα, που στην περίπτωση ύπαρξης διάστασης και διαφορών μεταξύ των δύο αυτών μορφών, υπερισχύει η άτυπη μορφή που επηρεάζει αποφασιστικά την τυπική μορφή της οργάνωσης⁽³⁶⁾.

(36) Γ. Αλεξανδρή, Δημόσια διοίκηση, Αθήνα 1968, σ. 135-137.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, όπως προαναφέρθηκε (κεφάλαιο 2), οργανώθηκαν με βάση το σύστημα της καθύλην αυτοδιοικήσεως.

Το ιδρυτικό διάταγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών έθεσε τις βάσεις, έτσι ώστε τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα να ακολουθήσουν στην οργανωτική τους λειτουργία το διοικητικό σύστημα της αυτοδιοίκησης σαν σύστημα διοίκησης, με την έννοια της αυτοδύναμης εξουσίας των ιδρυμάτων να διαχειρίζονται τις υποθέσεις τους με δικά τους όργανα.

Ως προς τη μορφή όμως με την οποία συστάθηκαν το διάφορα όργανα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και ειδικότερα ως προς τον αριθμό των προσώπων που αποτελούσαν το κάθε διοικητικό όργανο του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρυματος για την άσκηση της διοικητικής εξουσίας, στη διαχρονική εξέλιξη, εφαρμόστηκε στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ένα άλλο μικτό σύστημα⁽¹⁾ διοικητικής οργάνωσης, που στηρίζεται στην οργάνωση με μονομελή και συλλογικά όργανα διοίκησης.

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατά τη διαχρονική τους εμφάνιση, δεν ακολούθησαν ενιαία οργανωτική και διοικητική δομή και επομένως τα διοικητικά τους όργανα είχαν διαφορετική ονομασία και διοικητική δράση ως προς την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα της λειτουργίας τους.

Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι τα νομικά πρόσωπα με καθύλην αρμοδιότητα την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης, δεν εμφανίστηκαν με ενιαία νομική μορφή, αλλά απέκτησαν τούτη διαχρονικά, ως αποτέλεσμα μιας μετεξελικτικής μορφής του σκοπού τους ή της μεταπήδησής τους από τη σφαίρα του ιδιωτικού δικαίου στη δραστηριότητα της πολιτείας, δυνάμει νομοθετικής πράξεως αυτής.

Ωστόσο, καίτοι στη διαχρονική τους λειτουργία προσάρμοσαν το νομικό τους πλαίσιο σε εκείνο του Πανεπιστημίου Αθηνών, ακολουθώντας έκτοτε μια ενιαία δομή λειτουργίας, εντούτοις υπήρξε περίπτωση, όπως της ΑΣΚΤ, που τα διοικητικά της όργανα δεν ακολούθησαν τις διακρίσεις των άλλων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, αλλά τους βαθμούς μιας δημοσιούπαλληλικής ιεραρχίας (Διευθυντής, Υποδιευθυντής). Η σχολή παρά το γεγονός ότι εντάχθηκε στο νομικό πλαίσιο της πολιτείας ως ισότιμη με τα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΕΜΠ) και με σκοπό την παροχή ανώτατης παιδείας, διατήρησε τη δημοσιο-

(1) Γ. Παπαχατζή, Σύστημα του ισχύοντος στην Ελλάδα Διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1983, σ. 281.

υπαλληλική μορφή των οργάνων της μέχρι το 1977, οπότε αντικατέστησε τους βαθμούς τους με εκείνους των οργάνων των άλλων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, βάσει του άρθρου 13 του ν.741/1977.

Τα πρώτα διοικητικά όργανα του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπως ορίσθηκαν με τις διατάξεις του ιδρυτικού του διατάγματος, ήταν ο πρύτανης (recteur) και το "Ακαδημαϊκό Συμβούλιο" σε επίπεδο Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος και ο σχολάρχης (doyen) σε επίπεδο σχολής.

Ο πρύτανης είχε "τη διεύθυνση και την αστυνομία του πανεπιστημίου" και διοριζόταν από τον υπουργό επιλεκτικά μεταξύ δύο υποψηφίων που εξέλεγε η ολομέλεια των τακτικών καθηγητών με απλή πλειοψηφία και με θητεία ενός χρόνου. Στον πρύτανη αναγνωριζόταν ιδιαίτερη αίγλη, αφού κατά το διάστημα της ετήσιας θητείας του είχε το βαθμό του συμβούλου της επικρατείας, με πρόσθετο επιμίσθιο 100 δραχμών κατά τις διατάξεις του διατάγματος.

Προϊστάμενος κάθε σχολής ήταν ο σχολάρχης, η δε ονομασία αυτή επικράτησε στο ιδρυτικό διάταγμα του Πανεπιστημίου, σε αντίθεση με το προπαρασκευαστικό της ίδρυσης διάταγμα, που δεν κυρώθηκε, και στο οποίο για τη θεσμοθέτηση του οργάνου αυτού είχε επιλεγεί ο όρος "Σημάντωρ".

Η λέξη "Σημάντωρ" που σημαίνει⁽²⁾ "Αρχηγός, οδηγός" χρησιμοποιήθηκε για να προσδιορισθεί ο προϊστάμενος της σχολής με μια νέα ανανεωτική του όρου σημασία, αποφεύγοντας έτσι την απροσάρμοστη για τα πανεπιστημιακά πράγματα λέξη Αρχηγός.

Η επικράτηση της ονοματοδοσίας "σχολάρχης" για τον προϊστάμενο της σχολής ήταν αποτέλεσμα της αλλοδαπής ονοματοδοσίας για τα ίδια πράγματα, όπου για τον κοσμήτορα χρησιμοποιόταν ο όρος "doyen". Έτσι, στις ιδρυτικές διατάξεις του διατάγματος συμπεριλήφθηκε ο όρος "doyen" παρενθετικά για την εννοιολογική απόδοση του σχολάρχη, που στην ουσία και ο ξένος αυτός όρος σημαίνει ότι και η λέξη "Σημάντωρ" (Αρχηγός, οδηγός), καθότι παράγεται από τη λατινική λέξη decanus⁽³⁾.

Το Ακαδημαϊκό συμβούλιο το αποτελούσαν ο πρύτανης, ο προπρύτανης, οι σχολάρχες και τρεις άλλοι καθηγητές, από τους οποίους ο ένας άλλαζε κάθε χρόνο (άρθρο 33). Κατά τις πρώτες εκλογές για την ανάδειξη των οργάνων επιτρεπόταν να ψηφίζουν με αλληλογραφία.

Μέχρι "νεωτέρας διατάξεως" όπως διατυπωνόταν στο άρθρο 34, συμμετείχαν στη διαδικασία της εκλογής οι επίτιμοι και οι έκτακτοι καθηγητές, που είχαν δικαίωμα του "εκλέγειν και εκλέγεσθαι" στα ακαδημαϊκά αξιώματα.

(2) Μ. Στασινόπουλου, τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας, Αθήνα 1971, σ. 45.

(3) Μ. Στασινόπουλου, ό. π., σ. 45-46.

Με τις διατάξεις του Β.δ. 10/22 Οκτωβρίου 1841, τα διοικητικά όργανα του πανεπιστημίου άλλαξαν ονομασία, έτσι ώστε ο προπρύτανης ονομάστηκε αντιπρύτανης, η σχολαρχία έγινε κοσμητεία, οι σχολάρχες κοσμήτορες και το ακαδημαϊκό συμβούλιο Ακαδημαϊκή σύγκλητος.

Με άλλο διάταγμα, που εκδόθηκε ταυτόχρονα (10/22 Οκτωβρίου 1841) καθορίσθηκε νέα διαδικασία εκλογής των διοικητικών τούτων οργάνων.

Ο χρόνος σύγκλησης σε συνδερίαση της ολομέλειας των καθηγητών για την εκλογή του πρύτανη ορίσθηκε σε δύο τουλάχιστον εβδομάδες πριν από τη λήξη του θερινού εξαμήνου.

Καταργήθηκε το δικαίωμα του "εκλέγεσθαι" των έκτακτων καθηγητών και περιορίσθηκε μόνο στους τακτικούς και επίτιμους.

Αφαιρέθηκε από τις σχολές το δικαίωμα της άμεσης εκλογής των κοσμητόρων, με την εκλογή ενός μόνο από κάθε σχολή και περιορίσθηκε στο να προτείνουν δύο υποψηφίους, από τους οποίους διοριζόταν μόνο ο ένας, επιλεκτικά από τον υπουργό.

Για το αξίωμα του αντιπρύτανη, προτεινόταν τρεις υποψήφιοι στον υπουργό, ο οποίος επέλεγε τον έναν, η δε εκλογή του γινόταν με πλειοψηφία "τουλάχιστον του τριτημορίου των όλων ψήφων".

Οι συγκλητικοί αυξήθηκαν από τρεις σε τέσσερες και θεσμοθετήθηκε η υποχρεωτικότητα της αποδοχής των ακαδημαϊκών αξιωμάτων από εκείνους που εκλέγονταν⁽⁴⁾.

Με το ν.2905/1922 στα βασικά διοικητικά όργανα του πανεπιστημίου προστέθηκε ένα νέο συλλογικό όργανο, το "οικονομικό συμβούλιο", που αποτελόταν από 5 τακτικούς ή τακτικούς προσέδρους καθηγητές και ήταν το αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για τη διαχείριση της ιδιαίτερης περιουσίας του ιδρύματος.

Θεσμοθετήθηκε ο θεσμός του προπρυτάνεως και η συμμετοχή του στη σύγκλητο, η σύνθεση της οποίας μεταβλήθηκε με τον αποκλεισμό της συμμετοχής των προκοσμητόρων.

Έτσι, στη νέα σύνθεση της συγκλήτου συμμετείχαν ο πρύτανης, ο προπρύτανης, ο Αντιπρύτανης, οι κοσμήτορες και τέσσερες συγκλητικοί, που εκλέγονταν από τη γενική συνέλευση των καθηγητών για δύο χρόνια, εκτός από τους δύο που η θητεία ανανεωνόταν κάθε χρόνο. Για το αξίωμα του Αντιπρύτανη είχαν δικαίωμα οι τακτικοί καθηγητές, που είχαν διατελέσει μέλη της συγκλήτου. Για το αξίωμα του συγκλητικού και του κοσμήτορα είχαν δικαίωμα εκλογής μόνο οι τακτικοί καθηγητές με προϋπηρέσια 5 χρόνων.

(4) Αρ. Βαμπά, Οι νόμοι του Εθνικού Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885.

Με τις διατάξεις του νόμου αυτού τα συλλογικά όργανα του Πανεπιστημίου απέκτησαν μια κάποια μορφή ανεξαρτησίας και η συμμετοχή τους ουσιαστικότερο περιεχόμενο στη διαμόρφωση των πανεπιστημιακών πραγμάτων, με τη θεμοθέτηση του δικαιώματος έκφρασης άποψης με τη μορφή γνώμης, πρότασης ή απόφασης.

Τα ακαδημαϊκά όργανα του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπως διαμορφώθηκαν με τις διατάξεις του ν.5343/1932, ίσχυσαν για 50 χρόνια (καταργήθηκαν το 1982 με τις διατάξεις του ν.1268/1982) και χάραξαν με τη συνολική τους διοικητική και εκπαιδευτική δράση την πορεία λειτουργίας του Πανεπιστημίου και μαζί της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης.

Με βάση τις διατάξεις του νόμου αυτού το Πανεπιστήμιο διοικόταν από τον πρύτανη και την πανεπιστημιακή σύγκλητο, προκειμένου δε για περιουσιακές σχέσεις πρόσθετα και από το οικονομικό συμβούλιο (άρθρο 3).

Πρύτανης κάθε πανεπιστημιακού έτους ήταν ο αντιπρύτανης του περασμένου έτους (άρθρο 19).

Ο πρύτανης είχε την εποπτεία της λειτουργίας του πανεπιστημίου, των σχολών και των παραρτημάτων αυτού, επέβλεπε την τήρηση των νόμων, επικοινωνούσε με τις διάφορες δημόσιες αρχές, προσκαλούσε τη Γενική συνέλευση των καθηγητών και τη σύγκλητο σε συνεδρίαση, εκτελούσε τις αποφάσεις της συγκλήτου, διόριζε ή έπαυε κατά τις διατάξεις των πανεπιστημιακών νόμων το προσωπικό του πανεπιστημίου (άρθρο 21)

Η εκλογή του αντιπρύτανη γινόταν από τη γενική συνέλευση των καθηγητών, που συνερχόταν το πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου κάθε έτους και εξέλεγε, με 2 χωριστές ψηφοφορίες, δύο υποψήφιους από τους τακτικούς καθηγητές.

Δικαίωμα για την εκλογή είχαν οι καθηγητές που είχαν διατελέσει συγκλητικοί και εκ περιτροπής από κάθε σχολή για κάθε έτος (άρθρο 24, 25, 26 27).

Η σύγκλητος αποτελόταν από τον πρύτανη, προπρύτανη, Αντιπρύτανη, τους κοσμήτορες των σχολών και από 2 συγκλητικούς που εκλέγονταν για ένα πανεπιστημιακό έτος από τους τακτικούς καθηγητές των σχολών, στις οποίες δεν ανήκαν ο πρύτανης, ο Προπρύτανης και ο Αντιπρύτανης του έτους για το οποίο εκλέγονταν (άρθρο 23).

Η εκλογή των συγκλητικών γινόταν μέσα σε 5 μέρες από τη δημοσίευση του διορισμού του Αντιπρύτανη, από τη γενική συνέλευση των καθηγητών (άρθρο 28, 29, 30).

Η εκλογή των κοσμητόρων γινόταν επίσης μέσα σε 5 μέρες από το διορισμό του αντιπρύτανη από το σύλλογο των καθηγητών κάθε σχολής (άρθρο 45, 46).

Η σύγκλητος είχε τη γενική εποπτεία της λειτουργίας του Πανεπιστημίου, των σχολών και των παραρτημάτων, της τήρησης των νόμων, εξέφραζε γνώμες, έκανε προτάσεις και έπαιρνε αποφάσεις σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 32).

Η σύνθεση της γενικής συνέλευσης των καθηγητών του Πανεπιστημίου δεν ήταν ενιαία για όλα τα θέματα, αλλά εξαρτιόταν από τη μορφή του συζητούμενου θέματος.

Σύμφωνα με την αρχή αυτή στην εκλογή των πανεπιστημιακών αρχών συμμετείχαν μόνο οι τακτικοί καθηγητές. Στη συζήτηση για επιστημονικά και εκπαιδευτικά ζητήματα που ενδιέφεραν το Πανεπιστήμιο, συμμετείχαν οι επίτιμοι, οι ομότιμοι, οι τακτικοί, οι έκτακτοι, αυτοτελείς, οι έκτακτοι εντεταλμένοι και οι έκτακτοι καθηγητές χωρίς ψήφο. Στα υπόλοιπα θέματα συμμετείχαν οι επίτιμοι, οι ομότιμοι, οι τακτικοί και οι έκτακτοι καθηγητές αυτοτελών εδρών⁽⁵⁾.

Τα πρώτα διοικητικά όργανα του Ε.Μ.Π., όπως καθορίσθηκαν με τις διατάξεις του από 26 Αυγούστου 1863 θεσπίσματος και του ν.ΑΦΜΑ/1887, που το αναγνώρισαν ως ανώτερο εκπαιδευτήριο με αποστολή τη θεωρητική και επιστημονική μόρφωση, ήσαν ο Διευθυντής, το συμβούλιο διδασκόντων και ο υποδιευθυντής.

Ο Διευθυντής διοριζόταν από τον υπουργό κατά την απόλυτη κρίση του και στην ιεραρχική του διαβάθμιση αντιστοιχούσε στο βαθμό του Γενικού Γραμματέα Υπουργείου. Ο Διευθυντής ασκούσε κυρίως διοικητικά καθήκοντα, που απέβλεπαν στην ομαλή λειτουργία της σχολής και ήταν υπόλογος για την εκπλήρωσή τους στο υπουργείο Εσωτερικών.

Ο υποδιευθυντής είχε εκπαιδευτικές κυρίως αρμοδιότητες, αφού επέβλεπε την εκπαιδευτική λειτουργία της σχολής.

Το ίδρυμα τούτο μαλλονότι με το ν.388/1914 εντάχθηκε στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης ως ισότιμο με το Πανεπιστήμιο Αθηνών, εν τούτοις δεν άλλαξε διοικητική μορφή αλλά και πάλι η διοίκηση ασκόταν από το Διευθυντή, που διοριζόταν όμως από το υπουργικό συμβούλιο και προερχόταν από τους καθηγητές του ιδρύματος ή φυσικομαθηματικής σχολής του Πανεπιστημίου ή άλλου αναγνωρισμένου ισότιμου ιδρύματος.

Με τις διατάξεις του νομοθετήματος αυτού συστάθηκε ένα νέο συλλογικό όργανο, το "Σπουδαστικό συμβούλιο", που το αποτελούσαν ο διευθυντής, ο υποδιευθυντής και 2 άλλοι καθηγητές, που εκλέγονταν από το σύλλογο των καθηγητών.

Λίγο αργότερα, με το ν.980/1917 το ίδρυμα αναδιαρθρώθηκε, τόσο από άποψη σχολών, όσο και από άποψη προγραμμάτων διδασκαλίας, αναπτύσσοντας έτσι μια ευρύτερη εκπαιδευτική λειτουργία, ενώ ταυτόχρονα έγινε ανακατάταξη των διοικητικών του οργάνων, με βάση εκείνα που ίσχυαν σε Πανεπιστήμια.

Κατ'αυτόν τον τρόπο, το σπουδαστικό συμβούλιο μετονομάσθηκε σε σύγκλητο και οι υποδιευθυντές σε

(5) Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεμελιώδεις πανεπιστημιακοί νόμοι, Θεσσαλονίκη 1967.

κοσμήτορες. Ο Διευθυντής εκλεγόταν από το σύλλογο των τακτικών καθηγητών μεταξύ εκείνων που είχαν δεκαετή διδακτική υπηρεσία και διοριζόταν με βαθμό πρυτάνεως Πανεπιστημίου για πέντε χρόνια.

Με το ν.3940/1929 τα διοικητικά όργανα του ιδρύματος προσαρμόστηκαν από άποψη ονοματοδοσίας, σύνθεσης και αρμοδιοτήτων προς τα όργανα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο διευθυντής μετονομάσθηκε σε πρύτανη και καταργήθηκε έτσι το τελευταίο κατάλοιπο της παλιάς ιεραρχικής του διαβάθμισης, που ταίριαζε περισσότερο στους βαθμούς μιας δημοσιούπαλληλικής ιεραρχίας, παρά σε ακαδημαϊκά όργανα ενός Πανεπιστημίου.

Τα πρώτα διοικητικά όργανα της ΑΣΚΤ μετά την ένταξή της στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, όπως καθιερώθηκαν με τις διατάξεις του ν.4791/1930, ήσαν ο διευθυντής και ο σύλλογος των καθηγητών. Ο διευθυντής διοριζόταν από την πολιτεία με βαθμολογική αντιστοιχία στην κλίμακα των δικαστικών λειτουργών το βαθμό του Αεροπαγίτη.

Με το ν.1780/5-18 Σεπτεμβρίου 1944, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του νδ 2201/1952, καταργήθηκε το δικαίωμα της πολιτείας να επιλέγει αυθαίρετα και κατά την απόλυτη κρίση της το διευθυντή και το δικαίωμα αυτό μεταβιβάσθηκε στη σχολή.

Ο τίτλος του διευθυντή καταργήθηκε το 1977 με το άρθρο 13 του ν.741/1977 και αντικαταστάθηκε με τον τίτλο του πρύτανη, όπως είχε πλέον καθιερωθεί και στα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Επίσης, με τις διατάξεις του νόμου αυτού ο υποδιευθυντής μετονομάσθηκε σε Αντιπρύτανη και καθορίσθηκε η σύνθεση της συγκλήτου, που αποτελούνταν από τον πρύτανη, τον Προπρύτανη, τον Αντιπρύτανη και δύο ακόμη τακτικούς καθηγητές (εφόσον ο αριθμός των καθηγητών της σχολής υπερέβαινε τους δέκα), που εκλέγονταν από τη συνέλευση των καθηγητών της σχολής, όπως και ο Αντιπρύτανης.

Τα πρώτα διοικητικά όργανα της ΑΓΣΑ, όπως καθορίσθηκαν με τις διατάξεις του ν.1844/1920 ήταν ο διευθυντής, ο υποδιευθυντής και το διδακτικό συμβούλιο.

Ως διευθυντής, διοριζόταν καθηγητής της σχολής με πρόταση του διδακτικού συμβουλίου και με θητεία πέντε χρόνων. Κατά τον ίδιο τρόπο διοριζόταν και ο υποδιευθυντής της σχολής.

Με τις διατάξεις του αν 632/1945 και του εκτελεστικού διατάγματος της 30 Νοεμβρίου 1945, τα διοικητικά όργανα της σχολής άλλαξαν ονομασία και προσαρμόσθηκαν σε εκείνα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έτσι και στη σχολή αυτή ο διευθυντής μετονομάσθηκε σε πρύτανη, ο υποδιευθυντής σε αντιπρύτανη και το διδακτικό συμβούλιο σε συνέλευση καθηγητών.

Με όμοια διοικητική σύνθεση (Διευθυντή, Υποδιευθυντή, Διδακτικό συμβούλιο) ξεκίνησε τη λειτουργία της και η ΑΣΟΕΕ, η οποία το 1935 με τις διατάξεις του αν 19 Νοεμβρίου 1935, απέκτησε ακαδημαϊκά όργανα, όμοια με εκείνα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η καθολική αναγνώριση των οργάνων της ως ακαδημαϊκών έγινε με τις διατάξεις του ΝΔ954/1942, με τις οποίες δόθηκε η δυνατότητα της αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων του Πανεπιστημίου Αθηνών στις εκλογές των ακαδημαϊκών της αρχών.

Ανάλογη οργάνωση βρίσκουμε και στα άλλα ιδρύματα, που προήλθαν από τη σφαίρα του ιδιωτικού δικαίου και σταδιακά μετεξελιχθήκαν τόσο ως προς τη δομή, όσο και ως προς το σκοπό τους. Ωστόσο και τα ιδρύματα αυτά εντάχθηκαν στη σφαίρα του δημοσίου δικαίου, ως αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ισότιμα με το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που είναι τα μόνα ιδρύματα που κατά τα πρώτα στάδια λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης ιδρύθηκαν άμεσα από την πολιτεία, ακολουθώντας ονοματοδοσία των ακαδημαϊκών τους οργάνων, αντίστοιχη εκείνης των αλλοδαπών Πανεπιστημίων.

Η εξελικτική προσπάθεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για ενιαία εμφάνιση στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης ολοκληρώθηκε το 1966 με την τελευταία ένταξη και αναγνώριση των ανωτάτων βιομηχανικών σχολών, τυπικά και ουσιαστικά ως ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης με βάση τις διατάξεις του νδ 4578/1966.

Τα ιδρύματα αυτά με βάση τις διατάξεις του παραπάνω νομοθετήματος, διαρθρώθηκαν με την ίδια οργανωτική και διοικητική δομή, όπως και τα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, με ακαδημαϊκά όργανα τον πρύτανη, τον αντιπρύτανη και τη σύγκλητο κ.λπ.

Υστερα από τη μεταβολή αυτή έπαυσε η λειτουργία ιδιωτικών ανωτάτων σχολών στην Ελλάδα και απαγορεύθηκε η λειτουργία τέτοιων ιδρυμάτων στο μέλλον με τις διατάξεις του συντάγματος του 1968.

Τα ακαδημαϊκά όργανα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, μετά την ενιαία εμφάνισή τους, διαμορφώθηκαν με βάση τις διατάξεις του ν.5343/1932 του Πανεπιστημίου Αθηνών, που προαναφέρθηκαν και ίσχυσαν στη διοικητική τους δράση μέχρι το 1982 που καταργήθηκαν με τις διατάξεις του ν.1268/1982.

Τα ακαδημαϊκά αυτά όργανα διακρίθηκαν και διαβαθμίστηκαν από άποψη λειτουργικών σχέσεων και κατανομής εξουσίας στις ακόλουθες κατηγορίες.

Σε επίπεδο κατώτερης ακαδημαϊκής μονάδας (έδρας) ήταν ο κάτοχος αυτής, τακτικός καθηγητής.

Σε επίπεδο σχολής ήταν η γενική συνέλευση της σχολής και ο προϊστάμενος αυτής, ο κοσμήτορας, εφόσον το ίδρυμα περιλάμβανε περισσότερες από μία σχολές.

Σε επίπεδο Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος ήταν η γενική συνέλευση του ιδρύματος, η σύγκλητος, και ο πρύτανης.

Από την παράθεση αυτή προκύπτει ότι η διοικητική και η εκπαιδευτική δράση στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ασκόταν από τρία μονομελή (καθηγητή-κοσμήτορα-πρύτανη) και τρία συλλογικά (γενική συνέλευση σχολής - γενική συνέλευση Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος - σύγκλητο) όργανα...

Ο καθηγητής, όπως υποστηρίχθηκε και στο τρίτο κεφάλαιο, βρισκόταν σε προνομιακή θέση, καθότι ήταν ο βασικός φορέας εξουσίας της έδρας, με πλήρη διοικητική, οργανωτική και εκπαιδευτική αυτονομία.

Το όργανο αυτό ήταν αποφασιστικό, με την έννοια ότι ασκούσε αποφασιστικές αρμοδιότητες για μια σειρά θεμάτων (κατανομή διδακτικού έργου κ.ά.) που αφορούσαν τη λειτουργία της μονάδας-έδρας. Για άλλα θέματα ήταν και γνωμοδοτικό προς τη σχολή. Και στη περίπτωση όμως αυτή επηρέαζε τη σχολή, αφού συμμετείχε σ'αυτή και τυχόν άρνησή της με δεδομένη τη συγκρότησή της από τακτικούς καθηγητές που κι αυτοί ήταν φορείς εξουσίας των δικών τους εδρών, θα σήμαινε και τη δική του άρνηση οσάκις συζητιόντουσαν επιμέρους δικά τους θέματα.

Τα δύο άλλα μονομελή όργανα, ο κοσμήτορας και ιδιαίτερα ο πρύτανης, είχαν αυξημένες γενικές αρμοδιότητες (άρθρο 21, 47 ν.5343/1932), σε αντίθεση με τα συλλογικά που είχαν ειδικές αρμοδιότητες, ασκούσαν δε αποφασιστική εποπτεία στη λειτουργία της σχολής ή του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος αντίστοιχα και εκτελούσαν τις αποφάσεις των συλλογικών οργάνων των καθηγητών. Τα συλλογικά όργανα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ήταν βουλευόμενα όργανα των ιδρυμάτων με αποφασιστικές αρμοδιότητες, τόσο σε επίπεδο σχολής, όσο και Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Τα ακαδημαϊκά όργανα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως προαναφέρθηκαν, στη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης και των πανεπιστημιακών πραγμάτων, δεν ανταποκρίθηκαν στη λειτουργικότητα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και ο τρόπος της λειτουργίας τους ήταν ανασταλτικός⁽⁶⁾ για κάθε εκπαιδευτική και ερευνητική πρωτοβουλία ή προσπάθεια για εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό της διοικητικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι η διάρθρωση της διοικητικής εξουσίας των οργάνων και η άσκηση των αρμοδιοτήτων τους ήταν τέτοια, που δεν επέτρεπε την αποκέντρωση στην κατανομή των αρμοδιοτήτων και τη λήψη των αποφάσεων.

Αντίθετα ακολουθήθηκε η αντίληψη που ίσχυε στην κατανομή των αρμοδιοτήτων και στις άλλες δημόσιες υπηρεσίες

(6) ΕΚΚΕ, Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 47.

και χρησιμοποιούταν σαν κατευθυντήρια αρχή η "ιδιάζουσα υφή της αρμοδιότητας" (βαρύτητα, σπουδαιότητα) (7). Δηλαδή, όσο διευρυνόταν ο κύκλος των συνεπειών ορισμένων αρμοδιοτήτων, τόσο η άσκηση των αρμοδιοτήτων γινόταν από τα ανώτερα όργανα.

Η διοικητική λειτουργικότητα ήταν δυσκίνητη, αφού ο χρόνος που απαιτούσε μια διαδικασία για να ολοκληρωθεί σαν διοικητική πράξη διακυμαινόταν ανάλογα με τις παρεμβαλλόμενες φάσεις και συνεπώς δεν ανταποκρίνονταν στην κατευθυντήρια αρχή της εκτίμησης της "δουλείας" του χρόνου, σε συνάρτηση με το αντίστοιχο για την άσκηση της αρμοδιότητας όργανο (8).

Η συγκρότηση των συλλογικών ακαδημαϊκών οργάνων ήταν τέτοια, που δεν ανταποκρινόταν στην αρχή της αντιπροσωπευτικότητας και της συμμετοχής όλων των πανεπιστημιακών φορέων στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ούτε εγγυόταν την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας τους και την εγκυρότητα των αποφάσεων (9).

Τα διοικητικά όργανα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως αυτά διαμορφώθηκαν κατά τη διαχρονική τους εξέλιξη και ίσχυσαν για το μεγαλύτερο διάστημα (50 χρόνια) της λειτουργίας των ιδρυμάτων, καταργήθηκαν με το ν.1268/1982 και η διοικητική τους δομή μεταβλήθηκε ριζικά.

Ο νόμος αυτός μεταρρύθμισε τη δομή και τη λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και καθιέρωσε νέες μορφές συγκροτήσεως των οργάνων διοίκησης των ιδρυμάτων τούτων. Η συγκρότηση των διοικητικών αυτών οργάνων στηρίζεται στην αρχή (10) της συμμετοχής περισσότερων κατηγοριών προσώπων, με ποσοστά και διαδικασίες που προσδιορίζονται ειδικά από το νόμο και αντιστοιχούν κατά την αντίληψη του νομοθέτη στην αποδοτικότερη λειτουργία τους (άρθρο 11 επόμεν.).

Θεσμοθετήθηκαν έτσι οι συμμετοχικές διαδικασίες με συναίνεση και συνευθύνη όλων των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας. Δηλαδή η λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων διαρθρώνεται με ένα σύγχρονο τρόπο, έτσι ώστε να θεμελιώνεται ένα σύγχρονο μαζικό Πανεπιστήμιο, το "Πανεπιστήμιο των ομάδων".

Ικανοποιείται σε επίπεδο κοινού νομοθέτη η συνταγματική επιταγή (16, παρ. 5) για πλήρη αυτοδιοίκηση, δηλαδή η διοίκηση απ'όλους τους φορείς του πανεπιστημίου, καθότι η προγενέστερη διοίκησή του αποτελούσε μια ανεπαρκή ανταπόκριση στην επιταγή αυτή, αφού διοικόταν μόνο από τους

(7) Δελτίο ΓΔΔΔ (Απρίλης-Ιούνης) 1977, τεύχος 6°. σ. 24.

(8) Δελτίο ΓΔΔΔ (Απρίλης-Ιούνης) 1977, τεύχος 6°, σ. 23.

(9) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 152.

(10) Πρ.επ. ΣΤΕ 560/1984.

τακτικούς καθηγητές, και δεν ανταποκρινόταν στις σύγχρονες απαιτήσεις, όπως αυτές είχαν ήδη διαμορφωθεί στα ξένα Πανεπιστήμια.

Τα Πανεπιστημιακά (διοικητικά) όργανα που θεσμοθετήθηκαν με τις διατάξεις του νόμου αυτού διακρίνονται κατά οργανική μονάδα στις ακόλουθες κατηγορίες.

Όργανα του τμήματος, όπως αυτά αναφέρονται στο άρθρο 8 του νόμου, είναι η ΓΣ, το ΔΣ και ο πρόεδρος του τμήματος.

Όργανα του τομέα, όπως αναφέρονται στο άρθρο 9, είναι η ΓΣ και ο Διευθυντής του τομέα.

Όργανα της σχολής, όπως αναφέρονται στο άρθρο 10, είναι η ΓΣ, η Κοσμητεία και ο Κοσμήτορας.

Όργανα του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, όπως αναφέρονται στο άρθρο 11 είναι η σύγκλητος, το πρυτανικό συμβούλιο, και ο πρύτανης.

Στη συγκρότηση των συλλογικών τούτων οργάνων μετέχουν όλες οι κατηγορίες των πανεπιστημιακών μελών, που θεωρούνται ότι αποτελούν τους βασικούς φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας, εκτός από το διοικητικό προσωπικό. Τούτο συμμετέχει με εισηγητικό ρόλο μόνο στο πρυτανικό συμβούλιο, ενώ η συμμετοχή του στα εκλεκτορικά σώματα για την εκλογή πρυτανικών αρχών κηρύχθηκε ανίσχυρη ως αντισυνταγματική⁽¹¹⁾, για δε τη σύγκλητο περιορίσθηκε μόνο στα αμιγούς διοικητικής φύσεως θέματα⁽¹²⁾.

Τούτο γιατί το προσωπικό αυτό ασκεί μόνο διοικητικά καθήκοντα άσχετα⁽¹³⁾ με το πανεπιστημιακό έργο παραγωγής και μετάδοσης της επιστήμης και έρευνας.

Έτσι, η συγκρότηση των συλλογικών οργάνων γίνεται από τις ομάδες του ΔΕΠ, φοιτητών, ΕΜΥ, ΕΕΠ και του ΕΑΤΠ, με διαφορετικό ποσοστό ή αριθμό συμμετοχής, κάθε ομάδας και για κάθε όργανο.

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές η ομάδα των φοιτητών συμμετέχει με το μεγαλύτερο ποσοστό (50% των μελών ΔΕΠ) στη συγκρότηση της ΓΣ του τμήματος, που αποτελεί το κυρίαρχο όργανο της βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, σε αντίθεση με τις άλλες ομάδες. Το ποσοστό συμμετοχής των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων στο όργανο αυτό καθορίζεται με βάση το συνολικό αριθμό των μελών ΔΕΠ, όπως αυτός διαμορφώνεται κατά τις διακρίσεις του άρθρου 8 παρ. 2, εδ. β, γ, δ του νόμου.

Έτσι, οι φοιτητές έχουν δικαίωμα σε επίπεδο τμήματος να εκλέγουν τη διοίκηση των τμημάτων με συμμετοχή 50% του

(11) ΣΤΕ 2808/1984, 2805/1984, 2810/1984.

(12) ΣΤΕ 693/1986, 1178/1986.

(13) ΣΤΕ 2808/1984, 2805/1984, 2810/1984.

αριθμού των μελών ΔΕΠ και να συμμετέχουν στο ΔΣ με 2 εκπροσώπους.

Συμμετέχουν επίσης στον τομέα με 5 εκπροσώπους, εφόσον ο αριθμός αυτός δεν υπερβαίνει το 30% των μελών ΔΕΠ.

Συμμετέχουν στη ΓΣ της σχολής μέσα από τους εκπροσώπους των τμημάτων.

Συμμετέχουν στην κοσμητεία με ένα εκπρόσωπο κατά τμήμα.

Τέλος συμμετέχουν στη σύγκλητο με έναν εκπρόσωπο από κάθε τμήμα και στο πρυτανικό συμβούλιο με έναν εκπρόσωπο.

Ως προς τη συμμετοχή των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, είναι γεγονός ότι μεταξύ των ομάδων υπάρχουν διαφορές λειτουργικής⁽¹⁴⁾ αρμοδιότητας και αποστολής, που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη ρύθμιση της εκπροσώπησης. Ωστόσο οι ομάδες αυτές δεν μπορούν εκ των προτέρων να διεκδικήσουν⁽¹⁵⁾, καθεμιά για λογαριασμό της και για κάθε θέμα, αυξημένο ποσοστό ψήφων, καθότι η εκπροσώπηση αυτή εξαρτάται από τη φύση του ρυθμιζόμενου θέματος.

Πάντως η ισότιμη συμμετοχή των εκπροσώπων κάθε ομάδας στα συλλογικά όργανα αποτελεί, τη λειτουργική προϋπόθεση⁽¹⁶⁾ του σύγχρονου σχήματος του Πανεπιστημίου των ομάδων, που στηρίζεται στη συνταγματική επιταγή του άρθρου 16 παρ. 5.

Η συνταγματική αυτή επιταγή ως προς την εκπροσώπηση των φοιτητών, που μετέχουν ενεργά στα όργανα διοίκησης των ιδρυμάτων και για το λόγο αυτό μπορούν να αμφισβητήσουν⁽¹⁷⁾ την νομιμότητα της εκλογής τους, απαιτεί την αντιπροσωπευτικότερη και ενεργότερη συμμετοχή του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού των φοιτητών.

Ωστόσο και ο τρόπος εκπροσώπησης τους, που καθορίζεται από τη διάταξη του άρθρου 19 παρ. 1 του ν.1566/1985, που τροποποίησε την ανίσχυρη διάταξη του εδ. β, της παρ. 3, του άρθρου 2 του ν.1268/1982 δημιουργεί επιφυλάξεις⁽¹⁸⁾ για το αν ικανοποιούνται (ίδε κεφάλαιο 2) και με τη διάταξη αυτή οι προϋποθέσεις της συνταγματικής επιταγής.

Ουσιαστική συμμετοχή των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων και ιδιαίτερα των φοιτητών βρίσκουμε και στα Γερμανικά Πανεπιστήμια, που στηρίζονται στο οργανωτικό σύστημα του "ομαδικού πανεπιστημίου", το οποίο συμβιβάζεται με την αξιολογική αντίληψη του άρθρου 5 παρ. 3 του

(14) ΣΤΕ 2808/1984, 2805/1984, 2810/1984.

(15) ΣΤΕ 3909/1985, 3173/1983.

(16) ΣΤΕ 63/1988, 1731/1986, 3376/1987.

(17) ΣΤΕ 349/1986.

(18) ΣΤΕ 1012/1988, προδ.1145/1989 contra μειοψ.

Γερμανικού συντάγματος που συμπίπτει με το άρθρο 16 παρ. 1 του ελληνικού συντάγματος.

Στη σύνθεση της μεγάλης συγκλήτου του πανεπιστημίου Ruprecht-kast της Χαϊδελβέργης, όπως καθορίζεται στην παρ. 17 του από 31 Μαρτίου 1969 βασικού νόμου, μετέχουν από την ομάδα των τακτικών και εκτάκτων καθηγητών 32, από την ομάδα των υφηγητών τουλάχιστο 10, από την ομάδα των διευθυνόντων και επιστημονικών συνεργατών τουλάχιστο 10, από την ομάδα των επιστημονικών υπαλλήλων τουλάχιστο 10 και από την ομάδα των φοιτητών 32.

Στη σύγκλητο, όπως καθορίζεται στην παρ. 27, μετέχουν κατά τις εκλογές, εκτός από τον πρύτανη, αρχαιότερο αντιπρύτανη και τους κοσμήτορες και άλλα 12 μέλη που λαμβάνονται ανά τρία από τις ομάδες τακτικών και εκτάκτων καθηγητών, υφηγητών, των διοικητικών και επιστημονικών συνεργατών και των φοιτητών.

Ως μέλη του οικονομικού συμβουλίου του πανεπιστημίου του Ruhr, όπως προκύπτει από το άρθρο 36 του από 1-10-1969, βασικού του νόμου, μετέχουν 4 εκπρόσωποι των καθηγητών, 2 εκπρόσωποι των βοηθών, 2 εκπρόσωποι των φοιτητών και 2 εκπρόσωποι της αντιπροσωπείας του προσωπικού.

Στο συμβούλιο για την έρευνα μετέχουν 4 εκπρόσωποι των καθηγητών, 2 εκπρόσωποι των βοηθών και 2 εκπρόσωποι των φοιτητών.

Στο συμβούλιο για τη διδασκαλία μετέχουν 2 εκπρόσωποι των καθηγητών, 2 εκπρόσωποι των βοηθών και 4 εκπρόσωποι των φοιτητών.

Στη σύνθεση της συνέλευσης του τμήματος, το οποίο αποτελεί τη βασική μονάδα της αυτοδιοίκησης (άρθρο 37), μετέχουν, όπως καθορίζεται στο άρθρο 40, οι καθηγητές του τμήματος και ίσος αριθμός αντιπροσώπων των βοηθών και φοιτητών, καθώς και μέχρι τρεις αντιπρόσωποι του μη επιστημονικού προσωπικού.

Στη σύνθεση της ακαδημαϊκής συγκλήτου, του πανεπιστημίου του Αμβούργου, όπως καθορίζεται στο άρθρο 29 του από 25-4-1969 νόμου, μετέχουν ο πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος, 7 καθηγητές, 4 υφηγητές, 4 επιμελητές, 4 φοιτητές και 2 εκπρόσωποι των υπαλλήλων και εργατών με συμβουλευτική ψήφο.

Η αξιολογική αντίληψη των διατάξεων (5 παρ. 3) του γερμανικού συντάγματος, όπως αυτές ερμηνεύθηκαν⁽¹⁹⁾, οριοθετεί τη δράση του κοινού νομοθέτη, έτσι ώστε κατά την κατανομή των ψήφων μεταξύ των πανεπιστημιακών ομάδων στα αποφασιστικά όργανα του "ομαδικού πανεπιστημίου" να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαίτερη θέση των πανεπιστημιακών δασκάλων.

(19) Απόφαση 25-5-1973 Γερμανικού Συνταγματικού δικαστηρίου.

Τούτο, γιατί η διάρθρωση των αποφασιστικών οργάνων κατά το ομαδικό σύστημα προϋποθέτει διάφορους κινδύνους, που απορρέουν από την ένταση των αντίθετων συμφερόντων και την ενδεχόμενη παρεμβολή πολιτικής φύσεως κριτηρίων, σε βάρος της έρευνας και της διδασκαλίας.

Έτσι, το συνταγματικό δικαστήριο δέχθηκε, ότι στις αποφάσεις που συνδέονται άμεσα με τη διδασκαλία, η κατηγορία των πανεπιστημιακών δασκάλων θα πρέπει να έχει αποφασιστική επιρροή, που εξασφαλίζεται, όταν η κατηγορία αυτή διαθέτει περισσότερους από τους μισούς ψήφους, δικαιολογείται δε λόγω της ιδιαίτερης θέσης τους στην πανεπιστημιακή κοινότητα.

Αποφασιστικής σημασίας επιρροή επιφυλάσσεται στην κατηγορία αυτή των πανεπιστημιακών δασκάλων και στα θέματα που συνδέονται άμεσα με την επιστημονική έρευνα. Τούτο αφενός γιατί οι αποφάσεις για την επιστημονική έρευνα προϋποθέτουν ενδελεχή εξέταση αυτής και αφετέρου λόγω του επείγοντος πολλές φορές του ερευνητικού προγράμματος, ενόψει των γενικών κοινωνικών αναγκών.

Αποφασιστική επιρροή επιφυλάσσεται εξάλλου και στα θέματα που συνδέονται με την εκλογή των μελών αυτών, λόγω της προεξάρχουσας σημασίας της εκλογικής διαδικασίας για τη συγκρότηση του Πανεπιστημίου. Τούτο γιατί η διαδικασία αυτή προσδιορίζει τους αληθείς φορείς της ελεύθερης έρευνας και διδασκαλίας μέσα στο πανεπιστήμιο, και για τούτο λόγο αυτό συνδέονται με την εγγύηση της ελεύθερης επιστήμης. Ξένες επιρροές κατά την εκλογική διαδικασία των φορέων αυτών του ατομικού δικαιώματος μπορεί να συνεπάγονται έμμεσους κινδύνους για την ελεύθερη άσκηση της επιστημονικής διδασκαλίας και της έρευνας.

Η νομική λύση που δόθηκε με την απόφαση αυτή του γερμανικού δικαστηρίου, στα θέματα συμμετοχής των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων στη διοίκηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, αναγνώρισε τη δυνατότητα στον κοινό νομοθέτη να δημιουργήσει άλλους τύπους πανεπιστημιακής αυτοδιοίκησης.

Επίσης οριοθέτησε και περιόρισε τη διαπλαστική του εξουσία στις υποθέσεις εκείνες (έρευνα-διδασκαλία) που θεωρούνται επιστημονικά σημαντικές.

Με την απόφαση αυτή αναγνωρίζεται το δικαίωμα όλων των πανεπιστημιακών ομάδων να συμμετέχουν στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα. Το δικαίωμα της συμμετοχής περιορίζεται στα θέματα της έρευνας, διδασκαλίας και εκλογής καθηγητών, όπου στα θέματα αυτά αναγνωρίζεται ιδιαίτερη αξίωση της ομάδας των πανεπιστημιακών δασκάλων και ικανοποιείται με τη διατήρηση της πλειοψηφίας από την ομάδα αυτή, ενώ αποκλείεται από τα σημαντικά αυτά επιστημονικά θέματα η συμμετοχή της κατηγορίας του μη επιστημονικού υπαλληλικού προσωπικού.

Εξετάζοντας τη νομική λύση που δόθηκε από το γερμανικό συνταγματικό δικαστήριο, όπως προαναφέρθηκε για τη συμμετοχή

των πανεπιστημιακών μελών στη διοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, σε αντιδιαστολή με τις νομοθετικές ρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν με το ν.1268/1982 και καθιέρωσαν το "Πανεπιστήμιο των ομάδων" στην Ελλάδα και με τις νομικές λύσεις που δόθηκαν από το Στ.Ε., βρίσκουμε ότι στη γενικότερη διοικητική διάρθρωση προσιδιάζουν σ'αυτή και κατευθύνονται στην ίδια αξιολογική αντίληψη⁽²⁰⁾, που η ομοιότητα των σχετικών με την παιδεία διατάξεων του Γερμανικού και του Ελληνικού συντάγματος φαίνεται ότι ενθαρρύνει, αν και παρουσιάζονται αποκλίσεις σε μερικά ειδικότερα θέματα.

Οι μη επιστημονικοί υπάλληλοι (διοικητικοί) συμμετέχουν στα συλλογικά όργανα διοίκησης των Γερμανικών Πανεπιστημίων σε όλα τα θέματα, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην έρευνα, διδασκαλία και εκλογή καθηγητών.

Στα ελληνικά πανεπιστήμια καίτοι θεσμοθετήθηκε η συμμετοχή τους στη σύγκλητο, όμως η συμμετοχή αυτή περιορίστηκε από τη νομική λύση που δόθηκε από το ΣΤΕ, ερμηνεύοντας τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, μόνο στα αμιγούς διοικητικής φύσεως θέματα⁽²¹⁾.

Η αιτιολογία του ΣΤΕ για τον πλήρη αποκλεισμό των διοικητικών υπαλλήλων από το εκλεκτορικό σώμα (εκλογή πρύτανη) δημιουργεί ερωτηματικά, δεδομένου ότι η συμμετοχή αποτελεί αξιολογική αντίληψη της αρχής της πλήρους αυτοδιοίκησης (πανεπιστήμιο των ομάδων), θεσπίστηκε με μικρό ποσοστό, αφορά ανάδειξη διοικητικού οργάνου, στηρίζεται στο σωματειακό⁽²²⁾ (όχι μόνο τον ιδρυματικό) χαρακτήρα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δικαιολογείται από το γεγονός ότι η ομάδα αυτή δε διαφοροποιείται ουσιαστικά στην άσκηση των καθηκόντων τους από εκείνη του ΕΔΤΠ, που συμμετέχει στο σώμα αυτό.

Στην εκλογική διαδικασία των καθηγητών η συμμετοχή των άλλων πανεπιστημιακών ομάδων στα Γερμανικά πανεπιστήμια περιορίζεται, αφού η αποφασιστική επιρροή ανήκει στην ομάδα των καθηγητών. Στα Ελληνικά Πανεπιστήμια οι φοιτητές συμμετέχουν στη ΓΣ και το σώμα των εκλεκτόρων με δικαίωμα να αξιολογούν τη διδακτική ικανότητα των καθηγητών, χωρίς όμως δικαίωμα ψήφου για την εκλογή.

Στα θέματα που συνδέονται άμεσα με τη διδασκαλία, η διαπλαστική εξουσία του νομοθέτη, κατά την αξιολογική αντίληψη των διατάξεων του άρθρου 5 παρ. 3, του Γερμανικού συντάγματος, όπως αυτές ερμηνεύθηκαν με την προαναφερόμενη απόφαση, πρέπει να κατευθύνεται στη θεσμοθέτηση της πλειοψηφίας υπέρ της ομάδας των καθηγητών, γεγονός που και στην Ελλάδα επικράτησε η ίδια αξιολογική αντίληψη και η

(20) 3173/1983.

(21) 1178/1986.

(22) Α. Αλαμανή, "Η συμμετοχή των διοικητικών υπαλλήλων στο εκλεκτορικό σώμα για την εκλογή πρυτάνεων ΑΕΙ", Ε.Δ.Δ. Ιαν.-Μάρτιος 1989, Τομ. 1, σ. 32-41.

ρυθμιστική αρμοδιότητα του νομοθέτη κατευθύνθηκε στη θεμοθέτηση της πλειοψηφίας υπέρ της ομάδας των καθηγητών στη ΓΣ του τμήματος (άρθρο 8, παρ. 2) που είναι το αρμόδιο (άρθρο 24) για τα θέματα αυτά όργανο.

Αποφασιστική επιρροή των λοιπών πανεπιστημιακών ομάδων, εκτός της ομάδας των καθηγητών, καθιερώνεται με τις διατάξεις του νόμου και ιδιαίτερα στην ομάδα των φοιτητών, στην εκλογή των διοικητικών οργάνων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (πρυτάνεις, κοσμήτορες, πρόεδροι).

Η μεγάλη συμμετοχή των φοιτητών στα εκλεκτορικά αυτά σώματα (ίση με τωνμελών ΔΕΠ) είναι αποτέλεσμα της ανάγκης να έχουν μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα⁽²³⁾ και συναίνεση τα όργανα αυτά μέσα στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Εξάλλου τα όργανα αυτά ασκούν στις διαβαθμισμένες οργανωτικές μονάδες των ιδρυμάτων διοίκηση και στη διοίκηση αυτή, κατά τη συνταγματική επιταγή, συμμετέχουν όλοι οι πανεπιστημιακοί φορείς.

Συνεπώς καμμία πανεπιστημιακή ομάδα δεν μπορεί να διεκδικήσει έναντι της άλλης θέση υπεροχής με αυξημένο αριθμό ψήφων κατά την εκλογή των οργάνων αυτών.

Ωστόσο, και στη ΓΣ του τμήματος, που αποτελεί το κυρίαρχο όργανο της βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, η συμμετοχή των λοιπών πανεπιστημιακών ομάδων και ιδιαίτερα των φοιτητών είναι σημαντική. Υποστηρίχθηκε όμως η άποψη⁽²⁴⁾, ότι, μολονότι η συμμετοχή των φοιτητών στη ΓΣ του τμήματος και της σχολής είναι ουσιαστική, εντούτοις υπάρχει κίνδυνος να συνθλιβεί, επειδή τέτοια συμμετοχή δεν καθιερώνεται ανάλογα και στα άλλα πανεπιστημιακά όργανα ανώτερα ή κατώτερα, όπου διαμορφώνονται και υλοποιούνται αποφάσεις βασικής σημασίας.

Δηλαδή η ουσιαστική συμμετοχή καθιερώνεται σε όργανα δυσκίνητα, που καλύπτουν ένα σύνολο ανομοιογενών διαφορετικών επιστημονικών κατευθύνσεων και ως εκ τούτου οι αποφάσεις των οργάνων αυτών είναι γενικές.

Δεν καθιερώνεται στα ανώτερα όργανα, όπου λαμβάνονται βασικής σημασίας αποφάσεις, καθώς και στη κατώτερη μονάδα του τομέα που εξειδικεύει τις αποφάσεις αυτές στην καθημερινή ζωή του πανεπιστημίου.

Εξάλλου δεν καθιερώνεται ανάλογα, όπως στη ΓΣ, και στο ΔΣ του τμήματος.

Η συμμετοχή όμως των φοιτητών στη ΓΣ του τομέα με 5 εκπροσώπους ως ανώτερο όριο και με 2 ως κατώτερο, όπως τελικά διαμορφώθηκε με το εδ. γ της παρ. 1 του άρθρου 79 του ν.1566/1985, είναι σημαντική καθότι οι εκπρόσωποι της ομάδας αυτής μαζί με τον ένα εκπρόσωπο της ομάδας των ΕΜΥ, μπορεί

(23) Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του ν.1268/1982, σ. 5108.

(24) Πρακτικά Βουλής ν.1268/1982, σ. 4780.

να σχηματίσουν την πλειοψηφία της ΓΣ και τη διαμόρφωση των αποφάσεων στη περίπτωση που ο τομέας συγκροτείται με 5 μέλη ΔΕΠ.

Αλλωστε ο τομέας καλύπτει αρμοδιότητες εξειδικευμένες που αναφέρονται στο συντονισμό της διδασκαλίας και της έρευνας και μπορούν να δικαιολογήσουν την αποφασιστική επιρροή της ομάδας των καθηγητών αν και το επί μέρους αυτό γνωστικό αντικείμενο του τομέα περιλαμβάνεται στο ενιαίο που διδάσκεται συνολικά στο τμήμα και που η συμμετοχή στη μονάδα αυτή των φοιτητών είναι ουσιαστική.

Εξάλλου η συμμετοχή των λοιπών πανεπιστημιακών ομάδων στο ΔΣ του τμήματος, όπως τελικά διαμορφώθηκε και με τις διατάξεις του εδ. γ της παρ. 1 του άρθρου 79 του ν.1566/1985, είναι σημαντική αφού από την ομάδα των φοιτητών συμμετέχουν 2 εκπρόσωποι και 1 από την ομάδα των ΕΜΥ. Και τούτο γιατί, στο ΔΣ ενός τμήματος, που αποτελείται από 5 κατ'ανώτερο όριο τομείς, συμμετέχουν 6 μέλη ΔΕΠ (ο πρόεδρος και 5 διευθυντές τομέων) και 3 εκπρόσωποι των λοιπών ομάδων που αντιστοιχούν στο 50% των καθηγητικών μελών και που μπορεί να φθάσει ως το 75%, αν η συγκρότηση του τμήματος γίνεται από 3 κατ'ελάχιστο όριο τομείς.

Μεγαλύτερη συμμετοχή δε δικαιολογείται και από τη φύση των αρμοδιοτήτων του οργάνου αυτού που αναφέρονται σε διαχειριστικά κυρίως ζητήματα. Το όργανο αυτό έχει καθορισμένες από το νόμο ειδικές αρμοδιότητες, σε αντίθεση με τη γενική συνέλευση που καλύπτει γενικές αρμοδιότητες, και θα πρέπει από άποψη λειτουργικότητας των διαδικασιών να λειτουργεί ως ευέλικτο όργανο με τη μικρότερη συμμετοχή των πανεπιστημιακών φορέων, ώστε να αποφεύγεται η εμπλοκή των γραφειοκρατικών διαδικασιών⁽²⁵⁾.

Ουσιαστική συμμετοχή των λοιπών ομάδων και ιδιαίτερα των φοιτητών καθιερώνεται στην κοσμητεία της σχολής και στη σύγκλητο του πανεπιστημίου, καθόσον η συμμετοχή αυτή αντιστοιχεί περίπου στον αριθμό των καθηγητικών μελών που συμμετέχουν στα όργανα αυτά.

Η συμμετοχή εκπροσώπων των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων στη συγκρότηση της συγκλήτου ή των άλλων πανεπιστημιακών οργάνων, όπου προβλέπεται εκπροσώπηση, προϋποθέτει την ύπαρξη αντίστοιχης ομάδας στο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα, ή στην επί μέρους οργανωτική μονάδα.

Ο όρος "εκπρόσωπος" που καθιερώνεται με το νόμο αντί του όρου "μέλος" με την αντίστοιχη ιδιότητα, έχει ως σκοπό να μεταφέρονται στο όργανο αυτό οι απόψεις όλων των ομάδων που συγκροτούν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και όχι οι γνώμες μεμονωμένων μελών.

Οι εκπρόσωποι των πανεπιστημιακών ομάδων, που συμμετέχουν στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα με θητεία,

(25) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5108.

δεν μπορούν να αντικατασταθούν πριν από τη λήξη της θητείας, εκτός βέβαια αν πρόκειται για σοβαρή νόμιμη αιτία, που πρέπει όμως να είναι ειδικά αιτιολογημένη, γιατί διαφορετικά είναι παράνομη και συνιστά κακή συγκρότηση του οργάνου⁽²⁶⁾.

Ο πρύτανης, με βάση το άρθρο 11 παρ. 3 του ν.1268/1982, εκπροσωπεί ατομικώς το νομικό πρόσωπο του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος και με την ιδιότητά του αυτή ασκεί διοικητικά καθήκοντα⁽²⁷⁾. Ως πρόεδρος όμως της συγκλήτου και του πρυτανικού συμβουλίου μετέχει στην άσκηση αρμοδιοτήτων αποφασιστικών για την επιστημονική και τεχνολογική τους λειτουργία, όπως είναι η κατάρτιση και ψήφιση των ετήσιου προϋπολογισμού του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, και των διασχολικών προγραμμάτων⁽²⁸⁾.

Η αρμοδιότητα του πρύτανη κατά το εδάφιο στ' της παρ. 3 του άρθρου 11, περιορίζεται μόνο στη μέριμνα για την εκτέλεση των αποφάσεων της συγκλήτου, δηλαδή σε υλικές ενέργειες για την εφαρμογή τους, χωρίς να ασκεί έλεγχο νομιμότητας επί των αποφάσεων αυτών⁽²⁹⁾.

Ο πρύτανης είναι το μονομελές διοικητικό όργανο, που έχει ως κύρια αρμοδιότητα την επιμέλεια - δικαίωμα και υποχρέωση - της εκτέλεσης και εφαρμογής των αποφάσεων της συγκλήτου. Στο έργο του επικουρείται από δύο αντιπρυτάνεις, που και αυτοί αποτελούν μονομελή διοικητικά όργανα του ιδρύματος και ασκούν όσες αρμοδιότητες του πρύτανη θα αναθέσει σ' αυτούς η σύγκλητος με αποφάσεις της.

Οι αντιπρυτάνεις είναι όργανα γενικής αρμοδιότητας και από την ονοματοδοσία τους προκύπτει ότι πρόκειται για όργανα διοίκησης με δοσμένες χωριστές εξουσίες.

Μετά την εκχώρηση της αρμοδιότητας της έκδοσης των πράξεων διορισμού ή πρόσληψης του πάσης φύσεως προσωπικού από τον υπουργό στους πρυτάνεις των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Πδ 128-138/1988), ο πρύτανης, ως αρμόδιο κατά νόμο όργανο, για την έκδοση των πράξεων, έχει αποφασιστική αρμοδιότητα⁽³⁰⁾ επί των πράξεων αυτών. Γενικότερα ο πρύτανης ασκεί διοικητικά καθήκοντα και μετέχει στην άσκηση αρμοδιοτήτων αποφασιστικών για την εκπαιδευτική και ερευνητική λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η σύγκλητος, όπως προκύπτει από τις διατάξεις της παρ. 3, εδ. στ και ζ και της παρ. 2 εδ. γ, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 48 παρ. 4 του ν.1404/1983, είναι το ανώτατο όργανο

(26) Ε. Σπηλιωτόπουλου, εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1986, σ. 111.

ΣΤΕ 2163/1966, 2028/1981.

Ιδε και πρακτικά ν.2368/1982, σ. 5111.

(27) ΣΤΕ 2805, 2808, 2810-11/1984 (ολομ.).

(28) ΣΤΕ 2805, 2808, 2810-11/1984 (ολομ.).

(29) ΣΤΕ 1178/1986.

(30) Ε. Σπηλιωτόπουλου, ό. π., σ. 145.

ΔΕΑ Αθηνών 743,5,6,8, 765,9, 770,1/1989.

διοίκησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και έχει όλες τις αρμοδιότητες διοίκησης και διαχείρισης των πανεπιστημιακών θεμάτων που δεν ανατίθενται από το νόμο ή με αποφάσεις της σε άλλο όργανο του ιδρύματος.

Οι αποφάσεις της συγκλήτου, που απονέμουν εξουσία για την άσκηση αρμοδιότητας στους αντιπρυτάνεις, περιέχουν γενικό και αφηρημένο κανόνα δικαίου, αφού δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις, ούτε αποτελούν ατομικές διοικητικές πράξεις, η δε ισχύς τους δεν εξαντλείται σε αυτή καθεαυτή τη ρύθμιση της κατανομής των αρμοδιοτήτων⁽³¹⁾.

Η γενική συνέλευση του τμήματος, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 8, παρ. 2 περ. ε του ν.1268/1982 και του άρθρου 79, παρ. 2(α) του ν.1566/1985, είναι το συλλογικό πανεπιστημιακό όργανο που ασκεί όλες τις αρμοδιότητες της βασικής λειτουργικής πανεπιστημιακής μονάδας, εκτός από εκείνες που έχουν ανατεθεί με διάταξη νόμου σε άλλα συλλογικά ή ατομικά όργανα.

Καθιερώνεται δηλαδή υπέρ αυτής τεκμήριο γενικής αρμοδιότητας για την άσκηση όλων των εξουσιών του τμήματος.

Παράλληλα όμως παρέχεται σ'αυτή η δυνατότητα να μεταβιβάσει την άσκηση ορισμένων αρμοδιοτήτων της, είτε προσκαίρως είτε παγίως, στη ΓΣ των τομέων ή στο ΔΣ του τμήματος.

Η ανάθεση των αρμοδιοτήτων στη ΓΣ του τομέα έχει πρόσκαιρο χαρακτήρα, αφού κατά τη διατύπωση της διάταξης (άρθρο 79, παρ. 2α, ν.1566/1985) που αναγνωρίζει τη δυνατότητα αυτή, η εκχωρούμενη αρμοδιότητα αναφέρεται στα επόμενο εξάμηνο.

Η ανάθεση όμως που γίνεται στο ΔΣ του τμήματος, όπως προκύπτει από τη σχετική διάταξη (άρθρο 8, παρ. 3, περ. viii, ν.1268/1982) έχει πάγιο χαρακτήρα κανονιστικού περιεχομένου δημοσιευομένης στην εφημερίδα της κυβερνήσεως⁽³²⁾ και διαρκεί μέχρι να ανακληθεί με νεότερη απόφασή της.

Πάγιο χαρακτήρα έχει και η εκχώρηση αρμοδιοτήτων της συγκλήτου προς το πρυτανικό συμβούλιο και η δυνατότητα για εκχώρηση αρμοδιοτήτων αποσκοπεί στην αποκέντρωση της άσκησης των πανεπιστημιακών πραγμάτων και στην εξυπηρέτηση της λειτουργικότητας των διαδικασιών⁽³³⁾.

Στην περίπτωση που κάποια αρμοδιότητα ανήκει από το νόμο σε άλλο όργανο ή έχει προηγηθεί η εκχώρηση της αρμοδιότητας, η άσκηση της αρμοδιότητας ανήκει αποκλειστικά στο όργανο που ο νόμος προβλέπει ή έγινε η εκχώρηση και δεν είναι δυνατή η συντρέχουσα άσκηση της αρμοδιότητας από τη

(31) Γνωμ. ΝΔΥΠ 1095/1984.

(32) ΣΤΕ 2812/1984.

(33) Γνωμ. ΝΔΥΠ 334/1987.

σύγκλητο⁽³⁴⁾, που να δικαιολογείται από τη θέση της ως ανώτατου εποπτικού διοικητικού οργάνου του ιδρύματος, ή άλλο όργανο που αρχικά ανήκε η αρμοδιότητα.

Η ΓΣ του τμήματος έχει δικαίωμα να επιλαμβάνεται των αποφάσεων του τομέα, εφόσον παραπέμπονται σ' αυτή από 1/4 των μελών της (άρθρο 8, παρ. 2γ, ν.1268/1982).

Η έκταση της αρμοδιότητας της ΓΣ του τμήματος συνίσταται στην "έγκριση ή μη" των αποφάσεων του τομέα. Δηλαδή στην αποδοχή ή την απόρριψή τους και όχι στην τροποποίησή τους, στην περίπτωση δε της απόρριψης επανέρχεται στον τομέα. Οι αποφάσεις του τομέα που παραπέμπονται για έγκριση στο τμήμα είναι εκτελεστές, εκτός αν ανατραπούν απ' αυτό. Ωστόσο η άσκηση των δικαιώματος παραπομπής στο τμήμα δεν αναστέλλει την εκτέλεση των αποφάσεων του τομέα.

Οι αποφάσεις των συλλογικών πανεπιστημιακών οργάνων, όπως προκύπτει από το άρθρο 12, παρ. 5 του ν.1268/1982, που αντικαταστάθηκε με το άρθρο 48, παρ. 5, εδ. β του ν.1404/1983, λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των έγκυρων ψήφων των παρόντων μελών τους. Δηλαδή για να σχηματισθεί απόλυτη πλειοψηφία, υπολογίζονται μόνο οι έγκυρες ψήφοι των παρόντων μελών, ώστε, αν το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας απέδωσε τις περισσότερες από τις μισές έγκυρες ψήφους υπέρ του θέματος της ημερήσιας διάταξης που τέθηκε σε ψηφοφορία, θεωρείται ότι υπερψηφίστηκε, ανεξάρτητα από τον αριθμό του συνόλου των ψηφισάντων παρόντων μελών.

Για να υπολογισθεί ο αριθμός που απαιτείται για το σχηματισμό της απόλυτης πλειοψηφίας αφαιρούνται από το συνολικό αριθμό των ψήφων οι άκυρες. Η διαμόρφωση της ρύθμισης αυτής αποσκοπεί στο να αναγκάσει τα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα να λαμβάνουν οπωσδήποτε αποφάσεις και να πολιτεύονται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους με την απαιτούμενη σοβαρότητα.

Τούτο δικαιολογείται από το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις ματαιώνεται η λήψη αποφάσεων με το σύστημα ακυρότητας των ψήφων, η οποία, αν εμφανισθεί σε μεγάλο αριθμό ψήφων, οδηγεί σε αδυναμία λήψης απόφασης με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, όπως προέβλεπε το παλαιό καθεστώς. Σύστημα που ευνοείται από τη μυστική με ψηφοδέλτια εκδήλωση γνώμης και καλύπτει τους μη θέλοντες να αντιδράσουν φανερά με αποχή από την ψηφοφορία, επιτυγχάνοντας όμως κατ' αυτό τον τρόπο την αδυναμία λήψης αποφάσεων και εκλογής διοικητικών οργάνων με συνέπεια τη δυσλειτουργία των ιδρυμάτων.

Η συμμετοχή των μελών ΔΕΠ στην εκλογή τους ως διοικητικών οργάνων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων δεν είναι υποχρεωτική και κανένας δεν μπορεί να εξαναγκασθεί σε συμμετοχή στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα, εφόσον η συμμετοχή αυτή δεν γίνεται ως ανάθεση καθηκόντων και συνεπώς

(34) ΣΤΕ 3227/1987, 3228/1987.

δεν αποτελεί μέρος των υπηρεσιακών τους υποχρεώσεων, αλλά αναγνωρίζεται ως δικαίωμα από το νόμο (άρθρο 13 παρ.3, 17 παρ. 1).

Η αναγκαιότητα της θεσμοθέτησης της μορφής αυτής λήψης των αποφάσεων, γίνεται φανερή στη περίπτωση της πρόσκλησης ή ανανέωσης πρόσκλησης επισκέπτη καθηγητή, που γίνεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης του τμήματος - και όχι από ειδικό σώμα εκλεκτόρων - με πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των μελών της, όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο 2 παρ. 1 του Πδ 389/1983.

Οποιαδήποτε άλλη πλειοψηφία δεν μπορεί να θεμελιώσει θετική πρόταση για την πρόσκληση, δεδομένου ότι το θέμα ρυθμίζεται ειδικά από τη διάταξη αυτή. Δηλαδή, στην προκειμένη περίπτωση η απαρτία της ΓΣ ταυτίζεται με την απαιτούμενη από το νόμο πλειοψηφία των 2/3, με αποτέλεσμα χωρίς την παρουσία στη ΓΣ των 2/3 των μελών της και χωρίς να θεσπίζεται υποχρεωτικότητα των μελών της, εκτός των μελών ΔΕΠ (άρθρο 79 παρ. 4ε, ν.1566/1985), να μην μπορεί να σχηματισθεί η αντίστοιχη πλειοψηφία.

Οι διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 5 του νόμου 1268/1982, που προβλέπουν τον τρόπο λήψης αποφάσεων, είναι γενικές καθορίζοντας κατά τρόπο ενιαίο την αναγκαία απαρτία και πλειοψηφία για το σχηματισμό αποφάσεων από τα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα και εφαρμόζονται⁽³⁵⁾, όπως προκύπτει τόσο από το γράμμα όσο και από το πνεύμα τους, σε όλα τα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα, εκτός από εκείνα που ρητά εξαιρούνται από άλλες διατάξεις του νόμου.

Η θητεία των πανεπιστημιακών οργάνων είναι τρία χρόνια για τον Πρύτανη, Αντιπρυτάνεις και Κοσμήτορες και δύο χρόνια για τους προέδρους των τμημάτων (άρθρο 12 παρ. 2). Η θητεία όλων των πανεπιστημιακών οργάνων, όπως ορίζεται στο άρθρο 6, παρ. 5 του ν.1351/1983, αρχίζει με την έναρξη του επόμενου πανεπιστημιακού έτους μετά την εκλογή τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 8, παρ.4, εδ. α του ν.1268/1982, όπως συμπληρώθηκε από το άρθρο 79 παρ.4, εδ. β του ν.1566/1985, το ειδικό σώμα εκλεκτόρων για την εκλογή προέδρου, αναδεικνύει και αναπληρωτή του προέδρου του τμήματος, που αναπληρώνει τον πρόεδρο όταν αυτός ελλείπει, απουσιάζει ή κωλύεται.

Σκοπός της νέας αυτής ρύθμισης είναι ασφαλώς να καλύψει ένα κενό της υπάρχουσας νομοθεσίας κατά την οποία δεν προβλεπόταν η αναπλήρωση του προέδρου με αιρετό όργανο και είχε εμφανισθεί δυσλειτουργία στη διοίκηση.

Από τη διατύπωση της διάταξης και του σκοπού που επιδιώκεται προκύπτει, ότι η θητεία του αναπληρωτή του προέδρου ταυτίζεται με τη λήξη της θητείας του προέδρου, δηλαδή με την πάροδο του νόμιμου χρόνου διάρκειας της

(35) ΣΤΕ 2275/1987.

θητείας του προέδρου, γιατί στην αντίθετη περίπτωση που συνέπιπτε με οποιαδήποτε άλλη θητεία, η διάταξη θα ήταν ανενεργής.

Γενικότερα ως προς τη διοικητική δομή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, παρατηρούμε ότι με το ν.1268/1982 τα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα διακρίνονται σε συλλογικά όργανα γενικής αρμοδιότητας, όπου η αρμοδιότητα εντοπίζεται στη λήψη σχετικών με τη διοίκηση αποφάσεων ή τουλάχιστον των σημαντικότερων απ'αυτές, και ειδικής αρμοδιότητας που εντοπίζεται στην εξειδίκευση και υλοποίηση των αποφάσεων.

Η αρχή μολονότι χαρακτηρίζει τη διοικητική διάρθρωση των οργάνων, εντούτοις παρουσιάζονται αποκλίσεις, τόσο ως προς τη συγκρότηση των οργάνων ειδικής αρμοδιότητας, όσο και ως προς την κατανομή των αρμοδιοτήτων, έτσι ώστε τα όργανα αυτά να παρουσιάζονται πολλές φορές χωρίς ευλιγισία⁽³⁶⁾ και οι αποφάσεις τους να είναι αναποτελεσματικές.

Στη συμβουλευτική συλλογική διοίκηση και διαδικασία η κατανομή των αρμοδιοτήτων ακολουθεί τις διακρίσεις των συλλογικών οργάνων, για την αποτελεσματικότερη επιτέλεση της αποστολής τους, που κατατάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες: (37)

- α) Τα Διοικούντα συλλογικά όργανα.
Δηλαδή τα όργανα εκείνα που ασκούν διοίκηση.
- β) Τα συμβουλευτικά ή γνωμοδοτικά συλλογικά όργανα.
Δηλαδή εκείνα που παρέχουν στα αποφασιστικά (μονομελή ή συλλογικά) γνώμες απλές ή σύμφωνες σε διάφορα εξειδικευμένα σ'αυτά προβλήματα.
- γ) Τα αποφασιστικά συλλογικά όργανα μπορούν να διακριθούν σε γενικής ή ειδικής αρμοδιότητας.
Βασικό κριτήριο για την κατανομή των αρμοδιοτήτων στα όργανα αυτά είναι η φύση, η έκταση, η σοβαρότητα και ο σκοπός της αρμοδιότητας, σε συνδυασμό όμως με την αμεροληψία, αντικειμενικότητα, ταχύτητα στη λήψη και υλοποίηση των αποφάσεων.
- δ) Συντονιστικά συλλογικά όργανα.
Δηλαδή εκείνα που εξασφαλίζουν συντονισμό στη διοικητική δραστηριότητα.
- ε) Τέλος, τα αντιπροσωπευτικά συλλογικά όργανα, δηλαδή εκείνα που διακρίνονται για την αντιπροσωπευτικότερη συμμετοχή των διαφόρων ομάδων.

Οι διακρίσεις των οργάνων στη συλλογική διοίκηση, ανεξάρτητα από τις επιμέρους ιδιορρυθμίες κάθε χώρου, όπου αυτά ασκούν τη συλλογική τους δράση, εμφανίζονται με την ίδια μορφή σε όλο το φάσμα του δημόσιου τομέα.

Για το λόγο αυτό η κατανομή των αρμοδιοτήτων και γενικότερα η συνολική τους διάρθρωση, θα πρέπει να ακολουθεί τις διακρίσεις, έτσι ώστε και ο χαρακτηρισμός του οργάνου να υποδηλώνεται και η σύγχυση των αρμοδιοτήτων να αποτρέπεται και η ευελιξία των οργάνων να επιτυγχάνεται.

(36) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 4787-4791.

(37) Ιδε και εγκύκλιο ΥΠΚ Α2690/1982.

Στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα, όπως αυτά θεσμοθετήθηκαν με τις διατάξεις του ν.1268/1982, παρατηρούμε τα ακόλουθα:

Ως ανώτερο συλλογικό διοικητικό όργανο των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, με τις διατάξεις του νόμου, καθιερύεται η σύγκλητος του ιδρύματος. Η σύγκλητος με την ιδιότητά της ως συλλογικό διοικητικό όργανο, με ουσιαστικές αποφασιστικές αρμοδιότητες στη διοίκηση του ιδρύματος, θα πρέπει να συνδυάζει την αντιπροσωπευτικότητα, ως συλλογικού, με την μικρότερη δυνατή συμμετοχή των πανεπιστημιακών φορέων, και τη λειτουργικότητα, με την ευελιξία στη συλλογική διοικητική της δράση.

Η συγκρότηση της συγκλήτου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 11, ανταποκρίνεται στις θέσεις αυτές, ανεξάρτητα από τη δυνατότητα του οργάνου να προωθήσει ουσιαστικές λύσεις στη λειτουργία του Πανεπιστημίου, που η γενικότερη ισορροπία των πανεπιστημιακών δυνάμεων επηρεάζει⁽³⁸⁾.

Συμβουλευτικά συλλογικά όργανα με τη μορφή της παροχής αμιγών συμβουλευτικών γνώμων δεν φαίνεται να καθιερώνονται με τις διατάξεις του νόμου στα συλλογικά όργανα του Πανεπιστημίου.

Η παροχή όμως γνώμων πάνω σε διάφορα διοικητικά και εκπαιδευτικά θέματα του Πανεπιστημίου καθιερώνεται σε διάφορα όργανα του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, είτε σε επίπεδο οργανωτικών μονάδων είτε σε επίπεδο Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος προς άλλα εξωπανεπιστημιακά (ΣΑΠ), που άλλα έχουν γενικές και άλλα ειδικές αρμοδιότητες, με αποτέλεσμα τη σύγχυση των αρμοδιοτήτων και τη γραφειοκρατική εμπλοκή των θεμάτων⁽³⁹⁾.

Τέτοιες αρμοδιότητες βρίσκουμε τόσο στη ΓΣ σχολής ή τμήματος (όργανα γενικής αρμοδιότητας), όσο και στο ΔΣ του τμήματος ή την κοσμητεία της σχολής. Για τη δημιουργία νέων θέσεων εκφέρει γνώμη η ΓΣ του τομέα, (η οποία είναι το αρμόδιο όργανο που γνωρίζει τις διδακτικές ανάγκες του) στο ΔΣ του τμήματος (8 παρ. 3γ, ν) και προτείνει η ΓΣ του τμήματος στην κοσμητεία της σχολής (10 παρ.3β, ii).

Τις προτάσεις αυτές, η κοσμητεία της σχολής τις υποβάλλει στο πρυτανικό συμβούλιο και αυτό στο ΣΑΠ και μετά στο Υπουργείο Παιδείας για την έκδοση της κανονιστικής πράξης της ίδρυσης.

Για την ίδρυση δηλαδή μιάς θέσης ΔΕΠ επιλαμβάνεται η ΓΣ του τομέα, το ΔΣ του τμήματος, η ΓΣ του τμήματος, η κοσμητεία της σχολής, το πρυτανικό συμβούλιο το ΣΑΠ και το κεντρικό όργανο, το Υπουργείο.

(38) Άρθρο Γ. Πανούση, "Η ισορροπία της αδράνειας", ΒΗΜΑ, 4/10/1987.

Άρθρο Γ. Λακόπουλου, "Η παιδεία επί ξηρού ακμής", ΒΗΜΑ, 8/11/1987.

(39) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5108.

Για τη γραφειοκρατική όμως απεμπλοκή της αρμοδιότητας αυτής, όπως και άλλων που κατανέμονται με την ίδια συλλογιστική, θα έπρεπε να ξεκινάει από το αρμόδιο όργανο-μονάδα που γνωρίζει την αναγκαιότητα και να υποβάλλεται σε ένα ειδικής αρμοδιότητας όργανο με συντονιστική, των επί μέρους αναγκών, δραστηριότητα. Στη συνέχεια το συντονιστικό αυτό όργανο να υποβάλλει την πρότασή του σε επίπεδο Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, σ' ένα ειδικής αρμοδιότητας όργανο (πρυτανικό συμβούλιο), το οποίο εφόσον σταθμίσει τους γενικότερους παράγοντες υλοποίησης της πρότασης (οικονομικότητα ή άλλο), προτείνει στο κεντρικό όργανο την έκδοση της σχετικής πράξης.

Η παρεμβολή όμως στη περίπτωση αυτή του ΔΣ του τμήματος, της ΓΣ του τμήματος, αλλά και της κοσμητείας με τη μορφή που επιλαμβάνεται της αρμοδιότητας, μόνο γραφειοκρατική εμπλοκή προσφέρει.

Τούτο γιατί το ίδιο θέμα είναι συναρμοδιότητας ενός ειδικού οργάνου (ΔΣ) και ενός γενικού (ΓΣ), που έχουν διαφορετική συγκρότηση και επιδιωκόμενο σκοπό, ενώ η παρεμβολή της κοσμητείας είναι χωρίς ουσιαστικό σκοπό, αφού δεν μπορεί να τροποποιήσει την πρόταση και να ασκήσει έτσι το συντονιστικό της ρόλο με ευελιξία ως όργανο ειδικής αρμοδιότητας, στο ευρύτερο γνωστικό πεδίο της επιστήμης που ο ρόλος της αντιστοιχεί.

Εξάλλου και η παρεμβολή του ΣΑΠ, τόσο στην ίδρυση μιας θέσης, όσο και στην κατάτμηση ενός τμήματος ή άλλου εσωτερικής διάρθρωσης θέμα, που είναι απαραίτητο για την ανακατανομή της διοικητικής λειτουργίας του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, χωρίς να χρειάζεται η σύνδεσή του με τις γενικότερες κοινωνικές ανάγκες, βρίσκουμε ότι είναι γραφειοκρατική.

Αλλωστε ο ρόλος του ΣΑΠ, όπως αναφέρθηκε αναλυτικότερα στο δεύτερο κεφάλαιο, είναι να συνδέει τις κοινωνικές ανάγκες με το Πανεπιστήμιο και όχι να παρεμβαίνει με τις γενικότερες κοινωνικές του αντιθέσεις, που η ίδια η συγκρότησή του διαμορφώνει, στην αυτοδύναμη, κατά τη συνταγματική επιταγή, λειτουργία των ιδρυμάτων.

Το ΔΣ του τμήματος, η κοσμητεία και το πρυτανικό συμβούλιο είναι όργανα ειδικής αρμοδιότητας και ως εκ τούτου εξειδικεύουν και υλοποιούν στην καθημερινή πρακτική τα θέματα των επιμέρους οργανωτικών μονάδων ή του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, που προκύπτουν από το νόμο ή εκχωρούνται από άλλα συλλογικά όργανα.

Για το λόγο αυτό η συμμετοχή στα όργανα αυτά πρέπει να ανταποκρίνεται στην ορθή και αποτελεσματική λήψη των αποφάσεων, να εξειδικεύει την ευθύνη των μελών, έτσι ώστε η συμμετοχή αυτή να μην αποτελεί μεγαφωνική αναπαραγωγή πολιτικών σλόγκαν ή εκφυλιστική συνενοχή έκδοσης αποφάσεων που η ατομική ευθύνη συγκαλύπτεται πίσω από το συλλογικό

όργανο(40).

Ο αποκλεισμός της συμμετοχής από τα όργανα αυτά των εκπροσώπων της ομάδας των ΔΕΠ και η συμμετοχή των φοιτητών χωρίς ευθύνη, που η ίδια η φύση των οργάνων ως δημοσίων απαιτεί, επιτείνει τις πανεπιστημιακές αντιθέσεις(41), που το πανεπιστήμιο των ομάδων δημιουργεί, και δεν συμβάλλει στην ορθότερη και αποτελεσματικότερη λήψη των αποφάσεων, γεγονός που η συμμετοχή εκπροσώπων του ΔΕΠ λόγω ιδιαιτερότητας και ειδικών γνώσεων θα άμβλυνε.

Η ΓΣ του τμήματος και της σχολής είναι αποφασιστικά συλλογικά όργανα γενικής αρμοδιότητας με την ευρύτερη αντιπροσωπευτικότητα των πανεπιστημιακών μελών. Στη δικαιοδοσία των οργάνων αυτών θα πρέπει να περιλαμβάνονται μόνο οι γενικές αρμοδιότητες, που η έκταση και η σοβαρότητά τους απαιτούν την εξασφάλιση μεγαλύτερων εχέγγυων ανεξαρτησίας και αμεροληψίας, ενώ οι ειδικές θα πρέπει να περιλαμβάνονται σε αντίστοιχα, που διακρίνονται για την ευελιξία τους όργανα.

Για την καλύτερη λειτουργία των οργάνων αυτών, η συμμετοχή των πανεπιστημιακών φορέων στο σχηματισμό απόψεων στα θέματα γενικής αρμοδιότητας, θα πρέπει να γίνεται με βάση την ειδικότερη μορφή κάθε αρμοδιότητας. Η μορφή αυτή μπορεί να συνίσταται στη γενικότητα του περιεχομένου της με κατεύθυνση τη χάραξη αρχών και κατευθύνσεων στο γνωστικό πεδίο της καλυπτόμενης από τη μονάδα επιστήμης και δικαιολογεί την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή, ή την ειδικότερη μορφή του περιεχομένου της (Πρ. σπουδών, διδασκαλία, έρευνα), που η συμμετοχή(42) απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις, δυνατότητα άποψης, απορρέει από την αξιολογική αντίληψη των συνταγματικών διατάξεων και συμβάλλει στη λειτουργική ανανέωση του πανεπιστημίου.

Έτσι το όργανο μπορεί να αποβάλει τον "καταγγελτικό" του χαρακτήρα και η εκπροσώπηση των διαφόρων ομάδων στα όργανα να μην εξισορροπείται από τους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων εκτός των οργάνων, με αποτέλεσμα οι άτυπες συνδικαλιστικές και πολιτικές διαδικασίες να υπερφαλαγγίζουν τις τυπικές(43).

Εφόσον στη ΓΣ του τμήματος το ΔΕΠ συμμετέχει δικαιωματικά, όταν ο αριθμός τους δεν υπερβαίνει τους 30, θα πρέπει το δικαίωμα αυτό, στην περίπτωση που ο αριθμός είναι μεγαλύτερος, να μην εξαρτάται από την αίρεση της εκλογής, αφού, κατά την έννοια της διατάξεως, η συμμετοχή των άλλων

(40) Άρθρο Γ. Πανούση, "Η ισορροπία της αδράνειας", ΒΗΜΑ, 4/10/1987.

(41) Άρθρο Ν. Βαγενά, "Χωρίς υποχρεώσεις", ΒΗΜΑ, 4/10/1987.

(42) Άρθρο Γ. Κουμάντου, "Νόμος μύθοι και πραγματικότητα", "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ", 4/12/1987.

Ιδε και άρθρο Π. Νούτσου, "Η αναμόρφωση των σπουδών", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", 26/5/1988.

(43) Άρθρο Γ. Λακόπουλου, εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 8/11/1987.

ομάδων εξαρτάται από τη δυνατότητα άσκησης της εξουσίας αυτής από τα μέλη ΔΕΠ, αλλά να διαμορφώνεται κυκλικά κατά τομέα και διαχρονικά με κλήρωση για την συμπλήρωση με αποκλεισμό εκείνων που συμμετείχαν σε προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά, έτσι ώστε και το δικαίωμα συμμετοχής στη ΓΣ όλων των μελών ΔΕΠ να ικανοποιείται και η πόλωση να αποφεύγεται⁽⁴⁴⁾.

Ευρύτερη αντιπροσώπευση των πανεπιστημιακών ομάδων βρίσκουμε στα εκλεκτορικά σώματα για την εκλογή των μονομελών διοικητικών οργάνων του Πανεπιστημίου, δηλαδή προέδρων, κοσμητόρων, πρυτάνεων.

Η ευρύτερη συμμετοχή των εκπροσώπων στα σώματα αυτά, καθιερώθηκε, όπως προαναφέρθηκε, για τη μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα και συναίνεση των εκλεγόμενων πανεπιστημιακών οργάνων.

Ωστόσο, η μεγαλύτερη συμμετοχή των λοιπών πανεπιστημιακών ομάδων (αθροιστικά), στα σώματα αυτά, με εξαίρεση την ομάδα των διοικητικών, που αποκλείεται κατά την ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων, μολονότι ανταποκρίνεται στη λογικότητα της συμμετοχής και τις νομικές λύσεις που δόθηκαν στην ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων, για πλήρη αυτοδιοίκηση, ισόρροπη συμμετοχή - αφού στην ουσία καμία ομάδα δεν βρίσκεται σε θέση υπεροχής έναντι της άλλης με αυξημένο ποσοστό ψήφων⁽⁴⁵⁾ - εν τούτοις επέτεινε τις αντιθέσεις των ομάδων, δημιουργώντας κλίμα πολιτικής αντιπαράθεσης με πολιτική σημασία και πολιτικές επιπτώσεις⁽⁴⁶⁾.

Η εκπροσώπηση των ομάδων στα σώματα αυτά εκφυλίστηκε και η προσπάθεια του νομοθέτη να συνδέσει λειτουργικά τη δημοκρατία με τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης τελικά λειτούργησε μονομερώς υπέρ της δημοκρατίας και σε βάρος της εκπαίδευσης⁽⁴⁷⁾.

Πάντως ως προς τη λειτουργία των διοικητικών οργάνων των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων παρατηρούμε ότι στη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης επήλθε μια μετεξέλιξη στη δομική και λειτουργική τους μορφή από τη μονοκρατία της έδρας στη συλλογικότητα. Καθιερώθηκαν νέοι θεσμοί στη λειτουργία των οργάνων, όπως της συμμετοχής, συνευθύνης και αντιπροσωπευτικότητας. Γενικά με τις διατάξεις του ν.1268/1982 επιχειρήθηκε ο εκδημοκρατισμός της πανεπιστημιακής δομής⁽⁴⁸⁾.

Η παρουσία του βοηθητικού προσωπικού και των φοιτητών στα

(44) Άρθρο Ν. Αποστολάτου, "οι χειροδικίες", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 15/5/1988.

(45) ΣΤΕ 3909/1985.

(46) Άρθρο Γ. Κουμάντου, "Νόμος μύθοι και πραγματικότητα", "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ", 4/12/1987.

(47) Άρθρο Γ. Λακόπουλου, "Η παιδεία επί Ξηρού ακμής", "ΒΗΜΑ", 8/11/1987.

(48) Πανεπιστήμιο Κρήτης, οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Ρέθυμνο 1986, σ. 162.

συλλογικά όργανα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που ξεκίνησε αρχικά με το ν.587/1977, καθιερώθηκε σαν συμμετοχή πανεπιστημιακών ομάδων και ουσιαστικοποιήθηκε σαν ισότιμη όλων των πανεπιστημιακών φορέων, με τις διατάξεις του ν.1268/1982, υλοποιώντας έτσι τις διατάξεις του άρθρου 16 του συντάγματος του 1975, που το ευρύτερο ρυθμιστικό τους περιεχόμενο αρχικά προέβλεψε.

Η δομική και λειτουργική μορφή των διοικητικών οργάνων - μονάδων θεμελιώθηκε πάνω στην αρχή ότι οι υποθέσεις του Πανεπιστημίου ως συλλόγου διδασκόντων και διδασκομένων ανήκουν στη συμβουλευτική και αποφασιστική αρμοδιότητα όλων των μελών του.

Η καθιέρωση του πανεπιστημίου των ομάδων και η κατά το ομαδικό σύστημα διάρθρωση των αποφασιστικών⁽⁴⁹⁾ οργάνων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ιδιαίτερα λόγω επίτασης των αντίθετων συμφερόντων και της ενδεχόμενης παρεμβολής πολιτικής φύσεως κριτηρίων, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα σε βάρος της έρευνας και της διδασκαλίας.

Για το λόγο αυτό η εκπροσώπηση - θα πρέπει να εξισορροπεί τις πολιτικές αντιθέσεις για να ικανοποιείται ο σκοπός του όρου της εκπροσώπησης, που αποβλέπει στο να μεταφέρει τις απόψεις όλων των μελών κάθε ομάδας.

Η καθιέρωση όμως της εκλογής ως μοναδικού τρόπου ανάδειξης των εκπροσώπων των πανεπιστημιακών ομάδων (είτε μέσα από τις πολιτικές παρατάξεις, είτε μέσα από επιμέρους πρόσωπα με ίδια πολιτικοϊδεολογική αντίληψη) αναδεικνύει περισσότερο εκπροσώπους των πολιτικών παρατάξεων παρά εκπροσώπους των μελών της κάθε ομάδας. Τούτο βέβαια οδηγεί στην αναπαραγωγή των πολιτικών αντιθέσεων μέσα στα όργανα, επιτείνει την καθιέρωση της συντεχνιακής αντίληψης και άκρατης κομματαρχίας, με συνέπεια να μην προωθείται η εκπαιδευτική διαδικασία.

Πάντως η συνδιοίκηση που καθιερώνεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, παρά τις όποιες επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν και που μπορούν να αντιμετωπισθούν διορθωτικά, αποτελεί αναγνώριση του δικαιώματος όλων των πανεπιστημιακών μελών στον έλεγχο της δημοκρατικής λειτουργίας των πανεπιστημιακών θεσμών.

(49) Απόφαση Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, 29/5/1973.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΟΥΣ

1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Το διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ στη διαχρονική πορεία της λειτουργίας τους διαρθρώθηκε ιεραρχικά και διακρίθηκε σε διάφορες κατηγορίες.

Το πρώτο διδακτικό προσωπικό, σύμφωνα με το άρθρο 9 του ιδρυτικού διατάγματος (βδ 14/26 Απριλίου 1837) του Πανεπιστημίου Αθηνών, αποτελούσαν οι τακτικοί, οι επίτιμοι και οι έκτακτοι καθηγητές, καθώς και οι διδάκτορες των ιδιαιτέρων παραδόσεων και μαθημάτων. Οι τελευταίοι με τη μορφή του διδάκτορα δε διορίσθηκαν ποτε (1) παρά μόνο ως υφηγητές, όπως μετονομάσθηκαν το 1843. Οι τακτικοί και οι επίτιμοι καθηγητές αντιστοιχούσαν στο βαθμό του Υπουργικού Συμβούλου ή Υπουργικού Τμηματάρχου στην κλίμακα της δημοσιουπαλληλικής ιεραρχίας (ελλείπει τότε διευθυντών), ενώ οι έκτακτοι στο βαθμό του Υπουργικού Παρέδρου ή Γραμματέως α' (2). Με τους προσωρινούς οργανισμούς του 1911 το διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου διακρίθηκε σε δύο κατηγορίες, στο ανώτερο διδακτικό προσωπικό και στο κατώτερο διδακτικό προσωπικό ακολουθώντας μιά αυστηρή κάθετη ιεραρχική κατάταξη.

Στο ανώτερο διδακτικό προσωπικό ανήκαν οι τακτικοί, οι επίτιμοι και οι έκτακτοι καθηγητές και υφηγητές, ενώ στο βοηθητικό προσωπικό ανήκαν οι επιμελητές και οι βοηθοί εργαστηρίων και κλινικών, καθώς και οι διδάσκαλοι Ξένων Γλωσσών.

Ο τακτικός καθηγητής είχε βαθμό αεροπαγίτου, ο έκτακτος Εφέτου και ο υφηγητής Πρωτοδίκου.

Η μονιμότητα των τακτικών καθηγητών καθιερώθηκε με τις διατάξεις του νΨΛΑ αριθμ. 3731/1910, που θεσπίστηκε για την εκκαθάριση του Πανεπιστημίου με την ομαδική κρίση των καθηγητών (3). Οι προτάσεις της κοινοβουλευτικής επιτροπής παιδείας για το νόμο του 1911 (προσωρινό οργανισμό) και ειδικότερα για τη διάρθρωση του διδακτικού προσωπικού, απέβλεπαν (4) στην αποδοχή της αντίληψης για ενιαίο χαρακτήρα του προσωπικού αυτού, χωρίς διακρίσεις σε ανώτερο και κατώτερο και με δικαίωμα για εξέλιξη μέσα στον ίδιο το διδακτικό φορέα.

(1) Α. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ. 37

(2) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-Ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 42

Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας, Αθήνα 1971 σ. 54

(3) Κ. Παπαάνου, ό.π. σ. 129-130

(4) Α. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη 1982 σ. 25-26

Η αντίληψη αυτή, η οποία στη διαχρονική πορεία αποτέλεσε έναν από τους βασικούς λειτουργικούς θεσμούς του Πανεπιστημίου και συνδέθηκε με τον εκδημοκρατισμό αυτού, χαρακτηρίζεται για το ουσιαστικό της περιεχόμενο, αφού απέβλεπε στη διαμόρφωση Πανεπιστημιακών θεσμών τέτοιων που να συνδέονταν με την ανάγκη της σύγχρονης λειτουργίας του Πανεπιστημίου, όπως τελικά αυτή διαμορφώθηκε.

Το διδακτικό προσωπικό μετά τη διάκριση της διδακτικής του φυσιογνωμίας, που καθιερώθηκε με τον προσωρινό κανονισμό του 1911, συνέχισε τη διδακτική του προσφορά για 70 ολόκληρα χρόνια, σαφώς διαχωρισμένο σε δύο κατηγορίες και άλλοτε εμφανιζόταν ως Ανώτερο και Κατώτερο, άλλοτε ως κύριο και βοηθητικό προσωπικό και άλλοτε ως ανώτερο και επιστημονικό διδακτικό προσωπικό, με σκοπό πάντοτε την άμβλυση των μεταξύ των δύο ομάδων αντιθέσεων.

Το διδακτικό προσωπικό με τις διατάξεις του ν5343/1932 οριστικοποίησε τη διδακτική του μορφή, που ίσχυσε για το μεγαλύτερο διάστημα της λειτουργίας του Πανεπιστημίου, σε ανώτερο και κατώτερο διδακτικό προσωπικό, χωρίς όμως συγκεκριμένη ενιαία ιεραρχική διαβάθμιση μεταξύ όλων των μελών με ρητή διάταξη. Η ιεραρχική διαβάθμιση προέκυπτε από το σύνολο των διατάξεων της εκλογικής διαδικασίας, που καθόριζαν, τόσο τα τυπικά προσόντα, όσο και το είδος της θέσης που πληρωνόταν.

Το διδακτικό προσωπικό κατατάχθηκε με ρητή διάταξη σε μιά κάθετη ιεραρχική διαβάθμιση με τα άρθρα 6 και 7 του αν1430/1938.

Η ιεραρχική διαβάθμιση που καθιερώθηκε με τα άρθρα αυτά είχε ως σκοπό να διαγραφούν στην ουσία τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μεταξύ όλων των μελών και των δύο κατηγοριών και να συνδεθεί η άσκησή τους με μια αυστηρή κάθετη διαπροσωπική εξάρτηση, που ήταν σε τέτοιο βαθμό συγκεκριμένη, ώστε να καθορίζει με σαφήνεια το προβάδισμα και το δικαίωμα λόγου μεταξύ ακόμη και αυτών των ομοιοβάθμων (αρχαιότερος κατά διορισμό αρ. 6 παρ.3).

Η ιεραρχική αυτή διαβάθμιση του διδακτικού προσωπικού ίσχυσε μέχρι τη θεσμοθέτηση του ενιαίου φορέα διδασκαλίας (με το νόμο 1268/1982) και καθόρισε τη συνολική δράση, όχι μόνο μεταξύ των μελών των διαβαθμίσεων που συμπεριελάμβαναν τα άρθρα αυτά, αλλά και εκείνων που οι πολιτικές συγκυρίες θεσμοθέτησαν (Μ.Ε.Κ) και που στη συνέχεια ξεντάχθηκαν στη διαβάθμιση αυτή.

Η ιεραρχική διαβάθμιση του ανώτερου διδακτικού προσωπικού, το οποίο διοριζόταν με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου και ασχολούνταν με το διδακτικό και ερευνητικό έργο των ΑΕΙ, όπως ρητά καθορίστηκε με τις προαναφερόμενες διατάξεις, μορφοποίησε τη διάρθρωση του διδακτικού φορέα και καθόρισε τα όρια της αναπαραγωγής του. Η αναπαραγωγή αυτή περιορίστηκε μόνο σε επίπεδο τακτικού καθηγητή και ο διδακτικός φορέας αναδείχθηκε σε κέντρο εξουσίας μόνο της κατηγορίας αυτής. Η κατά καιρούς συμπλήρωση του διδακτικού

φορέα με άλλες βαθμίδες (ΑΕΚ, ΜΕΚ) έγινε περισσότερο για την αλλαγή του τίτλου των μελών του ή την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων, παρά για τον ανακαθορισμό της εκπαιδευτικής τους αποστολής.

Με βάση αυτά το ανώτερο διδακτικό προσωπικό διακρίθηκε κατά το μεγαλύτερο διάστημα της διδακτικής τους προσφοράς στις ακόλουθες κατηγορίες :

- α. Τακτικοί καθηγητές τακτικών εδρών.
- β. Μόνιμοι καθηγητές τακτικών, εκτάκτων ή εκτάκτων αυτοτελών εδρών.
- γ. Εκτακτοι μόνιμοι καθηγητές τακτικών, εκτάκτων ή εκτάκτων αυτοτελών εδρών.
- δ. Εκτακτοι με τριετή θητεία καθηγητές τακτικών, εκτάκτων ή εκτάκτων αυτοτελών εδρών.
- ε. Εκτακτοι εντεταλμένοι χωρίς έδρα καθηγητές.
- στ. Μόνιμοι επικουρικοί καθηγητές.
- ζ. Εντεταλμένοι υφηγητές.

Η ίδια νομοθετική ακολουθία ίσχυσε και για το κατώτερο διδακτικό προσωπικό, το οποίο τελικά με το ν815/1978 μετονομάστηκε σε επικουρικό διδακτικό προσωπικό για την άμβλυνση των αντιδράσεων των μελών του, που είχαν προκαλέσει οι κατά καιρούς διάφορες ορολογίες, και διακρίθηκε στις ακόλουθες κατηγορίες :

- α. Ειδικοί επιστήμονες.
- β. Επιμελητές εργαστηρίων ή κλινικών ή σπουδαστηρίων ή μουσείων.
- γ. Βοηθοί τακτικών εδρών, κλινικών ή εργαστηρίων ή μουσείων.
- δ. Παρασκευαστές εργαστηρίων ή μουσείων
- ε. Διδάσκαλοι.

Οι τακτικοί καθηγητές αποτελούσαν την ανώτερη καθηγητική βαθμίδα με πλήρη δικαιώματα στη διδασκαλία, εκπαίδευση και έρευνα και συνέδραμαν τη συνολική τους δράση με την αυτόνομη δράση της οργανικής μονάδας της έδρας. Ο τακτικός καθηγητής είχε από το νόμο το δικαίωμα να αποφασίζει μόνος του για όλα τα θέματα που αναφέρονταν στον προγραμματισμό της ύλης, στη διδασκαλία και στη κατανομή του διδακτικού έργου μεταξύ των άλλων μελών, που ανήκαν στην έδρα και συνεπώς στη δικαιοδοσία του και στον ουσιαστικό καθορισμό του ερευνητικού έργου.

Οι μόνιμοι ή έκτακτοι μόνιμοι καθηγητές είχαν όλα τα δικαιώματα που τους προσέδινε η κατοχή της έδρας (τακτικής ή

έκτακτης) ως αυτόνομης μονάδας και βάση του άρθρου 10 παρ.3 του ν6670/1948 εξομοιώνονταν με τους τακτικούς καθηγητές εκτός της μισθοδοσίας και του δικαιώματος να εκλέγουν τακτικούς καθηγητές.⁽⁵⁾ Οι καθηγητές αυτοί μπορούσαν μετά από πέντε χρόνια κατοχής αυτής και μόνης της έδρας⁽⁶⁾ να καταστούν τακτικοί καθηγητές, κατ'απόκλιση της κανονικής διαδικασίας εκλογής, με σύγχρονη μετατροπή της έδρας σε τακτική, βάση του άρθρου 8 του ν6 4542/1966. Με το ν1143/1981 τροποποιήθηκε το άρθρο 8 ως προς χρόνο μεταβολής της έδρας σε τακτική και ορίσθηκε η τριετία αντί της πενταετίας, αλλά κι αυτή η διάταξη στη συνέχεια καταργήθηκε και επαναφέρθηκε η πενταετία (ν1238/1982).

Εκτακτοι με τριετή θητεία καθηγητές ήσαν εκείνοι που είχαν τη δυνατότητα να κατέχουν έδρα (τακτική ή έκτακτη) με θητεία, ως αποτέλεσμα της μη εκλογής τους ως μονίμων (τακτικών ή εκτάκτων) κατά την εκλογική διαδικασία και πλήρη δικαιώματα, που απέρρεαν από την κατοχή της έδρας, χωρίς βέβαια να εξομοιώνονται με τα δικαιώματα των τακτικών καθηγητών, δηλαδή να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις και να κρίνουν ιεραρχικώς ανωτέρους τους. Στην περίπτωση που δεν ήταν δυνατή η εκλογή έκτακτου με τριετή θητεία καθηγητή, θεσπίστηκε με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ.5 του ν6 4401/1964 η υποχρεωτικότητα της σχολής να αναθέτει τη διδασκαλία του μαθήματος στον υποψήφιο που συγκέντρωνε τις περισσότερους ψήφους με σύμβαση καθηγητή. Δηλαδή θεσπίστηκε μία άλλη κατηγορία καθηγητικού προσωπικού του επί συμβάσει καθηγητή.

Μολονότι η υποχρεωτικότητα της σχολής που θεσπίστηκε με τις διατάξεις του νόμου για ανάθεση του μαθήματος σε επί συμβάσει καθηγητή, δεν αντιστρατεύονταν⁽⁷⁾ τις διατάξεις του συντάγματος, εν τούτοις η κατηγορία του προσωπικού αυτού δεν πρόβαλε ιδιαίτερες αξιώσεις και δικαιώματα, με σκοπό να ενταχθεί πάγια στο σύνολο του διδακτικού σώματος ούτε και η μορφή της απασχόλησής τους, συνέβαλε προς το σκοπό αυτό.

Οι άνευ έδρας καθηγητές ήσαν εκείνοι που προέρχονταν από τους εντεταλμένους υφηγητές, όταν συμπλήρωναν εξαετή εντολή διδασκαλίας.

Η κατηγορία αυτή του προσωπικού θεσπίστηκε με τις διατάξεις του άρθρου 96, παρ.5, του ν5343/1932 και η ανάγκη της ύπαρξής της καθιερώθηκε ως δυνητική μεν με το άρθρο 8 του ν6 4542/1966, υποχρεωτική⁽⁸⁾ δε με το άρθρο 24 του ν815/1978, με το οποίο κρίνονταν ως α.ε. καθηγητές μετά τη συμπλήρωση εξαετούς εντολής διδασκαλίας ως εντεταλμένοι υφηγητές.

(5) ΣτΕ 1918/1977, 1558/1948, 649/1959, 789/1983

(6) ΣτΕ 32/1967

(7) ΣτΕ 2052/1967

(8) ΣτΕ 4068/1984, 679/1980

Ο διορισμός με βάση το άρθρο 24 του ν815/1978 δεν συνδεόταν με ορισμένη έδρα, αλλά γινόταν για διδακτικό και ερευνητικό έργο αναφερόμενο σ έναν ευρύτερο επιστημονικό τομέα⁽⁹⁾. Οι α.ε.κ.συμμετείχαν στις συνεδριάσεις των σχολών μετά ψήφου εκτός από τις περιπτώσεις εκλογής καθηγητών ιεραρχικά ανωτέρων τους.

Ο θεσμός του μόνιμου επικουρικού καθηγητή και η διαδικασία εκλογής και διορισμού του, προβλέφθηκε από την ΚΗ/1968 συντακτική πράξη (άρθρο 4), η οποία καταργήθηκε από τη συντακτική πράξη τις 7/8/1974 (άρθρο 10). Με την αριθ.138/1971 απόφαση του υπουργικού συμβουλίου συστήθηκαν ανά μία θέση ΜΕΚ σε έδρες των ΑΕΙ, εκτός από τις θεολογικές σχολές των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης, Παν.Ιωαννίνων, ΑΒΣΠ, ΑΒΣΘ, ΑΣΚΤ και Παν.Θράκης, που τότε δεν είχαν ιδρυθεί. Τα καθήκοντα και τα δικαιώματα των ΜΕΚ καθορίσθηκαν με τα άρθρα 2 και 3 του ν447/1976. Από τη δημοσίευση της συντακτικής πράξης, με την οποία καταργήθηκε η ΚΗ/1968, και μέχρι την έκδοση του νόμου (447/1976) δεν υπήρχε όμοια νομοθετική διάταξη η οποία ρυθμίζει τα καθήκοντα των μελών αυτών και συνεπώς η κατηγορία αυτή ουσιαστικά ήταν ανύπαρκτη. Η έλλειψη τέτοιας νομοθετικής ρυθμίσεως δεν εκαλύφθη με τον μετέπειτα νόμο (447/1976), που καθόρισε τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους, καθότι στο νόμο αυτό δεν προσδόθηκε αναδρομική ισχύ⁽¹⁰⁾.

Με βάση τις διατάξεις του νόμου (άρθρο 2 και 3) οι ΜΕΚ αναλάμβαναν τη διδασκαλία και εξέταση μαθημάτων καθώς και την ευθύνη διενεργείας φροντιστηριακών εργαστηρίων και κλινικών ασκήσεων από τον επιστημονικό κύκλο που ανήκε στην οικεία έδρα. Τα ειδικότερα καθήκοντα του ΜΕΚ ορίζονταν μαζί με τον καθηγητή της έδρας, σε περίπτωση δε διαφωνίας αποφάσιζε η σχολή. Οι ΜΕΚ δικαιούνταν να χρησιμοποιούν τα σπουδαστήρια, τις κλινικές και τα υπόλοιπα επιστημονικά μέσα της έδρας στην οποία είχαν διοριστεί και είχαν στη διάθεσή τους και στην εποπτεία τους το ανάλογο βοηθητικό διδακτικό προσωπικό.

Οι ΜΕΚ στην ιεραρχική τους διαβάθμιση έπονταν των εκτάκτων με τριετή θητεία καθηγητών και προηγούνταν των εκτάκτων καθηγητών "άνευ" έδρας. Είχαν δικαίωμα συμμετοχής μετά ψήφου στις συνεδριάσεις των σχολών εκτός από τις περιπτώσεις εκλογής καθηγητών ιεραρχικά ανωτέρων τους.

Ο θεσμός του επικουρικού καθηγητή, που διοριζόταν για 10 χρόνια με δυνατότητα ανανέωση της θητείας του για άλλα 5 χρόνια προβλέφθηκε για πρώτη φορά από τον αν1430/1938 (άρθρα 74-82), τα οποία είχαν αντικαταστήσει τα αντίστοιχα άρθρα του ν5343/1932, που αφορούσαν το διορισμό εκτάκτων αμίσθων καθηγητών.

Τα προσόντα διορισμού τους ήταν τα ίδια που όριζε ο νόμος για τους τακτικούς καθηγητές των ΑΕΙ, με την

(9) ΣτΕ 870/1981

(10) ΣτΕ 4225/1977, 1541/1978, 4108/1979, 297/1981, 3008/1980

προυπόθεση να είχαν διατελέσει για τέσσερα χρόνια υψηλότες ή για δύο χρόνια εντεταλμένοι υψηλότες.

Ο θεσμός αυτός των επικουρικών καθηγητών καταργήθηκε με το νδ 917/1942 (άρθρο 18) και των αμίσθων καθηγητών με το βδ 3/3-4-1954.

Ο θεσμός του εντεταλμένου υψηλότη προβλέφθηκε αρχικά με το άρθρο 96 του ν5343/1932 και θεσμοθετήθηκε σε πάγια μορφή εμφάνισης με δυνατότητα ανανέωσης της εντολής διδασκαλίας ανά τριετία με το άρθρο 5 του νδ 4401/1964.

Το προσωπικό αυτό συνδέθηκε στενά με ορισμένη έδρα, εξυπηρετούσε στενά τις διδακτικές της ανάγκες σε ορισμένο μάθημα και εξαρτιόταν άμεσα από τον κάτοχο της έδρας καθηγητή, αφού ήταν ο μόνος που έκρινε την αναγκαιότητα ή μη της ύπαρξής του.

Η σειρά αρχαιότητας των τακτικών καθηγητών, στη περίπτωση μετακίνησής τους από το ένα ίδρυμα στο άλλο, καθοριζόταν βάση του αρχικού διορισμού τους, όπως προέβλεπε το άρθρο 3 παρ.4 του νδ 3974/1959, ως άμεση λογική συνέπεια της ισοτιμίας⁽¹¹⁾ των ιδρυμάτων.

Με το άρθρο 7 του αν 553/1968 καθορίσθηκε το έργο των επιμελητών και βοηθών, που ήταν η άσκηση ή διεξαγωγή φροντιστηρίων των φοιτητών κάτω από την καθοδήγηση του οικείου καθηγητή, η παροχή συμβολών στους φοιτητές σχετικών με τις σπουδές τους και η συμμετοχή τους σε επιστημονικές έρευνες που διεξήγαγε ο καθηγητής.

Οι επιμελητές και βοηθοί είχαν συγκεκριμένη βαθμολογική εξέλιξη (Εισαγωγικό και καταληκτικό βαθμό), οι δε επιστημονικοί συνεργάτες διορίζονταν με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου διάρκειας ενός έως τριών ετών, η οποία μπορούσε να ανανεωθεί, όχι όμως πέρα των έξι χρόνων.

Το βοηθητικό προσωπικό της ΑΣΚΤ αποτελούνταν από τους εφόρους και βοηθούς φροντιστηρίων εφαρμογών βάσει του ν3813/1958.

Η υπηρεσιακή τους κατάσταση διέπονταν από τις διατάξεις του νδ 481/1974 και ακολουθούσαν ως προς τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη το βοηθητικό προσωπικό των άλλων ΑΕΙ, δηλαδή εφαρμόζονταν συμπληρωματικά οι διατάξεις του αν 553/1968.

Για τη διαβάθμιση των θέσεων ορίζονταν για μεν τους εφόρους οι βαθμοί 6ος μέχρι 4ος, για δε τους βοηθούς ο 9ος μέχρι 7ος. Οι έφοροι κατά τις διατάξεις του βδ 920/1961 είχαν δικαίωμα να καταρτίζουν το πρόγραμμα της ύλης που δίδασκαν και να βαθμολογούν την επίδοση των σπουδαστών κάθε εξάμηνο. Οι πτυχιακές εξετάσεις διενεργούνταν απο το σύλλογο των καθηγητών.

(11) ΣτΕ 2264/1978

Άλλη κατηγορία βοηθητικού προσωπικού αποτελούσαν οι ειδικοί καθηγητές ξένων γλωσσών, οι οποίοι υπήχθησαν στην Α κατηγορία με το βδ 914/1961 και διαβαθμίσθηκαν με το βδ 638/1961 στους κατά την κλίμακα των άρθρων 4 και 6 του νδ 3379/1955 βαθμούς των κλάδων 3 και 5 του βοηθού γυμνασιάρχου έως και γυμνασιάρχου. Κατά την έννοια⁽¹²⁾ των διατάξεων αυτών ο ανώτερος βαθμός μέχρι του οποίου ήταν δυνατή η προαγωγή των ειδικών αυτών καθηγητών ήταν ο κάθε φορά προβλεπόμενος για προαγωγή των καθηγητών της μέσης εκπαίδευσης.

Στους επιμελητές, βοηθούς, παρασκευαστές, διδασκάλους των ΑΕΙ, βάση του άρθρου 11 του νδ 3974/1959, δεν εφαρμόζονταν οι διατάξεις του ν1811/1951 (Υ.Κ.) ως προς το μέρος που αφορούσαν το διορισμό, μονιμότητα, εκπαιδευτική άδεια, προαγωγή και όριο ηλικίας, ενώ ως προς τη λοιπή υπαλληλική κατάσταση εφαρμόζονταν οι υπόλοιπες διατάξεις του νόμου.

Οι καθηγητές των ΑΕΙ κατά το σύνταγμα του 1952 (άρθρ.16 παρ.4) ήταν δημόσιοι υπάλληλοι, ενώ κατά το σύνταγμα του 1975 (άρθρο 16 παρ.6) είναι δημόσιοι λειτουργοί.

Εξάλλου κατά το σύνταγμα και το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό επιτελούσε δημόσιο λειτουργήμα, έστω και αν για λόγους άσχετους με την ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας δεν χαρακτηρίζονταν ευθέως ως δημόσιοι λειτουργοί⁽¹³⁾. Ωστόσο οι προϋποθέσεις του νόμου υπήγαγαν το προσωπικό αυτό, σε πολλά θέματα στις διατάξεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Ο χαρακτηρισμός των καθηγητών ως δημοσίων λειτουργών προσέδωσε σ αυτούς μία σχετική ανεξαρτησία στην άσκηση του λειτουργήματός τους, αφού δεν τελούν σε άμεση υπηρεσιακή σχέση υποταγής και ιεραρχικής εξάρτησης, όπως οι δημόσιοι υπάλληλοι, και ως εκ τούτου δεσμεύονται μόνο από το σύνταγμα και τους νόμους.

Οι καθηγητές των ΑΕΙ διαφέρουν από τους δημοσίους υπαλλήλους και ως προς την πειθαρχική ευθύνη, αφού παύονται μόνο με δικαστική απόφαση (Σ.άρθρο 88 παρ.4) σε αντίθεση με τους δημοσίους υπαλλήλους που απολύονται με απόφαση του υπηρεσιακού συμβουλίου (Σ.άρθρο 103 παρ.4).

Κατά τη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης η ιεραρχική αυτή διαβάθμιση του διδακτικού προσωπικού δεν ανταποκρίθηκε στις κοινωνικές και επιστημονικές απαιτήσεις.

Η οριοθέτηση της διαβάθμισης σε κύριο και βοηθητικό προσωπικό συντηρούσε την αυταρχική οργάνωση μιας στεγανής μονοδιάστατης κι αναχρονιστικής διαδικασίας, που απέβλεπε

(12) ΣτΕ 1663/1981

(13) Α. Μάνεση, Για μία δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978 σ.20
Πρακτικά Βουλής για το Σύνταγμα σ. 503-507

στην καταξίωση της "αυθεντίας" του κύριου διδακτικού προσωπικού και τη διαφοροποίηση του βοηθητικού προσωπικού σε ρόλο και συμβολή(14).

Η προσπάθεια της καταξίωσης των αυθεντιών επιχειρήθηκε και μέσα στο ίδιο το καθηγητικό σώμα με τη θεσμοθέτηση νέων καθηγητικών βαθμίδων και τη διεύρυνση της πυραμίδας σε μία μορφή άμεσης ιεραρχικής εξάρτησης από την αυθεντία-τακτικό καθηγητή.

Η κάθετη αυτή κατηγοριοποίηση του διδακτικού προσωπικού δεν επέτρεπε την αξιοκρατική ανανέωσή του και τη δυναμική εξέλιξη των επιστημονικών κλάδων.

Η σύνδεση του προσωπικού σε μη οριζόντια και ισότιμη ενεργοποίηση δε διευκόλυνε ούτε την επιστημονική απόδοση και ολοκλήρωση της προσωπικότητας του επιστήμονα(15) ούτε τη δημιουργική συμμετοχική διαδικασία ως απαραίτητο στοιχείο μιας δημοκρατικής παιδείας(16).

Δεν εξασφάλιζε την ισότιμη συμμετοχή των μελών του στη διδασκαλία, στην έρευνα και στον προγραμματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που θα κάλυπτε πολύπλευρα το ίδιο γνωστικό αντικείμενο(17).

Ετσι, η ιεραρχική αυτή κατάταξη του διδακτικού προσωπικού οδήγησε στη μονοπώληση της γνώσης, που παρήγαγε αυτή καθ' αυτή η έδρα, στην αποτελμάτωση των επιστημονικών περιοχών, στην υπερείδκευση και στο ταμπού της έδρας, που δεν επέτρεπε την εναλλαγή της διδασκαλίας και το πλάτεμα της γνώσης(18).

Με το ν1268/1982 καθορίσθηκαν κατά ενιαίο τρόπο για όλα τα ΑΕΙ νέοι κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας και ρυθμίσθηκαν σε νέες βάσεις τα θέματα επιλογής και διορισμού, περιεχομένου και τρόπου άσκησης των καθηκόντων, της υπηρεσιακής γενικά κατάστασης του διδακτικού προσωπικού καθώς επίσης και της ένταξης του προσωπικού σε νέες βαθμίδες και θέσεις.

Με το άρθρο 13 του νόμου αυτού καθορίζεται η διαβάθμιση του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού σε ένα ενιαίο σώμα, που διακρίνεται σε τέσσερες βαθμίδες, χωρίς ιεραρχική εξάρτηση η μια από την άλλη αλλά βάση των ουσιαστικών προσόντων κάθε βαθμίδας, δηλαδή καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές, επίκουροι καθηγητές και λέκτορες.

(14) Δ. Ρόκου, Αλλαγή στην παιδεία παιδεία για την αλλαγή, Θεσσαλονίκη 1982 σ. 106

(15) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ. 106

(16) Δ. Ρόκου ό.π. σ. 144

(17) Αν. Βρυχεία-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη 1982 σ. 89-90

(18) Πρακτικά Βουλής ν1268/1982 σ. 4814

Οι καθηγητές και οι αναπληρωτές εκλέγονται ως μόνιμοι, ενώ όλοι όσοι ανήκουν στο ΔΕΠ προβλέπεται ότι είναι δημόσιοι λειτουργοί και κάνουν χρήση της ελευθερίας της διδασκαλίας και της έρευνας μέσα στα πλαίσια του προγραμματισμού και των σχετικών αποφάσεων του τμήματος.

Εξάλλου τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που προβλέπονται από την προισχύουσα νομοθεσία για τους καθηγητές επεκτείνονται σε όλο το ΔΕΠ και όπου κατά το σύνταγμα προβλέπεται συμμετοχή τακτικών καθηγητών μετέχουν οι κατά το νόμο αυτό καθηγητές.

Με το νομοθέτημα αυτό όλο το διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ (κύριο ή βοηθητικό) θεωρήθηκε ως μία αδιαίρετη ομάδα διδασκόντων. Στην αδιαίρετη αυτή ομάδα συμπεριελήφθησαν και οι επιμελητές, με τους οποίους εξομίσθηκε και το υπόλοιπο βοηθητικό προσωπικό, καθότι κατά την προισχύουσα νομοθεσία, οι επιμελητές είχαν δικαίωμα αυτοδύναμης διδασκαλίας⁽¹⁹⁾.

Για να τονισθεί ιδιαίτερα το ενιαίο του διδακτικού φορέα προστέθηκε σε όλες τις βαθμίδες, εκτός της τελευταίας, ως δεύτερο συνθετικό η λέξη "καθηγητής". Στην τέταρτη βαθμίδα, ενώ αρχικά (στο σχέδιο) δόθηκε ο τίτλος "Δόκιμος καθηγητής", τελικά επικράτησε η ορολογία "Λέκτορας" που αντιστοιχεί στον Αγγλικό τίτλο "lecturer", επειδή χαρακτηρίσθηκε⁽²⁰⁾ αδόκιμος με έντονη εσωτερική αντίφαση, αφού θα μπορούσε να περιλαμβάνει μόνιμους και μή μόνιμους καθηγητές, πολύ δε περισσότερο να συμβιβάσει τα ομαδικά συμφέροντα των καθηγητών οι οποίοι με κανένα τρόπο, όπως η πρακτική εφαρμογή του νόμου απέδειξε, δεν ήθελαν να εξομοιωθούν, τουλάχιστον από άποψη τιτλου, με προσωπικό (βοηθητικό) που είχε μειωμένα επιστημονικά προσόντα.

Πάντως η αλλαγή της ονομασίας της 4ης βαθμίδας από "Δόκιμοι καθηγητές" σε "Λέκτορες" είναι καθαρά λεκτική και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αλλοιώνει τη βασική αρχή του ενιαίου φορέα των διδασκόντων που καθιερώνεται με το νόμο.

Η δημιουργία του ενιαίου φορέα και η θεσμοθέτηση της διδασκαλίας και της έρευνας ως δικαιώματος όλων των μελών του ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της παιδείας, όπου όλοι οι διδάσκοντες μέσα σε μία συλλογική εκπαιδευτική διαδικασία επεξεργάζονται τις νεότερες κατευθύνσεις, μελετούν το γνωστικό αντικείμενο και προσπαθούν να το μεταδώσουν στους φοιτητές με τον καλλίτερο τρόπο.

Η ένταξη όλου του διδακτικού προσωπικού σε νέες βαθμίδες και θέσεις, το νομικό καθεστώς των οποίων διαφέρει από το παλαιό, αφού προϋποθέτει αυτοδύναμη και όχι εξηρημένη εκτέλεση του διδακτικού και ερευνητικού έργου, περισσότερα δικαιώματα (συμμετοχή στη διοίκηση) και περισσότερα καθήκοντα (αρθρ.13 παρ.2,3 αρθ.17 παρ.1,2) δεν

(19) Πρακτικά Βουλής ν1268/1982 σ. 5125

(20) Πρακτικά Βουλής ν1268/1982 σ. 5125

σημαίνει αυτοδίκαιη προαγωγή⁽²¹⁾ των μελών, αλλά εκσυγχρονισμό, εκδημοκρατισμό, ενίσχυση της υπευθυνότητας και εν γένει βελτίωση και ουσιαστικοποίηση του έργου του προσωπικού των ΑΕΙ, σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις.

Εξάλλου στη νομοθετική ρύθμιση των οργανωτικών θεμάτων των ΑΕΙ ο συνταγματικός νομοθέτης δεν επέβαλε συγκεκριμένο πρότυπο οργανώσεως τους, αλλά επιφύλαξε στον κοινό νομοθέτη μεγάλη ευχέρεια.

Η ευχέρεια αυτή συνίσταται στη δυνατότητα του να καθορίζει το γνωστικό αντικείμενο της διδασκαλίας και της έρευνας ανάλογα με το είδος, τις επιστημονικές κατευθύνσεις κάθε ΑΕΙ και τις εκπαιδευτικές του ανάγκες. Να οργανώνει τα ΑΕΙ σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εξελισσόμενης επιστήμης και τεχνολογίας ενόψει των κάθε φορά οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών

Από το άλλο μέρος ο κοινός νομοθέτης εμποδίζεται από το συνταγματικό νομοθέτη να θεσπίσει οργανωτικούς ή λειτουργικούς κανόνες, που να συνεπάγονται, έστω και έμμεσα, περιορισμούς στην ακαδημαϊκή ελευθερία των τριών βασικών παραγόντων της ακαδημαϊκής ζωής⁽²²⁾. Ο κοινός νομοθέτης δεν δεσμεύεται στον αριθμητικό προσδιορισμό ή την κατανομή του κυρίου και του λοιπού διδακτικού προσωπικού των ΑΕΙ. Μπορεί να καθορίζει τη διατήρησή του σε ειδικότερες κατηγορίες, την ονομασία τους, τον καθορισμό των δικαιωμάτων και καθηκόντων τους, τον τρόπο ασκήσεώς τους και τη ρύθμιση της υπηρεσιακής τους κατάστασης.

Έχει την ευχέρεια να καταργήσει την κείμενη νομοθεσία που προέβλεπε πληθώρα καθηγητικών κατηγοριών, που ασκούσαν το έργο της έρευνας και της διδασκαλίας σε άμεση σύνδεση με ορισμένη έδρα και ορισμένο γνωστικό αντικείμενο.

Για τη ρύθμιση της υπηρεσιακής κατάστασης του διδακτικού προσωπικού (επιλογή-διορισμό) ο κοινός νομοθέτης είναι υποχρεωμένος να λάβει υπόψη του επιστημονικά και ακαδημαϊκά κριτήρια, έτσι ώστε οι ρυθμίσεις να ανταποκρίνονται στους σκοπούς των ΑΕΙ ως κέντρων οργανωμένης επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας⁽²³⁾.

Για την πραγματοποίηση της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας οι συνταγματικές διατάξεις προβλέπουν την ύπαρξη δύο διακεκριμένων κατηγοριών διδακτικού προσωπικού, δηλαδή το κύριο και το βοηθητικό προσωπικό.

Όσοι ανήκουν στο κύριο προσωπικό χαρακτηρίζονται ως δημόσιοι λειτουργοί και ανεξάρτητα από την ειδικότερη ονομασία τους ή τη διαβάθμισή τους, τελούν κάτω από ένα ιδιαίτερο καθεστώς, που εγγυάται την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία.

(21) ΣτΕ 2829/1987

(22) ΣτΕ 2800/1984

(23) ΣτΕ 2788/1984

Το βοηθητικό προσωπικό, αν και έχει λιγότερα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, επιτελεί κι αυτό δημόσιο λειτούργημα και σύμφωνα με τις τεχνολογικές και επιστημονικές συνθήκες που επικρατούν στα σύγχρονα Πανεπιστήμια αποτελεί αναγκαίο παράγοντα αυτοδύναμης διδασκαλίας και έρευνας⁽²⁴⁾.

Με τις διατάξεις του νόμου 1268/1982 ολόκληρο το διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ κατατάχθηκε σε τέσσερες βαθμίδες και ενοποιήθηκε οργανικά σε ένα ενιαίο σώμα διδασκόντων - ερευνητών με κατ' αρχήν ταυτότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων⁽²⁵⁾ και ανεξάρτητη εκπροσώπηση του οικείου επιστημονικού τομέα ως προς το επιτελούμενο έργο της έρευνας και της διδασκαλίας.

Η κατάταξη αυτή του διδακτικού προσωπικού στο ενιαίο σώμα των διδασκόντων, που επιχειρήθηκε από το κοινό νομοθέτη, βρίσκεται κάτω από τους περιορισμούς του συνταγματικού νομοθέτη που καθορίζονται από τις αρχές της αυτοδιοίκησης (16 παρ. 5) της ακαδημαϊκής ελευθερίας (16 παρ. 6) και της ισότητας (4 παρ.1).

Η αρχή της αυτοδιοίκησης αποκλείει⁽²⁶⁾ την ανάδειξη καθηγητικού προσωπικού χωρίς προηγούμενη ουσιαστική κρίση από τα ίδια τα πανεπιστημιακά όργανα.

Η ένταξη όμως του καθηγητικού προσωπικού σε νέες θέσεις υπάγεται στην αρμοδιότητα του κοινού νομοθέτη και δεν εμποδίζεται από τη συνταγματική αυτή αρχή, εφόσον οι θέσεις στις οποίες γίνεται η ένταξη είναι αντίστοιχες με εκείνες που κατείχε προηγούμενα το προσωπικό αυτό.

Η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας οριοθετεί τη δράση του κοινού νομοθέτη, ώστε η ρυθμιστική του αρμοδιότητα να αναπτύσσεται προς την κατεύθυνση που να διασφαλίζεται η στελέχωση του διδακτικού προσωπικού με καθηγητικό προσωπικό αυξημένων προσόντων, που να εγγυώνται την επιστημονική τους αξία και τη δυνατότητα να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του επιστημονικού τους κλάδου.

Η αρχή της ισότητας που καθιερώνεται με το άρθρο 4 παρ. 1 του συντάγματος, αποτελεί νομικό κανόνα, ο οποίος επιβάλλει την ομοιόμορφη μεταχείριση των προσώπων τα οποία βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες. Ο κανόνας αυτός δεσμεύει τον κοινό νομοθέτη και τη διοίκηση προς την κατεύθυνση αυτή, οσάκις προβαίνει σε ρυθμίσεις ή παίρνει μέτρα κανονιστικού χαρακτήρα.⁽²⁷⁾

Η κατάταξη της πληθώρας των κατηγοριών του διδακτικού προσωπικού στις τέσσερες βαθμίδες του ενιαίου διδακτικού φορέα προβλέπεται από τις μεταβατικές διατάξεις του νόμου και ρυθμίζεται από το άρθρο 31 έως 34.

(24) ΣτΕ 2786/1984

(25) ΣτΕ 2788/1984

(26) ΣτΕ 2789, 2797, 2801/1984

(27) ΣτΕ 561/1988

Στο άρθρο 34 προβλέπεται η αυτοδίκαιη ένταξη στη βαθμίδα του καθηγητή όλων των τακτικών, μόνιμων, εκτάκτων μονίμων και εκτάκτων με τριετή θητεία καθηγητών τακτικών, εκτάκτων ή εκτάκτων αυτοτελών εδρών.

Στο άρθρο 33 προβλέπεται η αυτοδίκαιη ένταξη στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή χωρίς μονιμότητα των εκτάκτων εντεταλμένων καθηγητών χωρίς έδρα.

Στο άρθρο 32 παρ. 1 προβλέπεται η αυτοδίκαιη ένταξη με μονιμότητα στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή των μονίμων επικουρικών καθηγητών.

Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η αυτοδίκαιη ένταξη των εντεταλμένων υφηγητών. Τέλος στο άρθρο 31 προβλέπεται η αυτοδίκαιη ένταξη στη βαθμίδα του Λέκτορα όλων των επιμελητών, βοηθών και επιστημονικών συνεργατών.

Με τη διάταξη του άρθρου 70 παρ. 19 του ν1566/1985 ρυθμίστηκε νέα επανένταξη των μονίμων επικουρικών καθηγητών και των εντεταλμένων υφηγητών που είχαν συμπληρώσει τρεις τριετίες κατά την ένταξή τους σε θέσεις ΔΕΠ.

Κατά την έννοια της διάταξης αυτής θεσπίστηκε κανόνας αναδρομικής ισχύος και γενικής εφαρμογής, που εξομοίωσε αναδρομικά τους μεν Μ.Ε.Κ με τους μόνιμους καθηγητές εκτάκτων αυτοτελών εδρών, τους δε εντεταλμένους υφηγητές που είχαν τρεις τριετίες με τους εντεταλμένους καθηγητές. Έτσι οι μεν πρώτοι εντάχθηκαν στη βαθμίδα του καθηγητή, οι δε δεύτεροι στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή.

Η ρύθμιση αυτή, ως προς το μέρος που αφορούσε τους Μ.Ε.Κ., ήταν δικαιολογημένη, γιατί απέβλεπε στην άρση της άνισης μεταχείρισής τους σε σχέση με τους εντεταλμένους καθηγητές, οι οποίοι με την αρχική ένταξη εντάχθηκαν σε ανώτερη βαθμίδα απ'αυτούς. Η ένταξη όμως αυτή δεν δικαιολογιόταν από το προηγούμενο νομικό καθεστώς (ν447/1976) σύμφωνα με το οποίο οι Μ.Ε.Κ. προηγούνταν στην ιεραρχική τους διαβάθμιση των εντεταλμένων καθηγητών του άρθρου 8 παρ. 2 του ν4542/1966.

Η καθολική ένταξη του διδακτικού προσωπικού (κύριου και βοηθητικού) σε ένα ενιαίο οργανικό σύνολο διδασκόντων-ερευνητών με ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις ως προς το επιτελούμενο έργο, υπηρεσιακή θέση και κατάσταση, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από την πλευρά των τακτικών καθηγητών. Τούτο γιατί οι ρυθμίσεις αυτές αλλοίωσαν την φυσιογνωμία του τακτικοκρατούμενου καθηγητικού φορέα.

Απήλλαξαν τις λοιπές κατηγορίες καθηγητικού προσωπικού από την κυριαρχική εξουσία του τακτικού καθηγητή, τόσο ως προς την υπηρεσιακή τους θέση, όσο και ως προς την άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου.

Απελευθέρωσαν το μεγαλύτερο μέρος του βοηθητικού προσωπικού από τις βοηθητικές πανεπιστημιακές ενασχολήσεις, που η καθηγητική επικυριαρχία τους έχει αναθέσει.

Ετσι ανατέθηκε και στην κατηγορία αυτή, η ανεξάρτητη εκπροσώπηση του οικείου επιστημονικού τομέα στην έρευνα και τη διδασκαλία, αφού τα τυπικά τους προσόντα αντιστοιχούσαν με τα ελάχιστα τυπικά προσόντα που απαιτούσε ο νόμος 5343/1932 (άρθρο 54) για την εκλογή καθηγητή.

Η νομοθετική αυτή μεταβολή, που επιχειρήθηκε με σκοπό την κατάργηση της έδρας και τη συγχώνευση των προϋφιστάμενων κατηγοριών καθηγητών και υφηγητών σε τρεις ιεραρχικά διατεταγμένες βαθμίδες με ενιαίες οργανικά θέσεις που κατανέμονται στα τμήματα και τους τομείς, ανήκει στη ρυθμιστική αρμοδιότητα που έχει ο κοινός νομοθέτης να αποφασίζει για την οργάνωση και τη λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και συνεπώς δεν προσκρούει σε καμία συνταγματική διάταξη. (28)

Τούτο γιατί οι κατηγορίες των καθηγητών που προβλέπονταν από την προϊσχύουσα νομοθεσία, παρά τη νέα ονοματοδοσία τους, δεν μετέβαλαν υπηρεσιακή και προσωπική κατάσταση και εξακολουθούν να έχουν όλα τα δικαιώματα και να ασκούν τα καθήκοντα που αναγνώριζε σ'αυτούς η προηγούμενη νομοθεσία σαν μια καθηγητική κατηγορία.

Η κατοχή, σύμφωνα με τις νέες διατάξεις, οργανικών θέσεων που κατανέμονται στα τμήματα και τους τομείς και η αυτοδίκαιη ένταξη, χωρίς ουσιαστική κρίση των αρμοδίων πανεπιστημιακών οργάνων, δεν αντίκειται στις συνταγματικές επιταγές. (29)

Η κατάταξη όμως των λεκτόρων στο ενιαίο καθηγητικό προσωπικό, στις θέσεις των οποίων εντάσσονται με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 31 οι επιμελητές, βοηθοί και επιστημονικοί συνεργάτες, για τους οποίους προβλέπονταν μειωμένα προσόντα, σε σχέση με τις άλλες βαθμίδες κρίθηκε (30) ότι έθιγε την ακαδημαϊκή ελευθερία, την διακεκριμένη κατά το σύνταγμα θέση των καθηγητών και παραβίαζε την αρχή της ισότητας.

Στο άρθρο 14 του νόμου ορίζονται οι τυπικές προϋποθέσεις για την εκλογή ή εξέλιξη των μελών ΔΕΠ στις τέσσερες βαθμίδες του ενιαίου διδακτικού φορέα.

Κοινή προϋπόθεση για την εκλογή και στις τέσσερες βαθμίδες είναι η κατοχή διδακτορικού διπλώματος, το οποίο πρέπει να είναι σχετικό με το γνωστικό αντικείμενο του τομέα στον οποίο υπάγεται η θέση.

Για τη βαθμίδα του λέκτορα απαιτείται τουλάχιστον διετής εκπαιδευτική πείρα σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, ή ανεγνωρισμένο επαγγελματικό έργο σε σχετικό επιστημονικό πεδίο ή διετής εργασία σε ερευνητικό κέντρο ή συνδυασμός των προϋποθέσεων αυτών.

(28) ΣτΕ 2786/1984

(29) ΣτΕ 2800/1984, 2829/1987, 2797/1984, 2798/1984

(30) ΣτΕ 2787, 2788/1984, 3840, 4816/1986, 3317/1988

Για τις ανώτερες βαθμίδες, όπως ορίζεται στις παραγράφους 3, 4 και 5 του άρθρου, απαιτούνται δύο και περισσότερα χρόνια αυτοδύναμης διδασκαλίας ή ανεγνωρισμένο έργο, καθώς και η συγγραφή πρωτότυπων εργασιών ή μονογραφιών. Έτσι διασφαλίζεται η προαγωγή της επιστήμης και η άσκηση του εκπαιδευτικού έργου των καθηγητών με υψηλά ακαδημαϊκά κριτήρια.

Ωστόσο ο νομοθέτης κατά την αναδιάρθρωση της λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δεν ήταν υποχρεωμένος, προβλέποντας τον αναγκαίο για τη λειτουργία τους καθηγητικό προσωπικό, να περιλάβει στο ίδιο νομοθέτημα διατάξεις που να αναφέρονται στην ύπαρξη και την κατάσταση του μη καθηγητικού προσωπικού (βοηθητικού), τα θέματα του οποίου μπορούσαν να ρυθμιστούν με ξεχωριστό νομοθέτημα.

Όμως, η κατάταξη των λεκτόρων στο ενιαίο καθηγητικό προσωπικό και σε θέσεις που δημιουργούνται με μετατροπή των προηγούμενων και μεταφορά των αρμοδιοτήτων των τέως επιμελητών, βοηθών και επιστημονικών συνεργατών, για τους οποίους προβλέπονταν μειωμένα προσόντα σε σχέση με τις άλλες καθηγητικές βαθμίδες, προσέκρουσε στις συνταγματικές επιταγές.

Έτσι, κατά τα πρώτα στάδια εφαρμογής του νόμου, η συμμετοχή των λεκτόρων κατά τη συνταγματική επιταγή ήταν δυνατή μόνο στο διδακτικό και ερευνητικό έργο, καθώς και στην ανάθεση αυτοδύναμης διδασκαλίας μέσα στα πλαίσια του γενικότερου προγραμματισμού και ερευνητικού έργου κάθε ιδρύματος. Η συμμετοχή τους ήταν ανεπίτρεπτη ως ισότιμων μελών του ενιαίου διδακτικού φορέα, στα θέματα που αφορούσαν στη σύνταξη του προγράμματος σπουδών (24 παρ. 1, 6), στον καθορισμό των μελών της εισηγητικής επιτροπής για την κρίση του νέου καθηγητικού προσωπικού (15 παρ.3) και στην εκλογή καθηγητή ανώτερης βαθμίδας (15 παρ. 4η').

Στη νομική αυτή λύση υποστηρίχθηκε⁽³¹⁾ και η άποψη ότι η ένταξη του βοηθητικού προσωπικού στη βαθμίδα του λέκτορα και η κατάταξη της βαθμίδας αυτής στο ενιαίο διδακτικό φορέα δεν προσκρούει σε καμία συνταγματική διάταξη, γιατί ούτε το άρθρο 16 ούτε το άρθρο 4 αποκλείουν την απονομή καθηγητικής ιδιότητας.

Η φραστική διαφορά της διατύπωσης του άρθρου 16 παρ. 6 που χαρακτηρίζει τους βοηθούς και επιμελητές ως διδακτικό προσωπικό, που ασκεί δημόσιο λειτούργημα και τους καθηγητές που είναι δημόσιοι λειτουργοί οφείλεται στο γεγονός ότι το βοηθητικό προσωπικό δεν ήταν μόνιμο.

Για την άρση της αναταραχής και της αμφισβήτησης, που δημιουργήθηκε από τις αποφάσεις του ΣτΕ και του ΑΕΔ, για την ισόδυναμη ένταξη των λεκτόρων στο ενιαίο σώμα των μελών ΔΕΠ και την ισότιμη συμμετοχή τους με τα υπόλοιπα μέλη στη ρύθμιση των πανεπιστημιακών πραγμάτων, επιχειρήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 79 παρ. 6 του ν.1566/1985 αναβάθμιση των προσόντων των λεκτόρων.

(31) ΣτΕ 2786/1984 κά. (contra μειοψ.)

Τα προσόντα που απαιτούνται πλέον, με βάση τη ρύθμιση αυτή, για τη βαθμίδα του λέκτορα είναι δύο πρωτότυπες δημοσιεύσεις που να προάγουν την επιστήμη στο αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο.

Στην περίπτωση που δεν παρουσιάζονται δύο πρωτότυπες δημοσιεύσεις, αλλά μία της ίδιας ποιότητας, απαιτείται επί πλέον, εκτός από τη διετή εκπαιδευτική πείρα ή ισοδύναμο επαγγελματικό ή εκπαιδευτικό έργο και ετήσια τουλάχιστον αυτοδύναμη διδασκαλία είτε ισόχρονο και ισοδύναμο ερευνητικό έργο.

Εξάλλου κατά την εκλογή συνεκτιμάται και μια πρόσθετη προϋπόθεση που δεν απαιτούσε αρχικά ο ν1268/1982. Δηλαδή, κρίνεται κατά πόσον το συνολικό έργο του υποψηφίου τον καθιστά ικανό για αυτοδύναμη διδασκαλία και έρευνα και παρέχει σ'αυτόν προοπτικές για παραπέρα εξέλιξη του.

Η εξέλιξη αυτή είναι προφανώς ακαδημαϊκή και κατά τον τρόπο αυτό θεσμοθετείται, η επισήμανση των νομικών λύσεων και για τη βαθμίδα αυτή, του κριτηρίου της ουσιαστικής κρίσεως για αυτοδύναμη διδασκαλία και εν γένει αυτοδύναμη επιστημονική εργασία που αποτελεί το φυσιολογικό κανόνα στελέχωσης του ΔΕΠ.

Με τη μεταβατική ρύθμιση του άρθρου 80 παρ. 1 του ν1566/1985 θεσμοθετήθηκε έκτακτη επανάκριση για όσους υπηρετούσαν κατά τη δημοσίευση του νόμου στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με την ιδιότητα του λέκτορα και με βάση τα αναβαθμισμένα προσόντα της βαθμίδας.

Η θετική κρίση είχε ως αποτέλεσμα την νέα ένταξη τους στη βαθμίδα αυτή αναδρομικώς από την ημερομηνία της αρχικής ένταξης και την ισότιμη συμμετοχή τους στον ενιαίο διδακτικό φορέα, σαν ομοιογενή με το άλλο καθηγητικό προσωπικό ομάδα.

Η επανένταξη των λεκτόρων δημιουργεί επιφυλάξεις⁽³²⁾ ως προς την αναδρομικότητα (80 παρ. 1) ενόψει της αρχής της ισότητας, με την έννοια ότι η αναδρομική απόκτηση του βαθμού του λέκτορα από την πρώτη εκλογή ή ένταξη, αδιακρίτως αν είχαν ή όχι τότε τα αναβαθμισμένα προσόντα του νόμου 1566/1985, θέτει στην ίδια μοίρα εκείνους που είχαν αρχικά τα προσόντα και εκείνους που τα απέκτησαν μεταγενέστερα.

Η ένταξη των ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι αποτελούσαν μια από τις κατηγορίες του επικουρικού διδακτικού προσωπικού, καθορίσθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 31 παρ. 4 του ν.1268/1982.

Με τις διατάξεις αυτές δόθηκε η δυνατότητα στους ειδικούς επιστήμονες να ενταχθούν στο ενιαίο διδακτικό φορέα με αίτησή τους και σε οποιαδήποτε βαθμίδα μετά τη συμπλήρωση διετούς εντολής διδασκαλίας.

(32) Πρ. Επ. ΣτΕ 150/1986, Προδ. 600/1988, Προδ. σε ολομ. 714/1989

Η ρύθμιση του άρθρου 31 παρ. 4, κατά το μέρος που αφορά στην ένταξη των ειδικών επιστημόνων, που συμπλήρωσαν ή συμπληρώνουν διετή υπηρεσία στην βαθμίδα του Λέκτορα ή του Επίκουρου Καθηγητή, κρίθηκε⁽³³⁾ ως συνταγματικώς επιτρεπτή, καθόσον δεν προσβάλλει ούτε τις αρχές της ελεύθερης επιστημονικής διδασκαλίας και έρευνας ή της αυτοδιοίκησης των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ούτε την αρχή της ισότητας. Τούτο γιατί οι εντασσόμενοι στη βαθμίδα αυτή ειδικοί επιστήμονες είχαν προσληφθεί μετά από ανοιχτή προκύρυξη και σχετική επιλογή της οικείας σχολής, υπηρέτησαν επί διετία, άσκησαν αυτοτελές διδακτικό έργο σε ένα ή περισσότερα μαθήματα και με βάση τις διατάξεις του νόμου κρίνονται αυτοτελώς από το οικείο σώμα εκλεκτόρων για την ένταξή τους.

Εξάλλου η ένταξή τους σε θέση Επίκουρου Καθηγητή ή Λέκτορα αντιστοιχεί σε θέση με τυπικά προσόντα, όχι ουσιαστικά διάφορα από εκείνα που κατείχαν, και γίνεται όχι σε μόνιμη θέση, αλλά επί θητεία, μετά τη λήξη της οποίας, αν δεν επιτύχουν να εξελιχθούν στη βαθμίδα του αναπληρωτή Καθηγητή με ανοιχτή διαδικασία, είναι υποχρεωμένοι να αποχωρήσουν.⁽³⁴⁾

Αντίθετα η ίδια ρύθμιση κατά το μέρος που επιτρέπει την ένταξή τους με αυτοτελή κρίση από το οικείο εκλεκτορικό σώμα στις βαθμίδες του Καθηγητή και του αναπληρωτή καθηγητή κρίθηκε⁽³⁵⁾ αντισυνταγματική ως αντίθετη με την αρχή της αυτοδιοίκησης και την αρχή της ισότητας.

Η ελευθερία της επιλογής που χαρακτηρίζει τα πανεπιστημιακά όργανα, σύμφωνα με την συνταγματική αρχή της αυτοδιοίκησης, υπαγορεύεται τόσο από τη δημοκρατική αρχή της ανάπτυξης της προσωπικότητας και της σταδιοδρομίας καθενός, με βάση την προσωπική του αξία και ικανότητα, όσο και από την αρχή της ισότητας. Η αρχή αυτή απαγορεύει την καθιέρωση προνομίων ή την ειδική μεταχείριση ορισμένων προσώπων κατ' απόκλιση από το γενικό κανόνα με κριτήρια αυθαίρετα ή άσχετα προ το ουσιαστικό περιεχόμενο της ρύθμισης. Η ρύθμιση αυτή μπορεί να περιορισθεί από τον κοινό νομοθέτη, με την έννοια της περιστασιακής πρόβλεψης, σε συγκεκριμένη μεταβατικού χαρακτήρα ρύθμιση, εφόσον πρόκειται για διορισμό ή ένταξη σε θέση με τα ίδια ή ανάλογα με εκείνα της προηγούμενης θέσης καθήκοντα, καθώς και τυπικά και ουσιαστικά προσόντα.⁽³⁶⁾

Απόκλιση από τον κανόνα της ένταξης του βοηθητικού προσωπικού στη βαθμίδα του Λέκτορα προβλέφθηκε με τη διάταξη του άρθρου 32 παρ. 5 του νόμου. Ειδικά για του μόνιμους επιμελητές, που είχαν προϋπηρεσία τριών ετών σε θέση επιμελητή και κατείχαν τίτλο υφηγητή, δόθηκε η δυνατότητα της ένταξης με αίτησή τους στη βαθμίδα του λέκτορα χωρίς μονιμότητα.

(33) ΣτΕ 3413/1987

(34) Πρ. ΣτΕ 2802/1984 (ολομ)

(35) ΣτΕ 3416/1987, 3413, 4, 2078/1987

(36) ΣτΕ 2616/1987 1405/1981, Δ.Ε. Πειραιώς 15/1985

Ίδια δυνατότητα για ένταξη σε θέση Επίκουρου καθηγητή δόθηκε και στους Λέκτορες με τίτλο υφηγητή (που κατείχαν ή απέκτησαν μεταγενέστερα) με βάση το άρθρο 49 παρ. 10 του ν1404/1983. Στην περίπτωση αυτή της μεταγενέστερης αναβάθμισης των λεκτόρων η θέληση του νομοθέτη ήταν να μην επέλθει διαφοροποίηση στην μεταχείριση της ίδιας κατηγορίας επιστημόνων που κατείχαν, πραγματικά ή πλασματικά τα ίδια τυπικά προσόντα (τίτλο υφηγητή).

Η ρύθμιση δηλαδή αυτή εναρμονίζεται με την αρχική μεταβατική διάταξη του άρθρου 32 παρ. 5 του ν1268/1982 και δεν δικαιολογείται διαφορετική αντιμετώπιση μίας κατηγορίας απ'αυτούς.

Επιπλέον η ρύθμιση αυτή αποβλέπει στην εναρμόνιση της μεταχείρισης των υφηγητών προς τους εντεταλμένους υφηγητές, για τους οποίους η αυτοδίκαιη ένταξη είχε ήδη προβλεφθεί με το άρθρο 32 παρ. 2 του νόμου και ήταν σύμφωνη με τις συνταγματικές επιταγές.

Το γεγονός ότι η εξίσωση των συνθηκών της ένταξης των δύο κατηγοριών υφηγητών έγινε με μεταγενέστερο νόμο δεν ασκεί επιρροή⁽³⁷⁾ επί του κατ'ουσία θεμητού από συνταγματική άποψη νεότερης ρύθμισης (49 παρ. 10) ν1404/1983) που κι'αυτή εντάσσεται στις μεταβατικές ρυθμίσεις του ν1268/1982.

Οι ρυθμίσεις του ν1268/1982, εφόσον ρυθμίζουν ενιαία το θέμα της ένταξης και περιέχουν με τα άρθρα 31 και 35 στους μεν "διδάκτορες επιστημονικούς συνεργάτες των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων" το δικαίωμα της αυτοδίκαιης ένταξης σε θέσεις λεκτόρων, στους δε "μη διδάκτορες επιστημονικούς συνεργάτες" το δικαίωμα επιλογής μεταξύ τριών δυνατοτήτων, συνάγεται ότι οι ρυθμίσεις αυτές εφαρμόζονται αδακρίτως σε όλους τους επιστημονικούς συνεργάτες του άρθρου 13 του ν815 ανεξάρτητα από τον τρόπο της αμοιβής τους, δηλαδή και σ'αυτούς ακόμη που αμοιβονται με ωριαία αντιμισθία.⁽³⁸⁾

Τα ελάχιστα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα που πρέπει να έχουν οι υποψήφιοι για εκλογή ή εξέλιξη σε θέσεις ΔΕΠ προσδιορίζονται, όπως προαναφέρθηκε, στις παραγράφους 2 έως 5 του άρθρου 14 του νόμου. Απόκλιση από τον κανόνα εισάγεται με την παρ. 6 του ίδιου άρθρου, με την οποία προβλέπεται η δυνατότητα της εκλογής ή εξέλιξης, χωρίς το τυπικό προσόν της αυτόδύναμης διδασκαλίας μετά την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος, εφόσον πρόκειται για εξαιρετική περίπτωση υποψηφίου με διεθνώς ανεγνωρισμένο επιστημονικό έργο.

Η εξαίρεση που εισάγεται με τη διάταξη αυτή αντικαθιστά μόνο το τυπικό προσόν της αυτόδύναμης διδασκαλίας και δεν μπορεί να συμπληρώσει την έλλειψη άλλου τυπικού προσόντος.

(37) ΣτΕ 2077/1987'

(38) ΔΕ 1219/1986

Εξάλλου, εξαίρεση από τον κανόνα της κατοχής διδακτορικού διπλώματος (παρ 1) για την εκλογή ή εξέλιξη μελών ΔΕΠ και συνεπώς και για την ένταξη προσωπικού σε θέσεις ΔΕΠ προβλέπεται στην παρ. 8 του παραπάνω άρθρου, σύμφωνα με την οποία ο γενικός κανόνας δεν ισχύει για γνωστικά αντικείμενα εξαιρετικής και αδιαμφισβήτητης ιδιαιτερότητας, για τα οποία δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής.

Με την παρ. 6 του άρθρου 79 του ν1566/1985 εισήχθηκε απόκλιση από την παρ. 2 του άρθρου που αναφέρεται στην ύπαρξη των δημοσιεύσεων. Έτσι τα προσόντα και οι προϋποθέσεις για την εκλογή ή εξέλιξη σε θέσεις ΔΕΠ, καθώς και για την ένταξη των μη διδασκόντων επιμελητών βοηθών και επιστημονικών συνεργατών σε θέσεις ΔΕΠ, που κατά τη δημοσίευση του ν1268/1982 υπάγονταν στις ρυθμίσεις της παρ.8 και της μεταγενέστερης διάταξης της παρ.7 του άρθρου 48 του ν1404/1983, καθορίσθηκαν με το Πδ 123/1983 που εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση των διατάξεων αυτών.

Με το διάταγμα αυτό προσδιορίζονται τα γνωστικά αντικείμενα, για τα οποία δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής (άρθρο 1), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα γνωστικά αντικείμενα της ζωγραφικής, της πλαστικής, της γλυπτικής, της χαρακτικής και των εφαρμοσμένων τεχνών των τμημάτων καλών τεχνών.

Ο κοινός νομοθέτης με την απόκλιση που εισήγαγε αναγνώρισε, ότι το περιεχόμενο των καλών τεχνών είναι τέτοιας φύσης, ώστε η μεν ανάδειξη ατόμων σε αληθινό καλλιτέχνη να μην οφείλεται κυρίως στη διδασκαλία, η δε κρίση για την ικανότητά του να μιλήσει και τους άλλους στα θέματα της τέχνης, να στηρίζεται αποκλειστικά στην ελεύθερη αξιολόγηση των δημιουργημάτων του, χωρίς την ανάγκη ύπαρξης τυπικών περιορισμών ή τίτλου σπουδών, (διδακτορικό δίπλωμα ή και άλλων).

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 4 του Πδ 123/1983, σε συνδυασμό με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, που εφαρμόζεται αναλόγως, οι μη διδάκτορες επιμελητές, βοηθοί και επιστημονικοί συνεργάτες που υπηρετούσαν σε έδρες ή εργαστήρια ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και κάλυπταν ένα ή περισσότερα από τα αναφερόμενα στην περίπτωση ΙΙ του άρθρου 1 του διατάγματος γνωστικά αντικείμενα, εντάχθηκαν σε θέσεις λεκτόρων μετά από κρίση από τη Γενική Συνέλευση του τμήματος.

Ειδικά για τους εφόρους φροντιστηρίων εφαρμογών της ΑΣΚΤ που υπηρετούσαν κατά τη δημοσίευση του νόμου 1268/1982, η ένταξή τους σε θέσεις λεκτόρων αφέθηκε στη διακριτική τους ευχέρεια αφού τους δόθηκε η δυνατότητα (με αίτησή τους άρθρο 41 παρ. 6) να αποφασίσουν για την ένταξή τους σε θέσεις λέκτορα ή την εξομοίωση με τους μη διδάκτορες βοηθούς ή την ένταξή τους σε θέσεις ΕΔΤΠ ή ΕΕΠ.

Η τελική κρίση για την ένταξη ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της συγκλήτου, η οποία συνεκτιμά, άφενός τα τυπικά

και ουσιαστικά προσόντα των υποψηφίων και το αντικείμενο της μέχρι τότε απασχόλησής τους και αφετέρου τις ανάγκες της σχολής, ώστε δεν είναι βέβαιο ότι όλοι όσοι υποβάλλουν αίτηση θα ενταχθούν στην βαθμίδα του λέκτορα.

Στην περίπτωση δηλαδή αυτή η ένταξη σε οποιαδήποτε θέση - επομένως και στην βαθμίδα του λέκτορα - προϋποθέτει κρίση του πανεπιστημιακού οργάνου και δεν επέρχεται αυτοδίκαια από το νόμο, όπως κατά κανόνα θεσπίστηκε για το σύνολο του διδακτικού προσωπικού.

Ειδική πρόνοια κατά τη μεταβατική αντιμετώπιση της υπηρεσιακής κατάστασης του επιστημονικού προσωπικού που υπηρετούσε στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα κατά τη δημοσίευση του νόμου, λήφθηκε για τους διδασκάλους ξένων γλωσσών των φιλοσοφικών σχολών των Πανεπιστημίων, οι οποίοι εξομοιώθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 39 του νόμου με τους επιμελητές και βοηθούς. Έτσι, όσοι είχαν ήδη αποκτήσει διδακτορικό δίπλωμα εντάχθηκαν αυτοδίκαια στη βαθμίδα του λέκτορα, ενώ σε όσους δεν είχαν διδακτορικό δίπλωμα δόθηκε η δυνατότητα είτε της ένταξης στο ΕΕΠ είτε της υπαγωγής στη διαδικασία της απόκτησης του διδακτορικού όπως και οι μη διδάκτορες επιμελητές και βοηθοί.

Η εξαιρετική αυτή ρύθμιση για το επικουρικό αυτό διδακτικό προσωπικό δικαιολογείται από το γεγονός, ότι η διδασκαλία των ξένων γλωσσών απασχολούνταν με γνωστικό αντικείμενο του οικείου τμήματος ή ινστιτούτου στο οποίο είχαν προσληφθεί, ώστε να είναι ευχερής η ένταξή τους στον αντίστοιχο τομέα του ΔΕΠ που δημιουργείται με το νέο αυτό νόμο.

Αν η ρύθμιση αυτή επεκτεινόταν σε όλα τα τμήματα των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όπου υπηρετούσαν διδάσκαλοι της κατηγορίας αυτής, θα εμφανιζόταν το παράδοξο να συνταχθεί σε θέσεις ΔΕΠ επιστημονικό προσωπικό, χωρίς να θεραπεύεται αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο από το οικείο τμήμα και χωρίς να υπάρχει αντίστοιχος τομέας. (39)

Με το άρθρο 35 του νόμου θεσπίζεται μια μεταβατική διαδικασία για την υπηρεσιακή τακτοποίηση των μη διδασκόντων επιμελητών, βοηθών και επιστημονικών συνεργατών.

Για την κατηγορία αυτή του βοηθητικού προσωπικού, που δεν έχουν τα προσόντα για να ενταχθούν στον ενιαίο διδακτικό φορέα, δίνεται η δυνατότητα ή να εκπονήσουν διδακτορική διατριβή και να ενταχθούν σε θέσεις λεκτόρων ή να μεταταγούν σε θέσεις του δημόσιου τομέα.

Η βούληση που διατυπώνεται με τη συγκεκριμένη αυτή διάταξη, αποβλέπει στην κατάργηση της κατηγορίας του βοηθητικού προσωπικού μέσα σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα (τετραετία), όπως τουλάχιστον αρχικά καθορίσθηκε. Η βούληση αυτή συμβιβάζεται με τη γενικότερη θεώρηση των ρυθμίσεων, που απέβλεψαν στη δημιουργία του ενιαίου διδακτικού φορέα, βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία του

(39) Ιδε και Γνωμ. Ν.Δ.Υ.Ε.Π. 32/1985, ΣτΕ 4394/1988

οποίου αποτέλεσε η απαλλαγή του βοηθητικού προσωπικού από την ιεραρχική εξάρτηση του καθηγητή και το υπηρετικό περιεχόμενο της εργασίας του. (40).

Η αναγνώριση του προσωπικού αυτού ως μιας αυτοτελούς κατηγορίας διδακτικού προσωπικού και η ένταξή του σε μια νέα βαθμίδα έξω από το διδακτικό φορέα, όπως υποστηρίχθηκε, (41) θα νομιμοποιούσε ξανά το καθεστώς της εξάρτησης και το είδος της εργασίας τους, αφού στην αντίθετη περίπτωση θα έπρεπε να θεωρηθεί υπεύθυνο έργο με δική τους οργανική αυτοτέλεια, που θα δικαιούνταν μονιμότητα, εξέλιξη, συμμετοχή στα όργανα με συνέπεια τη διάσπαση της μορφής του ενιαίου διδακτικού φορέα.

Η ένταξη των μη διδασκόντων επιμελητών, βοηθών και επιστημονικών συνεργατών, οι οποίοι εξομοιώθηκαν πλήρως ως προς την κρίση με το άρθρο 79 παρ. 7δ του ν1566/1985, γίνεται από το εκλεκτορικό σώμα, που είναι αρμόδιο για την εκλογή λέκτορα και μέσα σ'ένα χρόνο από την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος.

Μετά την ισχύ του ν1566/1985, η διάταξη του εδγ της παρ. 2 του άρθρου 35 του ν1268/1982, με την οποία καθορίζεται ότι η κρίση για ένταξη του επιστημονικού συνεργάτη γίνεται μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων, είναι ανενεργός και δεν έχει αντικείμενο ρύθμισης, αφού το περιεχόμενο της διάταξης του εδαφ. β' στο οποίο αναφέρεται τροποποιήθηκε με τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 7δ του νόμου.

Η αντίθετη άποψη θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η εξομοίωση που επιχειρήθηκε με την διάταξη αυτή, εκτός βέβαια της μονιμότητας, να μην είναι πλήρης αφού οι επιστημονικοί συνεργάτες δεν έχουν δικαίωμα να ζητήσουν μετά την απόκτηση του διδακτορικού την ένταξή τους σε θέσεις λέκτορα.

Με τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 7β του ν1566/1985 το δικαίωμα μονιμοποίησης των επιμελητών και βοηθών που εντάσσονται σε θέσεις λέκτορων, έπαυσε να αποτελεί ανεξάρτητη υπηρεσιακή κατάσταση και ενοποιήθηκε σε μία ενιαία διαδικασία ένταξης και μονιμοποίησης με ουσιαστική ταύτιση περιεχομένου και ουσιαστικής εκτίμησης των προσόντων.

Για την κάλυψη ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών προβλέπεται, με το άρθρο 18 παρ. 1 και 2 του ν1268/1982 όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 70 παρ. 13 του ν1566/1985, η πρόσκληση ή πρόσληψη πρόσκαιρου εκπαιδευτικού προσωπικού. Με απόφαση της ΓΣ του τμήματος καλούνται για ένα χρόνο ως επισκέπτες καθηγητές έλληνες ή ξένοι επιστήμονες που έχουν θέση ή ισοδύναμα προσόντα με τα μέλη του ΔΕΠ των δύο ανωτέρων βαθμίδων ή και των άλλων βαθμίδων εφόσον πρόκειται για έλληνες το γένος.

(40) Κ.Μ.Μ. Κριτική της εκπαιδευτικής πολιτικής (1974-1981), Αθήνα 1982 σ. 90

(41) Πρακτικά Βουλής ν1268/1982 σ. 5209-5211

Με όμοια απόφαση προσλαμβάνονται με ετήσια σύμβαση ειδικοί επιστήμονες και εντεταλμένοι επίκουροι καθηγητές.

Το προσωπικό αυτό έχει μερική απασχόληση και δεν συμμετέχει στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα.

Το ισοδύναμο της κατεχόμενης θέσης ή των προσόντων που διαθέτει ο προσκαλούμενος επισκέπτης καθηγητής, κρίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1-5, όπως ισχύουν μετά τις τροποποιήσεις από το άρθρο 79 παρ. 6 του ν1566/1985, οι οποίες προσδιορίζουν ποια είναι τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα που απαιτούνται για την εκλογή και τον διορισμό των μελών ΔΕΠ των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οι λεπτομέρειες πρόσκλησης ή πρόσληψης του προσωπικού αυτού ρυθμίζεται από τα Πδ 389/1983 και 101/1984 για τους επισκέπτες καθηγητές και 473/1983, 335/1984, 407/1985 για τους ειδικούς επιστήμονες και εντεταλμένους επίκουρους καθηγητές.

Με την καθιέρωση του τομέα ως έσχατης υποδιαίρεσης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για το συντονισμό και τη διδασκαλία συγκεκριμένου πεδίου της επιστήμης, που αποτελεί μέρος του γνωστικού αντικειμένου κάθε τμήματος, όλα τα μέλη του ΔΕΠ ανήκουν υποχρεωτικώς σ'ένα τομέα.

Η υπαγωγή τους στον οικείο τομέα πραγματοποιήθηκε με την κατανομή όσων υπηρετούσαν κατά την εισαγωγή του νόμου, σύμφωνα με τις μεταβατικές του διατάξεις, και συντελείται με την εκλογή τους σε αντίστοιχη θέση, η οποία προκηρύσσεται για ορισμένο τομέα και συνεπώς έκτοτε ανήκει στον τομέα αυτό.

Βασική προϋπόθεση για να υπαχθεί ένα μέλος ΔΕΠ σε ορισμένο τομέα και στη μια περίπτωση και στην άλλη είναι η κατοχή διδακτορικού διπλώματος σχετικού με το συγκεκριμένο πεδίο της επιστήμης του γνωστικού αντικειμένου του τομέα.

Όμως σε κάθε περίπτωση παρέχεται στα μέλη του ΔΕΠ η δυνατότητα της αλλαγής του τομέα, στον οποίο ανήκουν, και της υπαγωγής τους σε άλλο τομέα του ίδιου τμήματος, πάντοτε εφόσον το γνωστικό αντικείμενο του νέου τομέα έχει μεγαλύτερη σχετικότητα με το περιεχόμενο του διδακτορικού τους διπλώματος.

Η αλλαγή αυτή προβλέπεται ως πάγια ρύθμιση στο άρθρο 6 παρ. 4ε, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 48 παρ. 1(στ) του ν1404/1983, και είναι δυνατή τόσο η μεμονωμένη αλλαγή τομέα, όσο και η γενικότερη ανακατανομή με απόφαση όμως της ΓΣ του τμήματος.

Ενώ σε επίπεδο τομέα παρέχεται η δυνατότητα της ανακατανομής των μελών ΔΕΠ, τέτοια δυνατότητα δεν παρέχεται σε επίπεδο τμήματος που αποτελεί τη βασική λειτουργική ακαδημαϊκή μονάδα.

Η κατανομή του προσωπικού στα τμήματα προβλέπεται μόνο από τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 30 παρ. 1,2 του νόμου

και αποσκοπεί στην υλοποίηση της νέας μορφής, με την οποία λειτουργούν πλέον τα ανώτατα εκπαίδευτικά ιδρύματα και αποβλέπει στην τακτοποίηση του υπηρετούντος κατά την εισαγωγή του νόμου προσωπικού και στη δυνατότητα χορήγησης λειτουργικότητας της βασικής ακαδημαϊκής μονάδας του τμήματος.

Ετσι, η κατανομή μόνο εφάπαξ μπορούσε να γίνει και δεν παρέχεται η δυνατότητα της ανακατανομής είτε αυτή προέρχεται από αρχική κατανομή είτε από νέο διορισμό μετά την εισαγωγή του νόμου, αφού δεν προβλέπεται από πάγια για το θέμα αυτό ρύθμιση.

Αλλωστε η κατανομή και η υπαγωγή του προσωπικού στα τμήματα συνδέεται με την κατ'ουσία ύπαρξη της μονάδας αυτής, αφού από τη συγκεκριμενοποίηση των προσώπων που το αποτελούν εξαρτάται η άσκηση πλήθους αρμοδιοτήτων και εξουσιών και δεν είναι σκόπιμο να μεταβάλλεται η δύναμη του προσωπικού τούτου.

Μετά την κατανομή ή το διορισμό το μέλος ΔΕΠ δεν μπορεί να μεταπηδήσει σε άλλο τμήμα, γιατί τούτο συνιστά στην ουσία μετάταξη, η οποία μόνο, αν προβλέπεται από ρητή διάταξη νόμου, μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Η αποδοχή της αντίθετης άποψης θα αποτελούσε φαλκίδευση των διατάξεων για την πλήρωση των θέσεων ΔΕΠ των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με προκήρυξη και εκλογή.

Το διδακτικό προσωπικό των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ανεξάρτητα από την υπηρεσιακή μονάδα στην οποία ανήκε και το έργο που επιτελούσε με το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς, κατανέμεται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, στα δημιουργούμενα κατά την εισαγωγή του νόμου ή συνιστώμενα τμήματα και στους τομείς. Το προσωπικό αυτό ασκεί διδακτικά ή ερευνητικά καθήκοντα ή αμφότερα μέσα στα πλαίσια του επιστημονικού αντικειμένου της οικείας σχολής και των διατάξεων ή αποφάσεων με τις οποίες το αντικείμενο αυτό εξειδικεύεται και κατανέμεται στα τμήματα και στους τομείς. Όταν πρόκειται για ερευνητικό έργο, που ασκείται από συγκεκριμένη μονάδα (εργαστήριο-σπουδαστήριο κλπ.) που αποτελεί παράρτημα κάποιου τομέα, τμήματος ή σχολής, η οικεία γενική συνέλευση που συντονίζει το έργο καθορίζει τα μέλη του ΔΕΠ που θα αναθέσει το έργο αυτό με κριτήριο τη συνάφεια του έργου με το γνωστικό αντικείμενο θεραπείας κάθε μέλους. (42)

Η ανάθεση αυτή δε σημαίνει οργανικό αποχωρισμό ή διαρκή αποξένωση του μέλους από την οργανική του μονάδα και τη συνεχή και κατά αποκλειστικότητα άσκηση του ανατιθέμενου έργου, δεδομένου ότι ο νόμος 1268/1982 με την κατάργηση της έδρας διεύρυνε τον κύκλο του προσωπικού των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο οποίο ανάθεσε την από κοινού (43)

(42) ΣτΕ 721/1987

(43) ΣτΕ 3227, 3228/1987, 4128/1988

κατ'αρχή άσκηση του διδακτικού και ερευνητικού έργου.

Τα μέλη του ΔΕΠ δεν μπορούν να εξαναγκασθούν σε συμμετοχή στη διοίκηση των πανεπιστημιακών οργάνων, εφόσον η συμμετοχή αυτή δεν γίνεται ως ανάθεση καθηκόντων που να αποτελεί μέρος των υπηρεσιακών τους υποχρεώσεων, αλλά αναγνωρίζεται ως δικαίωμα από το νόμο (άρθρο 13 παρ. 3, 17 παρ. 1).

Για το όριο ηλικίας που απαιτείται για διορισμό των καθηγητών σε θέσεις ΔΕΠ, δεν έχει θεσπισθεί σε επίπεδο κοινού νομοθέτη συγκεκριμένη διάταξη, που να καθορίζει το όριο αυτό, εκτός εκείνου της αποχώρησης που προβλέπεται από τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 16 παρ. 6. Η αναφορά του συνταγματικού νομοθέτη στους καθηγητές δεν γίνεται σε ορισμένο τίτλο, (44) αλλά με την έννοια ότι το τιθέμενο όριο ηλικίας αφορά τους εκπαιδευτικούς της ανώτατης βαθμίδας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, άσχετα με την κάθε φορά ονομασία τους.

Εφόσον ο νόμος 1268/1982 δεν θέτει όριο ηλικίας για τον διορισμό των μελών καμιάς βαθμίδας, ενώ ο συνταγματικός νομοθέτης θεσπίζει όριο ηλικίας για το διδακτικό προσωπικό της ανώτατης βαθμίδας, συνάγεται ότι το συνταγματικό όριο ηλικίας αποχώρησης ισχύει, έστω και για λίγο πριν από τη συμπλήρωσή του, για το διορισμό. Το όριο αυτό ισχύει και για τις κατώτερες από τους καθηγητές βαθμίδες των μελών ΔΕΠ, η μη υπέρβαση του οποίου αποτελεί τυπικό προσόν για όλα τα μέλη του ΔΕΠ.

Τα μέλη του ΔΕΠ σύμφωνα με τις διατάξεις του ν1517/1985 διαφοροποιούνται ως προς το δικαίωμα λήψης αποδοχών.

Ως προς το δικαίωμα αυτό ΔΕΠ των περιφερειακών ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων διαφοροποιείται σε σχέση με το ΔΕΠ των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων Αττικής και Θεσσαλονίκης. Η διαφοροποίηση που καθιερώνεται με το νόμο αυτό δεν συνιστά άνιση μεταχείριση μεταξύ των μελών των ΔΕΠ (κεντρικών και περιφερειακών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων) που παραβιάζει την συνταγματική αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1), αλλά διάφορη ρύθμιση που δικαιολογείται από ειδικούς λόγους γενικότερου ή υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος. (45)

Η ρύθμιση αυτή έχει ως στόχο τη δημιουργία κινήτρων στο επιστημονικό προσωπικό για την προσέλευσή του σε απομακρυσμένες περιοχές με σκοπό την επιστημονική αναβάθμιση των περιφερειακών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Τα μέλη του ΔΕΠ έχουν υποχρέωση, με βάση το άρθρο 17 παρ. 1 (α) ν1268/1982, σε συνδυασμό με το άρθρο 79 παρ. 6 (ια) του ν1566/1985, να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, στο οποίο έχουν διοριστεί με

(44) ΔΕ Κομοτηνής 130/1987

(45) ΣτΕ 3223/1986

πλήρη απασχόληση για όλες τις εργάσιμες μέρες. Ως πλήρης απασχόληση εννοείται η υποχρεωτική προσέλευση και παραμονή των μελών ΔΕΠ στο αντίστοιχο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα τουλάχιστον για είκοσι ώρες τη βδομάδα. Στις υπηρεσιακές τους υποχρεώσεις περιλαμβάνεται και η προβλεπόμενη από τις κείμενες διατάξεις συμμετοχή τους στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα.

Εξάλλου, με βάση το άρθρο 17 παρ. 2 του νόμου, έχουν υποχρέωση να εγκατασταθούν και να διαμένουν μόνιμα στον τόπο που εδρεύει το τμήμα στο οποίο ανήκουν. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα που ελέγχεται κατά την πειθαρχική διαδικασία.

Τη ρύθμιση των λεπτομερειών εφαρμογής των διατάξεων αυτών, οι οποίες αναφέρονται στις υποχρεώσεις των μελών ΔΕΠ, ο νόμος παρέπεμψε στους εσωτερικούς κανονισμούς των ιδρυμάτων.

Το πρόβλημα που ανακύπτει στην περίπτωση αυτή, δεδομένου ότι δεν έχουν εκδοθεί οι εσωτερικοί κανονισμοί, είναι ότι από τις προαναφερόμενες διατάξεις δεν προκύπτει ότι τα μέλη ΔΕΠ είναι υποχρεωμένα να συμπληρώνουν ορισμένες ώρες διδασκαλίας κάθε ημέρα ή εβδομάδα και ότι η συμπλήρωση των ωρών διδασκαλίας δεν συνδέεται με το δικαίωμα για απόληψη των αντίστοιχων αποδοχών. Η σχετική διάταξη του Υ. κώδικα (άρθρο 94 Πδ 611/1977), που αναφέρεται γενικώς στην παροχή υπηρεσιών από το δημόσιο υπάλληλο και όχι σε ορισμένο είδος αυτών, που στην περίπτωση μη παροχής υπηρεσιών λόγω υπαιτιότητάς του περικόπτονται οι αποδοχές, δεν εφαρμόζεται στα μέλη ΔΕΠ.

Οι διατάξεις των υ.κ. δεν εφαρμόζονται⁽⁴⁶⁾ ούτε ως προς τα τυπικά προσόντα διορισμού ούτε και στην περίπτωση της λύσης της εργασιακής σχέσης με παραίτηση των μελών ΔΕΠ. Οι διατάξεις των άρθρων 253, 255 του Πδ 611/1977 δεν έχουν εφαρμογή, γιατί το προσωπικό της κατηγορίας αυτής (ΔΕΠ) ρητά εξαιρείται βάση του άρθρου 2 παρ. 2 του διατάγματος.

Με την εξαίρεση αυτή και δεδομένου ότι από την πανεπιστημιακή νομοθεσία δεν υπάρχει συγκεκριμένη διάταξη που να ρυθμίζει το θέμα της παραίτησης των μελών ΔΕΠ δημιουργείται ένα νομοθετικό κενό. Το κενό αυτό δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του υ.κ. εφόσον δεν υπάρχει παραπεμπτική διάταξη ή ρήτρα της αναλογικής εφαρμογής.

Συνεπώς η λύση της σχέσης των μελών αυτών επέρχεται με την αποδοχή της παραίτησης από το αρμόδιο όργανο, οπότε δεν ισχύει το τρίμηνο της αυτοδίκαιης λύσης, και ολοκληρώνεται με τη δημοσίευση της πράξης στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκτός από το διδακτικό προσωπικό (κύριο και πρόσκαιρο) που προαναφέρθηκε,

(46) ΣτΕ 486/1982

δημιουργήθηκαν με τις διατάξεις του νόμου και τρεις νέες κατηγορίες προσωπικού με διακεκριμένα κατά κατηγορίες καθήκοντα.

Μία κατηγορία είναι το ΕΕΠ που δημιουργήθηκε με το άρθρο 21 του νόμου και προσφέρει ειδικό εκπαιδευτικό έργο που έχει ως αντικείμενο τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, της νέας ελληνικής γλώσσας ως ξένης, του σχεδίου, μουσικής και γυμναστικής (παρ.1αβ).

Η πλήρωση των θέσεων γίνεται με προκήρυξη με τριετή θητεία και δικαίωμα για μονιμοποίηση των μελών μετά τη λήψη της θητείας.

Οι λεπτομέρειες προκήρυξης των θέσεων και η υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού αυτού ρυθμίζεται με τα Πδ 394/1983 και 31/1984.

Άλλη κατηγορία είναι το ΕΔΤΠ που δημιουργήθηκε με το άρθρο 20 του νόμου, με σκοπό να παρέχει έργο υποδομής στην εν γένει λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και να προσφέρει εξειδικευμένες διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες στους τομείς, τμήματα, εργαστήρια, κλινικές (παρ.1,2).

Οι λεπτομέρειες πλήρωσης των θέσεων και η υπηρεσιακή τους κατάσταση ρυθμίζεται από τα Πδ 509/1983 και 149/1985.

Τέλος με το άρθρο 19 του νόμου θεσπίσθηκε ο θεσμός των ΕΜΥ και συνδέθηκε με την καθιέρωση μεταπτυχιακών σπουδών και τη λειτουργία μεταπτυχιακών σχολών κατά το άρθρο 24 που στη συνέχεια καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 81 του ν1566/1985.

Οι ΕΜΥ δεν ασκούν διδακτικά καθήκοντα, αλλά επικουρούν τα μέλη ΔΕΠ του τομέα στην άσκηση των φοιτητών, τη διεξαγωγή φροντιστηρίων, εργαστηρίων και εξετάσεων και τη διόρθωση ασκήσεων (παρ. 2).

Η διδακτική απασχόληση των μελών καθώς και τα μέλη με τα οποία συνεργάζονται καθορίζονται κάθε χρόνο από το Δ.Σ. του τμήματος, ύστερα από προτάσεις των τομέων.

Οι θέσεις των ΕΜΥ στην πραγματικότητα δεν έχουν την έννοια της οργανικότητας, αλλά αντιστοιχούν σε ετήσιες υποτροφίες που χορηγούνται κάθε χρόνο από ειδικό κονδύλιο του προϋπολογισμού του Τμήματος.

Συμπερασματικά το διδακτικό προσωπικό των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με την έναρξη λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης εμφανίσθηκε διακεκριμένο σε δύο βασικές κατηγορίες, δηλαδή το ανώτερο διδακτικό προσωπικό και το κατώτερο ή βοηθητικό διδακτικό προσωπικό.

Το προσωπικό αυτό διαρθρώθηκε και στις δύο κατηγορίες σε μια ιεραρχική διάταξη με διάφορες επί μέρους μορφές ως προς την ονοματοδοσία τους με άμεση εξάρτησή τους από την

ανώτερη κατηγορία των τακτικών καθηγητών.

Η εξάρτηση αυτή ήταν καθοριστική για το διδακτικό, ερευνητικό και το εν γένει εκπαιδευτικό έργο, καθώς και για την υπηρεσιακή τους κατάσταση, δεδομένου ότι η διαμοίραση του έργου αυτού και η ύπαρξη της εργασιακής πανεπιστημιακής τους ζωής διαμορφωνόταν από την κυριαρχική βούληση των τακτικών καθηγητών.

Η μορφή αυτή του διδακτικού φορέα κυριάρχησε για το μεγαλύτερο διάστημα της λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης, μέχρι την κατάργησή του που επιχειρήθηκε με το ν1268/1982.

Ωστόσο κατά καιρούς επιχειρήθηκε η αλλαγή της μορφής του διδακτικού φορέα, που κινήθηκε όμως σε μια κατεύθυνση άμβλυνσης των μεταξύ των κατηγοριών (καθηγητικών και βοηθητικών) αντιθέσεων, δίχως όμως και να προσεγγίζουν την αποδοχή του ενιαίου διδακτικού φορέα χωρίς διακρίσεις.

Προσπάθεια για μια ενιαία μορφή του διδακτικού φορέα διατυπώνεται για πρώτη φορά στο σχέδιο Νδ/τος/7-7-1966 "περί οργανώσεως της ανώτατης παιδείας και επιστημονικής ερεύνης και συστάσεων νέων ιδρυμάτων ανώτατης παιδείας".

Στο σχέδιο αυτό προτείνεται η βαθμολογική ενιαιοποίηση, των θέσεων του διδακτικού προσωπικού που διαρθρώνεται σε τρεις βαθμίδες, δηλαδή Καθηγητές Α, Καθηγητές Β και Επίκουροι Καθηγητές.

Με άλλα λόγια γίνεται αποδεκτή η κατάργηση της έδρας και η αντικατάστασή της με τις θέσεις που είναι ενιαίες και για τις τρεις βαθμίδες.

Προτείνεται η αποσύνδεση του γνωστικού αντικειμένου από το συγκεκριμένο πρόσωπο του καθηγητή. Αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της διδασκαλίας του ίδιου μαθήματος από πολλούς καθηγητές, αφού η ύπαρξη του καθηγητή δεν συνδέεται με ορισμένη οργανική μονάδα (έδρα), αλλά με τη διδασκαλία μαθημάτων της επιστημονικής του ειδικότητας. Δίνεται η δυνατότητα της εξέλιξης του διδακτικού προσωπικού μέσα στον ίδιο το διδακτικό φορέα. (47)

Πρόταση για ενιαία μορφή του διδακτικού φορέα έκτοτε δεν βρίσκουμε στην ουσιαστική του μορφή ~~σε~~ κανένα σχέδιο νόμου που αναφέρεται στη λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης.

Μοναδική πρόταση ενιαίας μορφής του διδακτικού φορέα βρίσκουμε στο σχέδιο νόμου του ΚΚΕ (Σεπτέμβριος 1977) που διατυπώνεται στα άρθρα 21 έως 26 του σχεδίου.

Από τα άρθρα αυτά φαίνεται να αποδοκιμάζεται η παραδοσιακή ιεραρχία, τα στεγανά (κύριο και βοηθητικό),

(47) Ιδε και υπόμνημα πρυτάνεων στο σχέδιο Νδ/τος της 25/7/1966

κατοχυρώνεται η ενιαία μορφή του διδακτικού προσωπικού που διαρθρώνεται σε τέσσερες βαθμίδες.

Ωστόσο όμως η δημιουργία του ενιαίου φορέα δεν καταργεί⁽⁴⁸⁾ τη διαφοροποίηση ανάμεσα στο διδακτικό προσωπικό, που στηρίζεται όμως αποκλειστικά σε κριτήρια επιστημονικής γνώσης, πείρας, ικανότητας.

Οι διαφοροποιήσεις όμως αυτές είναι ουσιαστικές για την ενιαία μορφή του διδακτικού φορέα, αφού οι διδακτικές και ερευνητικές αρμοδιότητες των μελών θα αποφασίζονται συλλογικά (ΓΣ) και θα κατανέμονται με βάση τις διαφοροποιήσεις αυτές, που θα έχει σαν συνέπεια τη δημιουργία ελιτίστικου και μη φορέα σε κάθε οργανική μονάδα (τομέα) και αποδυνάμωση του δικαιώματος των μελών για ισοδύναμη έρευνα και διδασκαλία.

Τελικά η ενιαία μορφή του διδακτικού φορέα θεσμοθετήθηκε με το ν1268/1982.

Ο φορέας ρυθμίζεται σε πάγια μορφή από τα άρθρα 13 έως 15, ενώ η ένταξη του προσωπικού που υπηρετούσε κατά την εισαγωγή του νόμου στον ενιαίο φορέα, προβλέπεται από τα άρθρα 31 έως 35 του νόμου.

Η διάρθρωση του φορέα σε βαθμίδες δεν είναι ισοπεδωτική, αλλά η ακαδημαϊκή διαφορά φαίνεται μέσα από τις διακρίσεις των βαθμίδων που κλιμακώνονται σύμφωνα με τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα.

Όμως ο φορέας διακρίνεται για την ταυτότητα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ως προς την έρευνα και τη διδασκαλία.

Απόκλιση από την ταυτότητα αυτή, ως προς την επιστημονική τους δραστηριότητα, εισάγεται, πέραν εκείνης, που προβλέπεται από το σύνταγμα (άρθρο 100 παρ.2) και εκείνης της επιλογής των μελών της ΕΑΓΕ (άρθρο 4 παρ. 4α ν1268/1982) που όμως δεν ισχύει, αφού όπως αναφέρθηκε (κεφ. 2) δε φαίνεται να λειτουργήσει το όργανο αυτό, με το άρθρο 36 παρ. 4 με το οποίο προβλέπεται προτίμηση των καθηγητών στις εξεταστικές επιτροπές για διδακτορικές διατριβές και στο δικαίωμα του εκλέγεσθαι στα μονομελή ή συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα (άρθρο 12 παρ. 1).

Οι λοιπές κατηγορίες του πανεπιστημιακού προσωπικού, εκτός του διοικητικού προσωπικού που δεν εξετάζονται, επειδή ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των δημοσίων υπαλλήλων και διέπονται από τις διατάξεις του ν.κ., προβλέπονται σαφώς διακεκριμένοι μεταξύ τους ως προς το επιτελούμενο έργο και δεν φαίνονται να δημιουργούν αντιθέσεις ως προς τον πανεπιστημιακό τους ρόλο.

Η μόνη περίπτωση που δημιουργεί επιφυλάξεις είναι ο

(48) Ιδε σχέδιο νόμου Σεπτεμβρίου 1977 σημ. σ. 53

θεσμός των ΕΜΥ που η παρουσία τους σε σχέση με το λειτουργικό ρόλο των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν μπορεί να θεωρηθεί ουσιαστική.

Ο θεσμός αυτός δεν πρέπει να περιβληθεί τον τύπο της θέσης με τη μορφή της οργανικότητας, γιατί θα καθιερώσει στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα μια νέα κατηγορία βοηθητικού προσωπικού. Το προσωπικό αυτό μαζί με το υπόλοιπο βοηθητικό προσωπικό (επιμελητές, βοηθοί, συνεργάτες) που δεν εντάχθηκαν ελλείψει προσόντων σε θέσεις ΔΕΠ, ενώ παρατείνεται η παραμονή τους τουλάχιστον μέχρι σήμερα συνέχεια για λόγους κοινωνικούς, (49) θα επαναφέρει τις παλιές αντιθέσεις σε βάρος της ανώτατης εκπαίδευσης και ίσως τον κατακερματισμό του ενιαίου φορέα διδασκαλίας.

(49) Πρακτικά Βουλής ν1268/1982 που διατυπώνονται διάφορες πολιτικές θέσεις σ. 5209-5211.

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Το ιδρυτικό διάταγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπως προαναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 2, έθεσε τις βάσεις για την καθιέρωση του συστήματος της αυτοδιοίκησης ως συστήματος διοικητικής οργάνωσης της ανώτατης εκπαίδευσης.

Δηλαδή οι διατάξεις του διατάγματος τούτου καθόρισαν τη μορφή της διοικητικής δράσης των οργάνων του ιδρύματος και διέγραψαν τη σταδιακή αναγνώριση του δικαιώματος της αποφασιστικής αρμοδιότητας των σχολών του Πανεπιστημίου να διαχειρίζονται τις υποθέσεις τους με δικά τους όργανα.

Μέχρι την αναγνώριση του δικαιώματος τούτου στις σχολές οι διορισμοί των καθηγητών γίνονταν από την πολιτεία.

Ειδικότερα οι πρώτοι καθηγητές του Πανεπιστημίου επελέγησαν και διορίστηκαν απευθείας από το βασιλιά με το ιδρυτικό διάταγμα της 22 Απριλίου 1837.

Στο περιεχόμενο του διατάγματος τούτου ενσωματώθηκε ο επιλεκτικός κατάλογος των διορισθέντων καθηγητών, που συντάχθηκε μετά την επιστροφή του βασιλιά, με σκοπό την αναμόρφωση του προηγούμενου που είχε συνταχθεί κατά την απουσία του και ο οποίος είχε προκαλέσει έντονες πολιτικές επικρίσεις ως προς την αξία των εκλεγέντων ή παραλειφθέντων⁽¹⁾.

Η αναγνώριση του δικαιώματος της εκλογής των καθηγητών από τις σχολές θεσμοθετήθηκε με τα βδ 9/Απριλίου 1882 και 29/Φεβρουαρίου 1883. Εκτοτε πάγια η νομοθεσία καθιέρωσε το δικαίωμα των σχολών στις εκλογές των καθηγητών (ν.ΓΩΚΓ/1911, ΓΩΚΕ/1911, ν.2905/1922, ν.5343/1932).

Με τις διατάξεις των διαταγμάτων δινόταν το δικαίωμα στις σχολές να προτείνουν στο Υπουργείο, με αιτιολογημένη έκθεσή τους, τον υποψήφιο εκείνο που πληρούσε τις προϋποθέσεις για το διορισμό του ως τακτικού, έκτακτου ή επίτιμου καθηγητή.

Ο υπουργός, αν δεχόταν την πρόταση, προέβαινε στην έκδοση της πράξης διορισμού του υποψηφίου, ενώ, αν διαφωνούσε με την πρόταση, είχε το δικαίωμα της αναπομπής, ζητώντας από τη σχολή να προτείνει άλλον υποψήφιο.

Στην περίπτωση της αναπομπής, αν η σχολή επέμενε στην πρότασή της για δεύτερη φορά, τότε η πρόταση αυτή καθίστατο

(1) Α. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885, σ. 66-69.

Αναφέρεται ότι από τον πρώτο κατάλογο των καθηγητών, το διορισμό των οποίων δεν επεκύρωσε ο βασιλιάς, συμπεριλήφθηκαν στον οριστικό μόνο οι είκοσι ένας καθηγητές.

Μ. Στασινόπουλου, Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας μετά την απελευθέρωση και η παιδεία κατά τον αγώνα, Αθήνα 1971, σ. 59-61.

υποχρεωτική για τον υπουργό, που δεσμευόταν για την έκδοση της πράξης διορισμού.

Αν η σχολή δεν απαντούσε στην ανάπομπή του υπουργού μέσα σε τρεις εβδομάδες, τότε η διαδικασία μετατρέποταν σε "δημόσιο διαγωνισμό" με προκήρυξη του υπουργείου, που δημοσιευόταν στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Στην περίπτωση αυτή οι υποψήφιοι υπέβαλαν την αίτησή τους στο υπουργείο μέσα σε 40 μέρες από τη δημοσίευση της προκήρυξης μαζί με τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Η αίτηση με τα δικαιολογητικά μέσα σε δύο μέρες από την υποβολή της, παραπεμπόταν σε ειδική επταμελή επιτροπή κριτών, που διοριζόταν μέσα σε μία εβδομάδα από τη δημοσίευση της προκήρυξης.

Την επιτροπή την αποτελούσαν, ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου, που ήταν και Πρόεδρος, τρεις καθηγητές της οικείας σχολής και τρία άλλα μέλη που εκλέγονταν από τον Αρειο Πάγο, εφόσον η έδρα ανήκε στη Νομική Σχολή, την Ιερά Σύνοδο εφόσον ανήκε στη Θεολογική, το Ιατροσυνέδριο εφόσον ανήκε στην Ιατρική κι από τη Σύγκλητο (μέχρι την ίδρυση της Ακαδημίας) εφόσον ανήκε στη Φιλοσοφική Σχολή.

Η επιτροπή μέσα σε προθεσμία δύο μηνών, που ήταν δυνατόν να παραταθεί για άλλους δύο μήνες με έγκριση του υπουργείου, πρότεινε με αιτιολογημένη έκθεσή της, που δημοσιευόταν στην εφημερίδα της Κυβέρνησης, τον κατάλληλο υποψήφιο για διορισμό σε θέση καθηγητή.

Αν η επιτροπή έκρινε κατάλληλους για κατάληψη της έδρας δύο υποψήφιους, τότε διοριζόταν εκείνος που είχε διδάξει το μάθημα της έδρας τουλάχιστον για ένα χρόνο ως υφηγητής.

Αν όμως κανένας από τους δύο υποψήφιους δεν ήταν υφηγητής, τότε η επιτροπή αποφάσιζε να υποβάλει τους υποψήφιους σε δημόσια ανάπτυξη ενός θέματος, που το περιεχόμενό του ανήκε στο γνωστικό περιεχόμενό της έδρας.

Οι αποφάσεις της επιτροπής για οποιοδήποτε θέμα της αρμοδιότητάς της, λαμβάνονταν με πλειοψηφία τουλάχιστον τεσσάρων ψήφων. Στην περίπτωση που ο υποψήφιος συγκέντρωνε την πλειοψηφία αυτή, δηλαδή την πλειοψηφία του συνόλου των μελών, διοριζόταν καθηγητής.

Σε μικρότερο εκλογικό αποτέλεσμα, η αδυναμία συγκρότησης της επιτροπής ή αδυναμία λειτουργίας της, τότε ο διορισμός γινόταν από τον υπουργό κατά την απόλυτη κρίση του.

Με τις διατάξεις του βδ 9/Απριλίου 1882, καθορίσθηκαν για πρώτη φορά τα τυπικά προσόντα των υποψηφίων, μεταξύ των οποίων ήταν και το διδακτορικό δίπλωμα⁽²⁾.

Με τους νόμους ΓΩΚΓ/1911 και ΓΩΚΕ/1911 καθιερώθηκε νέα διαδικασία εκλογής καθηγητών, με την οποία η αρμοδιότητα των σχολών στην επιλογή του διδακτικού προσωπικού ενισχύθηκε

(2) Α. Βαμπά, Οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885.

ακόμη περισσότερο, αφού καταργήθηκε ο δημόσιος διαγωνισμός για την κατηγορία των τακτικών καθηγητών.

Ο δημόσιος διαγωνισμός παρέμεινε μόνο για την κατηγορία των εκτάκτων καθηγητών.

Για να διορισθεί κάποιος τακτικός καθηγητής, έπρεπε να έχει διδακτορικό δίπλωμα και να έχει δημοσιεύσει "αξίας λόγου πραγματείας, των τουλάχιστον μία πρώτотυπος" (άρθρο 8 παρ. 1).

Η πρόσκληση των υποψηφίων γινόταν με προκήρυξη της έδρας από την οικεία σχολή, που δημοσιευόταν στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Από τη διατύπωση της σχετικής διάταξης δεν φαίνεται ότι οι προκηρύξεις υποβάλλονταν στο υπουργείο για έγκριση και ως εκ τούτου θα πρέπει να στέλνονταν απευθείας στο εθνικό τυπογραφείο για δημοσίευση.

Η προθεσμία, για την υποβολή των υποψηφιοτήτων οριζόταν σ'ένα μήνα από τη δημοσίευση, με την παρέλευση της οποίας η οικεία σχολή μέσα σε μια εβδομάδα όριζε τριμελή εισηγητική επιτροπή από τακτικούς καθηγητές που κάλυπταν γνωστικό αντικείμενο σχετικό με την έδρα που πληρωνόταν.

Ο θεσμός αυτός της εισηγητικής επιτροπής, που εισήχθη για πρώτη φορά με το άρθρο 8 των νόμων, εξακολουθεί να ισχύει μέχρι σήμερα.

Η επιτροπή μέσα σε δύο μήνες υπέβαλλε στη σχολή αιτιολογημένη έκθεση που περιείχε ανάλυση των έργων των υποψηφίων, εκτίμηση της ικανότητάς τους και γνώμη για τον προτιμητέο.

Η έκθεση της επιτροπής δεν ήταν υποχρεωτική για τη σχολή (άρθρο 8 παρ. 2) και για το λόγο αυτό φαίνεται ότι αποτελούσε προπαρασκευαστική πράξη της όλης διαδικασίας εκλογής.

Ωστόσο για την παράλειψη υποβολής της Έκθεσης, είχε θεσπισθεί η ρήτρα της αναφοράς της έλλειψης από τη σχολή στο Υπουργείο, το οποίο είχε δικαίωμα να επιβάλει πρόστιμο 1000 δραχμών στα μέλη της εισηγητικής επιτροπής.

Η εκλογή γινόταν με φανερή ψηφοφορία και με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των τακτικών καθηγητών της σχολής. Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας μαζί με την έκθεση και τα πρακτικά της εκλογής, η σχολή τα υπέβαλε στον υπουργό, ο οποίος είχε υποχρέωση να εκδώσει την πράξη διορισμού μέσα σ'ένα μήνα από την υποβολή τους.

Η υποχρέωση αυτή του υπουργού δεν υφίστατο μόνο στην περίπτωση παράβασης από τη σχολή των προθεσμιών της εκλογικής διαδικασίας, οπότε ο υπουργός είχε το δικαίωμα της ακύρωσης της σχετικής πρότασης.

Η θέσπιση τέτοιου δικαιώματος υπέρ του υπουργού, αποδεικνύει ότι οι προθεσμίες δεν είχαν την έννοια της έντονης υπόδειξης στις σχολές για εγρήγορση των διαδικασιών,

αλλά της ανατρεπτικότητας, με την έννοια ότι δεν μπορούσε να εκδοθεί νόμιμα η πράξη του διορισμού.

Στην περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν η νόμιμη πλειοψηφία, τότε επαναλαμβανόταν η ψηφοφορία και τελικά εκλεγόταν εκείνος που συγκέντρωνε κατ'ελάχιστο την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων καθηγητών και στις δύο ψηφοφορίες.

Αν δεν εξασφαλιζόταν και η πλειοψηφία αυτή, τότε ο υπουργός είχε το δικαίωμα (άρθρο 8 παρ. 3) να διορίσει απ'ευθείας έκτακτο επικουρικό καθηγητή της έδρας για μία τριετία.

Στην περίπτωση αυτή η διαδικασία επαναλαμβανόταν έξι μήνες πριν από τη λήξη της τριετίας και εφόσον στη διαδικασία συμμετείχε και ο έκτακτος επικουρικός καθηγητής της έδρας τότε ήταν δυνατή η εκλογή του ως τακτικού καθηγητή με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων τακτικών καθηγητών.

Οι διατάξεις των νόμων αυτών ήσαν καθοριστικές, γιατί δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη θέσπιση ανάλογης διαδικασίας στις εκλογές των καθηγητών και των μετέπειτα άλλων ιδρυμάτων που λειτούργησαν ως αυτοδιοικούμενα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης.

Με το ν.2905/1922 η εκλογική διαδικασία των καθηγητών παρέμεινε στην ουσία η ίδια, ενώ το εκλογικό δικαίωμα των σχολών ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο με την κατάργηση του δικαιώματος του υπουργού να διορίζει στην τακτική έδρα, τον έκτακτο επικουρικό καθηγητή, καθώς και το δικαίωμα να διορίζει τακτικούς καθηγητές, τους Έλληνες που είχαν διδάξει σε ξένα Πανεπιστήμια.

Νέα διαδικασία εκλογής των καθηγητών θεσπίστηκε με το ν.5343/1932 και κάλυπτε τα περισσότερα ιδρύματα, εκτός από το ΕΜΠ, την ΑΣΚΤ και την ΑΓΣΑ για τα οποία ίσχυαν οι ειδικότερες των ιδρυμάτων αυτών διατάξεις.

Η διαδικασία της εκλογής των καθηγητών, που θεσπίστηκε με το ν.5343/1932 και τις άλλες ειδικότερες διατάξεις ίσχυσε για το μεγαλύτερο διάστημα της λειτουργίας των ιδρυμάτων και καταργήθηκε με την εισαγωγή του νόμου 1268/1982, με τον οποίο καθορίσθηκε ενιαία διαδικασία εκλογής για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Μέχρι την κατάργηση της διαδικασίας η πλήρωση των κενών εδρών με την εκλογή τακτικού καθηγητή, έκτακτου καθηγητή αυτοτελούς έδρας και έκτακτου με τριετή θητεία στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Πατρών, Ιωαννίνων στην ΑΣΟΕΕ, ΑΒΣΠ και ΑΒΣΘ γινόταν, δυνάμει των άρθρων 4 της 67/1945 ΣΠ και 2 του ν.28/1975, βάσει των διατάξεων των άρθρων 54 μέχρι 66 του ν.5343/1932, 1 του ΝΔ2983/1954, 1 του αν 619/1945, 10 του ωδ 670/948, 1 του ωδ 4401/1964 και 15 του νδ 88/1974.

Για την ΠΑΣΠΕ οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονταν βάσει του βδ 672/1963 (άρθρο 4) και για την ΑΒΣΠ και ΑΒΣΘ βάσει του νδ 4578/1966 (άρθρο 4).

Για να διορισθεί κάποιος καθηγητής, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.5343/1932, έπρεπε να έχει διδακτορικό δίπλωμα της οικείας σχολής ή άλλου αναγνωρισμένου ομοταγούς Πανεπιστημίου και να είχε δημοσιεύσει πρωτότυπες πραγματείες με σκοπό την προαγωγή της επιστήμης⁽³⁾.

Η διαδικασία της πλήρωσης της έδρας άρχιζε από τη λήψη της σχετικής απόφασης από την οικεία σχολή και έληγε με το διορισμό ή τη ματαίωση της πλήρωσης (άρθρο 15 νδ 88/1974).

Η προκήρυξη της έδρας γινόταν από την οικεία σχολή και δημοσιευόταν στην εφημερίδα της Κυβέρνησης μετά από έγκριση του υπουργού, που η διοικητική πρακτική είχε καθιερώσει, μολονότι από τη σχετική διάταξη (άρθρο 55) δεν περιείχε τέτοια εγκριτική αρμοδιότητα στον υπουργό.

Μέσα σε δέκα μέρες από τη λήξη της δίμηνης προθεσμίας υποβολής υποψηφιοτήτων, η σχολή με απόφασή της όριζε τριμελή εισηγητική επιτροπή. Η επιτροπή είχε υποχρέωση μέσα σε τρεις μήνες να υποβάλει αιτιολογημένη έκθεση με ανάλυση και κρίση των έργων και εκτίμηση της ικανότητας των υποψηφίων καθώς και γνώμη για τον προτιμητέο.

Στην ουσία οι διατάξεις του νόμου αυτού δεν καθιέρωσαν νέα στοιχεία ή προϋποθέσεις στην εκλογική διαδικασία, αλλά αποτελούσαν επανάληψη των προγενέστερων διατάξεων. Η μόνη διαφορά ήταν εκείνη που αναφερόταν στο αποτέλεσμα της εκλογικής διαδικασίας.

Ειδικότερα με τις διατάξεις του νόμου για να εκλεγεί κάποιος καθηγητής έπρεπε να συγκεντρώσει την πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των καθηγητών. Στην περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν το αποτέλεσμα αυτό, η διαδικασία επαναλαμβανόταν και εκλεγόταν εκείνος που συγκέντρωνε την πλειοψηφία του συνόλου των καθηγητών ή την πλειοψηφία των παρόντων και στις δύο ψηφοφορίες⁽⁴⁾.

Τέλος με το άρθρο 1 του νδ 2983/1954 δόθηκε η δυνατότητα της εκλογής κι εκείνων που συγκέντρωναν την ισοψηφία των παρόντων καθηγητών και την πλειοψηφία των εισηγητών καθηγητών.

Η διάταξη αυτή μολονότι καταργήθηκε με την εισαγωγή του ν.1268/1982, εντούτοις επαναφέρθηκε σε ισχύ (άρθρο 18 παρ. 1 εδ. α, β ν.1771/1988), προκειμένου να διευκολύνει την εκλογή των διδακτικών μελών και με το νέο θεσμικό πλαίσιο.

Ωστόσο, όπως θα εξετασθεί κατά την ανάλυση της εκλογικής διαδικασίας που προβλέπεται από το νέο θεσμικό πλαίσιο, η διάταξη αυτή θα λειτουργήσει αντίθετα από το σκοπό για τον οποίο και θεσπίστηκε.

(3) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 214-215.

(4) Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεμελιώδεις Πανεπιστημιακοί νόμοι, Θεσσαλονίκη 1967.

Στην περίπτωση που δεν ήταν δυνατή η εκλογή με ισοψηφία των παρόντων καθηγητών, η σχολή με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των καθηγητών, πρότεινε τον διορισμό του ικανότερου με εντολή διδασκαλίας των μαθημάτων της τακτικής έδρας για τρία χρόνια.

Ιδια διαδικασία και ίδιο εκλογικό αποτέλεσμα, προβλεπόταν και για την πλήρωση έκτακτων αυτοτελών εδρών (άρθρο 74). Στη διαδικασία πλήρωσης όμως των εδρών αυτών μετείχαν και οι έκτακτοι καθηγητές (μόνιμοι) αυτοτελών εδρών (άρθρο 10 νδ 670/1948).

Στη περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν η πλειοψηφία για την εκλογή καθηγητή με τριετή θητεία, τότε η σχολή υποχρεωνόταν να αναθέσει τη διδασκαλία του μαθήματος της έδρας με σύμβαση διάρκειας τριών χρόνων, που επικύρωνε ο υπουργός παιδείας, στον υποψήφιο που ήταν έκτακτος καθηγητής ή εντεταλμένος υφηγητής ή υφηγητής και συγκέντρωνε τις περισσότερες ψήφους κατά την τελευταία συνεδρίαση (άρθρο 1 νδ 4401/1964).

Βάσει του άρθρου 1 του αν 619/1945, οι καθηγητές οποιουδήποτε Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος δεν μπορούσαν να υποβάλλουν υποψηφιότητα για κατάληψη έδρας άλλου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, εκτός από εκείνο που υπηρετούσαν, πριν από τη συμπλήρωση τριετούς υπηρεσίας στο ίδρυμα το οποίο αρχικά είχαν διορισθεί.

Η διαδικασία της προκήρυξης των κενών εδρών της εκλογής και του διορισμού των τακτικών, εκτάκτων μονίμων ή εκτάκτων με τριετή θητεία καθηγητών του ΕΜΠ, το οποίο με το άρθρο 1 υπήχθη στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας προβλεπόταν, δυνάμει του άρθρου 2 του ν.28/1975, από τις διατάξεις των άρθρων 1 μέχρι 4 του βδ 25/29-8-1939, 3, 4 και 8 του ν.1451/1950 και 17 του ν.935/1943.

Βάσει των διατάξεων τούτων ο Πρύτανης μετά δέκα μέρες από την απόφαση της συγκλήτου για την προκήρυξη της έδρας, προσκαλούσε τους υποψήφιους να υποβάλουν σε τρεις μήνες από τη δημοσίευση της προκήρυξης, τους τίτλους και τα έργα τους με υπόμνημα που περιείχε πληροφορίες για τη δράση τους και τις σπουδές τους.

Βασικά προσόντα για το διορισμό καθηγητή στο ΕΜΠ, ήταν ο υποψήφιος να κατείχε τον ακαδημαϊκό τίτλο του υφηγητή ή διδακτορικό δίπλωμα Πανεπιστημίου ή ισότιμου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος ή να είχε διατελέσει καθηγητής στο ΕΜΠ ή σε άλλη ανεγνωρισμένη ως ομοταγή σχολή της αλλοδαπής ή στο Πανεπιστήμιο ή σε ισότιμα επιστημονικά ιδρύματα.

Μετά τη λήξη της προθεσμίας των τριών μηνών, ο σύλλογος των τακτικών καθηγητών με πρόσκληση του Πρύτανη συνερχόταν και εξέλεγε τριμελή επιτροπή από τακτικούς καθηγητές, που δίδασκαν σχετικά με την υπό πλήρωση έδρα μαθήματα.

Η επιτροπή σε δύο μήνες υπέβαλε αιτιολογημένη έκθεση για κάθε ένα υποψήφιο, καθώς και τη γνώμη της για τον προκριτέο.

Μετά την υποβολή της εισηγητικής έκθεσης ή την παρέλευση της προθεσμίας για την υποβολή της ο Πρύτανης καλούσε το σύλλογο των τακτικών καθηγητών για να αποφασίσει για την πλήρωση της έδρας.

Κατά τη συνεδρίαση αυτή γινόταν δύο ψηφοφορίες. Κατά την πρώτη ο σύλλογος των καθηγητών αποφάσιζε για τον προκριτέο, ενώ κατά τη δεύτερη αποφάσιζε με αιτιολογημένη ψήφο και με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, αν ο προκριθείς μπορούσε να καταλάβει την έδρα ως έκτακτος με τριετή θητεία ή ως έκτακτος μόνιμος ή ως τακτικός καθηγητής. Αν κανένας από τους υποψήφιους δεν συγκέντρωνε την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, ο σύλλογος των καθηγητών καλείτο από τον Πρύτανη σ'ένα μήνα σε νέα συνεδρίαση. Αν και πάλι κανένας από τους υποψήφιους δεν συγκέντρωνε την πλειοψηφία αυτή, η εκλογή ματαιωνόταν και απαιτείτο νέα απόφαση της συγκλήτου για την επανάληψη της διαδικασίας της εκλογής.

Η διαδικασία προκήρυξης των κενών εδρών της εκλογής και του διορισμού των τακτικών και εκτάκτων με τριετή θητεία καθηγητών της ΑΓΣΑ, η οποία υπήχθη στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας με το άρθρο 1 του νδ 3973/1959, προβλεπόταν, δυνάμει του άρθρου 2 του ν.28/1975, από τις διατάξεις των άρθρων 8 μέχρι και 12 του Διατάγματος της 3-12-1943 και 4 μέχρι 12 του βδ 26-4-1945.

Η διαδικασία της πλήρωσης ακολουθούσε τον ίδιο τύπο των προαναφερθέντων διαδικασιών των άλλων ιδρυμάτων. Η εκλογή γινόταν με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των τακτικών καθηγητών της σχολής, ενώ στην περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν η πλειοψηφία αυτή, η συνέλευση των καθηγητών με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών της είχε τη δυνατότητα να εκλέξει τον ικανότερο υποψήφιο ως έκτακτο με τριετή θητεία καθηγητή.

Η διαδικασία εκλογής καθηγητών στην ΑΣΚΤ προβλεπόταν από τις διατάξεις των άρθρων 5 του ν.4791/1930, 5 του αν 1942/1939, 6 του Πδ/4-6-1934, 7 του νδ 1315/1942 και 2 του νδ 2201/1952.

Στη σχολή αυτή υπήρχαν 2 τακτικές έδρες, 7 εργαστήρια και 1 προκαταρκτικό τμήμα. Για να διοριστεί κάποιος καθηγητής στην έδρα της Ιστορίας και Επιστήμης της Τέχνης έπρεπε, βάσει του άρθρου 5 του αν 1942/1939 να ήταν διδάκτωρ της Φιλοσοφίας ημεδαπού Πανεπιστημίου, να είχε αποδεδειγμένη διδακτική ικανότητα και να είχε δημοσιεύσει πρωτότυπα έργα και μελέτες.

Για την έδρα της Ιστορίας της Επιστήμης της Τέχνης, οι υποψήφιοι έπρεπε να έχουν τα προσόντα που απαιτούνταν για κατάληψη ομοειδούς έδρας στο Πανεπιστήμιο ή στο ΕΜΠ. Η διαδικασία της εκλογής ήταν η ίδια που προβλεπόταν από το

ν.5343/1932 για το Πανεπιστήμιο Αθηνών (άρθρο 7 νδ 1315/1942). Για το διορισμό καθηγητή στα εργαστήρια και στο προπαρασκευαστικό τμήμα προβλεπόταν ειδική διαδικασία από τα άρθρα 5 μέχρι 12 του Πδ 7-3/4-6-1934.

Η διαδικασία πλήρωσης θέσεων διδακτικού προσωπικού στο Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης, ήταν διαφορετική από εκείνη που προβλεπόταν για τα άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και καθοριζόταν από τις ειδικές διατάξεις του Πδ 407/1980.

Οι διατάξεις του διατάγματος τούτου διέπονταν από μία άλλη αντίληψη για τη λειτουργία του διδακτικού φορέα. Ειδικότερα:

Το διδακτικό προσωπικό διαβαθμίστηκε σε τρεις βαθμίδες, δηλαδή τακτικού καθηγητή, μόνιμου καθηγητή και έκτακτου καθηγητή (άρθρο 1 παρ. 1). Οι θέσεις των καθηγητών θεωρούνταν για την πλήρωσή τους ενιαίες και στις τρεις βαθμίδες. Η βαθμίδα στην οποία διορίζονταν οι εκλεγόμενοι καθηγητές εξαρτιόταν από το αποτέλεσμα της εκλογής (παρ. 2), ενώ το δικαίωμα της υποβολής της υποψηφιότητας σε κάποια βαθμίδα εξαρτιόταν από την πλήρωση των υποψηφίων των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων, που για κάθε βαθμίδα ήταν διαφορετικά και αναβαθμίζονταν από βαθμίδα σε βαθμίδα (άρθρο 2). Όσοι διορίζονταν στις δύο πρώτες βαθμίδες (τακτικού ή μόνιμου) κατείχαν τη θέση με μονιμότητα, ενώ στην τρίτη (έκτακτου) κατείχαν τη θέση με τριετή θητεία.

Δικαίωμα εσωτερικής εξέλιξης προέβλεπε το άρθρο 3 του διατάγματος. Έτσι οι μόνιμοι καθηγητές που συμπλήρωναν πενταετή υπηρεσία στη θέση κρίνονταν με κλειστή διαδικασία για προαγωγή στη βαθμίδα του τακτικού καθηγητή.

Στην περίπτωση που το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό, ο μόνιμος καθηγητής κρίνόταν κάθε δύο χρόνια με αίτησή του.

Ίδια περίπου ρύθμιση έχει εισαχθεί με τις διατάξεις του ν.1268/1982 που προβλέπουν την εξέλιξη των αναπληρωτών καθηγητών στη βαθμίδα του καθηγητή.

Για τον έκτακτο με τριετή θητεία καθηγητή προβλεπόταν προκήρυξη της θέσης του έξι μήνες πριν από τη λήξη της θητείας, που παρέμενε όμως στη θέση του μέχρι την περάτωση της διαδικασίας της εκλογής.

Η εκλογή καθηγητή σε μία από τις τρεις βαθμίδες αποφασιζόταν ύστερα από διαδοχικές και χωριστές ψηφοφορίες. Η πρώτη ψηφοφορία αναδείκνυε τον προκριτέο υποψήφιο, η δεύτερη έκρινε την ικανότητα αυτού να διορισθεί τακτικός και η τρίτη την ικανότητα να διορισθεί ως μόνιμος καθηγητής. Αν το αποτέλεσμα και της τρίτης ψηφοφορίας ήταν αρνητικό για τον προκριτέο, τότε ο υποψήφιος αυτός διοριζόταν έκτακτος με τριετή θητεία καθηγητής.

Το στάδιο αυτό της εκλογής καθηγητών στο Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης, όπως προκύπτει από τα προαναφερόμενα, ομοιάζει περισσότερο με εκείνο που προβλεπόταν για την εκλογή καθηγητή στο ΕΜΠ.

Με την εισαγωγή του ν.1268/1982 καθορίσθηκε ενιαία εκλογική διαδικασία για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας.

Για την πλήρωση των θέσεων του ενιαίου διδακτικού φορέα, που διαβαθμίζεται σε τέσσερες σαφώς διακεκριμένες βαθμίδες, ανάλογα με τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, με την ονομασία ΔΕΠ, οι διατάξεις του νόμου (άρθρα 14 και 15) χρησιμοποιούν τη φραστική διατύπωση της εκλογής ή εξέλιξης.

Η εκλογή έχει την έννοια να καθορίσει τον τρόπο απόκτησης της ιδιότητας του μέλους ΔΕΠ από τους εξωτερικούς υποψηφίους, δηλαδή εκείνους που δεν υπηρετούν στο Ίδρυμα, με κατάληψη κενής θέσης οποιασδήποτε βαθμίδας που προκηρύσσεται δημόσια.

Η εξέλιξη έχει την έννοια να υποδηλώσει τη δυνατότητα της ανύψωσης (προαγωγής) του υπηρετούντος μέλους ΔΕΠ, με προκήρυξη κατά κανόνα της αντίστοιχης κατεχόμενης θέσης στην αμέσως ανώτερη βαθμίδα.

Εξαίρεση από τον κανόνα αποτελεί η περίπτωση εξέλιξης των αναπληρωτών καθηγητών στη βαθμίδα του καθηγητή, όπου η διαδικασία διεξάγεται χωρίς προκήρυξη, αλλά με αίτηση του ενδιαφερόμενου.

Με τη ρύθμιση αυτή ο νομοθέτης θέλησε να απαλλάξει την κατηγορία αυτή των μελών από τον εξωτερικό συναγωνισμό⁽⁵⁾, αναγνωρίζοντας έτσι τα αυξημένα προσόντα της βαθμίδας αυτής και εντοπίζοντας την επιστημονική ανανέωση του διδακτικού φορέα στις κατώτερες βαθμίδες.

Η νομοτεχνική διατύπωση των άρθρων 14 και 15 του νόμου δημιουργεί πολλά ερμηνευτικά προβλήματα, όπως προκύπτει άλλωστε και από τις πολλές τροποποιήσεις και συμπληρώσεις τους.

Διακρίνονται εξάλλου και για την αντιφατικότητά τους, αφού από τη μιά μεριά καθορίζουν με αυστηρό τρόπο τα προσόντα των υποψηφίων, ενώ από την άλλη καθορίζουν ελαστικότητα στις διαδικασίες με την εισαγωγή των διαδοχικών και αλληπάλληλων κρίσεων των μελών ΔΕΠ.

Το πρόβλημα των αλληπάλληλων αυτών κρίσεων γίνεται εντονότερο με τη δυνατότητα, που η διοικητική πρακτική καθιέρωσε, να κρίνονται για εξέλιξη τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ κάθε χρόνο μετά την συμπλήρωση του ελάχιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα με αίτησή τους, μολονότι δεν προβλέπεται ρητά από τις σχετικές διατάξεις του νόμου.

Ο νόμος στις σχετικές του διατάξεις δεν προβλέπει ρητά τη σύμπραξη του υποψηφίου (υποβολή αίτησης) για την έναρξη της έκδοσης της διοικητικής πράξης, όπως αντίθετα προβλέπει

(5) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 162.

στις μεταβατικές του διατάξεις των άρθρων 31 παρ. 7α, 32 παρ. 4α γ, 33 παρ. 3. Συνεπώς η κρίση φαίνεται ως υποχρεωτική⁽⁶⁾ και η αίτηση του υποψήφιου στην περίπτωση που δε θεσπίζεται ρητά η υποβολή της, θα πρέπει να έχει την έννοια της παρακίνησης του διοικητικού οργάνου για την έκδοση της πράξης και όχι αναγκαίο όρο, που συνεπάγεται τη συμμετοχή του υποψήφιου στην έκδοση της πράξης⁽⁷⁾.

Η δυνατότητα της κίνησης της διαδικασίας για εξέλιξη με αίτηση των ενδιαφερομένων μελών ΔΕΠ, που η διοικητική πρακτική καθιέρωσε, προέκυψε από τη συνδυαστική ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 15 παρ. 1, 2.

Εγινε δηλαδή δεκτό ότι η εξέλιξη των μελών ΔΕΠ καθιερώνεται κατ'αρχήν από το νόμο ως δικαίωμά τους και κινείται μέσα στα χρονικά όρια του ελάχιστου και του μέγιστου χρόνου παραμονής. Η έννοια των χρονικών περιορισμών αποβλέπει στο να εξασφαλίσει στα μέλη μία ελάχιστη χρονική διάρκεια παραμονής, η οποία μπορεί να συντηρηθεί, αν προκηρυχθεί η θέση στην επόμενη βαθμίδα και εκλεγεί άλλος από εκείνον που κατείχε τη θέση στην κατώτερη βαθμίδα.

Αντίθετα αν ο κάτοχος της θέσης είναι μόνιμος, δεν αποχωρεί με την εκλογή κάποιου άλλου εξωτερικού, αφού η διαδικασία είναι ανοικτή, αλλά εμφανίζεται το παράδοξο της αυτοδίκαιης ίδρυσης νέων θέσεων, όχι γιατί το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο έχει περισσότερες διδακτικές ή ερευνητικές ανάγκες, αλλά γιατί δεν μπόρεσε να προαχθεί το μέλος ΔΕΠ. Η ανορθολογική αυτή αύξηση των θέσεων είναι τόσο, όσες και οι δυνατότητες για προκήρυξη της θέσης που παρέχεται από το νόμο (άρθρο 31, παρ. 6) στο μέλος ΔΕΠ.

Η κίνηση της διαδικασίας για εξέλιξη με αίτηση των μελών ενεργεί προστατευτικά μόνο στα μέλη ΔΕΠ που υπηρετούν με θητεία, τα οποία κινδυνεύοντας να αποχωρήσουν από το ίδρυμα σταθμίζουν το χρόνο, που θα πρέπει να κινήσουν τη διαδικασία της εξέλιξης, αποφεύγοντας την άμεση κίνηση της διαδικασίας από τα πανεπιστημιακά όργανα.

Η εκπνοή του μέγιστου χρόνου επιφέρει την άμεση διάλυση της δημοσίου δικαίου σχέσης εργασίας των μελών, εφόσον στο μεταξύ δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της εξέλιξης, χωρίς όμως και να διακόπτεται η πρόοδος της διαδικασίας, αφού καθιερώνεται ως ανοικτή με έννομα συμφέροντα των υποψηφίων.

(6) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 172.

(7) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1986, σ. 86

Με την Β2/4343/28-9-1989 (ΦΕΚ 747/5-10-1989 ΤΒ') υπουργική απόφαση (εκδόθηκε με τη ρήτρα της κύρωσης) επιχειρείται, μέσα από την παράταση του μέγιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα του Λέκτορα και Επίκουρου που ρυθμίζεται, η σύμπραξη των υποψηφίων με αίτησή τους στη διαδικασία της κρίσης.

Η άποψη της κίνησης της διαδικασίας της εξέλιξης με αίτηση των ενδιαφερομένων βασίσθηκε εξάλλου στο γεγονός, ότι η θέση της βαθμίδα του λέκτορα δεν είναι εισαγωγικός βαθμός της οποιασδήποτε υπαλληλικής ιεραρχίας, με συνέπεια να υποβάλλεται σε υποχρεωτική κρίση μόλις συμπληρώσει τον ελάχιστο τυπικό χρόνο παραμονής του στη βαθμίδα. Άλλωστε από την παραδοχή της δεν εμποδίζεται η προαγωγή της βαθμίδα της συγκεκριμένης θέσης, αφού αυτή απλώς αναβάλλεται, ενώ αυτή καθαυτή η προαγωγή της βαθμίδα δεν συνεπάγεται και ανύψωση του επιτελούμενου επιστημονικού έργου στον αντίστοιχο τομέα⁽⁸⁾.

Για τον υπολογισμό του ελάχιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα για εξέλιξη των μελών ΔΕΠ, λαμβάνεται υπόψη μόνο ο χρόνος υπηρεσίας τους στο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα που υπηρετούν και όχι τυχόν προγενέστερος χρόνος σε άλλο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Αντίθετη άποψη θα οδηγούσε στην καταστρατήγηση τόσο των όρων της προκήρυξης, όσο και της διατάξεως του χρόνου παραμονής στη βαθμίδα, που αποβλέπει στη διαπίστωση της επιστημονικής αξίας και ικανότητας των μελών μέσα στον ίδιο πανεπιστημιακό χώρο.

Πάντως, η διαδικασία της προκήρυξης και στη συνέχεια της εκλογής για εξέλιξη ή διορισμό σε θέσεις ΔΕΠ, που κινείται μετά την συμπλήρωση του ελάχιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα, δεν πρέπει να εξαρτάται από τις διαθέσεις εκείνων που ήδη υπηρετούν στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα, αλλά από αντικειμενικά κριτήρια που αποβλέπουν κυρίως στο συμφέρον της εκπαίδευσης.

Μετά την κίνηση της διαδικασίας για εξέλιξη, οποιαδήποτε υπαναχώρηση των ήδη υπηρετούντων μελών ΔΕΠ, δεν μπορεί να έχει έννομες συνέπειες ως προς τη διαδικασία που κινήθηκε με τη δημοσίευση της σχετικής προκήρυξης στην εφημερίδα της Κυβέρνησης. Τούτο γιατί από τη δημοσίευση, δημιουργείται υποχρέωση στη διοίκηση και δικαίωμα σε όσους υπέβαλαν αίτηση για συνέχιση της διαδικασίας. Συνεπώς οποιαδήποτε μεταγενέστερη υπαναχώρηση των μελών ΔΕΠ δεν μπορεί να αναστείλει τη διαδικασία, αλλά συνεπάγεται μόνο παραίτησή τους από τη διαδικασία που κείται στο πεδίο των ατομικών συμφερόντων και επιδιώξεων.

Η προκήρυξη των θέσεων ΔΕΠ γίνεται με βάση τη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 1, που συμπληρώθηκε με το άρθρο 6 παρ. 3 του ν.1351/1983.

Η ΓΣ του τμήματος προκηρύσσει τις θέσεις ΔΕΠ που είναι κενές. Στην προκήρυξη αναφέρεται η βαθμίδα και ο τομέας της υπό πλήρωση θέσης.

Η προκήρυξη της θέσης θα πρέπει να γίνεται σε συγκεκριμένη βαθμίδα, και να μη τελεί κάτω από την αίρεση

(8) Γνωμ. ΝΔΥΕΠ 78/1984.

της πλήρωσης σε εναλλακτικές βαθμίδες, που δημιουργεί αποθάρρυνση των υποψηφίων, μολονότι και μιά τέτοια προκήρυξη είναι νόμιμη⁽⁹⁾, εφόσον προσδιορίζονται σ' αυτή η βαθμίδα, ο τομέας και το γνωστικό αντικείμενο της υπό πλήρωση θέσης. Η προκήρυξη σε εναλλακτικές βαθμίδες μπορεί να χρησιμοποιηθεί περισσότερο ως μηχανισμός εξισορρόπησης του συσχετισμού των δυνάμεων του διαβαθμισμένου διδακτικού φορέα.

Από τη διατύπωση της διάταξης ότι η προκήρυξη μπορεί να αφορά "μέρος του επιστημονικού πεδίου του τομέα που αντιστοιχεί σε ένα ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενά του", συνάγεται ότι ο τομέας δεν ταυτίζεται αναγκαίως με ένα μόνο γνωστικό αντικείμενο, αλλά δύναται να περιλαμβάνει περισσότερα και μερικότερα γνωστικά αντικείμενα.

Ετσι στην περίπτωση των κενών θέσεων η ΓΣ έχει την ευχέρεια να καθορίζει αδέσμευτα το αντικείμενο των προκηρύξεων, που μπορεί να αντιστοιχεί σε ένα ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα και αποτελούν μέρος του επιστημονικού πεδίου του τομέα.

Η κρίση αν ορισμένο ή ορισμένα από τα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα που περιλαμβάνονται στην προκήρυξη, υπάγονται ή όχι στο συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο που καλύπτει ο τομέας, είναι ουσιαστική και ανήκει στην αρμοδιότητα της ΓΣ⁽¹⁰⁾.

Όταν η προκήρυξη της θέσης γίνεται για εξέλιξη κάποιου μέλους ΔΕΠ, τότε το περιεχόμενό της δύναται να αφορά, ενόψει της εξειδίκευσης⁽¹¹⁾ των μελών που εισάγεται από το νόμο, στο μερικότερο γνωστικό αντικείμενο του τομέα, το οποίο είναι αντίστοιχο με το γνωστικό αντικείμενο της εξειδίκευσής τους.

Η ειδίκευση δηλαδή του μέλους καθορίζει και την έκταση του γνωστικού αντικειμένου της προκήρυξης. Το φαινόμενο όμως αυτό δεν συμβάλλει στην προαγωγή της επιστήμης, όταν μάλιστα η ειδίκευση του μέλους είναι υπερβολικά στενή⁽¹²⁾.

Πέρα δε από αυτό περιέχει έντονα τα στοιχεία της αντιφατικότητας, αφού από τη μιά μεριά η προκήρυξη εμφανίζεται ως "ανοικτή" διαδικασία, ενώ από την άλλη με το υπερεξειδικευμένο περιεχόμενό της καθίσταται "κλειστή" διαδικασία, που δίνει την εντύπωση της φωτογραφικής απεικόνισης της ειδίκευσης και της προκατασκευασμένης εκλογής.

Ωστόσο για να εξασφαλίζεται η ανοικτή διαδικασία που καθιερώνεται με το άρθρο 15 παρ. 2α του νόμου, θα πρέπει το γνωστικό αντικείμενο της προκήρυξης να είναι μερικότερο αλλ'

(9) ΣτΕ 3021/1988.

(10) ΣτΕ 2777/1986.

(11) ΣτΕ 2829/1986, 1639/1989.

(12) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 162.

όχι και στενότερο από ένα τουλάχιστον από τα γνωστικά αντικείμενα του τομέα στον οποίο ανήκει η θέση⁽¹³⁾.

Στην περίπτωση που η θέση προκηρύσσεται για μερικότερο γνωστικό αντικείμενο του τομέα (ειδίκευση), αρκεί ως τυπικό προσόν η κατοχή διδακτορικού διπλώματος σχετικού με το γενικότερο γνωστικό αντικείμενο του τομέα, όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο 14 παρ. 1, χωρίς να είναι απαραίτητο το διδακτορικό δίπλωμα να σχετίζεται με το ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο της θέσης που προκηρύσσεται.

Η κατοχή διδακτορικού διπλώματος σχετικού με το ειδικότερο αντικείμενο της θέσης που προκηρύσσεται δεν συνιστά τυπική κατά νόμο προϋπόθεση, αλλά ουσιαστικό προσόν⁽¹⁴⁾.

Ωστόσο η απαίτηση του άρθρου 14 παρ. 1, όπως το διδακτορικό δίπλωμα είναι σχετικό με το γνωστικό αντικείμενο του τομέα στον οποίο υπάγεται η θέση, δημιουργεί προβλήματα στην ακαδημαϊκή εξέλιξη ενός επιστήμονα, δεδομένου ότι η εξέλιξη αυτή εξαρτάται άμεσα από την ειδικότερη επιστημονική περιοχή όπου εκπονήθηκε η διδακτορική διατριβή.

Τούτο όμως έρχεται σε αντίθεση με τις σύγχρονες επιστημονικές εξελίξεις και αντιλήψεις για τη μη στεγανοποίηση των όριων, ανάμεσα στις ειδικότερες περιοχές μίας επιστήμης ή άλλες συγγενείς και αποκλείει την μετακίνηση των επιστημόνων σε άλλα γνωστικά πεδία, που η πορεία των επιστημονικών τους καθηκόντων κατευθύνει.

Η στενή σύνδεση του διδακτορικού διπλώματος με μία ορισμένη επιστημονική περιοχή είναι αντίθετη και με τη διεθνή ακαδημαϊκή παράδοση, που αναγνωρίζει διδακτορικό δίπλωμα νομικής και όχι αστικού δικαίου και μειώνει τη σημασία του ως ευρύτερης επιστημονικής εργασίας.

Το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς (άρθρο 54, ν.5343/1932) στην περίπτωση αυτή απαιτούσε διδακτορικό δίπλωμα της οικείας ή άλλης ανωτάτης σχολής χωρίς άλλο ρητό περιορισμό.

Με βάση τη διάταξη αυτή το διδακτορικό δίπλωμα αντιστοιχούσε στο ευρύτερο γνωστικό πεδίο μίας επιστήμης που κάλυπτε η σχολή και η οποία σαν οργανική μονάδα είναι πολύ ευρύτερη του σημερινού τομέα.

Μπορούσε επίσης, κατά την ευχέρεια της διάταξης αυτής, το διδακτορικό δίπλωμα να είχε εκπονηθεί σε γνωστικό αντικείμενο συγγενούς, παραπλησίας ή και διαφορετικής επιστήμης. Για την εκλογή όμως σε θέση καθηγητή, στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε το διδακτορικό αυτό δίπλωμα να μην είναι παντελώς άσχετο με την θέση που πληρωνόταν, ώστε να ικανοποιείται από άποψη λογικής έννοιας και η πρώτη απαίτηση

(13) ΣΤΕ 1386/1987.

(14) ΣΤΕ 3376/1987.

(οικείας σχολής) της σχετικής διάταξης⁽¹⁵⁾.

Η προκήρυξη, κατά το εδ.β τη παρ. 1 του άρθρου 15 του ν.1268/1982, όπως αντικαταστήθηκε με την παρ. 2α του άρθρου 3 του ν.1674/1986, στέλνεται για δημοσίευση στην εφημερίδα της Κυβέρνησης από τον υπουργό παιδείας, ο οποίος πριν από την αποστολή ασκεί έλεγχο νομιμότητας.

Η δημοσίευση ανακοινώνεται στο οικείο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, το οποίο με τη σειρά του ανακοινώνει τη δημοσίευση στον ημερήσιο τύπο για την ευρύτερη δυνατή γνωστοποίηση της προκήρυξης. Η ανακοίνωση γίνεται σε τρεις ημερήσιες εφημερίδες της Αθήνας, σε δύο της Θεσσαλονίκης και σε μία κάθε πόλης που εδρεύει το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα εφόσον κυκλοφορούν.

Οι αιτήσεις των υποψηφίων μαζί με τα απαραίτητα δικαιολογητικά, υποβάλλονται μέσα σε δύο μήνες από τη δημοσίευση της προκήρυξης στην εφημερίδα της Κυβέρνησης (παρ. 16 όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 2β άρθρου 3, ν.1674/86).

Υποψηφιότητα μπορεί να υποβληθεί και με αίτηση πέντε τουλάχιστον μελών της ΓΣ του τμήματος (παρ. 1, εδ. ε). Για την έναρξη και λήξη της προθεσμίας ισχύουν⁽¹⁶⁾ οι διατάξεις του Αστικού Δικαίου (ΑΚ 241, 247).

Στη σχετική διάταξη χρησιμοποιείται ο όρος "αποκλειστική προθεσμία", χωρίς να καθορίζεται στο κείμενο ιδιαίτερη εννοιολογική σημασία.

Εφόσον στο κείμενο διοικητικού νόμου χρησιμοποιείται όρος του Αστικού Δικαίου, χωρίς να διευκρινίζεται ότι η χρησιμοποίησή του γίνεται με ιδιαίτερη έννοια ή η ιδιαίτερη αυτή έννοια να συνάγεται ερμηνευτικά, τότε ο όρος διατηρεί τη σημασία που έχει στο Αστικό Δίκαιο⁽¹⁷⁾.

Ετσι η "αποκλειστική προθεσμία", που καθορίζεται από τη διάταξη έχει την έννοια της "αποσβεστικής (αποκλειστικής) προθεσμίας" του αστικού δικαίου, κατά την οποία η πάροδος του καθορισμένου χρόνου επάγει την απόσβεση του δικαιώματος⁽¹⁸⁾.

Η επιμονή του νομοθέτη στον όρο "αποκλειστική" παρά τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις της σχετικής διάταξης, έχει την έννοια να υποδηλώσει την αυστηρή εφαρμογή της.

Η υποβολή της υποψηφιότητας μπορεί να γίνει και με συστημένη επιστολή, δεδομένου ότι δεν αποκλείεται από τη

(15) ΣΤΕ 1722/1959, 2151/1968, 2615, 2431/1978, 4079/1979, 4112/1980, 1146/1982, 687/1984.

(16) ΣΤΕ 1282/1977.

(17) Η. Κυριακόπουλου, Ελληνικό διοικητικό δίκαιο, έκδοση 4, τόμος 1, Αθήνα 1962 σ. 139.

(18) Γ. Μπαλή, Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου, Αθήνα 1961 Παρ. 164.

διάταξη αυτή, η με τέτοιο τρόπο αποστολή των δικαιολογητικών (19).

Ωστόσο προϋπόθεση της αποστολής των δικαιολογητικών με συστημένη επιστολή είναι ότι όλα τα απαραίτητα στοιχεία πρέπει να περιέλθουν εμπρόθεσμα στη σχολή, και δεν αρκεί απλώς η εξωτερίκευση της βούλησης υποβολής της υποψηφιότητας με την κατάθεση της επιστολής (20).

Εξάλλου και ο τύπος που υποβάλλεται από τη σχετική διάταξη (αρχικά δημοσίευση και μετά την τροποποίηση γνωστοποίηση) για ευρύτερη δημοσιότητα της προκήρυξης στον ημερήσιο τύπο, αποτελεί ουσιώδη όρο της διαδικασίας και πρέπει να τηρείται απαρεγκλήτως (21).

Κώλυμα υποψηφιότητας θεσπίζεται από τη διάταξη της παρ. 1 στ' για τα μέλη του ΔΕΠ, που επιδιώκουν να καταλάβουν θέση της ίδιας βαθμίδας σε άλλο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Το κώλυμα που εισάγεται με τη διάταξη αυτή συντρέχει κατά το χρόνο υποβολής της υποψηφιότητας, εφόσον κατά το χρόνο αυτό ο υποψήφιος υπηρετεί σε άλλο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα και στην ίδια βαθμίδα με εκείνη της θέσης που προκηρύσσεται.

Ο προφανής σκοπός καθιέρωσης της απαγόρευσης αυτής, αποβλέπει στην προστασία των περιφερειακών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από τον κίνδυνο αποψίλωσης του επιστημονικού προσωπικού τους, πριν να συμπληρωθεί ένας ελάχιστος χρόνος παραμονής σε κάθε βαθμίδα, όπως τουλάχιστον απέβλεπαν οι διατάξεις του προηγούμενου νομικού καθεστώτος (αν 619/1945) (22).

Ο σκοπός αυτός δεν φαίνεται επαρκώς δικαιολογημένος, γιατί η απαγόρευση εισάγεται μόνο για συγκεκριμένη βαθμίδα. Περισσότερη δικαιολογημένη είναι η άποψη ότι η διάταξη τέθηκε για να προστατεύσει τα μέλη των κατώτερων βαθμίδων (23) (Λέκτορες, Επίκουρους), αφού η εξέλιξη των αναπληρωτών είναι κλειστή διαδικασία, από τους συναδέλφους τους των περιφερειακών πανεπιστημίων, τουλάχιστον κατά το πρώτο στάδιο του διορισμού ή ένταξής τους. Ωστόσο οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις της σχετικής διάταξης κινήθηκαν στην αντίθετη κατεύθυνση.

Πάντως η ρυθμιστική αντιφατικότητα της διάταξης προκύπτει και από τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις της. Στην αρχική της μορφή το κώλυμα των μελών, ίσχυε για τα τρία πρώτα χρόνια από το διορισμό τους στο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα που υπηρετούσαν.

(19) ΣΤΕ 2088/1988.

(20) ΣΤΕ 1249/1978.

(21) ΣΤΕ 71/1988.

(22) ΣΤΕ 941/1977.

(23) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 163.

Επειδή η γραμματική διατύπωση της διάταξης δεν συμφωνούσε με το σκοπό για τον οποίο τέθηκε (είτε αποψίλωση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, είτε προστασίας των κατώτερων βαθμίδων) επιχειρήθηκε τροποποίηση (άρθρο 79, ν.1566/1985) ως προς το αφετηριακό γεγονός της τριετίας, έτσι ώστε η τριετία να υπολογίζεται από το διορισμό στη βαθμίδα και όχι στο ίδρυμα⁽²⁴⁾.

Η συμπλήρωση της διάταξης που επιχειρήθηκε με το άρθρο 28 του ν.1828/1988 "ή πέντε χρόνια από το διορισμό τους στο ΑΕΙ" εξαφανίζει τη μείωση της κινητικότητας των μελών. Τουλάχιστον από τη βαθμίδα του επίκουρου και πάνω, που μπορούν να υποβάλλουν υποψηφιότητα και στην ίδια βαθμίδα με εκείνη που υπηρετούν, ενόψει της χρονικής τους, διαβάθμισης (παρ. 2γ).

Τούτο έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της λογικής έννοιας της πρώτης απαίτησης της διάταξης "τρία χρόνια από το διορισμό τους στη βαθμίδα", που ικανοποιείται πλέον μόνο στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Κώλυμα υποψηφιότητας ίσχυε και με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς της εκλογικής διαδικασίας και προβλεπόταν από το άρθρο 1 του αν 619/1945.

Με το άρθρο αυτό δεν μπορούσε να υποβάλλει κάποιος υποψηφιότητα σε άλλο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, από εκείνο που υπηρετούσε, αν δεν είχαν περάσει τρία χρόνια από το διορισμό τους στο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή δύο πανεπιστημιακά χρόνια διδασκαλίας, εφόσον δεν υπήρχε άλλος εκπρόσωπος του επιστημονικού κλάδου, στον οποίο ανήκε η έδρα που πληρωνόταν.

Στο άρθρο 15 παρ. 2γ του ν.1268/1982 καθορίζεται ο ελάχιστος και ο μέγιστος χρόνος παραμονής των μελών ΔΕΠ στις βαθμίδες που προβλέπονται στο άρθρο 13 παρ. 1 του νόμου⁽²⁵⁾.

Ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στη βαθμίδα του Λέκτορα είναι δύο χρόνια, στη βαθμίδα του Επίκουρου τρία, στη βαθμίδα του αναπληρωτή τρία, ενώ αντίστοιχα ο μέγιστος χρόνος είναι τέσσερα, πέντε και έξι χρόνια.

Η καθιέρωση, με τη διάταξη αυτή, ελάχιστου και μέγιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα έχει ως σκοπό να διανύσουν τα μέλη ΔΕΠ μία δοκιμαστική υπηρεσία σε κάθε βαθμίδα, για να διαπιστωθεί η επιστημονική τους συγκρότηση κατά την άσκηση του αυτοδύναμου εκπαιδευτικού, διδακτικού και ερευνητικού έργου και συγχρόνως να αποκτήσουν τα προσόντα για εξέλιξή τους σε ανώτερη βαθμίδα.

(24) ΣτΕ 1904/1987.

(25) Με την Β2/4343/28-9-1989 (ΦΕΚ 747/5-10-1989 ΤΒ) υπουργική απόφαση (εκδόθηκε με τη ρήτρα της κύρωσης) επιχειρείται παράταση του μέγιστου χρόνου παραμονής στις δύο κατώτερες βαθμίδες.

Τούτο συνάγεται και από τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 14 παρ. 2-5 του νόμου, με τον οποίο προσδιορίζονται τα ελάχιστα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα των υποψηφίων, μέσα στο σύστημα της διαβαθμισμένης εξέλιξης των μελών ΔΕΠ.

Κατά το σύστημα αυτό πρέπει να μεσολαβεί ένα χρονικό διάστημα για την επιστημονική τελείωση και την εμφάνιση επιστημονικών εργασιών των μελών ΔΕΠ, ένα ικανό μέρος των οποίων πρέπει να έχει εκπονηθεί στη βαθμίδα που βρίσκονται κάθε φορά.

Τα προσόντα που καθορίζονται με το άρθρο 14 του νόμου βρίσκονται σε μιά κλιμάκωση προοδευτική από βαθμίδα σε βαθμίδα και διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη αναφέρεται στον ελάχιστο χρονικό περιορισμό για την απόκτηση της εκπαιδευτικής και επιστημονικής πείρας, η δεύτερη στον ελάχιστο αριθμό εκπόνησης επιστημονικών δημοσιεύσεων και η τρίτη στην αξιολόγηση του επιστημονικού έργου των υποψηφίων.

Σε κάθε περίπτωση εκτιμάται ιδιαίτερα η αξιολόγηση του διδακτικού έργου από τους φοιτητές (14 παρ. 7), το δημοκρατικό ήθος, η προσωπικότητα του υποψήφιου και η κοινωνική του προσφορά.

Ο έλεγχος του ήθους των υποψηφίων επιβάλλεται υπό έννοια ευρύτερη εκείνης του υπαλληλικού κώδικα (άρθρο 23, παρ. 1 Πδ 611/1977) για την γενικότερη εκτίμηση της προσωπικότητάς τους, εκείνοι δε οι οποίοι βαρύνονται με πράξεις ασυμβίβαστες, κατά την κοινή αντίληψη, με την ιδιότητα του ακαδημαϊκού διδασκάλου, είναι δυνατόν να αποκλείονται από το διορισμό ως καθηγητών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων⁽²⁶⁾.

Εφόσον το ήθος του υποψήφιου αποτελεί βασικό προσόν εκλογής σε θέση ΔΕΠ, θα πρέπει στην περίπτωση της έλλειψης η απόφαση του αρμόδιου οργάνου (σώματος Εκλεκτόρων) να είναι πλήρως αιτιολογημένη⁽²⁷⁾.

Η εκπροσώπηση των φοιτητών στη ΓΣ του τμήματος, με δυνατότητα να αξιολογούν το διδακτικό έργο των μελών ΔΕΠ κατά την εκλογική διαδικασία στηρίζεται στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, στην οποία στηρίζεται το σύγχρονο οργανωτικό σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων⁽²⁸⁾.

Η αξιολόγηση της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων που είναι μέλη ΔΕΠ του αυτού ή άλλου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, συνιστά υποχρεωτικό στοιχείο κρίσης για την εκλογή ή εξέλιξη των μελών κατά την παρ. 5, εδ. α του άρθρου 15.

(26) ΣτΕ 2027/1978, 2375/1983.

(27) ΣτΕ 4286/1983, 4258/1987.

(28) ΣτΕ 2923/1987, 3376/1987, 3324/1988.

Προκειμένου για εκλογή νέου μέλους ΔΕΠ, η αξιολόγηση της διδακτικής ικανότητας δεν είναι υποχρεωτική, κατά τη ρητή διατύπωση της διάταξης του εδ. στ' "εφόσον αυτό είναι δυνατόν", αφού δεν έχει εκδοθεί ακόμη το Π. Διάταγμα, που προβλέπεται από το εδ. β', με το οποίο θα καθορίζονται οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες της αξιολόγησης⁽²⁹⁾.

Η εκπαιδευτική/επιστημονική δραστηριότητα που προβλέπεται από τα εδ. ι των παρ. 2, 3, 4, 5 του άρθρου 14 του νόμου, αποτελεί βασικό προσόν διορισμού σε θέσεις ΔΕΠ και συνίσταται σε διδασκαλία ή ερευνητική εργασία ή ανεγνωρισμένο επαγγελματικό έργο.

Οι προϋποθέσεις αυτές τίθενται διαζευτικά και η πλήρωσή τους ικανοποιείται σε μια προοδευτική χρονική κλιμάκωση, που για τη βαθμίδα του Λέκτορα αρκεί διετής εκπαιδευτική πείρα, ενώ για τις υπόλοιπες βαθμίδες, απαιτούνται αντίστοιχα δύο, τέσσερα και έξι χρόνια αυτοδύναμης διδασκαλίας μετά την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος.

Η σχετική διάταξη επιτρέπει τον συνδυασμό των προϋποθέσεων, με την έννοια ότι η έλλειψη της μιάς συμπληρώνεται από την ύπαρξη της άλλης, έτσι ώστε να καλύπτεται ο απαιτούμενος χρόνος.

Πιο ελαστική φαίνεται η προϋπόθεση του ανεγνωρισμένου επαγγελματικού έργου, το οποίο δεν προσδιορίζεται περιοριστικώς⁽³⁰⁾, αλλά μπορεί να έχει προσφερθεί με οποιαδήποτε μορφή (ελεύθερη ή εξαρτημένη) και σε οποιοδήποτε φορέα (δημόσιο ή ιδιωτικό).

Το έργο όμως αυτό, όπως έχει κριθεί⁽³¹⁾, θα πρέπει να έχει προσφερθεί στο γνωστικό αντικείμενο του τομέα στον οποίο αφορά το διδακτορικό δίπλωμα και υπάγεται η πληρούμενη θέση και να έχει τύχει γενικής αναγνώρισης μεταξύ των επιστημόνων της ειδικότητας αυτής.

Ωστόσο η νομολογιακή αυτή λύση έρχεται σε αντίθεση με τη φραστική διατύπωση της σχετικής διάταξης "πεδίο" και με τον σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε. Τούτο γιατί η φραστική αναδιατύπωση της διάταξης "σχετικό επιστημονικό πεδίο" αντί σχετικό επιστημονικό τομέα που ήταν αρχικά, έγινε για την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων ώστε να μη μπορεί κάποιος να στερηθεί της δυνατότητας υποβολής υποψηφιότητας, όταν έχει επαγγελματικό έργο κάπως έξω από τον τομέα, οπότε δεν εννοείται ο τομέας που υπάγεται το διδακτορικό και η πληρούμενη θέση αλλά εννοείται το πεδίο ως ευρύτερο επιστημονικό περιεχόμενο⁽³²⁾.

(29) ΣτΕ 4755/1987, 71/1988, 3924/1988.

(30) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5140.

"περιλαμβάνεται ερμηνευτική δήλωση ως προς το επαγγελματικό έργο".

(31) ΣτΕ 3047/1987.

(32) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5135.

"συζήτηση για την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων".

Άλλο βασικό προσόν διορισμού σε θέσεις ΔΕΠ, που προβλέπεται από το εδ. ιί των παρ. 2, 3, 4, 5 του ίδιου άρθρου είναι οι επιστημονικές δημοσιεύσεις, όπου η φραστική διατύπωση των διατάξεων άλλοτε καθορίζει ως πρωτότυπες, άλλοτε ως αυτοδύναμες και άλλοτε ως συλλογικές.

Η φραστική διατύπωση των διατάξεων προκαλεί σύγχυση ως προς την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων και τον καθορισμό των κριτηρίων, για τον χαρακτηρισμό των δημοσιεύσεων ως αυτοδύναμων, κατ'αντιδιαστολή των διακρίσεων του νόμου, από τις συλλογικές δημοσιεύσεις.

Περισσότερο αποδεκτή φαίνεται η άποψη, αν και υπάρχει προδικαστική παραπομπή του θέματος⁽³³⁾, ότι αυτοδύναμες θεωρούνται εκείνες που έχουν εκπονηθεί υπό μόνου του υποψηφίου και όχι σε συνεργασία με άλλους. Η άποψη αυτή επικουρείται από το γεγονός ότι η έννοια της αυτοδύναμης δημοσίευσης, σαφώς αντιδιαστέλλεται, κατά τις διατάξεις του νόμου, από τις συλλογικές δημοσιεύσεις (άρθρο 14 παρ. 3, περιπ. ιι, ν.1268/1982 όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 79, παρ. 6 του ν.1566/1985).

Ιδιαίτερο πρόβλημα εμφανίζεται στην περίπτωση της συλλογικής εργασίας, δεδομένου ότι είναι δυσχερές να καθορισθεί η συνδρομή του κριτηρίου της συμμετοχής καθενός επιστήμονα στη συλλογική αυτή εργασία.

Ωστόσο, κατά την έννοια των διατάξεων, στην περίπτωση της συλλογικής εργασίας, πρέπει να βεβαιώνεται στην πράξη του αρμοδίου για την κρίση οργάνου, με ειδική αιτιολογία, ότι η επιστημονική συμμετοχή στην εργασία καθενός ερευνητή είναι ισότιμη⁽³⁴⁾.

Όταν η συλλογική εργασία εκπονήθηκε με μέλος της εισηγητικής επιτροπής, τότε η αξιολόγηση περιλαμβάνει την ποιοτική και ποσοτική προσωπική συμβολή του υποψηφίου και δεν επεκτείνεται στην αξιολόγηση αυτή ταύτης της εργασίας⁽³⁵⁾.

Η απαίτηση, της σχετικής διάταξης για "δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά", έχει την έννοια ότι στα περιοδικά αυτά περιλαμβάνονται και τα διεθνή συνέδρια⁽³⁶⁾.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση για την ισοδυναμία των δημοσιεύσεων σε συνέδρια με τις δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά είναι ότι τα συνέδρια αυτά γίνονται με κάποια περιοδικότητα, έχουν διεθνές κύρος και ευρύτατη αποδοχή από την επιστημονική κοινότητα. Τά πρακτικά τους πρέπει να είναι προσιτά στους επιστημονικούς κύκλους, να καταρτίζονται και να συντάσσονται από επιτροπή με κριτές, η οποία αξιολογεί τις εργασίες τόσο από άποψη επιστημονικής πρωτοτυπίας, όσο και από άποψη γενικού τους επιπέδου⁽³⁷⁾.

(33) ΣτΕ 166/1989.

(34) ΣτΕ 3245/1986, 1076/1987.

(35) ΣτΕ 2858/1988.

(36) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5140.

(37) ΣτΕ 3296/1989.

Ενόψει της μη συγκρότησης της ΕΑΓΕ, που ορίζεται ευθέως από το νόμο ως αρμόδιο όργανο (άρθρο 4 παρ. 6 περ. β ν.1268/1982) για την ταξινόμηση των πρακτικών των διεθνών συνεδρίων, μπορεί να υποστηριχθεί⁽³⁸⁾ η άποψη ότι η δημοσίευση σε πρακτικά δεν μπορεί να θεωρηθεί ισοδύναμη με δημοσίευση σε επιστημονικά περιοδικά, εφόσον δεν υπάρχει κατάλογος συντεταγμένος από την ΕΑΓΕ, που αποτελεί προϋπόθεση για την αναγνώριση της ισοτιμίας προς δημοσίευση σε περιοδικά, η οποία ορίζεται ευθέως από το νόμο ως προσόν. Μια τέτοια όμως άποψη θα έχει ως συνέπεια ή την εξαίρεση μεγάλου αριθμού δημοσιεύσεων σε περιοδικά από τα προσόντα των υποψηφίων στην εκλογική διαδικασία, ενόψει της μη λειτουργίας της ΕΑΓΕ και που δε φαίνεται πιθανή (κεφάλαιο 2), ή τη νομοθετική ρύθμιση του θέματος με υπαγωγή της αρμοδιότητας αποκλειστικά στα πανεπιστημιακά όργανα (σχολής ή τμήματος).

Το επιστημονικό έργο των υποψηφίων αξιολογείται σε κάθε βαθμίδα και εξετάζεται για την ακαδημαϊκή τους εξέλιξη.

Για τις δύο πρώτες βαθμίδες συνεκτιμάται αν το συνολικό έργο θεμελιώνει προοπτικές ακαδημαϊκής εξέλιξης, για τη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, αν το συνολικό ερευνητικό έργο συμβάλλει στην πρόοδο της επιστήμης και αναγνωρίζεται από άλλους ερευνητές, ενώ για τη βαθμίδα του Καθηγητή χρειάζεται επιπλέον διεθνής αναγνώριση.

Τα τυπικά προσόντα που διαζευτικά απαιτούν οι διατάξεις των παρ. 2, 3, 4, 5 του άρθρου 14 του νόμου, όπως προκύπτει από τη γραμματική τους διατύπωση, όσο και από τη συστηματική τους θεώρηση στο σύνολο των διατάξεων του άρθρου 15, πρέπει να υπάρχουν κατά το χρόνο που κρίνεται ο υποψήφιος για εκλογή ή εξέλιξη και λαμβάνεται η σχετική απόφαση του εκλεκτορικού σώματος⁽³⁹⁾.

Η άποψη όμως αυτή ανταποκρίνεται περισσότερο στην περίπτωση που επιχειρείται μεταβολή των προσόντων των υποψηφίων με νόμο που εκδίδεται μετά τη λήψη της απόφασης εκλογής από το αρμόδιο πανεπιστημιακό όργανο.

Η αποδοχή της νομικής λύσης ότι κρίσιμο χρονικό σημείο για την ύπαρξη των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των υποψηφίων είναι ο χρόνος λήψης της σχετικής απόφασης, οδηγεί στην αντιφατικότητα των διατάξεων της εκλογικής διαδικασίας, που μόνο η νομοθετική αποσαφίνηση του θέματος δύναται να άρει.

Αν γίνει δηλαδή δεκτό αυτό, θα πρέπει να θεωρούνται ότι είναι εμπρόθεσμες οι υποψηφιότητες εκείνων που είχαν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα κατά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των αιτήσεων και απλώς δεν τα υπέβαλαν, καθώς κι εκείνων που δεν είχαν καν τα νόμιμα προσόντα κατά το χρόνο αυτό και τα απέκτησαν μεταγενέστερα.

(38) ΣτΕ προδ. 333/1989, 3296/1989 contra μειοψ.

(39) ΣτΕ 384, 1516, 2584/1983, 906/1987, 2133/1988.

Στην περίπτωση βέβαια αυτή δημιουργείται πρόβλημα για τη δυνατότητα της εισηγητικής επιτροπής να προβεί στην αξιολόγηση του έργου των υποψηφίων, που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση της εκλογικής διαδικασίας⁽⁴⁰⁾, ανεξάρτητα αν η αδυναμία υποβολής της εισηγητικής έκθεσης, που αποτελεί προπαρασκευαστική πράξη της σύνθετης διοικητικής ενέργειας, δεν εμποδίζει⁽⁴¹⁾ την προώθηση της διαδικασίας αυτής. Ακόμη αφαιρεί τη δυνατότητα από τη εισηγητική επιτροπή να αποφανθεί, πριν από την ουσιαστική κρίση των υποψηφίων, για την παραδοχή των υποβληθέντων υποψηφιοτήτων από τυπική άποψη, σε αντίθεση με το προηγούμενο νομικό καθεστώς (άρθρο 59, ν. 5343/1932, που διευκόλυνε την αναγνώριση⁽⁴²⁾ τέτοιας δραστηριότητας, αν και το ρυθμιστικό περιεχόμενο και των δύο διατάξεων δε διαφοροποιείται.

Για την εξέλιξη της εκλογικής διαδικασίας συγκροτείται με απόφαση της ΓΣ του τμήματος, τριμελής εισηγητική επιτροπή (άρθρο 15, παρ. 3α), από μέλη του ΔΕΠ του ίδιου ή συγγενέστερου γνωστικού πεδίου, τα οποία μπορούν να είναι εκλέκτορες κατά την παρ. 4.

Ο ορισμός των μελών με βάση την επιστημονική τους συγγένεια με το αντικείμενο της υπό πλήρωση θέσης, για τη συγκρότηση της εισηγητικής επιτροπής εξαντλούνταν κατά την έννοια της διάταξης αυτής κατά κανόνα σε επίπεδο του ίδιου ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Ωστόσο με τη νέα ρύθμιση του άρθρου 28, παρ. 1 του ν. 1824/1988, που αντικατέστησε το εδ. α' της παρ. 3 του άρθρου 15 του ν. 1268/1982, ο ορισμός των μελών δεν συνδέεται με την ευρύτερη επιστημονική συγγένεια του πεδίου και θέσης αλλά με την εξειδίκευση του αντικειμένου του μέλους και της υπό πλήρωση θέσης.

Ο ορισμός των μελών εξαντλείται πρώτα στα μέλη εκείνα που καλύπτουν το ίδιο γνωστικό αντικείμενο, είτε μέσα στο ίδιο το ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα είτε στα άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, με την υπό πλήρωση θέση και μετά σ'εκείνα με το συγγενέστερο αντικείμενο. Δηλαδή με τη νέα αυτή ρύθμιση εξειδικεύεται η συγκρότηση της τριμελούς επιτροπής, έτσι ώστε να προτιμούνται τα μέλη ΔΕΠ του ίδιου γνωστικού αντικειμένου έναντι των μελών ΔΕΠ συγγενέστερου γνωστικού αντικειμένου.

Η ρύθμιση αυτή μολονότι ανταποκρίνεται πλήρως στο σκοπό για την καλύτερη και αντικειμενικότερη αξιολόγηση του επιστημονικού έργου των υποψηφίων, εντούτοις δημιουργεί πολλά ερωτηματικά ως προς την πρακτικότητα της εφαρμογής της και ως προς την προώθηση της αντικειμενικότερης αξιολόγησης στο σύνολο της εκλογικής διαδικασίας.

(40) ΣτΕ 517/1978, 3027/1979.

(41) ΣτΕ 1023/1985.

(42) ΣτΕ 517/1978.

Τούτο γιατί τα μέλη της εφόσον πρέπει να είναι του ίδιου γνωστικού αντικειμένου με την υπό πλήρωση θέση, θα ανήκουν κατά κανόνα πλέον σε άλλα τμήματα, σχολές ή ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και συνεπώς δεν μπορεί να είναι μέλη του εκλεκτορικού σώματος και να λάβουν μέρος στην κρίσιμη φάση της εκλογής, αφού οι διατάξεις της παρ. 3, εδ. α' και 4, εδ. δ' του άρθρου 15 του ν.1268/1982, δεν απαιτούν την παρουσία των ξένων μελών ούτε προβλέπουν τη συμμετοχή τους στη συζήτηση και την προφορική ανάπτυξη της έκθεσής τους⁽⁴³⁾.

Η συγκρότηση της επιτροπής είναι τεχνικής φύσεως και εκφεύγει του ακυρωτικού ελέγχου. Ωστόσο η εξαντλητική απαίτηση της σχετικής διάταξης για ομοιότητα του γνωστικού αντικειμένου της θέσης και εκείνου των μελών ΔΕΠ, σε όλο το φάσμα των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, παρέχει μεγαλύτερη ευχέρεια για δικαστικό έλεγχο της συγκρότησης, αφού διευκολύνει τη συναγωγή συμπερασμάτων, βάσει των διδαγμάτων της κοινής πείρας, για τον ορθό χαρακτηρισμό της επιστημονικής άποψης ως προς την ομοιότητα, ενόψει μάλιστα της αρχής της εξειδίκευσης των μελών, που εισάγεται από το νόμο⁽⁴⁴⁾.

Η εισηγητική επιτροπή, κατά την έννοια του άρθρου 15 παρ. 3β, έχει ως έργο τη σύνταξη εισηγητικής έκθεσης για την πληρέστερη ενημέρωση του εκλεκτορικού σώματος πάνω στην επιστημονική ικανότητα και καταλληλότητα των υποψηφίων.

Για τον σκοπό αυτό οφείλει:

- α) Να αναλύσει και να αξιολογήσει το έργο και την προσωπικότητα των υποψηφίων.
- β) Να διατυπώσει την άποψή της για το βαθμό ανταπόκρισης των υποψηφίων στα απαιτούμενα από το νόμο προσόντα.
- γ) Να προβεί στην αξιολογική κατάταξή τους.

Ωστόσο η επιτροπή δεν υποχρεούται να αναλύσει απαραίτητως όλες τις εργασίες των υποψηφίων, αλλά τις πλέον χαρακτηριστικές⁽⁴⁵⁾ κατά την επιστημονική της κρίση και με ίσο μέτρο κρίσης, χωρίς βέβαια να τηρεί κατά την ανάλυση αυτή ορισμένη μεθοδολογία ή σύστημα⁽⁴⁶⁾.

Απαραίτητο στοιχείο που πρέπει να περιέχει η εισηγητική έκθεση είναι η αξιολογική κατάταξη των υποψηφίων. Αντίθετα το προηγούμενο νομικό καθεστώς ως προς την αξιολογική κρίση απαιτούσε την έκφραση γνώμης για τον προτιμητέο. Κατά την έννοια της έκφρασης γνώμης για τον προτιμητέο, δεν αποκλειόταν και η μη έκφραση τέτοιας γνώμης,

(43) ΣτΕ 71/1988.

Ιδε και Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 184.

(44) Πρ. ΣΤΕ 43/1979, 3589/1986, 173, 3405/1982, ΣΤΕ 4212/1977, 83/1981, 3870/1988.

(45) ΣτΕ 1249/1961, 2787/1966, 1296/1979, 687/1984, 3070/1984.

(46) ΣτΕ 1487, 2262/1987.

εφόσον όλοι οι υποψήφιοι θεωρούνταν ισοδύναμοι (47).

Η έκθεση της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής πρέπει να είναι προϊόν προηγούμενης σύσκεψης μεταξύ των μελών και ανταλλαγής γνώμων για την αξία και το επιστημονικό έργο των υποψηφίων και όχι απλή διατύπωση χωριστών γνώμων. Αν τα μέλη της επιτροπής δεν μπορούν να υποβάλλουν κοινή εισηγητική έκθεση λόγω διαφωνίας, είναι δυνατή η υποβολή ξεχωριστού πορίσματος από κάθε μέλος. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να διατυπώνεται σε κάθε πόρισμα η αδυναμία κατάρτισης κοινής εισηγητικής έκθεσης με συλλογική ενέργεια (48). Τούτο γιατί στην αντίθετη περίπτωση το πόρισμα αποτελεί απλώς έκφραση των απόψεων (49) των μελών και δεν έχει τον χαρακτήρα της εισηγητικής έκθεσης, με την έννοια ότι ασκεί ουσιώδη επιρροή στην όλη διαδικασία της εκλογής.

Η κοινοποίηση της εισηγητικής έκθεσης στους υποψήφιους υποβάλλεται ως ουσιώδης τύπος (50) της διαδικασίας.

Από την κοινοποίηση της εισηγητικής έκθεσης και μέχρι τη συνεδρίαση της ΓΣ και του σώματος εκλεκτόρων για την κρίση των υποψηφίων, είναι απαραίτητο να μεσολαβεί, ένα εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους υποψηφίους να υποβάλουν το προβλεπόμενο από τη διάταξη υπόμνημα για την αντίκρουση του περιεχομένου της έκθεσης. Η κλήτευση των υποψηφίων για να παραστούν στην κοινή συνεδρίαση στην περίπτωση αυτή είναι υποχρεωτική, ενώ αντίθετα στην περίπτωση μη υποβολής εισηγητικής έκθεσης απόκειται στη διακριτική ευχέρεια του κοινού σώματος και η μη κλήτευσή τους δεν συνεπάγεται παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας εκλογής (51).

Το περιεχόμενο της έκθεσης ενόψει της δυνατότητας των υποψηφίων για αντίκρουσή του, πρέπει να είναι αιτιολογημένο και όχι αποτέλεσμα μιας συμπερασματικής αξιολόγησης των υποψηφίων (52).

Η εισηγητική έκθεση κατατίθεται στη ΓΣ του τμήματος εντός σαράντα ημερών από τον ορισμό της επιτροπής.

Η κρίση για εκλογή ή εξέλιξη των μελών ΔΕΠ γίνεται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων, που συνέρχεται σε κοινή συνεδρίαση με τη ΓΣ και απαρτίζεται από μέλη ΔΕΠ του τμήματος.

Απαραίτητο στοιχείο για τη σύγκληση της κοινής συνεδρίασης, κατά το άρθρο 15 παρ. 4 εδ. ε, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 28 παρ. 3 του ν.1824/1988, είναι η σύνταξη και η κοινοποίηση της ημερήσιας διάταξης από τον

(47) ΣτΕ 3750/1980.

(48) ΣτΕ 681/1982, 2593/1978, 674/1967, 1023/1985.

(49) ΣτΕ 3390/1987, 383/1986.

(50) ΣτΕ 1209/1988.

(51) ΣτΕ 3924/1988.

(52) ΣτΕ 590/1988.

Πρόεδρο του τμήματος, πριν τουλάχιστον οκτώ ημέρες από την ημέρα της συνεδρίασης.

Ο προφανής σκοπός της σχετικής διάταξης αποβλέπει στο να εξασφαλίσει μιά ελάχιστη χρονική προθεσμία στα μέλη του συλλογικού οργάνου, μέσα στην οποία μπορούν να μελετήσουν την εισηγητική έκθεση και να ενημερωθούν για το έργο των υποψηφίων, έτσι ώστε να είναι σε θέση να σχηματίσουν μιά αξιολογική αντίληψη, στην όλη εκλογική διαδικασία. Η ίδια αξιολογική αντίληψη είχε εξασφαλισθεί και από το προηγούμενο νομικό καθεστώς και προέκυπτε από τα άρθρα 59 παρ. 2 και 60 παρ. 1 του ν.5343/1932.

Ωστόσο κατ'εξαίρεση είναι δυνατή η σύγκληση του συλλογικού οργάνου και πριν από την παρέλευση της οκταήμερης προθεσμίας, εφόσον παραστούν κατά την κρίσιμη συνεδρίαση όλα τα μέλη του που έχουν δικαίωμα κατά τις διατάξεις του νόμου και δεν αντιλέγουν και συνεπώς θεωρείται ότι πληρώθη ο σκοπός του νόμου⁽⁵³⁾.

Δικαίωμα συμμετοχής και ψήφου στο εκλεκτορικό αυτό σώμα, έχουν όσοι κατέχουν θέση της ίδιας και ανώτερης από την υπό πλήρωση θέση βαθμίδας, εφόσον ο αριθμός τους δεν υπερβαίνει τους τριάντα.

Όταν ο αριθμός των εκλεκτόρων υπερβαίνει τους τριάντα, τότε το σώμα εκλεκτόρων αποτελείται από τριάντα μέλη, που προέρχονται σύμφωνα το άρθρο 15 παρ. 4β, από δύο κατηγορίες με εκλογή. Αν τα μέλη του τομέα στον οποίο υπάγεται η υπό πλήρωση θέση είναι λιγότερα από δεκαπέντε, αποκτούν όλα αυτοδίκαια την ιδιότητα του εκλέκτορα. Εφόσον ο αριθμός τους είναι μεγαλύτερος, διενεργείται εκλογή των δεκαπέντε μελών μεταξύ των μελών ΔΕΠ του τομέα από τη ΓΣ των μελών ΔΕΠ του τμήματος, που έχουν δικαίωμα ψήφου για τη βαθμίδα για την οποία γίνεται η κρίση.

Τα υπόλοιπα μέλη και μέχρι τη συμπλήρωση του αριθμού τριάντα κληρώνονται μεταξύ των μελών ΔΕΠ των άλλων τομέων.

Η τήρηση της διαδικασίας (εκλογής) που θεσπίζεται με τη διάταξη αυτή είναι απαραίτητη επί ποινή ακυρότητας⁽⁵⁴⁾, ανεξάρτητα αν τελικά στην εκλογή λαμβάνουν μέρος λιγότεροι από τριάντα εκλέκτορες.

Ο περιορισμός των εκλεκτόρων που επιδιώκεται με τη διάταξη αυτή αποβλέπει στη λειτουργικότητα του εκλεκτορικού σώματος και την απεμπλοκή των διαδικασιών.

Ωστόσο, η διάταξη παρουσιάζει έντονα προβλήματα στην πρακτική εφαρμογή της και ιδιαίτερα στα τμήματα εκείνα που διακρίνονται για την πληθώρα των μελών τους και υποχρεούνται κάθε φορά να συγκαλούν ΓΣ για την τήρηση της οριζόμενης διαδικασίας⁽⁵⁵⁾.

(53) ΣτΕ 681/1982.

(54) ΣτΕ 1464/1987.

(55) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 165.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από την προσπάθεια του νομοθέτη να άρει τα προβλήματα αυτά με την αυθεντική ερμηνεία της διάταξης της παρ. 4α από το άρθρο 28 παρ. 5 του ν.1824/1988. Με την ερμηνεία αυτή η ΓΣ δεν υποχρεούται σε περίπτωση πολλών κρίσεων να συγκροτεί για κάθε κρίση ένα εκλεκτορικό σώμα, αλλά ένα ενιαίο για όλες τις κρίσεις, εφόσον αυτές αφορούν την ίδια βαθμίδα και τον ίδιο τομέα.

Ωστόσο παρά την απεμπλοκή των διαδικασιών που εξασφαλίζεται με την ερμηνευτική αυτή διάταξη, εντούτοις η διάταξη της παρ. 4α του άρθρου 15 στην ουσιαστική της ρύθμιση εξαρτά το δικαίωμα συμμετοχής των μελών ΔΕΠ στην εκλογική διαδικασία από το γεγονός της εκλογής ή κλήρωσης, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται στη διαδικασία αυτή η αρχή της εξειδίκευσης που εισάγεται με τις διατάξεις του νόμου.

Αντίθετα η αρχή της εξειδίκευσης φαίνεται πως ενισχύεται στο προηγούμενο στάδιο της εκλογικής διαδικασίας δηλαδή στη συγκρότηση της εισηγητικής επιτροπής. Τούτο προκύπτει από το άρθρο 28 παρ. 1 του ν.1824/1988, που τροποποίησε την παρ. 3α του άρθρου 15 του νόμου, το οποίο απαιτεί εξαντλητικά την ανεύρεση μελών, είτε μέσα στο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα είτε σε άλλο, με γνωστικό αντικείμενο ταυτόσημο με εκείνο της κρίσης, για τη συγκρότηση της εισηγητικής επιτροπής. Με τη διάταξη δηλαδή αυτή εισάγεται απόλυτη εξειδίκευση των μελών στο γνωστικό αντικείμενο της κρίσης (πλήρωση θέσης).

Η διάταξη της παρ. 4γ απαιτεί να μετέχουν στο εκλεκτορικό σώμα οπωσδήποτε ένας ελάχιστος αριθμός μελών της ίδιας ή ανώτερης βαθμίδας από εκείνη που γίνεται η κρίση.

Ο αριθμός αυτός ενώ αρχικά καθορίσθηκε σε πέντε μετά την αντικατάσταση της διάταξης από την παρ. 2 του άρθρου 28 του ν.1824/1988, αυξήθηκε σε έντεκα.

Η ΓΣ του τμήματος στην περίπτωση που τα μέλη του εκλεκτορικού σώματος που έχουν δικαίωμα ψήφου, είναι λιγότερα από έντεκα, συμπληρώνει με απόφασή της τον αριθμό αυτό ορίζοντας συγχρόνως και αντίστοιχο αριθμό αναπληρωματικών.

Η αύξηση του ελάχιστου αριθμού των εκλεκτορικών μελών αποβλέπει να εξασφαλίσει μιά ευρύτερη αντικειμενικότητα της εκλογικής διαδικασίας από ένα αντιπροσωπευτικότερο εκλεκτορικό σώμα, που συμπληρώνεται μάλιστα από μέλη του ίδιου γνωστικού αντικειμένου με την υπό πλήρωση θέση.

Ωστόσο η ρύθμιση αυτή ενισχύει την αντιφατικότητα των διατάξεων της εκλογικής διαδικασίας, αφού ο τρόπος συγκρότησης των δύο κατηγοριών (παρ. 4, εδ. β και γ) του εκλεκτορικού σώματος δεν ακολουθεί την ίδια αξιολογική αντίληψη.

Αν τα μέλη του τμήματος που έχουν δικαίωμα ψήφου είναι περισσότερα από έντεκα και λιγότερα από τριάντα, τότε μετέχουν όλα στο σώμα των εκλεκτόρων και δεν ανακύπτει περίπτωση να λειτουργήσει ο κανόνας για συμπλήρωσή τους, που προβλέπει η παρ. 6 του άρθρου 28 του ν.1824/1988. Ο κανόνας

της συμπλήρωσης λειτουργεί απαραίτητα στους λόγους, που αποκλειστικά⁽⁵⁶⁾ αναφέρονται στην παρ. 5 στο τέλος του ίδιου άρθρου, οπότε ορίζεται αντικαταστάτης των απόντων, μέχρι να συμπληρώνεται πάντοτε ο αριθμός (11 ή 30) ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει η αρχική πριν από την απουσία των μελών, μορφή του σώματος εκλεκτόρων.

Κατά τη διαδικασία της εκλογής δεν είναι δυνατή η συμμετοχή των ήδη υπηρετούντων ως μελών ΔΕΠ, υποψηφίων για εξέλιξη και κατάληψη θέσεως ανώτερης βαθμίδας, στη ΓΣ του τμήματος, η οποία ορίζει το εκλεκτορικό σώμα και την Εισηγητική Επιτροπή.

Τούτο, γιατί σύμφωνα με την αρχή της αυτοδιοίκησης και την ανάγκη διασφάλισης της αρχής του δημοκρατικού κράτους δικαίου, κατά την οποία η σταδιοδρομία καθενός πρέπει να βασίζεται στην προσωπική του αξία και ικανότητα, δεν είναι επιτρεπτό τα μέλη που συμμετέχουν στα διάφορα συλλογικά όργανα να καθορίζουν στην περίπτωση υπηρεσιακής τους μεταβολής (εξέλιξης) τους μέλλοντες κριτές τους⁽⁵⁷⁾.

Η εκλογή των υποψηφίων σε θέσεις ΔΕΠ εξαρτάται από το ύψος της σχηματιζόμενης πλειοψηφίας. Η πλειοψηφία που απαιτεί η βασική διάταξη της παρ. 4ε του νόμου για την εκλογή του υποψηφίου σε θέση ΔΕΠ σχηματίζεται, εφόσον συγκεντρωθούν υπέρ του υποψηφίου τα 2/3 του συνόλου των εκλεκτόρων.

Η εκλογή όμως καθορίζεται και με μικρότερη πλειοψηφία (πλειοψηφία συνόλου) από το εδ. ζ', της παρ. 4. Όμως η διάταξη αυτή επειδή συνδέθηκε στο σύνολό της με τη λειτουργία της ΕΑΓΕ (ίδε κεφάλαιο 2) παρέμεινε αδρανής, γεγονός που συνέβαλε προς την κατεύθυνση αυτή η διοικητική πρακτική που θέλησε την αναβίωση των διατάξεων (άρθρο 61) του προηγούμενου νομικού καθεστώτος.

Ωστόσο το ΣΤΕ κρίνοντας⁽⁵⁸⁾ αντίθετα με την πρακτική αυτή, έδωσε την αφορμή για τη θέσπιση ευνοϊκότερης ρύθμισης στην εκλογή μελών ΔΕΠ.

Η ρύθμιση αυτή συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία της ΕΑΓΕ και προβλέπεται από το άρθρο 18 παρ. 1 του ν.1771/1988. Με το άρθρο αυτό είναι δυνατή η εκλογή των μελών ΔΕΠ, όχι μόνο με απόλυτη πλειοψηφία (πραγματική) του συνόλου των εκλεκτόρων, αλλά και με ισοψηφία (πλασματική), αφού δόθηκε η δυνατότητα στην περίπτωση αυτής (εκλογής) η ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του νδ 2983/1954.

Ωστόσο οι διατάξεις που ρυθμίζουν το αποτέλεσμα της εκλογής, δημιουργούν πολλά ερωτηματικά στην πρακτική εφαρμογή τους, αν εξετασθούν σε συνδυασμό με την απαιτούμενη για το σχηματισμό του αποτελέσματος απαρτίας και της μορφής των ψήφων λευκών ή αποχών.

(56) ΣτΕ 1222/1988.

(57) ΣτΕ 2141/1988.

(58) Στε 3050/1987.

Η διάταξη του άρθρου 15, παρ. 4, εδ, ε', που απαιτεί για την εκλογή μελών ΔΕΠ τα 2/3 του συνόλου των εκλεκτόρων, είναι ειδική και ως εκ τούτου υπερισχύει της γενικής διάταξης της παρ. 5 του άρθρου 12. Η τελευταία αυτή διάταξη αναφέρεται γενικώς στη λειτουργία των συλλογικών πανεπιστημιακών οργάνων, ενόψει μάλιστα και της ειδικής πρόβλεψής της, ότι η απόλυτη πλειοψηφία ισχύει, αν δεν προβλέπεται διαφορετικά από το νόμο αυτό⁽⁵⁹⁾. Παρέπεται έτσι ότι και η επόμενη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 12 κατά την οποία οι λευκές ψήφοι και οι αποχές δεν λαμβάνονται υπόψη στο αποτέλεσμα της ψηφοφορίας, εφόσον τελεί σε άμεση αλληλοεξάρτηση με την άλλη διάταξη, δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση που υπερισχύει η ειδική διάταξη του άρθρου 15 παρ. 4 εδ. ε, του ν.1268/1982.

Τούτο γιατί η διάταξη αυτή αναφέρεται στην απαρτία του εκλεκτορικού σώματος, η οποία στην περίπτωση αυτή ταυτίζεται με την απαιτούμενη από το νόμο πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των εκλεκτόρων. Δεδομένου δε ότι χωρίς την παρουσία στη ΓΣ των 2/3 τούτων δεν είναι δυνατό να σχηματισθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία, κατά λογική συνέπεια ούτε απαρτία υπάρχει, αν δεν ψηφίζουν ενεργώς τα 2/3 του σώματος εκλεκτόρων⁽⁶⁰⁾.

Εφόσον κατά την εκλογή χρησιμοποιηθούν λευκές ψήφοι, μολονότι αυτές θεωρούνται αρνητικές⁽⁶¹⁾, εντούτοις επηρεάζουν το εκλογικό αποτέλεσμα μέσω της απαρτίας που ταυτίζεται με την απαιτούμενη πλειοψηφία και συνδέεται με τον ενεργό αριθμό ψήφων.

Πρόβλημα ωστόσο δημιουργείται, αν η συγκρότηση της απαρτίας θα πρέπει να γίνεται με βάση το αριθμητικό αποτέλεσμα που απαιτεί η διάταξη της παρ. 4ε (2/3) ή εκείνο του άρθρου 18 παρ. 1 του ν.1771/1988, που απαιτεί πλειοψηφία του συνόλου των εκλεκτόρων, ενόψει μάλιστα του γεγονότος ότι οι σχετικές διατάξεις δεν προβλέπουν επανάληψη της ψηφοφορίας, όπως έκαναν οι παλιότερες (ν.5343/1932) διατάξεις με νέα συνεδρίαση και συνεπώς ανεξάρτητη σύνθεση κρίσης και απόφασης⁽⁶²⁾.

Περισσότερη αποδεκτή φαίνεται η άποψη ότι συγκρότηση της απαρτίας θα πρέπει να γίνεται με βάση το αριθμητικό αποτέλεσμα των 2/3, γιατί διαφορετικά θα γινόταν δεκτό η έμμεση κατάργηση της ρητά καθοριζόμενης πρώτης απάτησης.

Με το άρθρο 18 παρ. 1 του ν.1771/1988 επαναφέρθηκαν σε ισχύ οι διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1 του νδ 2983/1954, σύμφωνα με τις οποίες "επί ισοψηφίας θεωρείται πλειοψηφίας και συνεπώς εκλεγείς ο έχων υπέρ αυτού τους πλείονας των εισηγητών καθηγητών".

(59) Πρ. ΣτΕ 1488/1987.

(60) ΣτΕ 810/1988, 4187/1988.

(61) ΣτΕ 591/1981, 1097/1981, 4090/1983, 238/1986.

(62) ΣτΕ 386/1960.

Η επαναφορά της διάταξης περί ισοψηφίας και η εμβλαστική ένταξη της στο σύνολο των διατάξεων του νέου νόμου που ρυθμίζουν την εκλογή των μελών ΔΕΠ, παρουσιάζει πολλά ερωτηματικά ως προς την πρακτική εφαρμογή της, ενόψει μάλιστα του άρθρου 15 εδ. α', όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 28 παρ. 1 του ν.1824/1988, που επιτρέπει τη συγκρότηση της εισηγητικής επιτροπής από μέλη ΔΕΠ άλλων τμημάτων χωρίς όμως και να προβλέπεται η συμμετοχή τους στο εκλεκτορικό σώμα.

Η διάταξη της ισοψηφίας θεσπίστηκε για να διευκολύνει την εκλογή καθηγητών με βάση την αντίληψη του ν.5343/1932, οι διατάξεις του οποίου άλλωστε (άρθρο 59) δεν επέτρεπαν τη συγκρότηση εισηγητικής επιτροπής από μέλη άλλων σχολών.

Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, ο υποψήφιος θεωρείται ότι έχει υπέρ αυτού τους περισσότερους εισηγητές καθηγητές, αρκεί να έχει προταθεί με την εισηγητική έκθεση από την πλειοψηφία των εισηγητών καθηγητών και με την προϋπόθεση ότι οι καθηγητές αυτοί δεν διατύπωσαν ρητά αντίθετη γνώμη για τον υποψήφιο κατά το στάδιο της εκλογής⁽⁶³⁾.

Ο νομοθέτης εδέχθη ως ανεκτή και την εκλογή με ισοψηφία, εφόσον δεν σχηματιζόταν κατά την εκλογή η πλειοψηφία, δίνοντας βαρύνουσα σημασία στην πλειοψηφία των εισηγητών καθηγητών, η ψήφος των οποίων στην περίπτωση αυτή καθόριζε τον εκλεκτέο.

Με την έννοια αυτή η διάταξη (ισοψηφίας) δεν αναιρούσε ούτε περιόριζε το δικαίωμα του Πανεπιστημίου για την εκλογή των οργάνων του (ενόψει του άρθρου 16 του Συντάγματος), εφόσον οι εισηγητές καθηγητές ήταν όργανα της σχολής με ιδιαίτερη θέση κατά την διαδικασία της εκλογής⁽⁶⁴⁾.

Ωστόσο η διοικητική πρακτική για να διευκολύνει την απεμπλοκή της εκλογικής διαδικασίας θεωρεί ότι η εφαρμογή της διάταξης, δεν συναρτάται με την ύπαρξη γραπτής εισηγητικής έκθεσης, αλλά με την εισηγητικού χαρακτήρα τοποθέτηση του καθενός από τους τρεις εισηγητές.

Εδώ όμως γεννάται το θέμα για την ανάπτυξη ενώπιον των εκλεκτόρων της εισηγητικού χαρακτήρα έκθεσης δεδομένου, όπως προαναφέρθηκε έχει κριθεί από το ΣΤΕ, ότι δεν προβλέπεται η συμμετοχή των εισηγητών στη διαδικασία της εκλογής.

Υποστηρίζεται ακόμη ότι η εφαρμογή της διάταξης επιτυγχάνεται ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο το μέλος της επιτροπής έχει εκφράσει τη θετική υπέρ του υποψηφίου τοποθέτησή του.

Δηλαδή είτε προσυπογράφοντας μία ομόφωνη ή κατά πλειοψηφία γραπτή εισηγητική έκθεση, είτε καταθέτοντας έγγραφη ατομική εισήγηση ή ακόμα αναπτύσσοντας προφορικά στο εκλεκτορικό σώμα καθένας την εισήγησή του, η οποία περιλαμβάνεται στα πρακτικά.

(63) ΣΤΕ 1918/1977.

(64) ΣΤΕ 1967/1966 ολομ.

Ωστόσο και εδώ δημιουργούνται αντιρρήσεις, δεδομένου ότι η σύνταξη της εισηγητικής έκθεσης, όπως προαναφέρθηκε, ακολουθεί ορισμένο τύπο, αφού ασκεί ουσιώδη επιρροή στη διαδικασία της εκλογής.

Η πλήρωση των κενών θέσεων ΔΕΠ, κατά παρέκλιση της κανονικής διαδικασίας (προκήρυξης) γίνεται και με μετάκληση που προβλέπεται από το άρθρο 16 του ν.1268/1982.

Η μετάκληση γίνεται στη βαθμίδα του καθηγητή με αντίστοιχα προσόντα, όπως αυτά προβλέπονται στο άρθρο 14 παρ. 5. Οι διατάξεις της μετάκλησης θεσπίστηκαν για να δοθεί η δυνατότητα στα ιδρύματα, ξεπερνώντας τη χρονοβόρα διαδικασία της προκήρυξης, να εντάξουν στο προσωπικό τους νέους ικανούς επιστήμονες άλλων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας ή του εξωτερικού, με σκοπό την ενίσχυση του επιστημονικού τους δυναμικού με υψηλής στάθμης επιστήμονες.

Εγτούτοις μετά την τροποποίηση της παρ. 3 από το άρθρο 28 παρ. 7 του ν.1824/1988, με το οποίο επεκτάθηκε η μετάκληση και μέσα στο ίδιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα, ο θεσμός αυτός περισσότερο αποβλέπει στην επανακατάταξη του ίδιου του προσωπικού τους, δηλαδή στη θέσπιση μιας ανώδυνης μετάταξης, από το ένα τμήμα στο άλλο, παρά στον σκοπό για τον οποίο αρχικά θεσπίστηκε.

Με την άποψη αυτή οι διατάξεις της μετάκλησης είναι αδύνατο να αποκτήσουν αξιόλογη πρακτική σημασία, πέρα δε από το γεγονός ότι η παρέμβαση του υπουργού στον ορισμό των εκλεκτόρων, όταν αυτοί είναι λιγότεροι από επτά, δημιουργεί επιφυλάξεις, ενόψει του άρθρου 16 του συντάγματος⁽⁶⁵⁾.

Ο ν.1268/1982, εκτός από τις πάγιες ρυθμίσεις του που προστέθηκαν, έλαβε ειδική πρόνοια για όσους υπηρετούσαν με οποιαδήποτε σχέση στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατά το χρόνο της εισαγωγής του.

Με τις μεταβατικές του διατάξεις ερρύθμισε την παραπέρα υπηρεσιακή τους κατάσταση μετά την αυτοδίκαιη ένταξη στις θέσεις ΔΕΠ.

Με το άρθρο 31 παρ. 6, 7 παρασχέθηκε η δυνατότητα σε όσους εντάχθηκαν αυτοδίκαια στη βαθμίδα του λέκτορα, να ζητήσουν με αίτησή τους και προκήρυξη της θέσης τους την κρίση για εξέλιξη στην βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή.

Χρήση της δυνατότητας αυτής μπορούσε να γίνει μέσα σε μία μεταβατική και αποκλειστική προθεσμία ενός χρόνου (παρ. 7α) από την εισαγωγή του νόμου χωρίς υποχρέωση των λεκτόρων να περιμένουν τη συμπλήρωση του ελάχιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα που ορίζει το άρθρο 15 παρ. 2. Στην περίπτωση που γίνεται χρήση της δυνατότητας αυτής, κατά

(65) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 167.

πλάσμα δικαίου θεωρείται ότι με την περάτωση της κρίσης εκπνέει ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στη βαθμίδα. Τούτο βέβαια για να μη τοποθετούνται σε πλεονεκτικότερη θέση από τους άλλους λέκτορες και αποκτούν δικαίωμα, σε περίπτωση αρνητικής κρίσης, για περισσότερες κρίσεις μέχρι τη συμπλήρωση του μέγιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα.

Η εξέλιξη σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 7α, αναφέρεται αναμφιβόλως σε όσους εντάχθηκαν στη βαθμίδα του λέκτορα, χωρίς μονιμότητα. Εφόσον λοιπόν προτιμήσουν τη διαδικασία της παραγράφου αυτής, η εξέλιξή τους γίνεται γρήγορα, ενώ αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να μην εκλεγούν και να περιορίσουν το μέγιστο χρόνο παραμονής τους στη βαθμίδα.

Στη περίπτωση που ο λέκτορας, προτιμήσει πρώτα τη μονιμοποίηση, η περαιτέρω εξέλιξη γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 6, που δεν προβλέπει ευνοϊκή από την άποψη της γρήγορης εξέλιξης μεταχείριση, αφού χρειάζεται να περιμένει να παρέλθει ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στη βαθμίδα.

Εφόσον υποβληθεί αίτηση για εξέλιξη με το άρθρο 31 παρ. 7α και ο λέκτορας κριθεί αρνητικά για εξέλιξη, αναγκαίως εφαρμόζεται η ρύθμιση του άρθρου 15 παρ. 2α και υποβάλλονται σε νέα κρίση το επόμενο (ημερολογιακό) χρόνο από τη πρώτη κρίση και μέχρι να συμπληρωθεί ο μέγιστος χρόνος παραμονής στη βαθμίδα.

Στην περίπτωση που εξελιχθούν στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή, τους δίνεται η δυνατότητα (άρθρο 37 παρ. 7β) να κριθούν, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία έξι μηνών από την ένταξή τους (εξέλιξη στη βαθμίδα του επίκουρου), για εξέλιξη στην επόμενη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή με προκήρυξη, σύμφωνα με τα άρθρα 14 παρ. 4 και 15 παρ. 2.

Με την ίδια διάταξη (άρθρο 31 παρ. 7β) εξελίσσονται στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή και οι λέκτορες με τίτλο υφηγητή, που εντάχθηκαν στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή με το άρθρο 49 παρ. 10 του ν.1404/1983.

Στην περίπτωση δηλαδή αυτή γίνεται ανάλογη⁽⁶⁶⁾ εφαρμογή των διατάξεων αυτών για την κάλυψη του νομοθετικού κενού, επειδή οι διατάξεις της ένταξής τους δεν αντιμετώπισαν το θέμα της περαιτέρω εξέλιξής τους.

Η αντιμετώπιση του κενού αυτού γίνεται με παραπομπή στις διατάξεις του άρθρου 31 παρ. 7β και όχι στο άρθρο 32 παρ. 4, γιατί η κατηγορία αυτή (λέκτορες με τίτλο υφηγητή) δεν εντάσσεται στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή με την ιδιότητα του εντεταλμένου υφηγητή, αλλά με την ιδιότητα του λέκτορα και πρόσθετο προσόν την υφηγεσία.

Στους ειδικούς επιστημόνες, που εντάχθηκαν στις βαθμίδες του λέκτορα ή του επίκουρου με βάση το άρθρο 31 παρ. 4, δόθηκε η δυνατότητα της μονιμοποίησης με το άρθρο 18

(66) ΣΤΕ 906/1987.

παρ. 2 του ν.1771/1988. Η μονιμοποίηση αυτή δεν αποκλείεται, αν στο μεταξύ έχει μεσολαβήσει εξέλιξη του προσωπικού αυτού (από τη βαθμίδα του λέκτορα στη βαθμίδα του επίκουρου), λόγω καθυστερημένης αναγνώρισης του δικαιώματος της μονιμοποίησης, δεδομένου ότι η σχετική διάταξη δεν κάνει διάκριση.

Ο σκοπός του νόμου είναι να προβεί σε μονιμοποίηση των πρώην ειδικών επιστημόνων που εντάσσονται σε μη μόνιμες βαθμίδες.

Με το άρθρο 32 δόθηκε το δικαίωμα στους εντεταλμένους υπηγητές, που εντάχθηκαν αυτοδίκαια στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή, να επιλέξουν είτε τη μονιμοποίησή τους, οπότε η περαιτέρω εξέλιξή τους γίνεται με το άρθρο 15 παρ. 2, είτε την άμεση εξέλιξή τους στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή.

Εφόσον δηλαδή επιλέγουν τη μονιμοποίηση, η περαιτέρω εξέλιξή τους γίνεται με ανοικτή διαδικασία (προκήρυξη) και μετά τη συμπλήρωση του ελάχιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα (15 παρ. 2).

Αν όμως επιλέξουν την άμεση εξέλιξή τους, τότε η διαδικασία είναι κλειστή, αλλ' όμως αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο, σε περίπτωση αρνητικής κρίσης, να συμπτύξουν το μέγιστο χρόνο και να αποχωρήσουν από το ίδρυμα.

Από τις διατάξεις δεν προκύπτει ότι η κρίση για μονιμοποίηση γίνεται υποχρεωτικά από τα όργανα του ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος και χωρίς αίτηση των ενδιαφερομένων. Η αποδοχή μιας τέτοιας άποψης θα εξαφάνιζε το δικαίωμα τούτων να ζητήσουν την εξέλιξή τους χωρίς προκήρυξη της θέσης στην ανώτερη βαθμίδα, όταν μάλιστα τούτο (δικαίωμα κρίσης) τους παρέχεται αμέσως⁽⁶⁷⁾ (παρ. 4).

Αν ο υποψήφιος κριθεί αρνητικά για εξέλιξη στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή, για την περαιτέρω εξέλιξή του (μέλλον) εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 15 με το δεδομένο ότι έχει εκπνεύσει ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στη βαθμίδα. Δεν θα εφαρμοστεί το άρθρο 32 παρ. 2β (μονιμοποίηση), γιατί η διάταξη αυτή προβλέπει άμεση κρίση για μονιμοποίηση (με τη συμπλήρωση φυσικά του ελάχιστου οριζόμενου χρόνου) και με αναβολή της διαδικασίας της εξέλιξης μέχρι την έκδοση της απόφασης μονιμοποίησης.

Η παροχή εκ νέου (μετά από χρήση της παρ. 4α) μιας τέτοιας δυνατότητας, θα είχε ως αποτέλεσμα να είναι άνευ αντικειμένου η διάταξη της αναβολής, όταν ο ενδιαφερόμενος έκανε σωρευτική χρήση του άρθρου 32 παρ. 2, 3 και 4.

Όσοι μονιμοποιούνται μπορούν με την ιδιότητά τους ως μόνιμων επίκουρων καθηγητών, η οποία αποτελεί κατά το πνεύμα και το γράμμα του νόμου (άρθρο 32, παρ. 3) αναγκαία τυπική

(67) ΣΤΕ 3838/1986.

προϋπόθεση, αλλά και ουσιαστικό προσόν⁽⁶⁸⁾, να κριθούν για εξέλιξη με ανοικτή διαδικασία κατά τα άρθρα 14 και 15 του νόμου.

Η απόφαση για την εξέλιξη στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή με βάση το άρθρο 32 παρ. 4α, γ, λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων⁽⁶⁹⁾ (παρ. 4γ και 12 παρ. 5).

Με το άρθρο 33 του νόμου καθορίστηκαν οι υπηρεσιακές μεταβολές (μονιμοποίηση και εξέλιξη) του προσωπικού που εντάχθηκε κατά την εισαγωγή του νόμου στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή.

Η μονιμοποίηση στη βαθμίδα αυτή με βάση την παρ. 2 του άρθρου, δεν αποτελεί εκλογή ή εξέλιξη κατά την έννοια του άρθρου 15, αλλά τακτοποίηση της θέσης του αναπληρωτή καθηγητή στην κατεχόμενη βαθμίδα.

Για τη μεταβολή αυτή η σχετική διάταξη δεν προβλέπει ειδική απαρτία και πλειοψηφία και συνεπώς τα πανεπιστημιακά όργανα (ΓΣ, εκλέκτορες) συνέρχονται και αποφασίζουν με τη νόμιμη απαρτία και πλειοψηφία που καθορίζουν οι γενικές διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 5 και όχι οι ειδικές διατάξεις του άρθρου 15⁽⁷⁰⁾.

Οι διατάξεις του άρθρου 15 εφαρμόζονται στην περίπτωση της θετικής κρίσης (μονιμοποίησης) για την περαιτέρω εξέλιξή τους στη βαθμίδα του καθηγητή.

Η κρίση για μονιμοποίηση του προσωπικού (έκτακτοι με τριετή θητεία καθηγητές), που εντάχθηκε στη βαθμίδα του καθηγητή με βάση το άρθρο 34 παρ. 1, γίνεται είτε αμέσως, με αίτηση των ενδιαφερομένων, είτε υποχρεωτικά μόλις συμπληρωθεί η τριετής θητεία τους.

Δηλαδή η κρίση για μονιμοποίηση για την κατηγορία αυτή είναι υποχρεωτική με τη συμπλήρωση του ανώτατου χρονικού ορίου της τριετίας.

Η κρίση για μονιμοποίηση γίνεται κατ'εξαίρεση των διατάξεων της κανονικής διαδικασίας εκλογής ή εξέλιξης από το σύνολο των καθηγητών και μόνο του οικείου τμήματος. Οι καθηγητές αυτοί αποτελούν με τη συμμετοχή και τη ψηφοφορία τους, το συγκροτούμενο απ'αυτούς αποκλειστικά αρμόδιο όργανο⁽⁷¹⁾ για την κρίση στην ειδική αυτή περίπτωση, σε αντίθεση και αυτών ακόμα των άλλων μεταβατικών διατάξεων (άρθρο 32, 33).

Για την ψηφοφορία και το σχηματισμό του αποτελέσματος της ψηφοφορίας έχει εφαρμογή και στην περίπτωση αυτή η γενική διάταξη του άρθρου 12 παρ. 5.

(68) ΣΤΕ 3189/1987.

(69) ΣΤΕ 2488/1987, 4047/1987.

(70) ΣΤΕ 2275/1987.

(71) ΣΤΕ 4660/1986, 111, 2214, 3083/1987.

Στην περίπτωση της αρνητικής κρίσης για μονιμοποίηση στη βαθμίδα του καθηγητή, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να υποβάλλουν αμέσως αίτηση για ένταξη στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή, δεδομένου ότι από τη δημοσίευση της πράξης ένταξής τους αρχίζει να προσμετράται η διετία για την εξέλιξή τους κατά τις διατάξεις του νόμου.

Οι μη διδάκτορες έφοροι φροντιστηρίων (άρθρο 41 παρ. 6) που εντάχθηκαν στη βαθμίδα του λέκτορα, κρίνονται για εξέλιξη πρώτα στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή και στη συνέχεια στη βαθμίδα του αναπληρωτή καθηγητή. Η κρίση αυτή γίνεται κατ'ανάλογη εφαρμογή των μεταβατικών διατάξεων, της παρ. 3 του άρθρου 4 του Πδ 123/1984, εφόσον είναι κάτοχος πτυχίου καλών Ταχών ή εμπίπτουν στις περιπτώσεις της παρ. 4 του άρθρου 3 και επιπλέον κατά το ν.1268/1982 υπηρετούσαν σε έδρες ή εργαστήρια, που κάλυπταν ένα ή και περισσότερα από τα αναφερόμενα στην περίπτωση ΙΙ του άρθρου 1 του διατάγματος γνωστικά αντικείμενα⁽⁷²⁾.

Οι αλληπάλληλες αυτές κρίσεις που προβλέπονται είτε από τις πάγιες είτε από τις μεταβατικές διατάξεις του νόμου επαναλαμβάνονται μέχρι τη συμπλήρωση του μέγιστου χρόνου παραμονής στη βαθμίδα.

Στην περίπτωση που ένα μέλος ΔΕΠ δεν κατορθώσει να εξελιχθεί στην ανώτερη βαθμίδα από εκείνη που βρίσκεται, αφού εξάντλησε το μέγιστο χρόνο παραμονής του στη βαθμίδα τότε περιέρχεται σε κατάσταση στασιμότητας (άρθρο 15 παρ. 6).

Δηλαδή σε κατάσταση στασιμότητας περιέρχονται τα μέλη εκείνα που συμπλήρωσαν τέσσερα, πέντε και έξι χρόνια αντίστοιχα στη βαθμίδα του λέκτορα, επίκουρου ή αναπληρωτή καθηγητή, χωρίς να υποβάλουν αίτηση για προκήρυξη της θέσης τους για εξέλιξη ή υπέβαλαν μεν αίτηση, αλλά την ανακάλεσαν ή κρίθηκαν αρνητικά.

Με το άρθρο 35 παρ. 1β του ν.1268/1982, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 79 παρ. 7β του ν.1566/1985, δίνεται η δυνατότητα στους επιμελητές, βοηθούς ή επιστημονικούς συνεργάτες, να ενταχθούν μετά την απόκτηση του διδακτορικού σε θέσεις λεκτόρων, ύστερα από κρίση.

Η κρίση για την ένταξη σε θέση λέκτορα αρχίζει από την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος και δεν εξαρτάται από οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ως προς την απόκτηση ή μη των τυπικών προσόντων, που ορίζονται στο άρθρο 14 παρ. 2ii του νόμου.

Η ετήσια εντολή διδασκαλίας, που μπορεί να αντικαταστήσει τη μία δημοσίευση και να συμπληρώσει το τυπικό προσόν της παρ. 2ii, δεν αποτελεί προϋπόθεση, που η πλήρωσή της σημαίνει την επ'αόριστο παράταση της προθεσμίας της κρίσης.

(72) ΣΤΕ 2339/1988.

Τούτο γιατί η ανάθεση της εντολής από τα οικεία πανεπιστημιακά όργανα, σύμφωνα με το άρθρο 80, παρ. 1, εδ. ια, του ν.1566/1985, δεν τίθεται ως υποχρέωση της διοίκησης με σκοπό ο υποψήφιος να αποκτήσει αποκλειστικά το τυπικό προσόν, αλλά ως δυνατική και τελεί υπό τη διακριτική ευχέρεια των οργάνων.

Συμπερασματικά οι βάσεις για την αναγνώριση της εξουσίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων να εκλέγουν το προσωπικό τους με δική τους ευθύνη, τέθηκαν με τις διατάξεις του ιδρυτικού διατάγματος του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η αναγνώριση του δικαιώματος με συγκεκριμένες θετικές διατάξεις έγινε με τα Βδ 9/Απριλίου 1882 και 29/Φεβρουαρίου 1883, με τα οποία καθορίστηκε και ορισμένος τύπος της διαδικασίας εκλογής του διδακτικού προσωπικού.

Ο τύπος αυτός της εκλογικής διαδικασίας βελτιώθηκε σταδιακά υπέρ του Πανεπιστημίου, περιορίζοντας αντίστοιχα την παρεμβατική πολιτική των κεντρικών οργάνων (Υπουργού), που τα διάφορα νομοθετήματα είχαν επιφυλάξει για λογαριασμό τους, σειρά αρμοδιοτήτων με σκοπό την άσκηση τέτοιας πολιτικής.

Ο ν.5343/1932 παρά την έκταση της ρυθμιστικής του λειτουργίας δεν καθιέρωσε τίποτα νέο σε σχέση με τα προηγούμενα νομοθετήματα (ν.2905/1922 κ.λπ.).

Οι διατάξεις του νομοθετήματος απέβλεπαν κυρίως στη διαμοίραση της διοικητικής εξουσίας μεταξύ των πανεπιστημιακών και κεντρικών οργάνων. Δηλαδή το ρυθμιστικό του περιεχόμενο απέβλεπε στην προώθηση της εξουσίας των πανεπιστημιακών οργάνων, στην εκλογή των καθηγητών, με παράλληλα ασφυκτικό έλεγχο της εξουσίας αυτής από τα κεντρικά όργανα (Υπουργό).

Τούτο γινόταν με την επιφύλαξη για λογαριασμό του Υπουργού, το δικαίωμα της αρνισηκυρίας στις προτάσεις ή γνώμες των πανεπιστημιακών οργάνων.

Ως γενική αρχή επιδιώχθηκε ο συγκερασμός και η εξισορρόπηση των εξουσιών των πανεπιστημιακών και κεντρικών οργάνων, με σκοπό να εμποδιστεί η αυθαίρετη άσκηση της διοικητικής εξουσίας.

Τα προσόντα των υποψηφίων για την εκλογή σε θέσεις καθηγητών καθορίζονταν σε γενική μορφή (διδακτορικό-πρωτότυπη πραγματεία), ενώ οι διατάξεις, που καθόριζαν τη διαδικασία της εκλογής, ήταν λεπτομερειακού χαρακτήρα, που δεν δημιουργούσαν ερμηνευτικά πρόβλήματα.

Ωστόσο οι διατάξεις του νομοθετήματος αυτού, αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε η εκλογή των καθηγητών όλων σχεδόν των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Ο ν.1268/1982 καθόρισε σε νέες βάσεις τη διαδικασία εκλογής του νέου διαβαθμισμένου διδακτικού φορέα.

Η διάρθρωση και η εκλογική διαδικασία που καθιερώνεται με το νόμο, έχει ως πρότυπο τη δομή των Αγγλοσαξωνικών Πανεπιστημίων, που στηρίζεται (73) στην ακαδημαϊκή διαβάθμιση, στην εξέλιξη του προσωπικού μέσα στον ίδιο το διδακτικό φορέα, ως αποτέλεσμα διδακτικής, ερευνητικής και επιστημονικής απόδοσης (χωρίς να εξαρτάται από την ίδρυση ή κένωση μίας θέσης), και τη κατάργηση της έννοιας της αρχαιότητας μεταξύ των μελών.

Τα προσόντα των υποψηφίων, όπως φαίνεται από τη λεπτομερειακή διατύπωση του άρθρου 14, είναι αναβαθμισμένα σε σχέση με το παρελθόν, βρίσκονται σε μια προοδευτική κλιμάκωση από βαθμίδα σε βαθμίδα και διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη συνδέεται με την ελάχιστη χρονική, εκπαιδευτική και ερευνητική εμπειρία, η δεύτερη με την παραγωγικότητα του επιστημονικού έργου των υποψηφίων, και η τρίτη με την αξιολόγηση του επιστημονικού τους έργου.

Το άρθρο 15 στο σύνολό του περιλαμβάνει νεοτεριστικά στοιχεία με έντονη αντιφατικότητα μεταξύ τους, πολλά ερμηνευτικά προβλήματα, παρά τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις και δεν ακολουθεί ενιαία αξιολογική αντίληψη της εκλογικής διαδικασίας.

Οι διαδικασίες εξέλιξης και μονιμοποίησης, που προβλέπονται από τις μεταβατικές διατάξεις του νόμου, είναι πολύ ελαστικότερες σε σχέση με εκείνες που καθιερώνονται από τις πάγιες διατάξεις.

Θεσμοθετούν νέα δικαιώματα (μονιμοποιήσεις) για εκείνους που υπηρετούσαν κατά την έκδοση του νόμου, σε αντίθεση με τον κανόνα, που δεν υιοθετεί τη μονιμότητα στις δύο κατώτερες βαθμίδες.

Ετσι, η μία ομάδα διακατέχεται από έντονη επιστημονική ανασφάλεια, ενώ η άλλη διεκδικεί εκ του ασφαλούς μεγαλύτερη επιστημονική ανακατάταξη μέσα από τις αλλεπάλληλες κρίσεις (κατ'έτος), που οι ευεργετικές μεταβατικές διατάξεις του νόμου καθιέρωσαν.

Η ανοικτή διαδικασία, που καθιερώνεται με το άρθρο 15, και η ταύτισή της με την έννοια της αξιοκρατίας, δεν εξασφαλίζεται ενιαία, αφού το ειδικό αρμόδιο όργανο (ΕΑΓΕ), που είχε συσταθεί για τον έλεγχο της πρακτικής εφαρμογής των διατάξεων, δεν λειτούργησε, ούτε έγινε προσπάθεια εξασφάλισης του ελέγχου αυτού από άλλα πανεπιστημιακά όργανα.

Ετσι, ενώ η θέσπιση κριτηρίων στην εκλογική διαδικασία του διδακτικού προσωπικού φαίνεται πως κατευθύνει την ελευθερία της ψήφου του σώματος εκλεκτόρων, η έλλειψη του

(73) ΚΜΜ Κριτική της εκπαιδευτικής πολιτικής (1974-1981), Αθήνα 1982, σ. 93-94.

αρμόδιου όργανου (ΕΑΓΕ) δίνει την ευχέρεια στο σώμα να διαμορφώνει, κατά την κρίση του, τα κριτήρια ανάλογα με την προτίμησή του στον κάθε υποψήφιο, με κατάληξη τα ψευτοπολιτικά κριτήρια να εκμηδενίζουν τα επιστημονικά.

Η ύπαρξη του προβλήματος βεβαιώνεται από τις αλληπάλληλες δικαστικές κρίσεις⁽⁷⁴⁾, για την άρση της αμφισβήτησης αν οι δημοσιεύσεις στα πρακτικά συνεδρίων είναι ισοδύναμες με δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και οι προϋποθέσεις της ισοδυναμίας τους, κατά την έννοια της παρ. 6 του άρθρου 4 του νόμου, καθώς και για τον καθορισμό των κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό των δημοσιεύσεων ως αυτοδύναμων.

Τούτο υποδηλοί ότι τα ουσιαστικά προσόντα των υποψηφίων δεν εξασφαλίζονται από τις διατάξεις του νομοθετήματος, αλλά τελικά διαμορφώνονται κάτω από τις κάθε φορά δικαστικές εκτιμήσεις.

(74) ΣΤΕ 333/1989, 166/1989, 3296/1989.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ ΤΩΝ ΑΕΙ

Η οικονομική αυτοτέλεια υπό ευρεία έννοια των δημοσίων νομικών προσώπων περιλαμβάνει την οικονομική αυτοτέλεια υπό στενή έννοια και την δημοσιονομική αυτοτέλεια.

Οικονομική αυτοτέλεια σημαίνει ότι η καθ' ύλην αυτοδιοίκηση έχει εξασφαλίσει δικούς της πόρους, από τους οποίους καλύπτει τα βασικά λειτουργικά της προβλήματα.

Δημοσιονομική αυτοτέλεια σημαίνει την οικονομική ανεξαρτησία των αυτοδιοικούμενων οργανισμών υπό την έννοια της ύπαρξης ιδίου προϋπολογισμού και απολογισμού που καταρτίζονται από ίδια όργανα και δεν αποτελούν κεφάλαιο του κρατικού προϋπολογισμού⁽¹⁾

Ο βαθμός της περιουσιακής αυτοτέλειας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κατά τη διαχρονική τους λειτουργία, εξαρτήθηκε από τη δυνατότητα των διατιθεμένων εσόδων να καλύπτουν τις δαπάνες λειτουργίας τους.

Όταν οι πόροι επαρκούν, η οικονομική αυτοτέλεια φθάνει μέχρι της οικονομικής αυτοδυναμίας. Αντίθετα, αν απαιτούνται τακτικές ή έκτακτες επιχορηγήσεις, παρά την περιουσιακή τους αυτοτέλεια υπάρχει οικονομική εξάρτηση από το κράτος⁽²⁾

Η οικονομική αυτοδυναμία προϋποθέτει την ευχέρεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων να διαχειρίζονται ελεύθερα την περιουσία τους αποκλειστικά με δικά τους όργανα, χωρίς την παρέμβαση τρίτων για την πραγμάτωση του σκοπού τους. Η οικονομική αυτοτέλεια συνδέεται άμεσα με τη διοικητική αυτοτέλεια και η έκταση της οικονομικής αυτοδυναμίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθορίζει και το βαθμό πραγμάτωσης και της διοικητικής αυτοδυναμίας. Η αναγνώρισή τους οδηγεί στην εξειδίκευση των μέσων και του προσωπικού προς τις ανάγκες του ειδικότερου σκοπού που επιδιώκουν. Συγχρόνως η ευθύνη για την επίτευξη του σκοπού τους μεταφέρεται στα διοικητικά όργανα της μονάδας και εξασφαλίζεται έτσι η εξειδίκευσή τους και η ταχύτητα της ενεργείας.⁽³⁾

Για την εκπλήρωση της αποστολής τους τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν στηρίζονται μόνο στη δική τους περιουσία αλλά και στην κρατική βοήθεια. Η κρατική επιχορήγηση αποτέλεσε το βασικό έσοδο όλων των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που ιδρύθηκαν κατά τη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης.

(1) Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού δικαίου, Αθήνα 1986 σ. 203

(2) Ε. Σπηλιωτόπουλου, ό.π. σ. 279

(3) Ε. Σπηλιωτόπουλου, ό.π. σ. 204

Οι τρόποι δημιουργίας των περιουσιακών στοιχείων των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, κατά τη διαχρονική τους λειτουργία, διέφεραν ανάλογα με την έκταση της δραστηριότητας κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος και τη φύση του ως πανεπιστημιακού ιδρύματος.

Κύριες πηγές εσόδων του Πανεπιστημίου Αθηνών, από τα πρώτα έτη της λειτουργίας του, ήταν η κρατική επιχορήγηση και οι ιδιωτικές προσφορές. Τα κινητά περιουσιακά στοιχεία του Πανεπιστημίου κατά το 1863 ήταν 385.000 δρχ. και 115 μετοχές της εθνικής τράπεζας⁽⁴⁾. Ο προϋπολογισμός του Πανεπιστημίου αποτελούσε μέχρι το 1881 μέρος του προϋπολογισμού του Υπουργείου Παιδείας και εμφανιζόταν σε ιδιαίτερο κεφάλαιο, που αφορούσε τη διαχείριση του Πανεπιστημίου.⁽⁵⁾

Ο προϋπολογισμός υποβαλλόταν για έγκριση στο Υπουργείο Παιδείας το οποίο δεν είχε δικαίωμα να κάνει τροποποιήσεις, παρά μόνο αυξομοιώσεις της κρατικής επιχορήγησης.⁽⁶⁾ Ο ν. Α.Μ.Α./22-6-1882 αποτέλεσε το πρώτο νομοθετήματα το οποίο καθόρισε με συγκεκριμένες διατάξεις τον τρόπο της διαχείρισης της περιουσίας του Πανεπιστημίου.

Κατά το άρθρο 1 του νόμου αυτού, η διαχείριση της περιουσίας του Πανεπιστημίου γινόταν από τον πρύτανη με βάση τον προϋπολογισμό που συνέτασσε η ακαδημαϊκή σύγκλητος και ενέκρινε το Υπουργείο Παιδείας. Το Υπουργείο κατά την έγκριση του προϋπολογισμού, είχε αποφασιστική αρμοδιότητα, "εκφέρει την επ'αυτού απόφασίν του" (άρθρο 2), αφού είχε δικαίωμα να διαγράψει ή να ελαττώσει τις εγγεγραμμένες πιστώσεις, ουδέποτε όμως να τις αυξήσει ή να προσθέσει νέες. Επίσης ο απολογισμός των εξόδων υποβαλλόταν στο Υπουργείο για κύρωση, τρεις μήνες μετά τη λήξη του ακαδημαϊκού έτους.

Κατά τη διαχείριση της περιουσίας του Πανεπιστημίου κατά το άρθρο 5 του νόμου, εφαρμόζονταν οι διατάξεις του δημοσίου λογιστικού. Με το ν ΒΤ/1895 η δαπάνη για τη μισθοδοσία του προσωπικού του Πανεπιστημίου αποτέλεσε ειδική κρατική επιχορήγηση, που συμπεριλαμβανόταν ως ειδική πίστωση, στον κρατικό προϋπολογισμό. Με το άρθρο 222 παρ. 1 και 2 του ν5343/1932, η διοίκηση της περιουσίας του Πανεπιστημίου γινόταν από τη σύγκλητο και το οικονομικό συμβούλιο, το οποίο παρακολουθούσε τη διοίκηση και τη διαχείριση της ιδιαιτέρας περιουσίας.

Το κράτος, στη διαχρονική εξέλιξη της ανώτατης εκπαίδευσης, για τη μεγαλύτερη οικονομική ενίσχυση μερικών ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επέβαλε με το νδ3883/1958 φορολογία επί της αξίας των εισαγομένων εμπορευμάτων. Από το έσοδο αυτό το 1/3 αποδιδόταν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το 1/3 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο

(4) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 94

(5) Α. Βαρπά, οι νόμοι του Πανεπιστημίου, Αθήνα 1885 σ. 38

(6) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 120

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Το έσοδο αυτό αποτελούσε πρόσθετη οικονομική ενίσχυση των ιδρυμάτων αυτών, πέρα από εκείνη της τακτικής επιχορήγησης και του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων. Η απόδοση του εσόδου στα συγκεκριμένα ιδρύματα καταργήθηκε με το άρθρο 2 του ν1238/1982. Ωστόσο με το άρθρο 1 του νόμου αυτού αναλήφθηκε υποχρέωση από το κράτος να καλύπτει από τον κρατικό προϋπολογισμό όλες τις δαπάνες για τη μισθοδοσία του πάσης φύσεως προσωπικού όλων των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Το σύνταγμα του 1975 στο άρθρο 16 παρ. 5 προβλέπει ρητά το δικαίωμα των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για οικονομική ενίσχυση από το κράτος.

Με τη συνταγματική αυτή διάταξη, το κράτος αυτοδεσμεύθηκε, για πρώτη φορά στη διαχρονική λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με την ανάληψη της υποχρέωσης για ανάπτυξη και προαγωγή της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας και συγχρόνως για παροχή των αναγκαίων οικονομικών μέσων στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για την εύρυθμη λειτουργία τους. Η συνταγματική αυτή διάταξη κατευθύνει τη βούληση του κοινού νομοθέτη και υποδηλώνει την υποχρέωση του κράτους να παρέχει τα αναγκαία οικονομικά μέσα για την πλήρωση θέσεων πάσης φύσεως προσωπικού, πανεπιστημιακό εξοπλισμό, κατασκευή κτιρίων και ό,τι άλλο είναι απαραίτητο. (7)

Το άρθρο 16 παρ. 5 του συντάγματος κατοχυρώνει τη διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η οικονομική αυτοτέλεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εξυπακούεται από την ιδιότητά τους ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και έχει την έννοια ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα διοικούν και διαχειρίζονται με δικά τους όργανα την περιουσία τους. Στην περιουσία αυτή περιλαμβάνονται και οι οικονομικές ενισχύσεις που δικαιούνται να λαμβάνουν από το κράτος κατά το άρθρο 16 παρ. 5 του συντάγματος και το άρθρο 3 παρ. 7 του ν1268/1982. (8)

Η ρητή συνταγματική αναγνώριση του δικαιώματος των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για οικονομική ενίσχυση δεν θεμελιώνει αξίωση που φθάνει μέχρι τη συγκεκριμενοποίηση του ποσού της επιχορήγησης. Ομως κατευθύνει και δεσμεύει το νομοθέτη στον καθορισμό προτεραιότητας κατά τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού, έτσι ώστε τα διατιθέμενα ποσά να ανταποκρίνονται στη σωστή τους λειτουργία. (9) Δηλαδή, τα ιδρύματα θεμελιώνουν δικαίωμα διεκδίκησης των αναγκαίων ποσών, όταν αυτά καταφανώς δεν επαρκούν για την εύρυθμη λειτουργία τους.

Μολονότι σε επίπεδο συνταγματικού νομοθέτη τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας εξασφαλίζονται στην

(7) Α. Μάνεση, Για μια δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1978 σ.33

(8) ΣτΕ 2298, 9/1979, 2498, 2698/1980, ΠΕ96/1983

(9) Β. Σκουρή-Α. Τάχου, Δίκαιο της παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988 σ. 31

οικονομική τους ενίσχυση, εντούτοις σε επίπεδο κοινού νομοθέτη δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις σε όλη τη διαχρονική τους λειτουργία, που να εξειδικεύουν το συνταγματικό αυτό δικαίωμα.

Με το άρθρο 3 παρ. 7 του ν1268/1982, διατυπώνεται αόριστα η υποχρέωση του κράτους για οικονομική ενίσχυση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η ρύθμιση της σχετικής διάταξης ως προς το μέρος που αφορά την ευθύνη της διαχείρισης των πόρων από τα ίδια τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν περιέχει καμία ιδιαίτερη εξαγγελία, αφού η ευθύνη αυτή είναι συνέπεια της συνταγματικά κατοχυρωμένης οικονομικής αυτοτέλειας.

Ιδιαίτερη εξαγγελία θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι η δυνατότητα που δίνεται στο ανώτατο εκπαιδευτικό ιδρύματα για την ίδρυση Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου με σκοπό την αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας τους. Όμως η ρύθμιση αυτή, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, δεν φαίνεται ότι συνέβαλε στην οικονομική αυτοδυναμία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα οποία εξακολουθούν να βρίσκονται μπλοκαρισμένα κάτω από την έντονη οικονομική εξάρτηση του κράτους.

Η ρητή υποχρέωση του κράτους για επιχορήγηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθιστά αυτά προνομιούχα σε σχέση με τους ΟΤΑ, στους οποίους μολονότι κατοχυρώνεται ρητά η διοικητική τους αυτοτέλεια εντούτοις δεν εξασφαλίζεται με συνταγματική διάταξη η οικονομική τους αυτοτέλεια. Η απλή μέριμνα και όχι ανάληψη με ρητή διάταξη της υποχρέωσης του κράτους για κρατική επιχορήγηση στους ΟΤΑ έχει ως συνέπεια να μην υποχρεώνεται το κράτος να κάνει ισομερή-αναλογική κατανομή των πόρων στους ΟΤΑ, ανάλογα με τις ανάγκες και την προσφορά καθενός στην ελληνική επικράτεια.

Με το σημερινό νομικό καθεστώς τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στις οικονομικές τους συναλλαγές κυριαρχούνται από μια πολύπλοκη και πολλές φορές άχρηστη γραφειοκρατία, αφού επεκτείνεται και στα επουσιώδη θέματα.

Ο τρόπος λειτουργίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στις πράξεις οικονομικής διαχείρισης είναι ανασταλτικός, ενώ ο τρόπος κατανομής των πιστώσεων, από τον κρατικό φορέα προς τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στις οργανικές του μονάδες, δεν ακολουθεί μια ορθολογική διαδικασία που να εξασφαλίζει αντικειμενικότητα της κατανομής και να εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους σκοπούς δράσης κάθε πανεπιστημιακού ιδρύματος.

Η διαχρονική αντίληψη των προϋπολογισμών των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι στατική και αποκλειστικά συνδεδεμένη με την κρατική επιχορήγηση. Ο προϋπολογισμός των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως αντίληψη ποτέ δεν προσαρμόστηκε στο δυναμικό χαρακτήρα της ανάπτυξης των ιδρυμάτων. Ο κεντρικός φορέας, το Υπουργείο, ποτέ δεν έπαιξε το ρόλο του κατευθυντηρίου οργάνου στον

πανεπιστημιακό εκσυγχρονισμό με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων που να οδηγούν σε αναπτυξιακές τομές.

Μόλις το 1987 εξέφρασε τη βούλησή του για τη χρηματοδότηση μερικών ειδικών προγραμμάτων⁽¹⁰⁾ με περιεχόμενο

- α) Το διοικητικό εκσυγχρονισμό (μετεκπαίδευση και τεχνολογική υποδομή)
- β) Τη βελτίωση της διδακτικής λειτουργίας
- γ) Την ανάπτυξη του συστήματος βιβλιοθηκών και αναγνωστηρίων
- δ) Την εκπόνηση μελετών και διεξαγωγή ερευνών για λογαριασμό του δημόσιου και ιδιωτικού φορέα.

Οι τρέχουσες δαπάνες του Υπουργείου Παιδείας διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: Στο κονδύλι για τις ανελαστικές δαπάνες (κατανέμονται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους) και στο κονδύλι για τις επιχορηγήσεις. Ο μηχανισμός χρηματοδότησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από τον κεντρικό φορέα ποτέ δεν ακολούθησε συγκεκριμένη ορθολογική κατανομή.

Το 1987 αναπτύχθηκε κάποια προβληματική από τον κεντρικό φορέα ΥΠΕΠΘ για τα κριτήρια, στη βάση των οποίων θα πρέπει να λειτουργεί ο μηχανισμός κατανομής της χρηματοδότησης. Ως βασικότερα κριτήρια με διαφορετικό βαθμό βαρύτητας καθένα θεωρήθηκαν ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών, ο αριθμός διδασκόντων (ΔΕΠ), ο επιστημονικός προσανατολισμός κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος και το ύψος της κατανομής της προηγούμενης χρονιάς.⁽¹¹⁾ Άλλο βασικό κριτήριο που προτάθηκε είναι το κριτήριο της παραγωγικότητας κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Το κριτήριο αυτό δεν λήφθηκε υπόψη γιατί δεν υπάρχουν στοιχεία, με βάση τα οποία είναι δυνατόν να εντοπισθεί ο βαθμός παραγωγικότητας κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Το πρώτο κριτήριο προκύπτει ως ποσοστό του αριθμού των φοιτητών κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος επί του συνολικού αριθμού φοιτητών, χωρίς να υπολογίζονται οι επί πτυχίω.

Το δεύτερο ως ποσοστό του αριθμού μελών ΔΕΠ κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος επί του συνολικού αριθμού των μελών ΔΕΠ. Το πρώτο κριτήριο προτάθηκε να έχει τετραπλάσια βαρύτητα από το δεύτερο. Το κριτήριο της φυσιογνωμίας και του προσανατολισμού κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος προτάθηκε να έχει τη μορφή του διορθωτικού συντελεστή, ο οποίος εφαρμόζεται στο αποτέλεσμα της εφαρμογής των δύο πρώτων, με τις εξής τιμές:

- Για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με προσανατολισμό αμιγώς θετικής κατεύθυνσης: 1.2

(10) ΣΑΠ Δελτίο 10 Ιανουάριος 1987 σ. 495

(11) Υπηρεσιακή εισήγηση του ΥΠΕΠΘ στο ΣΑΠ 26-27/1/1987

- Για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με προσανατολισμό αμιγώς

θεωρητικής κατεύθυνσης: 0.8

- Για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με μικτό προσανατολισμό: 1.0

Η εφαρμογή του συστήματος των κριτηρίων επιχειρήθηκε κατά την κατανομή της επιχορήγησης του έτους 1987, χωρίς όμως και να εφαρμοστεί κατά τρόπο αυστηρό.

Τούτο, γιατί τα περισσότερα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κυρίως τα μεγαλύτερα είχαν προσαρμοστεί σε ορισμένα οικονομικά δεδομένα και δεν ήταν δυνατό να υπάρξουν άμεσες και ριζικές ανατροπές ισορροπιών. Επίσης, γιατί τα κριτήρια αυτά δεν μπορούν να εφαρμοστούν ενιαία για όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κυρίως για τα νέα, τα οποία βρίσκονται στα πρώτα στάδια της λειτουργίας τους και έχουν ανάγκη αυξημένο ρυθμό ανάπτυξης. Εκτός από την επιχορήγηση για λειτουργικές δαπάνες, κάθε χρόνο στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων εγγράφεται ένα σημαντικό ποσό για τις ανάγκες των κατασκευών και εξοπλισμού όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Το συνολικό ποσό για τις επενδύσεις στην εκπαίδευση περιλαμβάνεται στο περιφερειακό και εθνικό πρόγραμμα.

Στο εθνικό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων περιλαμβάνονται κυρίως οι δαπάνες κατασκευών, μελετών και εξοπλισμού των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Για την κατανομή του ποσού αυτού προτάθηκε⁽¹²⁾ επίσης το 1987 να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα κριτήρια με ποσοστά:

- Του ενεργού φοιτητικού δυναμικού, με βαρύτητα 10.
- Των μελών ΔΕΠ, με βαρύτητα 5.
- Των αναγκών σε νέες επιφάνειες, με βαρύτητα 20.
- Τον βαθμό αποπεράτωσης έργων, με βαρύτητα 40.
- Της απορροφητικότητας κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος με τη συνολική απορροφητικότητα και με βάση την απορροφητικότητα των πέντε τελευταίων ετών.
- Των πιστώσεων για κάθε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα σε σχέση με το σύνολο, με βαρύτητα 10.
- Τις συμβατικές υποχρεώσεις.

Στα κριτήρια αυτά προτάθηκαν να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθοι διορθωτικοί-ποιοτικοί συντελεστές ανάλογα με τη φύση κάθε ιδρύματος:

- a) Ο δείκτης παλαιότητας του ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

(12) Υπηρεσιακή εισήγηση ΥΠΕΠΘ στο ΣΑΠ 26-27/1/1987

- β) Η χωροταξική τοποθέτηση του ανωτάτου εκπαιδευτικού

ιδρύματος.

γ) Η φυσιογνωμία του Ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Το ποσό της επιχορήγησης του ΥΠΕΠΘ προς τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για την αντιμετώπιση των λειτουργικών δαπανών τους κατά το 1987 ανέρχεται σε 4845 εκατ. δρχ. και το 1988 ανέρχεται σε 6200 εκατ. δρχ. Στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες για συγγράμματα και η στέγαση φοιτητών. Οι δαπάνες για συγγράμματα καλύπτονται από το αποθεματικό του αντίστοιχου ΚΑ του προϋπολογισμού του προηγούμενου έτους, ενώ οι δαπάνες για τη στέγαση καλύπτονται με τη μεταφορά πιστώσεων από το ΥΠΕΠΘ.

Στοιχεία για την κατανομή των πιστώσεων παρουσιάζονται στον πίνακα 1.

Οι πιστώσεις που έχουν διατεθεί από τον προϋπολογισμό 1988 για εκπαιδευτικές - λειτουργικές δαπάνες (εκτός δαπανών φοιτητικής μέριμνας) είναι σε σταθερές τιμές 1974. Οι μεγαλύτερες όλων των ετών της περιόδου 1974-1988 τόσο ως προς τα συνολικά μεγέθη, όσο και ως προς τα ανά φοιτητή.

Οι τρέχουσες δαπάνες στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελούν έκφραση του κόστους των πραγματικών εισροών του συστήματος.⁽¹³⁾ Το κόστος αυτό αντιπροσωπεύει τις αμοιβές του προσωπικού, τα ενοίκια, τη λειτουργία του μηχανολογικού εξοπλισμού κ.ά

Από το 1974 μέχρι το 1982 οι δαπάνες μισθοδοσίας (εκτός ΕΜΠ, ΑΣΟΕΕ, ΑΓΣΑ, ΑΣΚΤ) περιλαμβάνονταν στην επιχορήγηση κάθε ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος για λειτουργικές δαπάνες.

Από το 1982 (ν1238/1982) οι δαπάνες μισθοδοσίας αντιμετωπίζονται ενιαία για όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Από τον πίνακα φαίνεται ότι η πίστωση του 1988 σε σταθερές τιμές του 1974, οι οποίες μετρούν και την πραγματική μεταβολή των οικονομικών μεγεθών, είναι η μεγαλύτερη με 910 εκατ. δρχ. Η μεγαλύτερη αντίστοιχη πίστωση στη διάρκεια της 15ετίας 1974-1988 είναι εκείνη του 1985 και ανέρχεται στο ποσό των 735 εκατ. δρχ. Η αντίστοιχη πίστωση ανά φοιτητή για το 1988 φθάνει στις 7750 δρχ. έναντι 6660 δρχ. του 1985, που είναι η μεγαλύτερη στην ίδια 15ετία.

Για την κατανομή της επιχορήγησης του ΥΠΕΠΘ στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα κατά το 1988 τα ιδρύματα κατατάχθηκαν σε δύο ομάδες Α και Β. Στην ομάδα Α συμπεριλήφθηκαν δώδεκα ιδρύματα και κυρίως τα παλαιά, ενώ στην ομάδα Β τα νέα ιδρύματα και η ΑΣΚΤ. Η λογική του

(13) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1989 σ. 80

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ Α.Ε.Ι.

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΠΟΛΗΘΕΡΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΠΟΛΗΘΕΡΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ *ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΑΝΑ ΦΟΙΤΗΤΗ
	ΤΡΕΧ. Τ.Μ. - ΕΚΑΤ.	ΤΡΕΧ. Τ.Μ. - ΕΚΑΤ.	(ΤΡΕΧ. Τ.Μ. - ΕΚΑΤ. (σταθ. τ.μ. 1974-εκατ.))	(ΤΡΕΧ. Τ.Μ. - ΕΚΑΤ. (σταθ. τ.μ. 1974-εκατ.))	(ΤΡΕΧ. Τ.Μ. - ΕΚΑΤ. (σταθ. τ.μ. 1974-εκατ.))		
1974	1,000	291	155	346	346	97.700	3.540
		(337)	(57)	(394)	(394)		(4.030)
1975	0,885	417	167	484	428	98.800	4.330
		(546)	(82)	(628)	(556)		(6.360)
1976	0,778	493	95	588	457	97.700	4.680
		(525)	(95)	(620)	(482)		(6.350)
1977	0,694	645	112	757	525	95.020	5.530
		(709)	(112)	(821)	(570)		(8.640)
1978	0,617	798	127	925	571	96.650	5.910
		(815)	(146)	(961)	(593)		(9.940)
1979	0,518	923	150	1.073	556	95.900	5.800
		(904)	(150)	(1.054)	(546)		(10.990)
1980	0,415	976	170	1.146	476	84.515	5.630
		(1027)	(209)	(1.236)	(513)		(14.620)
1981	0,333	1063	250	1.313	437	85.715	5.100
		(1408)	(372)	(1.780)	(593)		(20.770)
1982	0,276	1494	400	1.894	523	87.480	5.980
		(1921)	(416)	(2.337)	(645)		(26.710)
1983	0,229	2138	350	2.488	570	94.550	6.030
		(2190)	(510)	(2.700)	(618)		(28.560)
1984	0,194	2874	512	3.386	657	99.550	6.600
		(3013)	(744)	(3.757)	(729)		(37.740)
1985	0,164	3320	1.160	4.480	735	110.330	6.660
		(3939)	(532)	(4.471)	(733)		(40.520)
1986	0,131	4250	1.350	5.600	734	120.490	6.090
		(5258)	(357)	(5.615)	(736)		(46.600)
1987	0,118	4845	1.132	5.977	705	117.470	6.000
		(6400)	(203)	(6.603)	(779)		(56.210)
1988	0,102	6200	2.900	9.100	910	117.470	7.750

Πηγή: ΥΠΕΠΘ &/ήση Οικονομικών Υποθέσεων

διαχωρισμού στηρίχθηκε στο γεγονός ότι τα δώδεκα ιδρύματα της ομάδας Α έχουν αποκαταστήσει μια σταθερή πορεία ανάπτυξης και λειτουργίας και συνεπώς η κατανομή θα πρέπει να γίνεται με ενιαία κριτήρια. Αντίθετα τα νέα ιδρύματα έχουν ανάγκη αυξημένων ρυθμών ανλπαυξης στα πρώτα στάδια της λειτουργίας τους, ενώ η ΑΣΚΤ έχει ανάγκη από αυξημένους ρυθμούς ανάπτυξης λόγω ειδικών χαρακτηριστικών. (14)

Η κατανομή της επιχορήγησης στα ιδρύματα της ομάδας Α στηρίχθηκε, κατά βάση, στα προαναφερόμενα κριτήρια του αριθμού φοιτητών και μελών ΔΕΠ με ποιοτικές διαφοροποιήσεις ως προς τις επιστημονικές κατευθύνσεις.

Ως τρίτο δηλαδή κριτήριο (15) λαμβάνεται η φυσιογνωμία και ο προσανατολισμός των επιμέρους τμημάτων. Το κριτήριο αυτό ποσοτικοποιείται με τη μορφή διορθωτικού συντελεστή κατά επιστημονική ενότητα ως εξής:

- Τεχνολογία - Ηλεκτρονικοί υπολογιστές:	συντελεστής	2,0
- Επιστήμες υγείας	:	" 1,8
- Θετικές επιστήμες	:	" 1,6
- Θεωρητικές επιστήμες	:	" 1,0
- Επιστήμες ΦΑΑ	:	" 1,4
- Καλές τέχνες	:	" 1,2

Από την εφαρμογή του διορθωτικού συντελεστή προκύπτουν οι τελικοί δείκτες, οι οποίοι μετατρέπονται σε ποσοστά κατανομής. Η διαμόρφωση των ποσοστών και δεικτών για την κατανομή της επιχορήγησης του 1988 παρουσιάζονται στον πίνακα 2.

Ως προς την κατανομή της επιχορήγησης παρατηρούμε ότι για πρώτη φορά, στη διαχρονική λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήθηκε το 1987 μία εκλογίκευση της διαδικασίας επιχορήγησης. Δηλαδή, έγινε αποδεκτή η ανάγκη εκλογίκευσης της διαδικασίας κατανομής, τόσο ως προς τα ποσοτικά, όσο και ως προς τα ποιοτικά μεγέθη.

Επιχειρήθηκε να σταματήσει η αυθαίρετη ή συμπτωματική κατανομή της επιχορήγησης που η ένταση των πιέσεων και η δύναμη της συνήθειας είχε επιβάλει. Πάντως η εξελικτική πορεία των πραγμάτων θα δείξει, αν το σύστημα των κριτηρίων, που καταρχήν έγινε αποδεκτό από την πανεπιστημιακή κοινότητα, (16) θα επικρατήσει βελτιούμενο σταδιακά για την μεγαλύτερή του αποδοχή, και την ορθολογικότερη και αντικειμενικότερη κατανομή της επιχορήγησης. Η κατανομή της

(14) Εισήγηση ΥΠΕΠΘ προς το ΣΑΠ 8-9/2/1988

(15) Εισήγηση ΥΠΕΠΘ προς το ΣΑΠ 8-9/2/1988

(16) Πρακτικά ΣΑΠ 8-9/2/1988 σ. 5-30

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1988 (ποσά σε εκατομ. δρχ.)

Ε. Ι.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΔΕΙΚΤΩΝ	ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΠΙΔΙΟΚΟΜΕΝΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΒΑΣΕΙ ΤΕΛΙΚ. ΔΕΙΚΤΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	36.182	1.493	37,8	1,29	48,8	27,8%
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	36.319	1.697	38,8	1,46	56,6	32,2%
. ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ	7.114	477	8,3	2,00	16,6	9,5%
ΠΟΝΙΚΗ	1.418	112	1,7	2,00	3,4	1,9%
. Ο. Ε. Ε.	5.215	80	4,8	1,10	5,3	3,0%
ΓΕΙΟΣ	3.539	107	3,5	1,00	3,5	2,0%
ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3.816	68	3,5	1,10	3,8	2,2%
ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	2.866	37	2,6	1,00	2,6	1,5%
ΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ						
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	8.050	462	9,0	1,64	14,8	8,4%
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	5.069	338	5,9	1,29	7,6	4,3%
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	4.886	117	4,8	1,46	7,0	4,4%
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	3.484	294	4,4	1,30	5,7	3,2%
ΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ						
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ						
ΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ						
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ						
Υ Ν Ο Λ Ο	117.958	5.282	100,0%	5.282	175,7	100,0%

Υ: Γραμματεία ΣΑΠ

κρατικής επιχορήγησης για τα έτη 1983-89 κατά ίδρυμα φαίνεται στον πίνακα 3.

Η κατανομή των πιστώσεων για επενδύσεις στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για τα έτη 1974-87 σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 1974 φαίνεται στον πίνακα 4.

Οι πιστώσεις αυτές παρουσιάζουν άρρυθμη συμπεριφορά και η αξιολόγησή τους είναι δυνατή μέσα σε μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Η κτιριακή υποδομή των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων φαίνεται στον πίνακα 5.

Η οικονομική αυτοτέλεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, που, όπως προαναφέρθηκε, εξυπακούεται από την ιδιότητά τους ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, δεν εμποδίζει τη διοίκηση (όταν χορηγεί, όπως έχει υποχρέωση διάφορες οικονομικές ενισχύσεις) να προδιαγράψει τη διάθεση των οικονομικών αυτών ενισχύσεων. Δηλαδή το κράτος μέσα στα πλαίσια της γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής και του οικονομικού προγραμματισμού του, αλλά και τον προορισμό και της αποστολής των ιδρυμάτων αυτών, μπορεί να καθορίζει τους ειδικότερους σκοπούς για τους οποίους πρέπει να διατεθούν τα χρήματα των ενισχύσεων. (17)

Η πολιτεία, ενώ από τη μια μεριά έχει υποχρέωση να εξασφαλίζει τους αναγκαίους πόρους, στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, από την άλλη έχει δικαίωμα να ελέγχει την καλή διαχείριση του δημοσίου χρήματος.

Η εξαίρεση που εισάγεται από την αρχή της καθολικότητας και της ενότητας του κρατικού προϋπολογισμού με τη λειτουργία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως χωριστών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, εκτός του Νομικού προσώπου του κράτους, επιβάλλει την οικονομική εποπτεία στις πράξεις οικονομικής διαχείρισης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. (18)

Δημοσιονομική αυτοτέλεια των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι η οικονομική τους ανεξαρτησία, με την έννοια να έχουν δική τους περιουσία, να διαχειρίζονται δικά τους έσοδα και να τα διαθέτουν κατά τη δική τους κρίση, να συντάσσουν δικό τους προϋπολογισμό και απολογισμό και να ασκούν το δικό τους δημοσιονομικό αυτοέλεγχο. Ο κρατικός δημοσιονομικός έλεγχος δεν είναι ασυμβίβαστος με την αυτόδιοίκηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, εφόσον δεν περιορίζει υπερβολικά την ελεύθερη δράση της. (19)

Έτσι, η οικονομική εποπτεία, χωρίς να θίγει την πρωτοβουλία των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και να

(17) Πρακτικά ΣτΕ 96/1983

(18) Γ. Παταχατζή, Σύστημα του ισχύοντος στην Ελλάδα Διοικητικού Δικαίου στην Αθήνα 1983 σ. 535

(19) Π. Δαγτόγλου, Γενικό διοικητικό δίκαιο, Αθήνα 1984 σ.32

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
 ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ Α.Ε.Ι. 1983-1989
 ΑΠΟ ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
 (ΟΛΑ ΤΑ Α.Ε.Ι.)

A. E. I.	1983 (%)	1984 (%)	1985 (%)	1986 (%)	1987 (%)	1988 (%)	1989 (%)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	603 (28,2)	720 (25,0)	735 (22,1)	850 (20,0)	935 (20,0)	1966 (20,4)	1599 (20)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	803 (37,6)	900 (27,7)	920 (27,7)	1200 (28,2)	1.320 (28,2)	1744 (28,1)	2202 (28)
Ι. ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ	74 (3,4)	180 (6,3)	230 (6,9)	300 (7,1)	330 (7,1)	445 (7,2)	563 (7)
ΜΟΝΙΚΗ	37 (1,7)	50 (1,8)	70 (2,1)	100 (2,4)	110 (2,3)	142 (2,3)	180 (2)
Δ.Ο.Ε.Ε	30 (1,4)	55 (1,9)	70 (2,1)	100 (2,4)	110 (2,3)	149 (2,4)	188 (2)
ΓΤΕΙΟΣ	55 (2,5)	67 (2,3)	85 (2,6)	100 (2,4)	110 (2,3)	142 (2,3)	180 (2)
ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	20 (1,0)	67 (2,3)	70 (2,1)	100 (2,4)	110 (2,3)	143 (2,3)	181 (2)
ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΘΕΣ/ΚΗΣ	24 (1,1)	35 (1,2)	45 (1,3)	70 (1,6)	77 (1,7)	99 (1,6)	125 (1)
ΜΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	22 (1,1)	35 (1,2)	40 (1,2)	50 (1,2)	55 (1,2)	77 (1,2)	104 (1)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	200 (9,4)	180 (6,3)	215 (6,5)	300 (7,1)	330 (7,1)	438 (7,0)	554 (7)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	85 (4,0)	150 (5,2)	230 (7,0)	300 (7,1)	330 (7,1)	414 (6,7)	523 (6)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	105 (4,9)	150 (5,2)	230 (7,0)	300 (7,1)	330 (7,1)	413 (6,7)	522 (6)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	50 (2,3)	100 (3,4)	160 (4,8)	200 (4,5)	220 (4,6)	278 (4,5)	351 (4)
ΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	30 (1,4)	35 (1,2)	70 (2,1)	90 (2,1)	99 (2,1)	138 (2,2)	186 (2)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ		50 (1,8)	50 (1,5)	70 (1,6)	77 (1,7)	116 (1,9)	157 (2)
ΙΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ		30 (1,8)	50 (1,5)	50 (1,2)	55 (1,2)	85 (1,4)	115 (1)
ΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ		50 (1,8)	50 (1,5)	70 (1,6)	77 (1,7)	111 (1,8)	150 (1)
Υ Ν Ο Λ Ο	2.138	2.874	3.320	4.250	4.675	6.200	7.881

Πηγή: ΥΠΕΠΘ: Δ/νση οικονομικών υποθέσεων

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 4

ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ Επενδύσεων Α.Ε.Ι. για τα έτη 1974-1987 σε τρέχουσες τιμές & σταθερές 1974

Α.Ε.Ι.	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Παν/μιο Αθηνών	81.637 81.637	83.686 77.857	133.727 121.619	333.114 221.950	568.651 312.435*	438.716 192.738	341.198 118.061	390.010 174.359	383.624 100.889	387.820 132.333	686.360 173.160	713.609 289.006	2.077.330 282.660	1.633.600 192.085
Ε.Μ.Π.	162.383 162.383	223.870 210.112	222.473 176.009	284.671 188.323	306.913 278.323*	447.824 188.161	309.080 106.948	320.840 94.923	286.396 70.445	347.830 78.321	706.460 137.980	703.110 118.368	732.230 106.428	830.960 96.400
Παν/μιο Θεσ/νίκης	132.833 132.833	223.230 209.316	382.610 302.698*	272.213 180.273	349.360 192.066	390.821 164.210	260.373 90.164	272.350 80.636	282.226 74.073	462.810 104.472	1.023.768 200.931	1.121.060 189.049	819.434 111.490	980.690 113.769
Παν/μιο Πάτρας	106.300 106.300	143.340 133.326	131.703 120.020	226.297 149.863	230.686 126.730	302.300 127.101	284.300 91.322	292.400 86.309	491.810 129.084	872.000 196.840*	836.000 163.281	788.130 129.336	841.300 114.462	1.233.390 143.363
Παν/μιο Ιωαννίνων	34.869 34.869	46.300 43.236	80.761 63.893	80.608 33.383	104.340 37.440	171.213 71.938	149.389 31.761	160.100 47.367	161.720 42.446	202.330 43.877	436.970 89.232	661.030 111.473	332.200 113.224	1.100.030 127.816
Παν/μιο Θεάκης	33.100 33.100	84.900 78.977	209.703 163.904*	129.800 83.960	138.300 87.088	218.000 91.397	192.343 66.824	156.200 46.213	137.820 41.422	398.130 89.871	368.300 114.941	761.870 128.477	393.330 80.728	887.000 93.000
Παν/μιο Κρήτης	1.000 1.000	1.000 0.930	2.700 2.136	136.750 90.363	228.930 124.698	324.330 136.197	133.237 46.793	232.300 88.803	189.830 49.821	342.400 77.291	844.130 184.869	830.030 139.973	993.200 133.189	1.236.430 143.344
Πολ. Κρήτης	-	-	-	1.200 0.793	123.000 87.382	182.330 76.828	14.930 15.334	136.800 46.390	372.310 97.719	182.010 36.371	183.060 33.734	202.000 34.064	146.230 19.896	198.100 23.017
Α.Π.Κ.Τ.	3.930 3.930	6.110 3.684	6.930 3.498	7.980 0.328	9.400 3.163	8.413 3.333	4.300 1.488	3.200 1.338	320 0.136	7.000 1.380	29.000 3.664	46.000 7.737*	38.000 3.170	34.000 6.000
Α.Σ.Ο.Κ.Κ.	1.600 1.600	-	-	1.300 0.993	13.000 8.242	11.300 4.832	2.000 0.692	23.100 7.426	14.120 3.706	82.040 14.003	141.000 27.339	140.100 23.626	148.630 20.233	213.000 24.340
Α.Γ.Σ.Α.	14.600 14.600	87.136 62.432	110.990 87.808	96.803 6.411	93.829 31.334	39.374 24.947	73.330 23.443	32.840 27.467	73.490 19.289	130.410 29.438	113.803 22.227	184.100 31.043	88.303 12.041	101.000 11.117
ΠΑΣΠΡ	2.900 2.900	3.130 4.791	4.400 34.810	3.300 3.310	9.400 3.183	3.000 1.280	2.000 0.692	16.300 4.882	20.010 3.232	32.000 11.738	37.300 11.230	71.000 11.973	113.200 13.401	119.100 13.317
ΑΒΣΠ	100 0.100	-	26.000 20.370	10.000 6.622	61.000 33.316*	7.030 2.982	11.190 3.872	28.000 8.284	34.000 14.173	124.300 28.099	82.000 16.016	204.000 34.401	234.930 31.986	240.630 27.800
ΑΒΣΠ	1.330 1.330	2.400 2.232	3.000 3.936	2.330 1.943	7.300 4.121	10.300 4.412	8.000 2.768	4.000 1.163	23.000 6.037	33.000 11.964	103.000 20.117	200.000 33.727	180.000 24.490	411.000 47.680
Αρχειάριο Νοσ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94.000 21.219	124.020 24.223	174.000 29.342	440.400 19.102	22.330 9.316
Αιτιολόγιο Νοσ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16.000 3.812	103.000 20.117	132.000 22.260	103.100 14.300	67.030 7.773

* Με απερίσπαστο σημειώνεται το έτος όπου διατέθηκαν οι μεγαλύτερες πιστώσεις κατά τη διάρκεια της 15ετίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΚΤΙΡΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΩΝ ΑΕΙ ΤΟ 1985

Σχολές Α.Ε.Ι			Κτηριακή υποδομή φοιτητές/Μ ²	
			αίθουσών διδ/λίας	λοιπών χώρων
ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΑΣ	1,38	0,89
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	0,76	3,70
ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΑΣ	1,67	1,30
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	0,68	1,28
	"	ΘΡΑΚΗΣ	10,32	1,93
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΑΣ	2,11	1,26
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	1,00	2,62
	"	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2,79	0,81
	"	ΚΡΗΤΗΣ	1,80	2,88
	"	ΙΟΝΙΟΥ	15,94	30,10
ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΩΝ	4,93	0,16
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	2,36	6,90
	"	ΠΑΤΡΩΝ	3,04	1,62
	"	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2,92	1,98
	"	ΚΡΗΤΗΣ	10,32	1,93
ΣΧΟΛΕΣ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΩΝ	4,05	2,02
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	5,72	8,00
	"	ΠΑΤΡΩΝ	5,68	5,55
	"	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4,83	3,93
	"	ΚΡΗΤΗΣ	10,02	6,65
ΣΧΟΛΕΣ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΘΕΣ/ΚΗΣ	5,88	9,86
		ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ	2,86	27,66
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	Ε.Μ.Π.		8,59	2,38
	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΘΕΣ/ΚΗΣ	6,63	5,54
	"	ΠΑΤΡΩΝ	6,99	5,99
	"	ΘΡΑΚΗΣ	6,96	6,49
	ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ	ΚΡΗΤΗΣ	6,65	8,99
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΩΝ	1,67	1,30
	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	0,68	1,28
	"	ΠΑΤΡΩΝ	1,01	0,41
	"	ΚΡΗΤΗΣ	-	-
	ΑΣΟΕΕ		1,00	3,26
	ΑΒΣΠ		0,80	1,24
	ΑΒΣΘ		0,52	1,06
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΙΓΑΙΟΥ	2,59	4,02	
ΣΧΟΛΕΣ ΠΟΛΙΤ. ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΘΕΣ/ΚΗΣ	1,67	1,50
	ΠΑΣΠΕ		0,83	1,23
	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΚΡΗΤΗΣ	1,80	2,88
ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΘΕΣ/ΚΗΣ	1,39	-
	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΙΟΝΙΟΥ	-	-
	Α.Σ.Κ.	ΤΕΧΝΩΝ	-	-
	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΘΗΝΩΝ	-	-
ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΙΣΤ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΕΚΠΑΙΔ.	"	ΘΕΣ/ΚΗΣ	-	-
	"	ΠΑΤΡΩΝ	1,01	0,41
	"	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2,92	1,98
	"	ΚΡΗΤΗΣ	-	-
	"	ΘΡΑΚΗΣ	10,32	1,93
	"	ΑΙΓΑΙΟΥ	2,59	4,02

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Διεύθυνση Προγραμματισμών και Επιχειρησιακών Ερευνών.

φθάνει να αποτελεί προληπτικό ουσιαστικό έλεγχο κάθε δαπάνης, καθιερώνεται τόσο από το σύνταγμα (άρθρο 98 παρ.1 α,δ), όσο και από τους νόμους γενικής εφαρμογής, που ισχύουν για όλα τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα συντάσσουν τους προϋπολογισμούς τους και τους στέλνουν για έγκριση στο Υπουργείο Παιδείας και τελική έγκριση στο Υπουργείο Οικονομικών. Έχει θεσπιστεί δηλαδή ο προληπτικός έλεγχος νομιμότητας, τόσο του Υπουργού Παιδείας όσο και των Οικονομικών, επί των προϋπολογισμών των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Το Υπουργείο Παιδείας, κατά κανόνα, δεν παρεμβαίνει στην κατανομή των πιστώσεων. Ωστόσο, αν δεν έχει γίνει καλή κατανομή των δαπανών (αντιμετώπιση όλων των δαπανών), έχει το δικαίωμα μέσα στα όρια του ελέγχου που ασκεί να επιστρέψει στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα τους προϋπολογισμούς. Η πρακτική αυτή δεν αναιρεί από τον Υπουργό, ως καθ'ύλη αρμοδίου εποπτεύοντος οργάνου τη δυνατότητα για ουσιαστικότερο έλεγχο επί των δαπανών (περικοπή-μειώσεις).

Το Υπουργείο Οικονομικών που είναι και το τελικό εγκριτικό όργανο έχει το δικαίωμα της μείωσης των δαπανών ή και περικοπής, εφόσον δεν τις θεωρεί απαραίτητες.

Θέματα λογιστικού και ταμειακής διαχείρισης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ρυθμίζονται από τις διατάξεις των νδ496/1974, ν250/1976, ν369/1976, που αναφέρονται στο λογιστικό των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. Η θεώρηση της δαπάνης γίνεται από την υπηρεσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία ελέγχει την νομιμότητα της δαπάνης. Ο κατασταλτικός έλεγχος ασκείται σύμφωνα με το σύνταγμα από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Ο οικονομικός-διαχειριστικός έλεγχος ασκείται είτε από το Πανεπιστήμιο είτε από τον Υπουργό Παιδείας, ως εποπτεύουσα αρχή, δεδομένου ότι η εποπτεία επί των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου συνίσταται κυρίως στον οικονομικό και διαχειριστικό έλεγχο αυτών.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να διατυπωθεί ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στις οικονομικές τους συναλλαγές βρίσκονται μπλοκαρισμένα κάτω από τον κρατικό εναγκαλισμό και διέπονται από μία σχετική γραφειοκρατία.

Στη διαχρονική τους λειτουργία κανένα νομοθέτημα δεν ρύθμισε τα οικονομικά τους θέματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της οικονομικής τους αυτοτέλειας. Συγκεκριμένες διατάξεις με αποκλειστική ρύθμιση οικονομικών θεμάτων βρίσκουμε μόνο στο σχέδιο νόμου "περί οικονομικής αυτοτέλειας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων" που κατέθεσε για ψήφιση στη Βουλή, η Νέα Δημοκρατία το 1977. Η ρυθμιστική λειτουργία μερικών διατάξεων του σχεδίου αναπτύσσεται προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της οικονομικής αυτοτέλειας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, χωρίς όμως αυτά να απελευθερώνονται και από τις γραφειοκρατικές

διαδικασίες του δημοσίου λογιστικού. θετικές είναι οι διατάξεις:

α) Που προβλέπουν ότι η διάθεση των πιστώσεων ενεργείται από τα αρμόδια για την έγκριση των δαπανών όργανα κάθε ανωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

β) Που προβλέπουν την αυξομείωση των πιστώσεων του προϋπολογισμού μέχρι 30%, μετά την έγκρισή του, με απόφαση αποκλειστικά και μόνο του διοικούντος το ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα συλλογικού οργάνου.

γ) Που προβλέπουν ότι οι διορισμοί και οι υπηρεσιακές μεταβολές του πάσης φύσεως προσωπικού ολοκληρώνονται από άποψη εγκριτικής πίστωσης μέσα στο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και δεν απαιτείται να στέλνεται, όπως γίνεται σήμερα, στην ν.Ε.Ε./Υ.Π.Ε.Π.Θ για θεώρηση της πίστωσης. Τούτο σημαίνει ότι για τις δαπάνες της αυτές εγγράφεται κάθε χρόνο καθορισμένο ύψος πίστωσης στους προϋπολογισμούς των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η θεώρηση της πίστωσης γίνεται αποκλειστικά με ευθύνη των ίδιων των πανεπιστημιακών οργάνων.

Η σημερινή πρακτική για την εκκαθάριση των δαπανών των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι διακρίνεται για την αντιφατικότητά της, ενόψει του γεγονότος ότι στο ίδιο Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, το ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, επιτρέπεται η διαχείριση των κονδυλίων για την έρευνα (Πδ432/81) (μεγαλύτερου ίσως από την κρατική επιχορήγηση) με κατασταλτικό έλεγχο από σώμα ορκωτών λογιστών, ενώ για τις άλλες δαπάνες εφαρμόζονται οι γραφειοκρατικές διαδικασίες του δημοσίου λογιστικού.

Για την ενίσχυση της οικονομικής αυτοδυναμίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι απαραίτητο να θεσπιστεί και να εξειδικευθεί σε επίπεδο κοινού νομοθέτη η συνταγματική υποχρέωση του κράτους, για συγκεκριμένη κρατική επιχορήγηση, που να εγγυάται την εύρυθμη λειτουργία τους.

Η ρύθμιση της διάταξης της παρ. 7 του άρθρου 3 του ν1268/1982, πέρα από την ανάθεση της ευθύνης της οικονομικής διαχείρισης στα αρμόδια πανεπιστημιακά όργανα, που και αυτή όμως είναι αποτέλεσμα της οικονομικής αυτοτέλειας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, δεν προωθεί⁽²⁰⁾ την οικονομική τους αυτοδυναμία.

Η χορήγηση ενός συνολικού κονδυλίου κρατικής επιχορήγησης για όλες τις δραστηριότητες (εκτός μισθοδοσίας) των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με δικαίωμα κατανομής σύμφωνα με τις ανάγκες τους, καθώς και ενός συνολικού κονδυλίου από το ΠΔΕ για την ανάπτυξή τους, θα δοθεί η

(20) Β. Σκουρή-Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988 σ. 145

δυνατότητα, στα πλαίσια βέβαια των οικονομικών δυνατοτήτων της πολιτείας, να αναπτύξουν την οικονομική τους αυτοδυναμία.

Η κατανομή των πιστώσεων (λειτουργικών και επενδυτικών) θα πρέπει να στηρίζονται σε συγκεκριμένα κριτήρια, όπως αυτά διατυπώθηκαν και έγιναν αποδεκτά κατ' αρχή το 1987, που να εγγυώνται την ορθολογικότερη και αντικειμενικότερη κατανομή των χορηγήσεων και να συμβάλλουν στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης των επιστημονικών κατευθύνσεων των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Με δεδομένα τα ποσά των επιχορηγήσεων - όσο οι οικονομικές δυνατότητες της χώρας κατ' έτος το επιτρέπουν - και τα κριτήρια κατανομής, οι προϋπολογισμοί θα συντάσσονται πιο γρήγορα από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και η εκκαθάριση των δαπανών θα γίνεται συντομότερα. Αν σ' αυτά νομοθετηθεί η απεμπλοκή, όσο το δυνατό περισσότερων θεμάτων λογιστικής και ταμιακής διαχείρισης από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες του δημοσίου λογιστικού, με την αποτελεσματική όμως διασφάλιση με τη δημοσιότητα της διαχείρισης του δημοσίου χρήματος, τότε τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα μπορούσαν να δράσουν ως αυτοδιοικούμενα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

1. Προπτυχιακές σπουδές

Βασικό στοιχείο της σύνολης εκπαιδευτικής διαδικασίας που καθορίζει και υποδηλώνει την ποιοτική και ποσοτική διάσταση της πανεπιστημιακής λειτουργίας, αποτελεί η διάρθρωση της διαδικασίας της μάθησης.

Οι συμβατικές κατατάξεις και διακρίσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως προς τη διάρθρωση των σπουδών, τον τρόπο διδασκαλίας και τη μορφή των εξετάσεων καθορίζουν την ποιότητα, ποσότητα και λειτουργικότητα του πανεπιστημιακού συστήματος.

Ειδικότερα το περιεχόμενο και η ποιοτική στάθμη των πανεπιστημιακών σπουδών επηρεάζουν την κοινωνική πραγματικότητα και προσδιορίζουν τα πλαίσια και τις δυνατότητες για κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη⁽¹⁾.

Η διάρθρωση των πανεπιστημιακών σπουδών στη χώρα μας μπορεί να εξετασθεί μέσα από τις διαχρονικές νομοθετικές ρυθμίσεις της πανεπιστημιακής λειτουργίας, οι σημαντικότερες των οποίων εντάσσονται στις ακόλουθες χρονικές περιόδους:

α) Από την ίδρυση μέχρι το 1932

Κατά το ιδρυτικό διάταγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι πρώτοι φοιτητές εγγράφονταν σε οποιαδήποτε σχολή του Πανεπιστημίου με απολυτήριο δημόσιου γυμνασίου. Η εγγραφή γινόταν με αυτοπρόσωπη παρουσίασή τους στον πρύτανη και με συνοδεία του κηδεμόνα τους (άρθρο 11). Η φοίτηση σε όλες τις σχολές του Πανεπιστημίου διαρκούσε τρία χρόνια με πρόσθετη υποχρέωση των φοιτητών της Θεολογικής και της Νομικής σχολής να παρακολουθήσουν μαθήματα Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Φιλολογίας, ενώ της Ιατρικής σχολής και μαθήματα των φυσικομαθηματικών τμημάτων (άρθρο 74).

Τούτο, οφείλεται στην αντίληψη που επικρατούσε την εποχή εκείνη, όπως άλλωστε διατυπώθηκε⁽²⁾ και σε λόγο του πρύτανη Α. Βενιζέλου το 1847, ότι η φιλοσοφία είναι πρωτότοκος θυγατέρα της ελληνικής ευφυΐας, η επιστήμη των επιστημών, που δείχνει σ'όλες τις άλλες επιστήμες τις αιτίες και την αξία, και για το λόγο αυτό όλες οι ειδικότητες θα πρέπει να ενημερώνονται για την επιστήμη αυτή.

(1) Α. Κινητή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 17.

(2) Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαιδεύσεως, Αθήνα 1970, σ. 44.

Οι φοιτητές κατά τη διάρκεια της φοίτησης ήταν ελεύθεροι να επιλέγουν και να παρακολουθούν τα μαθήματα, χωρίς να ακολουθούν καμία σειρά στα μαθήματα κάθε έτους. Η μόνη υποχρέωσή τους συνίσταντο στην υποβολή μιας εξετάσεως (πτυχιακής) για την αποφοίτησή τους. Οι εξετάσεις γίνονταν σε όλα τα μαθήματα που αποτελούσαν τον κλάδο και ενώπιον των καθηγητών της σχολής.

Στους επιτυχόντες χορηγόταν το δίπλωμα του προλύτου, στο οποίο δεν αναγραφόταν βαθμός. Οι βαθμοί επιδόσεως δίνονταν από τους καθηγητές της σχολής με βεβαίωσή τους.

Οι οικονομικές υποχρεώσεις των φοιτητών συνίσταντο στην καταβολή 10 δρχ. για δικαίωμα εγγραφής και χρησιμοποίησης των συλλογών, 10-40 δρχ. το χρόνο για δίδακτρα κατά μάθημα και σ'ένα ποσό που προσδιορίστηκε αργότερα για τα απολυτήρια και τους ακαδημαϊκούς βαθμούς. Οι οικονομικές υποχρεώσεις των φοιτητών ανεστάλησαν το 1838, καταργήθηκαν με τα συντάγματα του 1844 και 1864, επαναφέρθηκαν το 1911 και καταργήθηκαν πάλι το 1963.

Με τη μορφή αυτή και με ένα φοιτητικό πληθυσμό με ανομοιόμορφη σύνθεση ως προς την ηλικία και τις γνώσεις, ξεκίνησαν οι προπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα.

Το 1842 αρχίζει να αναπτύσσεται μια νέα προβληματική για τις σπουδές, όπου θεσμοθετούνται (δ. 19/31 Μαΐου 1842) οι εξετάσεις των φοιτητών και αυξάνεται ο χρόνος φοίτησης στη Νομική και Ιατρική σχολή σε 4 χρόνια.

Κατά τη διαχρονική εξέλιξη της λειτουργίας του Πανεπιστημίου, οι τροποποιήσεις και οι μεταβολές σε θέματα σπουδών, φοίτησης, εξετάσεων και ότι άλλο φοιτητικό θέμα, διαδέχονται η μία την άλλη.

Το 1882 (δ. 18/11/1882) το διδακτικό έτος διαιρείται σε δύο εξάμηνα, το χειμερινό που περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1/9 μέχρι 28/2 και το θερινό που περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1/3 μέχρι τέλους του ακαδημαϊκού έτους.

Βασικό στοιχείο της περιόδου αυτής, όπως άλλωστε δείχνουν και οι νομοθετικές μεταβολές, είναι ότι η θεσμική οργάνωση της εκπαίδευσης διακρίνεται για την κοινωνική της λειτουργία, αφού η τυπική αναγνώριση της πρόσβασης όλων των πολιτών χωρίς διακρίσεις στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, οδήγησε στη θεαματική αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού⁽³⁾.

Ωστόσο, η αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού διακρινόταν για την ανδροκρατική σύνθεσή του, αφού αποκλείονταν από τη πανεπιστημιακή εκπαίδευση οι γυναίκες. Αν ληφθεί υπόψη ότι η δυνατότητα πρόσβασης της γυναίκας στη

(3) Χ. Νούτσου, Ιδεολογία και Εκπαιδευτική πολιτική, Αθήνα 1986, σ. 16-17.

πανεπιστημιακή εκπαίδευση δόθηκε⁽⁴⁾ το 1884, είναι φανερό ότι η βασική αντίληψη για την κοινωνική λειτουργία της εκπαίδευσης κατά την περίοδο αυτή περιείχε έντονα αντιφεμινιστικά στοιχεία.

Κατά την περίοδο αυτή και λόγω της αύξησης του φοιτητικού δυναμικού αρχίζει να γίνεται λόγος για καθιέρωση εισαγωγικών εξετάσεων, για την εγγραφή των σπουδαστών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Το μέτρο αυτό εφαρμόστηκε πρώτα στο ΕΜΠ, όπου με το διάταγμα της 4/7/1887 καθορίστηκαν όλες οι λεπτομέρειες που αφορούσαν τις σπουδές, εξετάσεις και γενικότερα τη φοίτηση των σπουδαστών του ιδρύματος.

Στο ίδρυμα αυτό θεσμοθετήθηκαν οι ετήσιες προαγωγικές εξετάσεις και οι προφορικές πτυχιακές εξετάσεις, ενώπιον τριμελούς επιτροπής.

Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών οι τμηματικές εξετάσεις καθιερώνονται με τους οργανισμούς του 1911 και ενεργούνται σε δύο περιόδους, από 20-31 Μαΐου η πρώτη και από 1-10 Οκτωβρίου η δεύτερη. Η διάρκεια της φοίτησης ορίζεται σε 4 χρόνια για όλες τις σχολές και οι πτυχιακές εξετάσεις ενεργούνται τον Οκτώβριο και επαναλαμβάνονται κάθε εξάμηνο. Οι φοιτητές εξετάζονται στα μαθήματα που προτείνει η κάθε σχολή και θεωρούνται ως αποτυχόντες, εκείνοι που βαθμολογήθηκαν σε δύο μαθήματα με "κακώς" ή σε ένα με "κακώς" και δύο με "μετρίως".

Η θεσμοθέτηση των εξετάσεων κατά την περίοδο αυτή είχε ως συνέπεια να αναπτυχθεί ένας αποκαλυπτικός προβληματισμός⁽⁵⁾ για το σύστημα των εξετάσεων, που θεωρήθηκε ως βαθμολόγηση και βράβευση της μνήμης και της τύχης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κρίση, η πρωτοβουλία και η ιδιοφυΐα, που αποτελούν τον πρωτεύοντα σκοπό της εκπαίδευσης. Στον οργανισμό του 1922 περιλαμβάνονται δύο βασικές καινοτομίες στη ρύθμιση των φοιτητικών θεμάτων. Η πρώτη αναφέρεται στη καθιέρωση των εισαγωγικών εξετάσεων για την εγγραφή στο Πανεπιστήμιο, ενώπιον επιτροπής από καθηγητές και η δεύτερη στην αύξηση των τμηματικών εξεταστικών περιόδων από δύο σε τρεις. Η τρίτη εξεταστική περίοδος διενεργόταν ενώπιον τριμελούς επιτροπής και είχαν δικαίωμα να λάβουν μέρος όσοι από τους φοιτητές είχαν αποτύχει μόνο σε ένα μάθημα κατά τη δεύτερη περίοδο.

β) Από το 1932 μέχρι το 1982

Τα φοιτητικά θέματα επαναπροσδιορίστηκαν με το ν.5343/1932 και θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι οι νομοθετικές του ρυθμίσεις, που ίσχυαν για το μεγαλύτερο διάστημα της λειτουργίας του Πανεπιστημίου καθόρισαν σε όλη

(4) Κ. Παπαάνου, Χρονικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαιδευσεως, 1970, σ. 119.

(5) Αν. Βρυχέα - Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 28.

την έκταση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης τις βασικές αρχές οργάνωσης των προπτυχιακών σπουδών διατυπώνοντας έναν έντονο προβληματισμό στα θέματα διδασκαλίας και εξετάσεων. Ειδικότερα με το νομοθέτημα αυτό καθορίζεται η σχολή ως αρμόδιο όργανο για τη σύνταξη του προγράμματος διδασκαλίας των μαθημάτων και ο υπουργός ως τελικό εγκριτικό όργανο.

Η επιφύλαξη τέτοιας αρμοδιότητας στο εποπτεύον όργανο είχε ως σκοπό, όπως τονίσθηκε και κατά τη ψήφιση του νόμου, τη διαμόρφωση του προγράμματος κατά τέτοιο τρόπο που να εξυπηρετεί τις ανάγκες των φοιτητών και να μην εξαρτάται από τη χρονική ενασχόληση των καθηγητών.

Ορίζεται ανώτατος αριθμός ωρών ακροάσεως των φοιτητών για την εξάλειψη της ταλαιπωρίας των φοιτητών.

Τονίζεται περισσότερο η σημασία των φροντιστηριακών και κλινικών εργασιών, με ιδιαίτερη βαθμολόγηση, και οι οποίες αποτελούν τη βάση της μόρφωσης των φοιτητών, σε αντίθεση με την ακροαματική μόνο διδασκαλία που μέχρι τότε είχε επικρατήσει.

Καθορίζεται μικρός αριθμός εξεταστέων μαθημάτων στις τμηματικές εξετάσεις, για τις οποίες ορίζονται δύο εξεταστικές περιόδοι μέχρι 10 Οκτωβρίου κάθε ακαδημαϊκού έτους, ώστε να γνωρίζουν οι φοιτητές από την αρχή του έτους, το έτος των σπουδών τους. Ορίζεται μέγιστος αριθμός ωρών διδασκαλίας με 30 ώρες για όλες τις σχολές, εκτός από την Ιατρική που ορίζονται σε 36.

Η βαθμολόγηση των τμηματικών ή πτυχιακών μαθημάτων, που δεν είναι δυνατό να υπερβαίνουν τα 3 και 5 αντίστοιχα, εξαρτάται από την επίδοση των φοιτητών στις φροντιστηριακές και εργαστηριακές εξετάσεις. Τούτο αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό του νομοθετήματος αυτού ως προς τη διδασκαλία των φοιτητών. Μετατοπίζεται δηλαδή το κέντρο βάρους από την ακροαματική διδασκαλία στην επιστημονική διδασκαλία των φροντιστηρίων, εργαστηρίων και κλινικών.

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα στους καθηγητές να βαθμολογούν μόνο στα φροντιστήρια και να εγκαταλείπουν τις προφορικές εξετάσεις.

Ωστόσο, ο βαθμός των προφορικών εξετάσεων είναι άθροισμα των προφορικών και φροντιστηριακών, έτσι ώστε η επιτυχία του φοιτητή να μην εξαρτάται από κάποιο τυχαίο γεγονός των προφορικών εξετάσεων, αλλά να βασίζεται και στη θετική επιστημονική επίδοση στις φροντιστηριακές και εργαστηριακές ασκήσεις.

Τέλος, διευκολύνεται η άσκηση των φοιτητών της Ιατρικής και σε εξωπανεπιστημιακές κλινικές, που αναγνωρίζονται από την Ιατρική σχολή⁽⁶⁾.

(6) Ιδε εισηγητική έκθεση και πρακτικά βουλής νόμου 5343/1932.

Το νομοθέτημα αυτό με τις λεπτομερειακές του διατάξεις αποτέλεσε το βασικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε για τα υπόλοιπα 50 χρόνια η οργάνωση και η λειτουργία των προπτυχιακών σπουδών. Στο πλαίσιο αυτό στηρίχθηκε η οργάνωση και η λειτουργία των φοιτητικών θεμάτων και των άλλων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, είτε αυτά ακολούθησαν από την αρχή της λειτουργίας τους την οργανωτική διάρθρωση του Πανεπιστημίου Αθηνών, είτε προσάρμοσαν το δικό τους νομοθετικό καθεστώς, που η ιδιαιτερότητα της φύσης και του σκοπού εμφάνισης των ιδρυμάτων αυτών δημιούργησε, με αυτό του Πανεπιστημίου Αθηνών, στη διαχρονική εξελικτική πορεία της λειτουργίας τους.

Η προσαρμογή αυτή και η εμφάνιση μιας νέας κοινής πορείας λειτουργίας αρχίζει να εκτυλίσσεται μετά το 1945, όπου τα ιδρύματα είχαν ολοκληρώσει το στάδιο αναζήτησης και προσαρμογής τους στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης.

Προς την κατεύθυνση αυτή άρχισαν να αναπτύσσονται και οι νομοθετικές ρυθμίσεις της πολιτείας. Ωστόσο το ρυθμιστικό περιεχόμενο των διατάξεων αυτών αναπτύχθηκε κάτω από την ένταση των φοιτητικών πιέσεων, με σκοπό τη διευκόλυνση⁽⁷⁾ στην απόκτηση του πτυχίου τους για τη γρήγορη επαγγελματική τους αξιοποίηση.

Τα νομοθετικά κείμενα που εκδόθηκαν στη συνέχεια, άλλοτε απέβλεπαν στην άμβλυση των φοιτητικών πιέσεων και άλλοτε εκτυλίσσονταν διορθωτικά στη διατήρηση μιας κάποιας μορφής πανεπιστημιακής γνώσης. Ειδικότερα με τον αν 851/1946, αυξήθηκαν οι περίοδοι των τμηματικών εξετάσεων σε τρεις. Αργότερα οι περίοδοι αυτοί περιορίστηκαν πάλι σε δύο με το νδ 3234/1955.

Με το ν.3974/1959 καθιερώνεται η μεταφορά των μαθημάτων από το ένα έτος στο άλλο, ενώ με το νδ 132/1946 είχε δημιουργηθεί μια νέα κατηγορία φοιτητών των "παρελθόντων ετών".

Έτσι ως το 1982 οι πανεπιστημιακές σπουδές στην Ελλάδα αναπτύχθηκαν μέχρι το επίπεδο των προπτυχιακών σπουδών και οριοθετούνται από άποψη διάρθρωσης και προγραμμάτων σπουδών, σ'ένα υπόβαθρο γενικών γνώσεων⁽⁸⁾.

Η επαγγελματική ειδίκευση των πτυχιούχων, μολονότι διαφέρει μεταξύ των επιμέρους κλάδων, είναι ανεπαρκής, ενώ η επιστημονική εξειδίκευση με την έλλειψη οργανωμένων μεταπτυχιακών σπουδών είναι ανύπαρκτη. Οι σπουδές οργανώθηκαν με βάση το έτος και οι φοιτητικές υποχρεώσεις προσδιορίζονται χωριστά για κάθε χρόνο.

(7) Κ. Παπαπάνου, Χρικό-ιστορία της Ανώτατης μας Εκπαιδευσεως, Αθήνα 1970, σ. 318.

(8) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 171.

Η οριοθέτηση του γνωστικού περιεχομένου κάθε μαθήματος διδασκαλίας στηρίχθηκε στην επιστημονική γνώση της αυθεντίας (καθηγητή) κατ'αποκλειστικότητα και περιελάμβανε αυστηρά τις γνωστικές ενότητες των διδακτικών τους συγγραμμάτων.

Η οργάνωση και η παρουσίαση της διδακτέας ύλης στηρίχθηκε στην ακροαματική διδασκαλία, όπου ο καθηγητής είχε το ρόλο του μεταλαμπαδευτή προκαθορισμένου γνωστικού περιεχομένου⁽⁹⁾. Τούτο δείχνει ότι η αξιολογική αντίληψη, που διατυπώθηκε στο ν.5343/1932, για μετατόπιση του κέντρου βάρους στη μετάδοση της γνώσης, από την ακροαματική διδασκαλία στην επιστημονική διδασκαλία των φροντιστηρίων δε λειτούργησε ουσιαστικά λόγω της περιορισμένης και υποτονικής λειτουργίας των φροντιστηρίων.

Γενικά η διεξαγωγή της διδασκαλίας αναπτύχθηκε χωρίς συγκεκριμένους διδακτικούς και εκπαιδευτικούς στόχους, με συνέπεια η προώθηση της μάθησης να μη διευκολύνεται και να αμφισβητείται η κατανόηση του αντικειμένου της διδασκαλίας.

Ο καθορισμός της διδακτέας ύλης, γινόταν από τον καθηγητή χωρίς τη συμμετοχή ή την έκφραση γνώμης ή άποψης από τους φοιτητές, οι οποίοι περιορίζονταν αποκλειστικά σε παθητικούς δέκτες ενός ίδιου χρονικά επαναλαμβανόμενου γνωστικού περιεχομένου.

Η διδασκαλία του ίδιου καθορισμένου γνωστικού περιεχομένου ήταν αποτέλεσμα και της υποτονικής λειτουργίας της πανεπιστημιακής έρευνας, με συνέπεια να μη λειτουργεί η αλληλοτροφοδότηση⁽¹⁰⁾ μεταξύ έρευνας και διδασκαλίας και να δυσχεραίνεται ο εκσυγχρονισμός και η ανανέωση του περιεχομένου της διδασκαλίας. Τούτο είχε επίσης ως αποτέλεσμα την υπονόμηση του εκπαιδευτικού έργου, την απομόνωση του Πανεπιστημίου από τον κοινωνικό χώρο, την περιορισμένη αύξηση της επιστημονικής γνώσης μέσα στις επιστημονικές ανακατατάξεις και την παρεμπόδιση των μετεξελικτικών διαδικασιών της κοινωνίας⁽¹¹⁾.

Η αποσύνδεση της πανεπιστημιακής διδασκαλίας από την ερευνητική δραστηριότητα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι συνέβαλε στην υποβάθμιση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και τον αυτοπεριορισμό τους σε ιδρύματα, με σκοπό την παροχή γενικών προκαθορισμένων επιστημονικών γνώσεων.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας αναγνωρίζεται ρητά από το άρθρο 16 του συντάγματος του 1975. Στο άρθρο 16 παρ. 1 του συντάγματος, η επιστημονική έρευνα κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα όλων⁽¹²⁾.

(9) ΕΚΚΕ Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 65.

(10) ΕΚΚΕ, ό.π., σ. 68.

(11) Μ. Ηλιού, Εκπαιδευτική και κοινωνική δυναμική, Αθήνα 1988, σ. 140.

(12) ΣΤΕ 14/1988.

Με βάση τη συνταγματική αυτή διάταξη η επιστημονική έρευνα αναγνωρίζεται ως δικαίωμα κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου και η ανάπτυξή της δεν περιορίζεται μέσα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αλλά και εκτός, από κάθε φορέα και μάλιστα με κρατική συνδρομή για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής⁽¹³⁾.

Η έλλειψη ερευνητικής υποδομής και οργανωμένης έρευνας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα συνδέεται άμεσα με την έλλειψη καθιερωμένου μέσα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα συστήματος μεταπτυχιακών σπουδών. Το γεγονός ότι διεξάγονταν ορισμένες έρευνες κυρίως στις πρακτικές σχολές και ότι απονέμονταν κάποια διδακτορικά με βάση τις διατάξεις του ν.5343/1932, άρθρο 197, που προέβλεπαν μόνο τη διαδικασία χωρίς τη συμμετοχή των ιδρυμάτων (πρωτοβουλία των υποψηφίων) και σύνδεσή τους με το σύνολο των σπουδών, δεν αναιρεί την έλλειψη αυτή.

Το βασικό κριτήριο, η σχέση λόγου φοιτητών προς τους διδάσκοντες για την εκτίμηση της ποιότητας διδασκαλίας και γενικότερα της εσωτερικής αποτελεσματικότητας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων⁽¹⁴⁾ δεν λειτούργησε εξομοιωτικά, είτε προς τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, είτε προς τα τμήματα της ίδιας επιστημονικής κατεύθυνσης, αφού η ίδρυση των θέσεων διδακτικού προσωπικού δεν ακολούθησε ενιαία ορθολογική ή αντικειμενική πρακτική.

Έτσι η σχέση αυτή κυμάνθηκε σε μεγάλα επίπεδα, τόσο σε επίπεδο τμημάτων όσο και σε επίπεδο επιστημονικών κατευθύνσεων.

Μια γενική εικόνα του δείκτη αυτού εμφανίζεται στον πίνακα 6, όπου καταγράφεται η σχέση αυτή ενιαία για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ελλείπει άλλων στοιχείων. Ωστόσο, η σχέση αυτή παρουσιάζεται σε επόμενους πίνακες κατά τμήμα, όπως αυτή διαμορφώθηκε στη διαχρονική λειτουργία των ιδρυμάτων.

Η σχέση αυτή αποτέλεσε μια μορφή ιδεατού στόχου ενιαίου κατά επιστημονική κατεύθυνση κατά τη συζήτηση στο ΣΑΠ (26-27 Ιανουαρίου 1987) και προτάθηκε με βάση τη σημερινή ελληνική πραγματικότητα να διαμορφωθεί στις ακόλουθες τιμές.

- Πολιτικοί, Μηχανικοί	30	- Μαθηματικά	40
- Τοπογράφοι	30	- Χημεία	15
- Αρχιτέκτονες	20	- Βιολογία	15
- Μηχανολόγοι	30	- Γεωλογία	15
- Ναυπηγοί	30	- Ιατρική	8
- Χημικοί Μηχανικοί	15	- Οδοντιατρική	12
- Ηλεκτρολόγοι	20	- Φαρμακευτική	15
- Μεταλλειολόγοι	20	- Νοσηλευτική	12
- Η/Υ και Πληροφορικής	15	- Γεωπονία	15
- Φυσική	15	- Δασολογία	20

(13) ΣτΕ 1043/1989.

(14) ΕΚΚΕ Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 72-73.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΑΕΙ: Συνολικός αριθμός Ιδρυμάτων, Τμημάτων, ΔΕΠ και Φοιτητών
1976/77 - 1986/87

Ακαδημαϊκό Έτος	Αριθμοί		ΔΕΠ		Φοιτητές	ΔΕΠ φοιτ.
	Ιδρυμάτων	Τμημάτων	Θέσεις	Υπηρετ.		
1976/77	14	105		2.146	95.017	1:44
1977/78	14	109		2.174	96.650	1:44
1978/79	14	110		-	95.899	-
1979/80	14	122		2.554	84.515	1:33
1980/81	14	123		-	85.705	-
1981/82	14	127		2.938	87.476	1:30
1982/83	14	127		3.570	94.556	1:26
1983/84	14	132		3.729	99.547	1:27
1984/85	17	147		-	110.333	-
1985/86	17	158		4.167	120.487	1:29
1986/87	17	158		-	-	-

Πηγή: Διεύθυνση Β' - Τμήμα Στατιστικής και Μελετών
26-1-1987.

- Φιλολογία	40	- Κτηνιατρική	10
- Ιστορία	30	- Θεολογία/ποιμαντική	40
- Φιλοσοφία-Παιδαγωγική- Ψυχολογία	30	- Νομική	60
- Ξένες γλώσσες	50	- Οικονομικές Επιστήμες	60
- Παιδαγωγικά	30	- Πολιτικές Επιστήμες	60
- Εικαστικά	10		

Η αξιολόγηση των φοιτητών μέσα στο σύνολο της εκπαιδευτικής/διδασκτικής διαδικασίας που προέβλεπε το σύστημα αυτό, μπορούσε να χαρακτηριστεί ως τελική αξιολόγηση του φοιτητή που στηριζόταν στη χρήση πολυγραφημένων σημειώσεων και στη μηχανιστική απομνημόνευση. Δεν υπήρχε συνεχής αξιολόγηση του φοιτητή μέσα από ενεργοποιημένη συμμετοχή του στις παραδόσεις στα φροντιστήρια, εργαστήρια και ασκήσεις. Ο τρόπος αξιολόγησης του φοιτητή μαζί με την αδρανισμένη συμμετοχή του στη διδακτική διαδικασία (λόγω της μη υποχρεωτικής παρακολούθησης των μαθημάτων) και την εργασιακή απασχόληση των φοιτητών, οδήγησε στη μετατροπή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων σε εξεταστικά κέντρα⁽¹⁵⁾.

Ιδιαιτερότητα του συστήματος αυτού αποτελούσε το γεγονός ότι οι φοιτητές κατατάσσονταν κατά έτη και η φοιτητική εξέλιξη εξαρτιόταν αποκλειστικά από την επιτυχία σε καθορισμένο αριθμό μαθημάτων. Τούτο οδήγησε στη θεσμοθέτηση πολλών εξεταστικών περιόδων και τη μεταφορά των εξετάσεων αρκετών μαθημάτων στα επόμενα χρόνια.

(15) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 181-182.

Ωστόσο, η ρύθμιση αυτή είχε ως συνέπεια την αύξηση του τυχαίου στοιχείου της επιτυχίας ή αποτυχίας προς όφελος του φοιτητή, γεγονός όμως που λειτούργησε σαν αντικίνητρο στην καλή απόδοση⁽¹⁶⁾.

Ενόψει της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί, η πολιτεία παρέμβηκε διορθωτικά με το ν.815/1978 και με σκοπό την αναβάθμιση των σπουδών. Οι ρυθμίσεις όμως του νομοθετήματος αυτού ήταν αποσπασματικές, γιατί απέβλεπαν στην τροποποίηση των εξεταστικών μόνον προβλημάτων και όχι στη σύνολη αναμόρφωση της εκπαιδευτικής και διδακτικής διαδικασίας.

Η αποσπασματική και η αποσυνδεδεμένη αντιμετώπιση των φοιτητικών προβλημάτων, που επιχειρήθηκε με τις διατάξεις του νομοθετήματος αυτού, δεν απέφερε τη ριζική αναπροσαρμογή των στόχων, των προγραμμάτων και των μεθόδων διδασκαλίας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, που οι ανάγκες της εποχής είχαν επιβάλλει.

Αντίθετα οδήγησε σε μια έκρηξη στο φοιτητικό χώρο με την επιδείνωση των φοιτητικών ανησυχιών, που κατέληξε στην αναστολή των διατάξεων εκείνων, που το ρυθμιστικό τους περιεχόμενο είχε ως σκοπό τα φοιτητικά θέματα.

Χαρακτηριστική αντίληψη για τη ρύθμιση του συστήματος σπουδών και εξετάσεων, με βάση τις διατάξεις του νόμου αυτού, αποτελεί το ρυθμιστικό περιεχόμενο του διατάγματος για τις προπτυχιακές σπουδές στο Πολυτεχνείο Κρήτης κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 5 παρ. 3, εδ. δ του νόμου. Στο διάταγμα αυτό προβλεπόταν για κάθε σπουδαστή ένας σύμβουλος καθηγητής με καθοριστικό δικαίωμα στην έγκριση του εκπαιδευτικού προγράμματός του, χωρίς να καθορίζονται και τα όρια άσκησης του δικαιώματος αυτού, με αποτέλεσμα να θίγεται το προστατευόμενο από το άρθρο 16 του συντάγματος, δικαίωμα για μόρφωση⁽¹⁷⁾.

Μέσα από την έκρηξη των φοιτητικών αυτών προβλημάτων, που οι διατάξεις του νομοθετήματος αυτού επιδείνωσαν, ξεπήδησε η ανάγκη για ριζική αλλαγή του εκπαιδευτικού και διδακτικού συστήματος. Κατά την άποψη των φοιτητών, που διατυπώθηκε με τη μορφή δειγματοληπτικής έρευνας⁽¹⁸⁾, το εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται ανεπαρκές και έχει επίπτωση στη μη ικανοποιητική απόδοσή τους. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η συνολική αναθεώρηση της λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης σε όλους του τομείς και κυρίως στο σύστημα των "εισαγωγικών εξετάσεων", στο "Πρόγραμμα σπουδών" και στο "θεσμό της έδρας". Έτσι η ανάγκη της θεσμοθέτησης ενός νέου πλαισίου, που θα επέφερε τον εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό στην οργάνωση και λειτουργία της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης κρίθηκε επιβεβλημένη.

(16) ΕΚΚΕ Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1985, σ. 75.

(17) Πρ. επ. ΣΤΕ 1270/1980.

(18) ΕΚΚΕ, ό.π., σ. 231.

γ) Από το 1982 και μετά

Με το ν.1268/1982 η πληθώρα των νομοθετικών διατάξεων, που ρυθμίζουν είτε ειδικά κάθε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, είτε γενικά με τη μορφή εμφάνισης μιας κοινής πορείας στη δράση τους, καταργήθηκε και καθιερώθηκε μια νέα δομική και λειτουργική κατάσταση στα ιδρύματα αυτά.

Η παλαιά παραδοσιακή μορφή λειτουργίας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων, που αποτελούσαν την εστία λίγων σοφών ανθρώπων, θεωρήθηκε. Ξεπερασμένη κάτω από τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν στην παιδεία, ως αποτέλεσμα της αύξησης και έκρηξης του φοιτητικού πληθυσμού, του πολλαπλασιασμού και της αύξησης των γνώσεων καθώς και της ανάπτυξης κριτικού πνεύματος και αμφισβήτησης στους νέους. Η ανάγκη για εκσυγχρονισμό της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελούσε κοινό σκοπό όλων των φορέων της πολιτικής εξουσίας. Τούτο βέβαια οφείλεται στο γεγονός ότι η δομολειτουργική κατάσταση των ιδρυμάτων είχε να αλλάξει από το 1932.

Με τις διατάξεις του ν.1268/1982, η εκπαιδευτική λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων επανατοποθετείται σε νέα βάση με ενιαία μορφή και βασικό στόχο το ριζικό επαναπροσανατολισμό των κατευθύνσεων και του περιεχομένου σπουδών. Στις προπτυχιακές σπουδές αναφέρονται τα άρθρα 23, 24 και 25 του νόμου.

Το άρθρο 23 αναφέρεται στο διδακτικό έργο, το οποίο κατανέμεται σε εξαμηνιαία μαθήματα και περιλαμβάνει κάθε στοιχείο, που είναι απαραίτητο για την εμπέδωση της γνωστικής διαδικασίας. Η κατανομή αυτή, όπως προκύπτει από το άρθρο 24 παρ. 4, είναι ενδεικτική για τους φοιτητές και ανταποκρίνεται στις συνθήκες κανονικής φοίτησης, που προσαρμόζεται στον ελάχιστο αριθμό εξαμήνων που απαιτείται για τη λήψη του πτυχίου.

Το διδακτικό έργο διευρύνεται για πρώτη φορά με συγκεκριμένες διατάξεις και περιλαμβάνει αυτοτελή διδασκαλία, φροντιστηριακές ασκήσεις, εργαστηριακές και κλινικές ασκήσεις και διπλωματικές εργασίες. Ωστόσο, η καθιέρωση των εξαμηνιαίων μαθημάτων είχε ξεκινήσει δειλά, δειλά στο ΕΜΠ, χωρίς όμως και αποδέσμευση από το σύστημα λειτουργίας των ετών.

Για την κατανομή του διδακτικού έργου σε εξαμηνιαία μαθήματα διατυπώθηκαν επιφυλάξεις⁽¹⁹⁾, δεδομένου ότι το ίδιο μάθημα μπορεί να διδάσκεται σε περισσότερα εξάμηνα με καθοριστική σημασία στην οργάνωση του προγράμματος σπουδών. Για το λόγο αυτό προτάθηκε ως βάση του συστήματος να είναι το μάθημα και όχι υποχρεωτικά το εξάμηνο.

Ωστόσο, η καθιέρωση του συστήματος των βμήνων σαν τη βασική μονάδα με πλήρη ελευθερία του φοιτητή στην επιλογή του προγράμματος σπουδών και με καθοριστικές αρμοδιότητες

(19) Πρακτικά Βουλής ν.1268/1982, σ. 5149.

(συμμετοχή στη ΓΣ) στη διαμόρφωσή του, αμβλύνει τις συνέπειες της αποτυχίας και συμβάλλει ταυτόχρονα στη μόρφωση των φοιτητών.

Μέσα από τη δυνατότητα που δίνεται σε κάθε φοιτητή να έχει δικό του πρόγραμμα σπουδών, αναπτύσσεται η ελευθερία του επιστημονικού φρονήματος, που αποτελεί προϋπόθεση κάθε σωστής επιστημονικής διδασκαλίας και έρευνας.

Το διδακτικό έργο τοποθετείται συστηματικά⁽²⁰⁾ και ασκείται με αποκλειστική ευθύνη του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού, όπως αυτό διαμορφώθηκε με τις διατάξεις του νόμου και διαβαθμίστηκε κατά το άρθρο 13 παρ. 1 αυτού.

Η διαμόρφωση ενός νέου διευρυμένου διδακτικού φορέα (ίδε κεφάλαιο 5) είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοτικού δείκτη (σχέση φοιτητών ανά διδάσκοντα), έτσι ώστε τα ιδρύματα να βελτιώσουν την εσωτερική τους αποτελεσματικότητα στη μόρφωση των φοιτητών. Για την ισόρροπη αύξηση του ποσοτικού αυτού δείκτη μεταξύ όλων των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως προαναφέρεται, το 1987 άρχιζαν να εφαρμόζονται ορισμένα κριτήρια στην κατανομή των θέσεων του ΔΕΠ, προκειμένου ο δείκτης αυτός να λειτουργήσει εξισωτικά σε όλες τις συναφείς επιστημονικές κατευθύνσεις. Τα κριτήρια στηρίχθηκαν στη βάση του αριθμού των φοιτητών και μελών ΔΕΠ κατά ίδρυμα και τους ιδεατούς στόχους που καθορίστηκαν ενιαία κατά επιστημονική κατεύθυνση.

Ο αριθμός των φοιτητών, που αποτελεί ένα από τα καθοριστικά στοιχεία του δείκτη, κατά τα έτη 1980-1989 παρουσιάζεται στον Πίνακα 7.

Ο δείκτης αυτός, όπως διαμορφώθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 1985-86, παρουσιάζεται συνολικά κατά ίδρυμα στον Πίνακα 8.

Από τον πίνακα αυτό φαίνεται ότι οι οικονομικές κυρίως Σχολές και η Πάντειος έχουν μεγάλο ποσοτικό δείκτη.

Η κατανομή των θέσεων ΔΕΠ στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα θα πρέπει να γίνεται με βάση την ανάγκη κάλυψης τέτοιων θέσεων, η οποία θα προκύπτει από τη σύγκριση του κάθε φορά ποσοτικού δείκτη με τον ιδεατό.

Βασικό πάντως μειονέκτημα του σημερινού συστήματος κατανομής θέσεων, που αναιρεί την αξιολογική αντίληψη της διαδικασίας, αποτελεί το γεγονός ότι η κατανομή γίνεται χωρίς την εξασφάλιση (μεταφορά στα ιδρύματα) των αναλογούντων πιστώσεων, με αποτέλεσμα η πλήρωση των θέσεων (διορισμός στις θέσεις) να εξαρτάται από τυχαία οικονομοπολιτικά γεγονότα.

Μοναδικό επιχείρημα, που προβάλλεται κυρίως από την Κεντρική Εξουσία, τουλάχιστον μέχρι τώρα, είναι ότι η μεταφορά αυτή των πιστώσεων από την αρχή του ακαδημαϊκού

(20) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 179.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Με τους φοιτητές από το ακαδ.έτος 1980-81 έως το 1988-89

A. E. I	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89
ΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	27.084	28.312	32.351	36.571	40.078	44.436	35.884	54.672	58.688
ΕΣ/ΝΙΚΗΣ	4.937	5.157	5.372	7.170	6.031	7.107	7.114	7.928	8.01
Ε.Ε.	21.866	22.472	24.545	27.581	31.051	33.707	35.441	46.500	49.700
	4.807	4.773	4.859	5.112	4.646	4.304	5.215	3.630	4.390
	1.180	1.160	1.228	1.148	1.197	1.258	1.418	1.411	1.491
	5.287	4.715	4.727	4.692	4.681	4.050	3.539	6.826	6.236
	318	339	363	414	432	442	436	447	41
	5.139	5.256	5.342	4.795	4.228	4.082	3.816	10.070	10.136
	4.755	5.026	4.961	4.667	4.096	3.783	2.866	5.520	4.06
ΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	4.498	4.652	5.136	4.929	6.045	6.963	7.786	9.516	10.00
ΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2.696	2.753	2.938	3.045	3.638	4.375	4.909	5.679	6.27
ΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	2.217	2.005	2.145	2.420	2.553	3.353	4.186	5.385	5.26
ΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	914	876	900	1.131	1.657	2.264	2.731	3.686	3.89
ΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	-	-	-	-	-	218	314	396	48
ΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	-	-	-	-	-	87	87	635	89
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	-	-	-	-	-	36	166	289	36
ΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Ο Λ Ο	85.718	87.476	94.867	105.683	110.333	120.487	115.908	162.590	170.31

ΥΠΕΠΘ Δ/νση Μελετών Στατιστικής και οργανώσεως ανωτάτης εκπαίδευσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Ακαδημαϊκό έτος 1985-1986

Α.Β.Ι	Φοιτητές	Α.Ε.Π.	Σχέση φοιτητών ΑΕΠ	Ε.Ε.Π.	Σχέση φοιτητών ΑΕΠ, ΕΕΠ	Βοηθοί κλπ ΕΑΠ ΑΕΠ, ΕΕΠ, ΕΑΠ	Σχέση φοιτ. ΑΕΠ, ΕΕΠ, ΕΑΠ	ΕΑΠ	Σχέση φοιτητών ΑΕΠ, ΕΕΠ, ΕΑΠ, ΕΑΤ
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	44.456	1.137	39,09	11	38,72	418	28,58	350	23,44
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	55.707	1.400	24,08	78	22,81	753	13,23	676	11,68
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ	7.107	569	19,26	13	18,60	362	9,55	502	6,79
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	6.963	503	22,83	3	22,46	198	14,88	153	11,21
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.373	241	18,13	-	-	90	13,22	90	10,39
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	3.333	91	36,83	19	30,48	110	13,24	118	9,92
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	2.264	142	13,94	-	-	-	-	30	13,16
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	87	-	-	-	-	-	-	-	-
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΟΝΙΟΥ	36	1	36	-	-	-	-	-	-
ΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΑΤΗ ΒΙΟΜ.ΣΧΟΛΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ (ΑΒΕΠ)	4.082	48	83,04	3	80,04	51	40,02	1	39,63
ΑΤΗ ΒΙΟΜ.ΣΧΟΛΗ ΘΕΣ/ΚΗΣ (ΑΒΣΘ)	3.783	18	210	7	143,36	34	61,68	2	39,66
ΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝ.ΕΜΠ.ΕΠΙΣΤ(ΑΣΘΕ)	4.304	70	61,94	13	50,64	61	29,48	-	-
ΒΙΟΣ ΑΝΩΤ.ΣΧΟΛΗ ΠΟΛ.ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ(ΒΑΣΠΕ)	4.050	73	34	13	43	69	25,47	-	-
ΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ (ΑΣΚΤ)	442	23	17,68	1	17	2	13,79	2	14,73
ΤΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ (ΑΓΣΑ)	1.238	93	13,53	8	12,46	43	8,74	31	6,43
ΕΥΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	218	8	27,23	-	-	2	21,80	-	-

ΥΠΕΘ Α/ση Μελετών στατιστικής και οργάνωσης ανωτάτης
εκπαίδευσης.

έτους, ενόψει του γεγονότος ότι οι διαδικασίες πλήρωσης των θέσεων διαρκούν για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι πιστώσεις αυτές καθίστανται παγωμένες στα ιδρύματα, σε βάρος της οικονομικής πολιτικής του κράτους.

Η διαμόρφωση του ποσοτικού αυτού δείκτη κατά επιστημονική κατεύθυνση, με στοιχεία του έτους 1988 από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, παρουσιάζεται στον Πίνακα 9.

Η διαμόρφωση αυτή του διδακτικού φορέα, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι μεταβάλλεται, αν ληφθεί υπόψη ότι σε μερικές διδακτικές δραστηριότητες μπορούν να συμμετέχουν και οι μη διδάκτορες επιμελητές, βοηθοί και επιστημονικοί συνεργάτες, σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 4 του νόμου.

Στο άρθρο 24 του νόμου προβλέπονται ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στην οργάνωση των προπτυχιακών σπουδών, που διέπουν τα μαθήματα και τις κατηγορίες τους, την κατανομή τους στο σύστημα των εξαμήνων, καθώς και τη διαδικασία κατάρτισης και τροποποίησης του προγράμματος σπουδών.

Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει τις ονομασίες και τα αντικείμενα των υποχρεωτικών και κατ'επιλογή υποχρεωτικών μαθημάτων, τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας τους και τη χρονική αλληλουχία ή αλληλεξάρτηση αυτών.

Ο καθορισμός του περιεχομένου των μαθημάτων και η χρονική αλληλουχία του γνωστικού αντικειμένου των μαθημάτων που θεσπίζεται, συμβάλλει στην πληρέστερη εκπαίδευση των φοιτητών, στην αποφυγή άσκοπων επικαλύψεων⁽²¹⁾, στην εξοικείωση και μύηση των φοιτητών στις αρχές της επιστημονικής σκέψης και στην πληρέστερη ενημέρωσή τους.

Το πρόγραμμα σπουδών προσαρμόζεται στον ελάχιστο αριθμό εξαμήνων που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου, ο οποίος καθορίζεται για κάθε πτυχίο με ΠΔ.

Κάθε εξαμηνιαίο μάθημα περιλαμβάνει έναν αριθμό διδακτικών μονάδων και η κατανομή των μαθημάτων στα εξάμηνα δεν είναι υποχρεωτική για τους φοιτητές.

Ο καθορισμός των διδακτικών μονάδων δεν έχει καμία σχέση με την υποχρεωτική παρουσία των φοιτητών. Η έννοια⁽²²⁾ της διδακτικής μονάδας είναι ότι ο φοιτητής για να αποφοιτήσει πρέπει να συμπληρώσει έναν προκαθορισμένο αριθμό διδακτικών μονάδων. Τούτο σημαίνει ότι εάν στο πρόγραμμα του φοιτητή υπάρχουν υποχρεωτικά και κατ'επιλογή υποχρεωτικά μαθήματα, κάθε μάθημα απ'αυτά αντιστοιχεί σ'ένα αριθμό διδακτικών μονάδων, που σημαίνει ισοδύναμος με τον αριθμό ωρών διδασκαλίας ανά εβδομάδα.

Αμα ο φοιτητής περάσει ένα μάθημα πιστώνεται με τον ανάλογο αριθμό διδακτικών μονάδων που αντιστοιχεί στις ώρες

(21) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 178-179.

(22) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5150.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
ΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.		2446	45	54
ΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	15	1670	52	32
ΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		1254	18	70

Κ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΚΑΝ.ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ-ΜΕΤΑΛ/ΓΩΝ	Ε.Μ.Π.	20	545	32	17

Κ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΑΝΙΚΩΝ ΟΡΥΚΤΩΝ ΠΟΡΩΝ	ΠΟΛ/ΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	20	90	5	18

Κ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ-ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΠΟΛ/ΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	50	485	8	61

Κ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.		1507	50	30
ΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ		1045	27	39
ΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	15	918	19	48
ΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		608	32	19
ΚΤΡΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ				

Κ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.		2219	55	40
ΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	25	1584	57	28
ΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		1069	14	76
ΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		1114	29	38

Κ Ν Ο Λ Α

IMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	: ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	: ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	---------------------	------------------------------

ΓΕΩΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.	20	1092	95	11
ΓΕΩΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	20	926	74	13

Ν Ο Λ Α

MA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
----	-----------------------

ΟΝΟΜΩΝ-ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝ.	Ε.Μ.Π.	20	771	24	32
ΟΝΟΜΩΝ-ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝ.	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	20	704	28	25

Ν Ο Λ Α

MA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
----	-----------------------

ΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.	20	1293	27
ΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	20	1070	17
ΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	20	911	28

Ν Ο Λ Α

MA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
----	-----------------------

ΗΓΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛ. ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	Ε.Μ.Π.	20	435	12	36
-------------------------	--------	----	-----	----	----

Ν Ο Λ Α

A	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
---	-----------------------

ΜΙΚΩΝ Η/Υ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	15	638	10	64
---	----	-----	----	----

Ν Ο Λ Α

A	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
---	-----------------------

ΧΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		1756	108	16
ΧΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		1662	84	20
ΧΗΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	15	984	40	25
ΧΗΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		689	38	18
ΧΗΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		623	26	24

Ι Ο Λ Α

ΜΑ ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ : ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ : ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ : ΠΡΟΣ ΔΕΠ

ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		2574	76	34
ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		1683	41	41
ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		1954	36	54
ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	30	1067	35	30
ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		518	19	27
ΗΜΑΤΙΚΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ		157	11	14

Ν Ο Λ Α

ΤΑ ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΕΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		945	67	14
ΕΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		1010	97	10
ΕΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	15	409	35	12
ΕΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		439	41	11
ΕΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		111	9	12

Ν Ο Λ Α

Α ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		604	39	15
ΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	20	766	43	18
ΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		267	14	19

Ν Ο Λ Α

Α ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΔΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		679	55	12
ΔΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		686	56	12
ΔΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	15	429	41	10
ΔΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		117	13	9

Ι Ο Λ Α

. ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	7	115	6	19
------------------	---------------	---	-----	---	----

Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΩΠΟΝΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	15	1917	98	20
---------	---------------	----	------	----	----

Υ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΒΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣ.ΠΕΡΙΒΑΛ.	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	15	1025	31	33
---------------------------	---------------	----	------	----	----

Υ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΝΙΑΤΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	10	853	75	11
-----------	---------------	----	-----	----	----

Υ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		4094	576	7
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		4322	434	
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		911	66	
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	8	927	66	
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		432	18	24
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		368	41	9
ΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ				

Υ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΥΤΙΑΤΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		1526	112	14
ΥΤΙΑΤΡΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	10	1241	75	17

Υ Ν Ο Λ Α

ΕΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------------

ΙΑΚΕΥΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		824	29	28
ΙΑΚΕΥΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	15	821	32	26
ΙΑΚΕΥΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		263	5	53

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	: ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	: ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
----	-----------------------	-----------------	------------------	---------------------	------------------------------

ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	7	319	21	15
---------------	--------------	---	-----	----	----

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		3111	34	92
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		3817	20	191
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Α.Σ.Ο.Ε.Ε.		2797	23	122
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Α.Β.Σ.Π.	50	1547	27	57
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Α.Β.Σ.Θ.		1440	13	111
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		289	13	22
ΟΝΟΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		114	14	8

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Α.Β.Σ.Θ.		244	14	173
ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	50	289	8	35

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΤΙΣΤ.-ΠΛΗΡΟΦΟΡ.ΟΙΚΟΝ.ΕΠΙΣΤ.	Α.Σ.Ο.Ε.Ε.	25	913	23	40

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		5067	83	61
ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	50	3936	65	61
ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		2374	36	66

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
Π.ΕΠΙΣΤ.-ΔΗΜ.ΔΙΟΙΚ.	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	3380	23	147

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙ ΦΟΙΤΗΤΩ ΠΡΟΣ ΔΕ
ΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π.Α.Σ.Π.Ε.	50	1930	20	97
ΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		117	2	59

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		2446	45	54
ΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	50	1670	52	32
ΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		1254	18	70
ΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		705	16	44

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		2009	41	49
ΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	40	528	25	21
ΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		987	40	25
ΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		470	17	28

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΔΣ.-ΠΑΙΔΑΓ.-ΨΥΧΟΛ.	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		1558	28	56
ΔΣ.-ΠΑΙΔΑΓ.-ΨΥΧΟΛ.	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣ/ΚΗΣ	40			
ΔΣ.-ΠΑΙΔΑΓ.-ΨΥΧΟΛ.	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		1210	31	39

Ν Ο Λ Α

ΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΟΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	40	116		

Ν Ο Λ Α

ΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΕΠ
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		1408	7	201
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		861	4	215
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		419	7	60
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	40	646	4	162
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		780	10	78
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		455	3	152
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ		288		
ΙΑ/ΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ				

Ζ Ν Ο Λ Α

ΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		1328	5	266
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΠΑΤΡΑΣ		940	5	188
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	40	319	4	80
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		517	7	74
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ				
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		238	3	79
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		363	5	74
ΙΑ/ΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ				

Ζ Ν Ο Λ Α

ΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	2321	25	93
ΛΟΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		2140	26	82

Ζ Ν Ο Λ Α

ΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΜΑΝΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	781	19	41
ΜΑΝΤΙΚΗΣ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		844	17	50

Ζ Ν Ο Λ Α

ΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	3532	24	147
ΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		1596	14	114

Ζ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙ ΦΟΙΤΗΤΕ ΠΡΟΣ ΔΕ
ΒΑΛΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	1673	17	98
ΒΑΛΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		874	10	87

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	571	4	143
ΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		612	2	306

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΤΑΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ	50	288	2	144

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ-ΜΕΤΑΦΡ.-ΔΙΕΡΜ.	Π/ΜΙΟ ΙΟΝΙΟΥ	15	178		

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΠΙΣΤ. ΦΥΣ. ΑΓΩΓΗΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Π/ΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ		4322	20	216
ΠΙΣΤ. ΦΥΣ. ΑΓΩΓΗΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ		4217	10	421
ΠΙΣΤ. ΦΥΣ. ΑΓΩΓΗΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Π/ΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	7	1549	5	310
ΠΙΣΤ. ΦΥΣ. ΑΓΩΓΗΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ (Σερρών)		336		
ΠΙΣΤ. ΦΥΣ. ΑΓΩΓΗΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ				

Υ Ν Ο Λ Α

ΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΒΙΚΑΣΤΙΚΩΝ-ΕΦΑΡΜ. ΤΕΧΝΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	7	346	5	69

Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
-------	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	----------------------

ΙΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	7	236	2	118
ΙΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΙΟΝΙΟΥ				

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΣΤΑΤΙΣΤ.-ΑΣΦΑΛΙΣΤ. ΕΠΙΣΤ.	Α.Β.Σ.Π.	25	1118	13	83

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΠΟΛΙΤ.ΕΠΙΣΤ.-ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	Π.Α.Σ.Π.Ε.	50	1523	37	41

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	Π.Α.Σ.Π.Ε.	50	1506	20	71

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	15	399	9	4

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	Α.Γ.Σ.Α.	15	1246	44	2

Σ Υ Ν Ο Λ Α

ΤΜΗΜΑ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓ ΦΟΙΤΗΤ ΠΡΟΣ Δ
ΟΡΓΑΝ.-ΔΙΟΙΚ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Α.Σ.Ο.Ε.Ε.	50	2884	24	12
ΟΡΓΑΝ.-ΔΙΟΙΚ.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Α.Β.Σ.Π.		2380	22	10

Σ Υ Ν Ο Λ Α

HMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΙΔΕΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ
-----	-----------------------	-----------------	------------------	-------------------	-------------------

ΟΣ ΔΕΠ					
ΤΟΡΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΙΟΝΙΟΥ	40	260	6	43
Υ Ν Ο Λ Α					

HMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΤΟΡΙΑΣ-ΚΟΙΝ.ΑΝΘΡ/ΓΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	40	93	4	23
Υ Ν Ο Λ Α					

HMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΛΟΣ.-ΚΟΙΝΩΝ.ΣΠΟΥΔΩΝ	Π/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	50	293	11	27
Υ Ν Ο Λ Α					

HMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ	Π/ΜΙΟ ΙΟΝΙΟΥ				
Υ Ν Ο Λ Α					

HMA	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΙΔΡΥΜΑ				
ΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	Α.Σ.Κ.Τ.	7	534	24	22
Υ Ν Ο Λ Α					

διδασκαλίας, ενώ αν δεν περάσει ένα μάθημα προαιρετικό (κατ'επιλογή υποχρεωτικό) και αποφασίσει να το βγάλει από το πρόγραμμά του και το αντικαταστήσει με άλλο με λιγότερες ώρες διδασκαλίας και διδακτικές μονάδες, τότε θα λείπουν από το πρόγραμμά του οι αντίστοιχες διδακτικές μονάδες.

Η καθιέρωση του συστήματος των διδακτικών μονάδων, το άθροισμα των οποίων καθορίζει την αποφοίτηση του φοιτητή, χωρίς να συνδέεται με την υποχρεωτική παρουσία των φοιτητών, συμβάλλει στην απάλειψη των προβλημάτων ακαδημαϊκού και διοικητικού χαρακτήρα, βελτιώνει την ποιότητα σπουδών και διευκολύνει τις σπουδές των εργαζόμενων φοιτητών⁽²³⁾.

Το πρόγραμμα σπουδών κάθε τμήματος είναι ενδεικτικό και κάθε φοιτητής δεν έχει υποχρέωση να ακολουθήσει πιστά το πρόγραμμα αυτό. Έχει τη δυνατότητα να διαμορφώνει ένα πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις επιστημονικές του επιδιώξεις, ενώ ταυτόχρονα του δίνεται η δυνατότητα να επεκτείνει το πρόγραμμα αυτό, με σκοπό τη βελτίωση της πανεπιστημιακής του μόρφωσης.

Η δυνατότητα αυτή είναι σημαντική⁽²⁴⁾ για τη μόρφωση των φοιτητών και η χρησιμοποίησή της στη διαχρονική πορεία των πραγμάτων, θα δείξει, αν η αξιολογική αντίληψη των φοιτητών για βελτίωση της μάθησής τους, που διατυπώθηκε κατά καιρούς, δεν ήταν κενή περιεχομένου.

Το πρόγραμμα σπουδών, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου, καταρτίζεται και αναθεωρείται κάθε Απρίλιο από τη ΓΣ του τμήματος.

Η κατάρτιση του προγράμματος σπουδών από τη ΓΣ του τμήματος, με τη συμμετοχή όλων των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας, αποτελεί τη πιο σπουδαία έκφραση⁽²⁵⁾ αυτοδιοίκησης των βασικών ακαδημαϊκών μονάδων.

Με την καθιέρωση του τμήματος ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας, που καλύπτει μια ισοβαρή και ομοιογενή ενότητα επιστημών, επιτυγχάνεται η διασύνδεση του γνωστικού αντικειμένου των σπουδών. Η οριοθέτησή του γίνεται απ'όλους τους φορείς της μονάδας και διατυπώνεται με τη μορφή, αντικειμενικών στόχων για την αποφυγή αόριστης κατεύθυνσης των μαθημάτων.

Η Πανεπιστημιακή ομάδα αποφασίζει πλέον για το τι θα διδαχθεί καθώς και για τη μορφή και τη φύση του γνωστικού αντικειμένου.

Η διεύρυνση του διδακτικού φορέα μαζί με την αρχή της αυτοδύναμης διδασκαλίας και εξειδίκευσης που καθιερώνεται στα μέλη του ΔΕΠ από τις διατάξεις του νόμου, ενισχύει την

(23) Α. Κιντή, Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Αθήνα 1980, σ. 176.

(24) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 181 σημ. 7.

(25) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, ό.π., σ. 180.

πλουραλιστική διερεύνηση των προβλημάτων και την προσπάθεια της διακλαδικής συνεργασίας, για τη διαμόρφωση του επιστημονικού είναι και γίνεσθαι της χώρας.

Η άποψη των φοιτητών στην κατάρτιση του προγράμματος σπουδών με τη μορφή των συγκεχυμένων επιστημονικών αναζητήσεων, συμβάλλει στη διαμόρφωση ή στον κάθε φορά ανακαθορισμό του γνωστικού περιεχομένου του προγράμματος. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η σύνθεση της ΓΣ του τμήματος (αριθμητική και ποιοτική) στο σημερινό σύστημα της αντιπροσωπευτικής συμμετοχής, αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα στην ποιοτική συγκρότηση του γνωστικού αντικειμένου του προγράμματος.

Η θέση των φοιτητών θα πρέπει να διαμορφώνεται όχι μέσα από τις κομματικές ή παραταξιακές υποδείξεις αλλά μέσα στα πλαίσια της επιστημονικής αναγκαιότητας και της καλύτερης μάθησής τους, ενώ η θέση του ΔΕΠ να στηρίζεται στη συνοχή και την ποιότητα των σπουδών και όχι στην αναπαραγωγή της λειτουργικής μορφής της έδρας. Η εγωκεντρική αντίληψη να μη χαθεί το μάθημα από τη ζώνη των υποχρεωτικών μαθημάτων, που θα μπορούσε να αναπτυχθεί στους υψηλόβαθμους και η μετατροπή της διδακτορικής διατριβής και μόνο, σε φωτογραφική προκήρυξη από τους χαμηλόβαθμους, θα πρέπει να εγκαταλείπεται για την ανανέωση των γνωστικών πεδίων της έρευνας και της διδασκαλίας⁽²⁶⁾.

Η αρμοδιότητα της ΓΣ του τμήματος, που προβλέπεται στην παρ. 9 του άρθρου, για την αντικατάσταση κατ'επιλογή μαθημάτων των δύο τελευταίων εξαμήνων με προγράμματα εφαρμογών σε σύνδεση με την παραγωγική διαδικασία, χωρίς να θίγεται ο στόχος του προγράμματος, συμβάλλει στην ικανοποίηση των σημερινών κοινωνικοοικονομικών απαιτήσεων και στην επέκταση και εμπέδωση του γνωστικού πεδίου των φοιτητών.

Με την παρ. 11 του άρθρου, δίνεται η δυνατότητα της κατάτμησης των μεγάλων ακροατηρίων, με αποτέλεσμα η διδασκαλία του μαθήματος να γίνεται από περισσότερα μέλη ΔΕΠ. Η διάταξη αυτή μέσα στα πλαίσια της ορθολογικής κατανομής των θέσεων ΔΕΠ, που να αποβλέπει σε ενιαίο ιδεατό στόχο (ίδε παραπάνω), συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας διδασκαλίας και του βαθμού παρακολούθησης των μαθημάτων.

Η εξασφάλιση της ομοιομορφίας της διδασκαλίας, γίνεται από την επιτροπή μαθήματος, που συγκροτείται από τους διδάσκοντες, με συντονιστή μέλος του ΔΕΠ της ανώτερης βαθμίδας.

Η επιφύλαξη του συντονιστή σε μέλος της ανώτερης βαθμίδας και όχι στο σύνολο των διδασκόντων γίνεται για την τυπική εξασφάλιση της λειτουργικότητας⁽²⁷⁾ της διαδικασίας,

(26) Άρθρο Π. Νούτσου, "Η αναμόρφωση των σπουδών", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", 26-5-1988.

(27) Πρακτικά Βουλής, ν.1268/1982, σ. 5151.

αφού ως προς το ουσιαστικό έργο ο συντονιστικός ρόλος ανατίθεται στην επιτροπή μαθήματος. Στο άρθρο 25 προβλέπεται ο κανονισμός σπουδών, που διέπει όλα τα τμήματα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η χρονική διάρκεια του εκπαιδευτικού έργου καθορίζεται στις παρ. 1-7, ενώ τα ζητήματα βαθμολογίας και εξετάσεων ρυθμίζονται στη παρ. 8-13.

Ειδικότερα το εκπαιδευτικό έργο χωρίζεται σε δύο εξάμηνα. Καθένα εξάμηνο περιλαμβάνει τουλάχιστο 13 πλήρεις εβδομάδες για διδασκαλία και δύο για εξετάσεις.

Η χρονική οριοθέτηση του εκπαιδευτικού έργου μειώνεται, με απόφαση της συγκλήτου, αν ο πραγματικός αριθμός των ωρών διδασκαλίας είναι μικρότερος από τα 2/3 του κανονικού αριθμού. Στην περίπτωση αυτή το μάθημα θεωρείται ότι δε διδάχθηκε επαρκώς, οπότε ή επαναλαμβάνεται το μάθημα ή παρατείνεται το εξάμηνο.

Η απόρριψη του φοιτητή στο σύστημα που καθιερώνεται με τις διατάξεις του νόμου αναφέρεται στα μαθήματα και όχι στη χρονική διάρκεια της φοίτησης.

Το ρυθμιστικό περιεχόμενο των διατάξεων εξασφαλίζει και τις εξεταστικές υποχρεώσεις του φοιτητή και την υποχρέωση του τμήματος για διδασκαλία της διδακτέας ύλης.

Ο τρόπος υπολογισμού του πτυχίου καθορίσθηκε ενιαίος για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με την υπουργική απόφαση φ141/β3/2166α/17-18/6/1987, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 12 του άρθρου 25, όπως αυτό συμπληρώθηκε με το άρθρο 4 παρ. 3 του ν.1674/1986. Για τον υπολογισμό του πτυχίου εκείνων που εισάχθηκαν από το ακαδημαϊκό έτος 87-88 και εξής, πολλαπλασιάζεται ο βαθμός κάθε μαθήματος με το συντελεστή βαρύτητας, που κυμαίνεται κατά μάθημα ανάλογα με τις διδακτικές μονάδες και το άθροισμα των επιμέρους γινομένων διαιρείται με το άθροισμα των συντελεστών βαρύτητας όλων των μαθημάτων. Μπορεί να διατυπωθεί στον ακόλουθο τύπο:

$$B.Π. = \frac{\sum_{i=1}^{37} \sigma_i \beta_i}{\sum_{i=1}^{37} \sigma_i}$$

όπου β_i β_{37} βαθμοί μαθημάτων
 όπου σ_i σ_{37} συντελεστές βαρύτητας.

Με τις ρυθμίσεις αυτές το σύστημα των εξετάσεων εντάσσεται στο συνολικό πλαίσιο οργάνωσης των σπουδών και δεν αντιμετωπίζεται κατά τρόπο επιφανειακό και ανεξάρτητο από το περιεχόμενο των σπουδών. Το ρυθμιστικό τους περιεχόμενο, ενώ ρυθμίζει βασικά θεσμικά ζητήματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αντιμετωπίζει με πολύ δισταγμό

και επιφυλάξεις τα θέματα δημιουργίας θεσμών για την υποστήριξη της έρευνας και των μεταπτυχιακών σπουδών. Τούτο φαίνεται από το γεγονός ότι η συνολική ρύθμιση των θεμάτων αυτών καθυστέρησε σημαντικά, μολονότι τέθηκαν οι νομοθετικές προϋποθέσεις που αναγνωρίζουν την έρευνα ως πρωταρχικό καθήκον των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων⁽²⁸⁾.

Η διστακτικότητα αυτή καθυστέρησε τη μετεξέλιξη του Πανεπιστημίου από Εκπαιδευτικό θεσμό σε θεσμό καλλιέργειας της έρευνας, ικανό να παράγει γνώση και να αναπαράγει το προσωπικό του⁽²⁹⁾.

Στα πλαίσια των συνταγματικών επιταγών, που αναγνωρίζουν ως φορέα του δικαιώματος της επιστημονικής έρευνας κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η πόλιτεία επιχείρησε να διαμορφώσει ένα πλαίσιο ανάπτυξης της επιστημονικής έρευνας με το ν.1514/1985.

Με το νόμο αυτό τέθηκαν οι βασικές αρχές, τα εποπτευόμενα όργανα, οι φορείς και γενικά οι λεπτομέρειες για την ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη διεξαγωγή της έρευνας.

Η διεξαγωγή της επιστημονικής έρευνας από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, όπως διαμορφώνεται από το νομοθετικό αυτό πλαίσιο, οδηγεί στην υποβάθμιση του ερευνητικού ρόλου των ιδρυμάτων και αποθαρρύνει την ερευνητική αποστολή των μελών του⁽³⁰⁾.

Η διαπίστωση αυτή, ίσως οδήγησε, την πόλιτεία να κινηθεί διορθωτικά με το ν.1771/1988, με σκοπό την ανύψωση της ερευνητικής δυνατότητας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Με το νόμο αυτό προβλέπεται η ίδρυση ακαδημαϊκών ερευνητικών ινστιτούτων με Π.Δ. Κάθε ερευνητικό ίδρυμα ανήκει οργανικά σε ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα και συνδέεται με ένα ή περισσότερα τμήματά του.

Βασικός σκοπός είναι η εκτέλεση ερευνητικών προγραμμάτων σε συγκεκριμένους επιστημονικούς τομείς, που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στις προοπτικές των λειτουργούντων προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών και στο σχεδιασμό νέων. Τα πανεπιστημιακά όργανα καθορίζονται ως αποκλειστικά αρμόδια για όλες τις προπαρασκευαστικές πράξεις που απαιτούνται για τη λειτουργία των ινστιτούτων.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο νόμος 1268/1982 στο σύνολό του δεν περιέχει διατάξεις που να οριοθετούν ή να σκιαγραφούν τη συμπεριφορά των φοιτητών κατά την άσκηση των

(28) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, Δίκαιο της Παιδείας, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 151.

(29) Άρθρο Γ. Κοντογιώργη, "Η μεταρρύθμιση κι οι αγκυλώσεις", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", 17/11/1987.

(30) Β. Σκουρή - Α. Τάχου, ό. π., σ. 152.

δραστηριοτήτων τους, που προκύπτουν από τη φοιτητική τους ιδιότητα.

Για το θέμα αυτό δημιουργούνται επιφυλάξεις για την αντιμετώπιση της πειθαρχικής διαδικασίας των φοιτητών, δεδομένου ότι στο κείμενο του νόμου δεν περιλαμβάνονται εξουσιοδοτικές διατάξεις, που να προβλέπουν ρητά τη ρύθμιση του θέματος μέσα από τους εσωτερικούς κανονισμούς. Δε δικαιολογείται⁽³¹⁾, για την αντιμετώπιση του νομοθετικού κενού, η επίκληση του άρθρου 50 παρ. 8 του νόμου, που διαφυλάσσει την ισχύ των διατάξεων του προηγούμενου νομικού καθεστώτος (άρθρο 118, ν.5343/1932), κατ'αντικείμενο, για τα θέματα που πρόκειται να ρυθμιστούν και κατά χρόνο μέχρι την έκδοση των κανονιστικών πράξεων.

Για το λόγο αυτό μόνο με νομοθετική παρέμβαση, είναι δυνατή η αντιμετώπιση του θέματος.

Συμπερασματικά ως προς τις προπτυχιακές σπουδές οι διατάξεις του νόμου επιφέρουν ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στην οργανωτική τους λειτουργία.

Καθιερώνουν τη ΓΣ του τμήματος ως κυρίαρχο όργανο μέσα από το οποίο χαράσσεται η διδακτική και ερευνητική αποστολή του και ασκείται ο δημοκρατικός έλεγχος στη λειτουργία του. Θεσπίζουν μια μεταβαλλόμενη και ανανεούμενη ποικιλία μαθημάτων (υποχρεωτικών και κατ'επιλογή), που να ανταποκρίνεται στις βασικές επαγγελματικές απαιτήσεις του πτυχίου και στη γνωστική αντίληψη των φοιτητών.

Εντάσσει το διδακτικό έργο σε δύο εξάμηνα, απελευθερώνει το φοιτητή από την αντίληψη του χαμένου έτους και εξαρτά την προαγωγή ή απόρριψή του μόνο σε συγκεκριμένο μάθημα.

Θεσπίζει μια νέα αντίληψη στην αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και την διευκόλυνση των εργαζομένων φοιτητών.

Καθιερώνει ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών που διαμορφώνει ως προς το είδος και τη χρονική διάρκεια ο ίδιος ο φοιτητής, με βάση τις επιστημονικές του επιδιώξεις, έτσι ώστε να βελτιώνει την πανεπιστημιακή του μόρφωση.

Επιτρέπει τη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών στη βάση της αντιπροσωπευτικής απ'όλους τους φορείς αντίληψη, γεγονός που αποτελεί την ουσιαστικότερη έκφραση της αρχής της αυτοδιοίκησης, σε επίπεδο βασικής ακαδημαϊκής μονάδας.

Κάποιος ιδιαίτερος προβληματισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί ως προς την υποχρεωτική παρακολούθηση των φοιτητών. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι το προηγούμενο νομικό καθεστώς μολονότι δεν καθιέρωνε, κατά κανόνα, την υποχρεωτικότητα της φοίτησης, εντούτοις ενεργοποιούσε τον φοιτητή στη διαδικασία της μάθησης μέσα

(31) ΣΤΕ 1751/1989.

από τον κίνδυνο του χαμένου έτους. Αντίθετα το νέο νομικό καθεστώς, ενώ απελευθερώνει τον φοιτητή από την αντίληψη του χαμένου έτους και διευκολύνει τους εργαζόμενους φοιτητές, δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις ενεργοποίησης της μαθησιακής διαδικασίας για την εξασφάλιση μιας στοιχειώδους κοινωνικής ανταπόκρισης της πανεπιστημιακής γνώσης, όταν μάλιστα δεν οριοθετείται χρονικά η φοιτητική ιδιότητα.

2. Μεταπτυχιακές σπουδές

Η οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα, στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, εμφανίσθηκε με ιδιαίτερα προβλήματα, λόγω της σύνθετης μορφής του θέματος.

Οι μεταπτυχιακές σπουδές αποτελούν οργανικό μέρος της εκπαιδευτικής και ερευνητικής παραγωγής, καθώς και της πολιτικής διαδικασίας μιας χώρας. Καθορίζουν τον εκπαιδευτικό ρόλο του Πανεπιστημίου και αποτελούν ένα είδος ποιοτικής συγκρισιμότητας, στη διεθνή αγορά της γνώσης και της έρευνας.

Η ανάγκη συστηματικής οργάνωσης μεταπτυχιακών σπουδών στη χώρα μας υπήρχε πάντα. Η ανάγκη αυτή κατά τη μεταδικτατορική περίοδο εμφανίσθηκε πιο έντονη.

Λόγοι καθαρά ακαδημαϊκοί, για την επέκταση του γνωστικού περιεχομένου των ακαδημαϊκών μονάδων και γνωστικοί και ερευνητικοί για την επέκταση και εξειδίκευση της γνώσης, καθόρισαν την εντονότητα της ανάγκης.

Ακόμη και λόγοι κοινωνικοί και πολιτικοί ευαισθητοποίησαν την ανάγκη αυτή, αφού πολλοί Έλληνες αναγκάζονταν να μεταβούν στην αλλοδαπή για μεταπτυχιακές σπουδές (κυρίως των πλουσίων οικογενειών) και να εισάγεται στη συνέχεια στη χώρα μας μια πολύμορφη επιστημονική γνώση, χωρίς να συνδέεται με ύπαρξη μιας εσωτερικής διαδικασίας, μέσα το ελληνικό σύστημα. Ακόμη μεταφέρονταν στη χώρα μας άλλες συνήθειες και αξίες, που διαμορφώνονταν από εξωγενείς παράγοντες, έτσι ώστε να μην ενσωματώνονται και να συσχετίζονται με τις δικές μας ανάγκες.

Οι ανάγκες για μεταπτυχιακές σπουδές στην πανεπιστημιακή δομή του ελληνικού συστήματος της Ανώτατης Εκπαίδευσης στηρίχθηκαν σε δύο είδη μεταπτυχιακών σπουδών, που διέφεραν ριζικά από άποψη τύπου και ουσίας.

Το ένα είδος ήταν το παραδοσιακό του διδακτορικού διπλώματος, που διεπόταν από το ν.5343/1932 (άρθρο 197-216), σύμφωνα με το Γερμανικό διφασικό σύστημα σπουδών που το Ελληνικό Πανεπιστήμιο υιοθέτησε κατά τη μεταφορά του Γερμανικού μοντέλου εκπαίδευσης.

Οι διατάξεις του νόμου αυτού ρύθμιζαν τη διαδικασία απονομής διδακτορικού διπλώματος, η οποία στηριζόταν στις διαπροσωπικές σχέσεις του υποψηφίου με κάποιο καθηγητή, ο οποίος έπαιζε τον αποφασιστικό ρόλο στην έγκριση της διατριβής και τον καθορισμό του προσώπου που θα κάνει τη διατριβή. Δεν προέβλεπαν θεσμοθετημένη διαδικασία που να προδιαγράφει τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις (δικαιώματα και υποχρεώσεις) για την ανάπτυξη και προαγωγή της διατριβής, με συνέπεια την αποθάρρυνση των υποψηφίων.

Το είδος αυτό εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, λειτουργούσε έξω από το σύστημα των προπτυχιακών σπουδών (δινόταν η δυνατότητα μόνο σε κείνον που ήταν κάτοχος πτυχίου οικείας ή ισοτιμής σχολής) χωρίς καμία σύνδεση και αποκομμένο από τον κεντρικό στόχο για αναβάθμιση των σπουδών.

Το δεύτερο είδος, που αναπτύχθηκε τελευταία στην Ελλάδα (1977 και μετά), για την ικανοποίηση των μεταπτυχιακών σπουδών, διαμορφώθηκε κάτω από τις σύγχρονες εξελίξεις των επιστημών και της πίεσης για ιεραρχημένο καταμερισμό επαγγελματικών δυνατοτήτων. Τούτο δημιούργησε έντονα την ανάγκη για σύνδεσή τους με το Πανεπιστήμιο, για την ανανέωση του γνωστικού αντικειμένου της ακαδημαϊκής μονάδας.

Το αντικείμενο των μεταπτυχιακών σπουδών θα ήταν αποτέλεσμα εξειδίκευσης της γνωστικής διαδικασίας, πάνω στην οποία θα είχε σπουδάσει ο σπουδαστής.

Το είδος αυτό των μεταπτυχιακών σπουδών στηρίχθηκε στη βαθμιαία πορεία για επιστημονική εξειδίκευση σε ορισμένο επιστημονικό κλάδο.

Ακολούθησε το Αγγλοσαξωνικό πρότυπο με τη δημιουργία προγραμμάτων που μορφολογικά τουλάχιστον μοιάζουν με τα μεταπτυχιακά του επιπέδου master's.

Τα προγράμματα αυτά ήταν αποτέλεσμα μεμονωμένων προσπαθειών ορισμένων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και δεν αποτελούσαν οργανικό μέρος της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης.

Η ανάπτυξη των προγραμμάτων αυτών παρουσιάζεται στον Πίνακα 10.

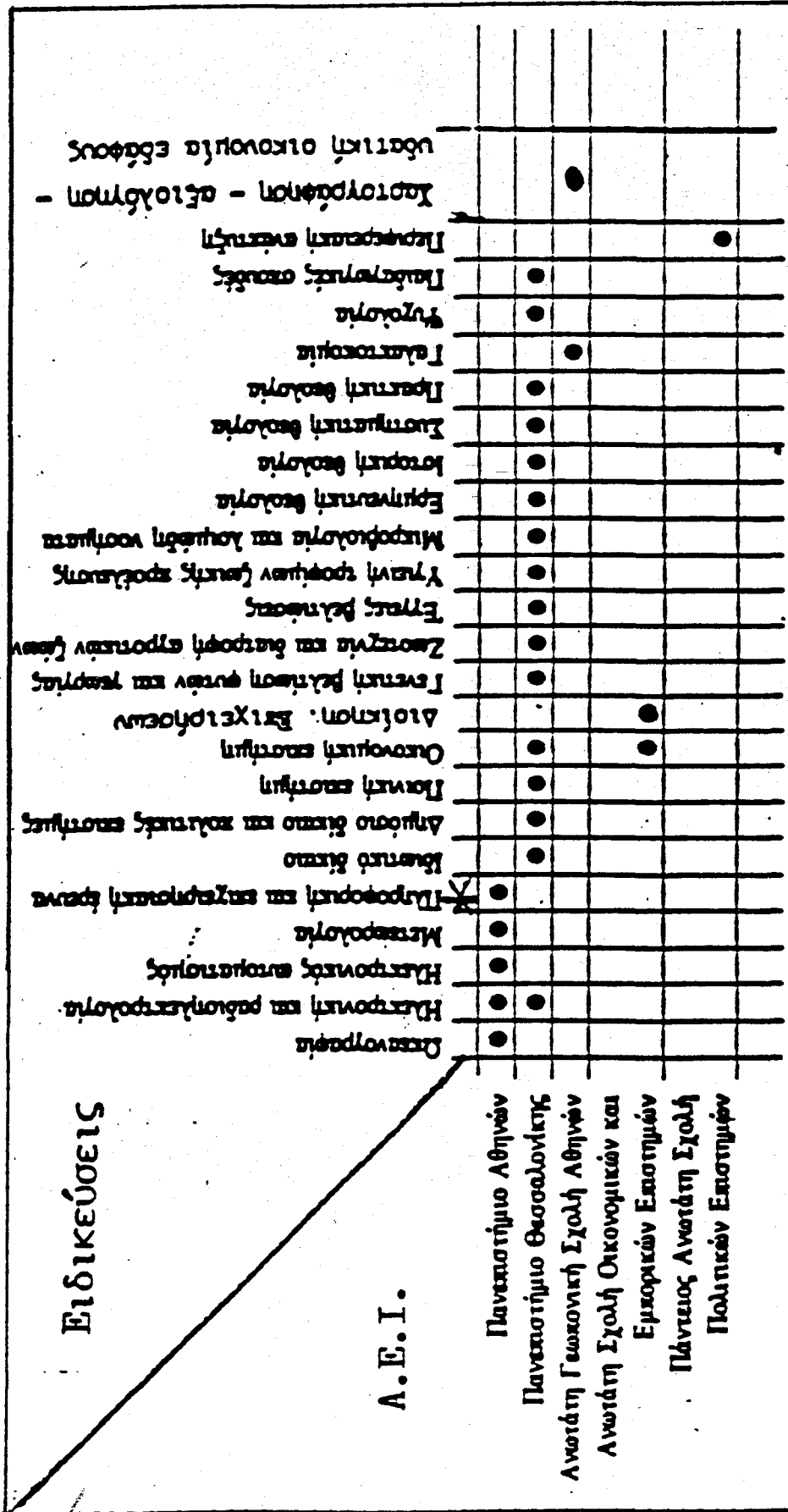
Θα πρέπει να σημειωθεί ότι προτάσεις για την καθιέρωση του θεσμού των μεταπτυχιακών σπουδών μέσα από τα τμήματα μεταπτυχιακών σπουδών με παράλληλη αναμόρφωση του περιεχομένου των σπουδών μέσα από το διαχωρισμό του σε κύκλους σπουδών, προτάθηκε στις 30 Ιανουαρίου 1965⁽¹⁾, χωρίς όμως και να διατυπωθούν με τη μορφή κάποιου συγκεκριμένου νομοθετικού κειμένου.

Για να αντιμετωπισθεί η ανάγκη για τη δημιουργία κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών, το Υπουργείο Παιδείας με την 54541/29-9-1976 απόφασή του συγκρότησε ομάδα μελέτης μεταπτυχιακών σπουδών.

Η έμφαση που δόθηκε στο αντικείμενο της ομάδας εντοπίζεται σ'όλες τις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις που γίνονται μετά την απόκτηση του πτυχίου. Περιλάμβανε όχι μόνο τη στενά ακαδημαϊκή μεταπτυχιακή εκπαίδευση, αλλά και τη

(1) Ε. Παπανούτσου, Αγώνες και Αγωνία για την Παιδεία, Αθήνα 1965, σ. 371-374.

Πίνακας 1.0 : Μεταπτυχιακές Σπουδές

Πηγή : ΥΠΕΠΘ - Δ/ση Μελετών, Στατιστικής και Οργανώσεως Α.Ε.Ι. - Αθήνα 1987.

* Δεν λειτουργεί

μετεκπαίδευση, που τείνει στην απόκτηση μιας ειδικότητας για εξάσκηση επαγγέλματος.

Η ομάδα αφού διαπίστωσε την αναγκαιότητα του συστήματος μεταπτυχιακών σπουδών, καθόρισε τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, ως εξής: (2)

- Συγκρότηση επιστημονικού δυναμικού υψηλής ποιότητας και δυνατότητα προσανατολισμού των μετεκπαιδευομένων στις ειδικεύσεις που έχει ανάγκη η χώρα.
- Βελτίωση προπτυχιακών σπουδών.
- Υποβοήθηση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της χώρας με ελληνικότητα των σπουδών.
- Αύξηση των μεταπτυχιακών σπουδαστών.
- Ευρύτερη συμμετοχή των κοινωνικών στρωμάτων στα μεταπτυχιακά πτυχία.
- Αύξηση συγγραμμάτων και δημοσιεύσεων και προσαρμογή τους στα προβλήματα της χώρας.

Η ομάδα εργασίας εκτός από τις γενικές προτάσεις για αναδιάρθρωση της ακαδημαϊκής μονάδας (από έδρα σε τομέα) που να διευκολύνει τη διαφοροποίηση των διδασκόντων, να βασίζεται σ'ένα επιστημονικό κλάδο και να επιτρέπει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη του γνωστικού περιεχομένου αυτής, πρότεινε την ακόλουθη δομή των μεταπτυχιακών σπουδών:

- Διαβαθμίζονται σε δύο επίπεδα, που οδηγούν το ένα σε δίπλωμα μεταπτυχιακών σπουδών και το άλλο σε διδακτορικό δίπλωμα.
 - Καθιερώνεται ο τομέας ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα για την ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών.
 - Ορίζονται τα κριτήρια (αθροιστικά ή εναλλακτικά) που συνδέονται με την καλή απόδοση σε προπτυχιακό επίπεδο και την ειδικότητα προορισμού του υποψηφίου.
- Η επιλογή των φοιτητών στηρίζεται περισσότερο στην πραγματική εκτίμηση των ικανοτήτων τους και στα τυπικά τους προσόντα.
- Καθορίζεται το διδακτικό προσωπικό, που έχει την ευθύνη για τη διδασκαλία των μεταπτυχιακών πτυχίων από καθηγητές τμήματος ή τομέα, επισκέπτες καθηγητές, ειδικούς επιστήμονες και λοιπό επιστημονικό προσωπικό με συγκεκριμένη περιορισμένη αποστολή.
 - Προτείνεται η δημιουργία κατάλληλων βιβλιοθηκών, σπουδαστηρίων και ερευνητικών πανεπιστημιακών εργαστηρίων.
 - Καθορίζεται το τμήμα ως ακαδημαϊκή μονάδα για την οργάνωση των προγραμμάτων, που εγκρίνονται από τη Σχολή, τα οποία έχουν ως προσανατολισμό το μεταπτυχιακό δίπλωμα και το διδακτορικό.

Οι προτάσεις αυτές της επιτροπής, δεν υλοποιήθηκαν με τη μορφή της έκδοσης κάποιου νομοθετικού κειμένου, ίσως γιατί η αποδοχή τους υπαγόρευε την αλλαγή του συστήματος των προπτυχιακών σπουδών.

(2) Εισήγηση ομάδας προς το ΥΠΕΠΘ, Ιούνιος 1977.

Τα βασικά σχήματα πανεπιστημιακής σπουδής που ακολουθούνται τα τελευταία χρόνια είναι το γερμανικό, αμερικανικό, γαλλικό και σοβιετικό.

Το γερμανικό σχήμα περιλαμβάνει δύο στάδια σπουδών, που διακρίνονται στο προπτυχιακό και το διδακτορικό.

Τα υπόλοιπα ακολουθούν τρία στάδια, που διακρίνονται στο προπτυχιακό και δύο στάδια των μεταπτυχιακών σπουδών.

Η επιλογή του συστήματος που ακολουθείται σε κάθε χώρα εξαρτάται από τις ιστορικές συνθήκες που ρυθμίζουν τις διεθνείς σχέσεις της, τη χρονική στιγμή που η χώρα διαμορφώνει ή μεταρρυθμίζει το εκπαιδευτικό της σύστημα.

Η διαμόρφωση του συστήματος επηρεάζεται από τα ιδιαίτερα εκπαιδευτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της χώρας, στο βαθμό που τα αντίστοιχα υποσυστήματα (κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά) είναι ανεξαρτητοποιημένα και μπορούν να διαφοροποιηθούν από τα ξένα πλέγματα εξάρτησης⁽³⁾.

Στις μεταρρυθμίσεις που έγιναν στη σύγχρονη εποχή το εκπαιδευτικό μοντέλο των ΗΠΑ ακολουθήθηκε, άλλοτε αυτούσιο (Ιαπωνία) και άλλοτε με προσαρμοστικές εναλλαγές (Σουηδία) στις συγκεκριμένες κοινωνικές ανάγκες.

Το εκπαιδευτικό σύστημα των ΗΠΑ διακρίνεται σε τρεις αναβαθμούς στην ανώτατη παιδεία.

Ο πρώτος παρέχει στον φοιτητή την πρώτη επιστημονική μόρφωση στον κλάδο που επιλέγει και του παρέχει το πτυχίο Bachelor, που του εξασφαλίζει ορισμένη σταδιοδρομία στον κλάδο του.

Ο δεύτερος συνδέεται με την ειδικευση, προσφέρει στο φοιτητή βαθύτερη γνώση στον κλάδο, και του παρέχει το Master degree, πτυχίο που του εξασφαλίζει ανώτερη σταδιοδρομία.

Ο τρίτος εξαντλείται στο ανώτατο επίπεδο εξειδίκευσης και ο υποψήφιος επιδίδεται σε επιστημονική, πρωτότυπη διερεύνηση του θέματος, όπου η σχολή για τη δόκιμη επιστημονική του κατάρτιση, του απονέμει το διδακτορικό του τίτλο⁽⁴⁾.

Στη βάση ενός τέτοιου συστήματος που περιείχε δύο κύκλους μεταπτυχιακών σπουδών, απέβλεπαν και οι διατάξεις των άρθρων 26-28 του ν.1268/1982 για τη λειτουργία μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα.

Στις διατάξεις του νόμου αυτού, προβλέπονταν δύο κύκλοι μεταπτυχιακών σπουδών, που οδηγούσαν στην απονομή μεταπτυχιακού διπλώματος και διδακτορικού.

(3) Ιδε απόψεις ομάδας Μ.Σ., Ιούνιος 1977, σ. 29.

(4) Ιδε Β. Τατάκη, "προβλήματα της ανώτατης παιδείας", στα κείμενα "Για μια δημοκρατική Παιδεία", 1978, σ. 94.

Η οργάνωσή τους αναπτυσσόταν σε μεταπτυχιακές σχολές έξω από την οργανωτική μονάδα του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, με σαφώς διακεκριμένα όργανα, μεταπτυχιακή επιτροπή, συμβούλιο, κοσμητεία, ξεχωριστό διδακτικό προσωπικό, που εκλεγόταν από τους διδάσκοντες τα προπτυχιακά μαθήματα και θα υπηρετούσε με τριετή θητεία.

Ο τρόπος με τον οποίο οι διατάξεις του νόμου επιχείρησαν να ρυθμίσουν τις μεταπτυχιακές σχολές στην Ελλάδα, χωρίς σύνδεση με τη λειτουργία των προπτυχιακών σπουδών, ήταν αντίθετος με την αντίληψη που είχε καλλιεργηθεί από το δημοκρατικό πανεπιστημιακό κίνημα. Η συμμετοχή των φοιτητών στα όργανα των μεταπτυχιακών σχολών ήταν ασήμαντη.

Για την επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών δεν παρέχονταν ασφαλή κριτήρια, με συνέπεια η επιλογή να εξαρτιέται στενά από τους μεταπτυχιακούς καθηγητές και να μην εξασφαλίζεται έτσι κανένας έλεγχος στις αποφάσεις.

Η αποσύνδεσή τους από τις προπτυχιακές θα είχε ως συνέπεια, η έρευνα να γίνεται μόνο μέσα στις μεταπτυχιακές σχολές και όχι στις προπτυχιακές μονάδες των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που θα περιορίζονταν στο ρόλο παροχής ξερών γνώσεων.

Τούτο, θα οδηγούσε και στη στεγανοποίηση της έρευνας, αφού οι αποφάσεις θα παίρνονταν ουσιαστικά μόνο από τους μεταπτυχιακούς καθηγητές. Η δυνατότητα που δινόταν στις μεταπτυχιακές σχολές να χορηγούν πτυχίο, που θα ανταποκρινόταν στο ίδιο γνωστικό αντικείμενο με το προπτυχιακό, χωρίς να είναι πτυχίο ειδικεύσεως, θα αύξανε τον κίνδυνο υποβάθμισης των πανεπιστημιακών πτυχίων και θα δημιουργούσε ένα πραγματικά φτηνό επιστημονικό δυναμικό⁽⁵⁾.

Για τους λόγους αυτούς οι διατάξεις των άρθρων 26-28 δεν υλοποιήθηκαν, αλλά έμειναν κενό γράμμα μέχρι το 1985 που κατάργηθηκαν με το άρθρο 81 του ν.1566/1985.

Το γεγονός ότι το ρυθμιστικό περιεχόμενο του άρθρου 81 αναπτύσσεται προς την κατεύθυνση των λόγων που εκτέθηκαν, οι οποίοι αποτελούσαν βασικές αδυναμίες του προηγούμενου νομοθετήματος, δείχνει και το λόγο για τον οποίο οι διατάξεις του παρέμειναν αδρανείς για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από την ισχύ τους.

Οι μεταπτυχιακές σχολές με το άρθρο 81, αποσυνδέονται από τη λειτουργία της μεταπτυχιακής σχολής και συνδέονται με την αρμοδιότητα των τμημάτων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Διατηρεί τις δύο φάσεις των σπουδών περιλαμβάνοντας όμως τις ειδικεύσεις στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, που οδηγεί στο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδικεύσεως.

(5) Ιδε Πρακτικά Βουλής ν.1268/1982, σ. 5153-5160.

Ωστόσο, και με τις διατάξεις του νόμου αυτού δεν άρχισε η λειτουργία των μεταπτυχιακών σπουδών. Η ενεργοποίησή τους προϋπέθετε την έκδοση Πδ κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 5 του άρθρου. Με το άρθρο 9 του ν.1771/1988 θεσπίζεται η σύσταση στο Υπουργείο Παιδείας, επιστημονικού συμβουλίου Πανεπιστημιακής Έρευνας και μεταπτυχιακών σπουδών, το οποίο αποτελεί επιστημονικό σύμβουλο του υπουργού εθνικής παιδείας για όλα τα σχετικά θέματα.

Μέχρι την έκδοση του Πδ η διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής ρυθμίζεται από τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 36 του ν.1268/1982, ενώ σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών, λειτούργούν ορισμένα προγράμματα, που αναπτύχθηκαν κάτω από μεμονωμένες δραστηριότητες ορισμένων ιδρυμάτων.

Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι για το περιεχόμενο του Πδ αναπτύχθηκαν πολλές απόψεις και προβληματισμοί, όπως προκύπτει άλλωστε και από τα πρακτικά του ΣΑΠ, (8-9/2/1988) απ' όλους του φορείς και από τα ίδια τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, γεγονός που θα μπορούσε να δικαιολογήσει εν μέρει την καθυστέρηση της έκδοσής του. Ενώ δηλαδή διαπιστώνεται απ' όλους η επιστημονική, οικονομική, κοινωνική αναγκαιότητα των μεταπτυχιακών σπουδών, διατυπώνονται εντούτοις διαφορετικές προϋποθέσεις για τη οργάνωση και τη λειτουργία τους.

Στην εισήγηση του ΥΠΕΠΘ στο ΣΑΠ προτάθηκαν τρεις τύποι μεταπτυχιακών προγραμμάτων. Ο πρώτος τύπος περιλαμβάνει μεταπτυχιακές σπουδές με κεντρικό στόχο την ανάπτυξη της έρευνας, τη προαγωγή της γνώσης και την καλλιέργεια του ακαδημαϊκού πνεύματος, που οδηγεί σε μεταπτυχιακό διδακτορικό δίπλωμα.

Ο δεύτερος τύπος είναι οι μεταπτυχιακές σπουδές με στόχο την απόκτηση διεπιστημονικού χαρακτήρα γνώσης, προϋπόθεση της οποίας είναι η ολοκλήρωση των προπτυχιακών σπουδών σε κάποιο συγγενή τομέα και οι οποίες οδηγούν σε μεταπτυχιακό δίπλωμα.

Ανάγκη καθιέρωσης ενός τέτοιου τύπου υπαγορεύεται από την εξέλιξη της επιστήμης και της παραγωγής, που δεν μπορεί να καλυφθεί σε προπτυχιακό επίπεδο, γιατί χρειάζεται μια προπαίδεια πανεπιστημιακού επιπέδου, για να μπει σ' αυτή τη σύνθεση γνώση.

Ο τρίτος τύπος είναι οι μεταπτυχιακές σπουδές με στόχο την αυτοτελή εξειδίκευση σε κάποιο τομέα, που οδηγούν σε μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης.

Η αντίληψη που επικρατεί σ' αυτή τη χρονική φάση αντιμετώπισης των μεταπτυχιακών σπουδών, είναι ότι αυτές αποτελούν συστηματικές σπουδές με σαφώς καθορισμένους κανόνες, ενιαίους για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, που διαβαθμίζονται σ' ένα κύκλο σπουδών μαθημάτων, έναν κύκλο ερευνητικών εργασιών και τέλος τη συγγραφή διδακτορικής διατριβής.

Η ολομέλεια του ΣΑΠ (8-9/2/1988) αποφάσισε ότι το ρυθμιστικό περιεχόμενο του Πδ θα πρέπει να αναπτύσσεται προς την κατεύθυνση των εξής αρχών:

- Στο Πδ θα πρέπει να καθορίζονται μόνο οι γενικές αρχές και το γενικό πλαίσιο οργάνωσης των μεταπτυχιακών σπουδών. Ο καθορισμός των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών θα πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση με υπουργικές αποφάσεις, ύστερα από πρόταση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ως προς τους τύπους, τις ειδικεύσεις και τις οργανωτικές λεπτομέρειες σε συνάρτηση με τις ιδιαιτερότητες κάθε επιστήμης ή Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

- Η έγκριση των ΜΠΣ που οδηγούν ΜΔΕ θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο υποβάθμισης των προπτυχιακών σπουδών, που οδηγούν στο βασικό πτυχίο.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την έγκριση τέτοιου προγράμματος, θα πρέπει να αποτελεί το γεγονός ότι στο αντίστοιχο τμήμα δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη τέτοιας ειδίκευσης, είτε γιατί δεν επαρκούν τα έτη σπουδών είτε γιατί δεν είναι δυνατή από επιστημονική άποψη.

- Για κάθε κύκλο κάθε τύπου ΜΠΣ πρέπει να προβλέπεται η μέγιστη και ελάχιστη διάρκεια και η δυνατότητα διαπλοκής των κύκλων σ'όλους τους τύπους.

Και τέλος κάθε πρόταση Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος για έναρξη λειτουργίας ενός ΜΠΣ πρέπει να περιλαμβάνει μελέτη σκοπιμότητας και πλήρη τεχνικο-οικονομική μελέτη, η οποία να αναφέρεται στην υποδομή και στη στελέχωση.

Ετσι η αντιμετώπιση της οργάνωσης και της λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα επιχειρείται μέσα από το ρυθμιστικό περιεχόμενο του Πδ 380/16-6-1989 (ΦΕΚ 167Α), που εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση της παρ. 5 του άρθρου 81 του ν.1566/1985.

Στις διατάξεις του διατάγματος προβλέπεται:

- Η καθιέρωση δύο φάσεων μεταπτυχιακών σπουδών.

Η πρώτη φάση περιλαμβάνει δύο τύπους μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης (απλό ή διεπιστημονικό) και η δεύτερη το διδακτορικό δίπλωμα.

- Καθιέρωση του τμήματος ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας για την ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών.

- Ο καθορισμός του επιστημονικού περιεχομένου κάθε μεταπτυχιακού προγράμματος.

- Ο καθορισμός των απαραίτητων προϋποθέσεων για την εγγραφή υποψηφίων στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και των κριτηρίων επιλογής.

- Ο ορισμός των προσόντων των μελών ΔΕΠ για την άσκηση μεταπτυχιακού έργου.

- Η δυνατότητα των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων να συνεργάζονται με ερευνητικά κέντρα, ινστιτούτα και ιδρύματα για τη λειτουργία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων.

- Οι πηγές χρηματοδότησης των μεταπτυχιακών, που μπορεί να είναι η ετήσια επιχορήγηση από τον προϋπολογισμό του ΥΠΕΠΘ και των δημοσίων επενδύσεων, οι ειδικές εισφορές και χρηματοδοτήσεις από υπηρεσίες και οργανισμούς κ.λπ.

- Οι διαδικασίες και τα κριτήρια επιλογής των Ειδικών Μεταπτυχιακών Υποτρόφων (ΕΜΥ).

Η ρύθμιση των θεμάτων, όπως γίνεται μέσα από τις διατάξεις του άρθρου 81 του νόμου και του Πδ, περιέχει πολλές αντινομίες και αντιφάσεις. Η διαδικασία απονομής διδακτορικού διπλώματος, που προβλέπεται στην περιπ. Β του άρθρου 81, εντάσσεται στο σύνολο των μεταπτυχιακών σπουδών κάτω από τα μεταπτυχιακά προγράμματα και τις πορύποθέσεις της περ. Α του άρθρου, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση και ερωτηματικά, αφού οι προϋποθέσεις των περιπτώσεων Α-Β σαφώς διακρίνονται μεταξύ τους.

Τούτο γιατί στο άρθρο 2 του Πδ για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος προβλέπεται, ένας κύκλος σπουδών που εντάσσεται στο πρόγραμμα των μεταπτυχιακών σπουδών της περ. Α, ένας κύκλος ερευνητικής εργασίας, που δεν φαίνεται σε ποιά περίπτωση (Α ή Β) υπάγεται, εκτός βέβαια από τη συγγραφή της διδακτορικής διατριβής που υπάγεται στην περίπτωση Β.

Η ρύθμιση που προβλέπει την υποχρέωση παρακολούθησης μαθημάτων κατά το στάδιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής έρχεται σε αντίθεση με τη ρύθμιση της περιπ. Β, που δεν προβλέπει κατά το στάδιο αυτό την παρακολούθηση τέτοιων μαθημάτων.

Η πρόβλεψη τέτοιας ρύθμισης μέσα από τις διατάξεις του Πδ δεν βρίσκει στήριγμα στην εξουσιοδοτική διάταξη στην παρ. 6 του άρθρου 81 περ. Β του νόμου.

Με τις διατάξεις του Πδ θεσπίζονται πολυπληθή όργανα για τη λήψη αποφάσεων διοικητικού και οργανωτικού χαρακτήρα, καθώς και ελέγχου και αξιολόγησης μεταπτυχιακών σπουδών, που οδηγούν περισσότερο στην γραφειοκρατική εμπλοκή των μεταπτυχιακών φοιτητών παρά στην προώθηση της επιστημονικής τους επιδίωξης⁽⁶⁾.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ρύθμιση για τη θέσπιση δύο κύκλων μεταπτυχιακών σπουδών ήταν αντίθετη με την άποψη των φοιτητικών συλλόγων, γιατί η ρύθμιση αυτή θα οδηγήσει στην "κατηγοριοποίηση" των φοιτητών και το χωρισμό τους σ'ένα πολυάριθμο ανειδίκευτο δυναμικό και σ'ένα είδος ολιγομελούς επιστημονικής ελίτ⁽⁷⁾.

Συμπερασματικά παρατηρούμε ότι η συστηματική οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης καθυστέρησε σημαντικά.

(6) Ιδε εφημερίδα "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ", "Μεταπτυχιακά στα χαρτιά", 11/5/1989.

(7) Ιδε εφημερίδα "Η ΠΡΩΤΗ", "Σε 2 κύκλους μεταπτυχιακές σπουδές", 11/5/1989.

Ιδε και απόψεις φοιτητικών παρατάξεων, εφημερίδα "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ", "Μεταπτυχιακά: προεκλογική φωτοβολίδα", 12/5/1989.

"ΕΘΝΟΣ", "(Βολές) στα μεταπτυχιακά", 12/5/1989.

"Η ΠΡΩΤΗ", "Αντιδράσεις για τις μεταπτυχιακές", 12/5/1989.

Τούτο, γιατί η αντιμετώπισή τους προϋπόθετε την αλλαγή της δομής και της λειτουργίας της σύνολης ανώτατης εκπαίδευσης, όπως προκύπτει και από τις απόψεις της ομάδας εργασίας μεταπτυχιακών σπουδών, που συγκροτήθηκε το 1977.

Η διαμόρφωση μιας δομικής και λειτουργικής κατάστασης σ'αυτές ήταν αποτέλεσμα σύγκλισης έντονων διαφορετικών απόψεων, ή αντιλήψεων.

Οι μεταπτυχιακές σπουδές, όπως καθορίζονται μέσα από τις διατάξεις του Πδ 380/1989 (ΦΕΚ 167 ΤΑ), με τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν, δε φαίνεται να αντιμετωπίζονται συστηματικά, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η λειτουργική αποδοχή τους.

Στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, οι μεταπτυχιακές σπουδές αντιμετωπίζονταν αποσπασματικά, είτε μέσα από τη διαδικασία που προέβλεπαν οι διατάξεις των άρθρων 197-216 του ν.5343/1932, και στηρίζονταν στο γερμανικό μοντέλο χωρίς τη παρεμβολή μεταπτυχιακών προγραμμάτων, είτε μέσα από ορισμένα μεταπτυχιακά προγράμματα μεμονωμένων ιδρυμάτων. Οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών, σε ενιαία βάση για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, επιχειρείται με το Πδ 380/1989 (ΦΕΚ 67ΤΑ).

Το ρυθμιστικό του περιεχόμενο προσιδιάζει με το αγγλοσαξωνικό μοντέλο οργάνωσης και καθορίζει δύο φάσεις μεταπτυχιακών σπουδών, από τις οποίες η μία περιλαμβάνει δύο τύπους προγραμμάτων σπουδών που οδηγούν στο δίπλωμα ειδικεύσεως (απλό ή διεπιστημονικό) και η άλλη στο διδακτορικό δίπλωμα.

Το περιεχόμενό του φαίνεται να ακολουθεί τις διαπιστώσεις της ομάδας εργασίας μεταπτυχιακών σπουδών του 1977. Κοινά σημεία του διατάγματος και των προτάσεων της ομάδας είναι:

- Η ίδρυση αυτοτελούς οργάνου για τον προγραμματισμό και το συντονισμό των μεταπτυχιακών σπουδών (άρθρο 9, ν.1771/1988, και 5 του Διατάγματος). Η ρύθμιση αυτή βέβαια αποβλέπει στη σύνδεση των μεταπτυχιακών σπουδών με την έρευνα μέσα από τα Α.Ε.Ρ.Ι., που ιδρύονται σε κάθε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ιδρυμα, όχι μόνο σαν στοιχείο επιστημονικής κατάρτισης κατά τη διάρκεια των σπουδών, αλλά σαν ουσιαστική συμμετοχή των μεταπτυχιακών σπουδαστών σε επίσημες ερευνητικές μελέτες.

- Αναγνωρίζονται δύο διαδοχικά επίπεδα μεταπτυχιακών σπουδών με μόνη τη διαφορά ότι το Πδ περιλαμβάνει δύο διπλώματα ειδικεύσεων.

Η ανάγκη καθιέρωσης, μέσα από το περιεχόμενο του Πδ, διεπιστημονικού διπλώματος υπαγορεύθηκε, όπως αναφέρθηκε, από την εξέλιξη της επιστήμης και της παραγωγής που δεν μπορεί να καλυφθεί σε προπτυχιακό επίπεδο.

- Η ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται μέσα από τις ακαδημαϊκές μονάδες των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

- Η ευθύνη του μεταπτυχιακού έργου ανατίθεται σε μέλη ΔΕΠ και λοιπούς επιστήμονες, που δεν αποτελούν ξεχωριστό

προσωπικό.

Ωστόσο, πέρα από αυτές ή άλλες ομοιότητες, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το περιεχόμενο του Διατάγματος, αναθέτει την οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών στα τμήματα, τα οποία στην ουσία θα κρίνουν για το είδος των σπουδών, το πρόγραμμα με βάση τις δυνατότητές τους και τις συγκυρίες που κάθε φορά επικρατούν.

Η θεσμοθέτηση όμως νέων οργάνων μέσα στις ίδιες τις ακαδημαϊκές μονάδες, μπορεί να καταστήσει ανέφικτο το συντονισμό της όλης εκπαιδευτικής και ερευνητικής δραστηριότητας των ιδρυμάτων και την ορθολογική χρησιμοποίηση προσωπικού, μέσων και οικονομικών πόρων.

Να οδηγήσει στην αποσύνδεση των μεταπτυχιακών σπουδών από τις προπτυχιακές, με ουσιαστικές συνέπειες και για τα δύο είδη σπουδών.

Δεν κατευθύνει την ανάπτυξη του διεπιστημονικού προγράμματος, γεγονός που θα αποθαρρύνει τη δημιουργία τέτοιου προγράμματος.

Η ρύθμιση για την καθιέρωση κύκλου συστηματικών σπουδών για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος είναι έξω από την εξουσιοδότηση του άρθρου 81 παρ. 6 περ. Β του ν.1566/1985 και δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό, αφού οι διετείς προγενέστερες σπουδές μαζί με τη μεταπτυχιακή εργασία, μπορούν να ετοιμάσουν τον επιστήμονα στη διαδικασία του διδακτορικού διπλώματος. Αφήνει περιθώρια για ανομοιομορφη εξέλιξη των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Οι διαπιστώσεις αυτές προεξοφλούν την αδυναμία εφαρμογής του Π. διατάγματος και συνεπώς οι διατάξεις του, δε φαίνεται ότι θα αναπτύξουν τη ρυθμιστική τους λειτουργία.

Τούτο άλλωστε επιβεβαιώνεται από τις τελευταίες (8) εξαγγελίες του κεντρικού οργάνου, με τις οποίες επιχειρείται η έμμεση κατάργηση των διατάξεων του Διατάγματος και η επανατοποθέτηση της οργάνωσης των μεταπτυχιακών σπουδών σε νέα βάση, μέσα από μια οικουμενικότερη πολιτική αντίληψη του θέματος.

Η αντίληψη αυτή κατευθύνεται προς την άμβλυση των επιφυλάξεων που διατυπώθηκαν παραπάνω, αφού εγκαταλείπεται η ιδέα της ύπαρξης οπωσδήποτε δύο κύκλων μεταπτυχιακών σπουδών, που οδηγεί στην κατηγοριοποίηση των φοιτητών και η θεσμοθέτηση νέων οργάνων μέσα στις ίδιες τις ακαδημαϊκές μονάδες.

(8) Ιδε προτάσεις ΥΠΕΠΘ, Για τον εκσυγχρονισμό και την ποιοτική αναβάθμιση των ΑΕΙ, 18/1/1990.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

**Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ
ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ**

Οι θεσμοί στη διαχρονική τους διαμόρφωση ως οργανωτικοί ιστοί αποτελούν κρυσταλλωμένες μορφές ανάπτυξης των κοινωνικών αναγκών με καθοριστική επίδραση στο άτομο. (1) Κάθε θεσμός με τη δική του προσδιοριστική μορφή επιβλήθηκε στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον σαν πεποίθηση, αρχή, συνήθεια.

Οι πανεπιστημιακοί θεσμοί μορφοποιήθηκαν και σχηματοποιήθηκαν στη νομική τους διάσταση, όπως αυτή εκτέθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, κάτω από τη συνεχή αλληλεπίδραση που ασκούσαν μεταξύ τους οι διάφορες κοινωνικές δυνάμεις (ομάδες-υποομάδες) και οι ιστορικοί, πολιτικοί, ιδεολογικοί, οικονομικοί και άλλοι παράγοντες. Έτσι, εκτός από τη νομική τους θεώρηση, η σχηματοποίησή τους μπορεί να ανιχνευθεί μέσα από τις μεταβολές τους, που αντανακλούν την κάθε φορά εκπαιδευτική πραγματικότητα, και κάτω από το πρίσμα των οργανικών τους σχέσεων με το κοινωνικό σύνολο. Η ανώτατη εκπαίδευση εμφανίστηκε στην κοινωνική πραγματικότητα σαν μια κοινωνική ενότητα που μορφοποιήθηκε μέσα από διάφορες διαδικασίες. Το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου κοινωνικού υπερσυστήματος και επηρεάζεται άμεσα από το πολιτικό και το οικονομικό υποσύστημα. (2)

Στη συνύπαρξη του εκπαιδευτικού και κοινωνικού συστήματος υπάρχει μια δυναμική σχέση και αλληλεπίδραση. Η κοινωνία ιδρύει τα εκπαιδευτικά συστήματα για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της ως αποτέλεσμα ορισμένων κοινωνικών συνθηκών. Τα εκπαιδευτικά συστήματα με τη σειρά τους συμβάλλουν στη μεταλλαγή των κοινωνικών συνθηκών που τα δημιούργησαν, γιατί με τους στόχους τους αλλάζουν τα κοινωνικά δεδομένα. (3) Δηλαδή, όσο η εκπαίδευση επηρεάζεται από τα οικονομικά και πολιτικά συστήματα άλλο τόσο και αυτή μπορεί να καθοδηγήσει τα συστήματα αυτά. Κάθε μεταβολή στους θεσμούς (κοινωνικούς-εκπαιδευτικούς) σημαίνει ότι αυτοί που υπάρχουν δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες του συνόλου, στο οποίο καθένας από αυτούς τους θεσμούς, απευθύνεται.

Η διαπίστωση της θεσμικής δυσλειτουργίας προϋποθέτει μια άλλη ιδεολογοπολιτική αντίληψη και η αλλαγή γίνεται από τον κύριο εκφραστή της αντίληψης αυτής την πολιτική εξουσία. (4)

(1) Κ. Μπαλάσκα, Κοινωνική θεώρηση της παιδείας, Αθήνα 1984 σ.25.

(2) Π. Πολυχρονόπουλου, Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ.92

(3) Πανεπιστήμιο Κρήτης, Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Ρέθυμνο 1984 σ.127

(4) Κ. Μπαλάσκα, ό.π. σ.25

Η πολιτική εξουσία ασκεί την κάθε φορά εκπαιδευτική πολιτική, που είναι ένα σύνολο εκπαιδευτικών διαδικασιών που σχεδιάζονται για τη διαμόρφωση καθορισμένων στόχων. (5)

Η εκπαιδευτική πολιτική στην ανώτατη εκπαίδευση επηρεάζεται, σχεδιάζεται και αποφασίζεται ανάλογα με τον κοινωνικό ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Οι κοινωνικές απαιτήσεις μεταφράζονται σε πολιτικές αξιώσεις και οι πολιτικές αξιώσεις εκφράζονται μέσα από ένα πολιτικό σχηματισμό (κυβέρνηση) σε αντίστοιχη πολιτική στην εκπαίδευση.

Η πολιτική εξουσία είναι αποτέλεσμα πολιτικών επιλογών των κοινωνικών ομάδων. Ο συσχετισμός των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων διαμορφώνει διαχρονικά τη μορφή της πολιτικής εξουσίας. Με την έννοια αυτή οι κοινωνικές ομάδες εμπεριέχουν μια μορφή εξουσίας και αναδεικνύονται σε ομάδες εξουσίας με διαφορετικό βαθμό εξουσίας στους διάφορους τομείς της κοινωνικής λειτουργίας. (6) Το κοινωνικό σύστημα προκειμένου να αναπτύξει τη λειτουργία του προσδίδει στις ομάδες αυτές μια μορφή εξουσίας. Τούτο γιατί οι ανάγκες του συστήματος και των ομάδων εξουσίας συμπίπτουν, αφού η διατήρηση των ομάδων προϋποθέτει και τη διατήρηση ορισμένου εκπαιδευτικού ή κοινωνικού συστήματος. (7)

Ο κοινωνικός ρόλος των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στη διαχρονική τους πορεία απέβλεπε, είτε στη διατήρηση κάποιων διαμορφωμένων προτύπων, είτε στην αναμόρφωση ορισμένων εξισορροπητικών στοιχείων της εκπαιδευτικής τους δομής, είτε στη μεταρρύθμιση στο σύνολο της υπάρχουσας εκπαιδευτικής δομής με σκοπό την αντικατάσταση των δυσλειτουργικών εκπαιδευτικών θεσμών.

Κάθε αλλαγή στην εκπαιδευτική διαδικασία στην αξιολογική της διάσταση καθορίζει ένα όριο προοδευτικής διαδικασίας, εφόσον πραγματικά βελτιώνει μια προηγούμενη κατάσταση και ανταποκρίνεται στις διαμορφωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Ωστόσο, κάθε απόπειρα μεταβολής κατευθύνεται από κάποια ταξικά συμφέροντα που το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο έχει διαμορφώσει και προσκρούει σε άλλα κατεστημένα συμφέροντα που το υπάρχον κοινωνικοπολιτικό σύστημα θεωρεί αναγκαία για τη λειτουργία και τη διατήρησή του. (8)

Κάθε εποχή και κάθε κοινωνία διαμορφώνει το δικό της εκπαιδευτικό μοντέλο που εμφανίζεται κάθε φορά με συγκεκριμένη μορφή πραγμάτωσης και εκφράζει σ' ένα βαθμό

-
- (5) Π. Πολυχρονόπουλου, Παιδεία και Πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ.309
 (6) Π. Πολυχρονόπουλου, ό.π. σ.313
 (7) Π. Πολυχρονόπουλου, ό.π. σ.315
 (8) Π. Πολυχρονόπουλου, ό.π. σ. 98 σημ. 25

την κυρίαρχη ιδεολογία⁽⁹⁾. Η προέλευση, οι εσωτερικές αντιφάσεις και η εξελικτική πορεία των Πανεπιστημιακών θεσμών αποτελεί μια συνειδητή πράξη που καθορίζεται μέσα από την αλληλεπίδραση που ασκούν μεταξύ τους διάφοροι παράγοντες (πολιτικοί, ιδεολογικοί, οικονομικοί, ψυχολογικοί) και κοινωνικές δυνάμεις (ομάδες-υποομάδες) για την κατάκτηση της εξουσίας.⁽¹⁰⁾

Οι παράγοντες αυτοί διαμόρφωσαν τη δράση της ανώτατης εκπαίδευσης που περιορίστηκε σε εκτελεστικό όργανο των κοινωνικών ομάδων και όχι σε ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη, ικανή από μόνη της να μορφοποιεί την εκπαιδευτική της λειτουργία.⁽¹¹⁾ Έτσι η διαμόρφωση των Πανεπιστημιακών θεσμών στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί αντιστοίχιση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας με τις κάθε φορά μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές μεταβολές.⁽¹²⁾

Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του νεοσύστατου κράτους άρχισαν να αναφαίνονται κάποιες ποσοτικές παρά ποιοτικές αλλαγές στην κοινωνική δομή.

Από την εκθρόνιση του Οθωνα (Οκτώβριος 1862) μέχρι την ψήφιση του νέου δημοκρατικού συντάγματος 1864 διαμορφώθηκαν οι κανόνες του πολιτικού ανταγωνισμού. Οι κανόνες αυτοί αντανakλούν ένα είδος πολιτικού συμβιβασμού για το δημοκρατικό χαρακτήρα του συντάγματος και την κοινωνική απαίτηση για εκδημοκρατισμό της κοινωνίας, ανάμεσα στις επικρατούσες τότε κοινωνικές ομάδες.⁽¹³⁾

Η αντίληψη την εποχή εκείνη για την ανώτατη εκπαίδευση διατυπώνεται σε δύο νομοθετήματα. Με το ένα το "Πανεπιστήμιο του Οθωνός" μετονομάζεται σε "Εθνικό Πανεπιστήμιο" και με το άλλο θεσμοθετείται ο θεσμός της πανεπιστημιακής φάλαγγας.⁽¹⁴⁾ Η μετενομασία του Πανεπιστημίου θεωρείται κατά το επίσημο ιδεολόγημα του Υπουργού Παιδείας (Ε. Δεληγιώργη) προς τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου ως φόρος τιμής της πολιτείας προς το Πανεπιστήμιο το οποίο "παρήγαγε την επανάσταση".⁽¹⁵⁾ Ο θεσμός της πανεπιστημιακής φάλαγγας κατά το ψήφισμα της "προσωρινής κυβέρνησης" καθιερώνεται με την ίδια ιδεολογική

(9) Κ. Μπαλάσκα, Κοινωνική θεώρηση της παιδείας, Αθήνα 1984 σ. 33

(10) Π. Πολυχρονόπουλου, Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ. 94

(11) Π. Πολυχρονόπουλου, ό.π. σ. 97 σημ. 22

(12) Πανεπιστήμιο Κρήτης, "Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Ρέθυμνο 1986 σ.73

(13) Χ. Νούτσου, Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική, Αθήνα 1986 σ. 14

(14) Δ. Λάζου, Ιστορία της πανεπιστημιακής ή φοιτητικής φάλαγγας, Αθήνα 1980

(15) Α. Δημαρά, Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, Αθήνα 1987 σ.168-169

αντίληψη για τη διατήρηση της τάξης και την προφύλαξη της επανάστασης. (16)

Η αντίληψη για την ανώτατη εκπαίδευση εξαντλείται στις δύο αυτές ρυθμίσεις ενώ το αίτημα των φοιτητών για ψήφο στην ενκλογή των πληρεξουσίων στην εθνοσυνέλευση μολονότι βρήκε υποστηρικτές παραπέμφθηκε τελικά στις ελληνικές καλένδες. (17)

Η αντίληψη της πολιτικής εξουσίας, που διατυπώθηκε κατά τη σύζήτηση, ότι οι φοιτητές πρέπει να αφοσιωθούν στο έργο τους, προδιαγράφει ότι ο ριζοσπαστισμός των φοιτητών εξαντλείται στα όρια που επεβλήθησαν από τις κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις. (18)

Τα εκπαιδευτικά προβλήματα κατά την εποχή αυτή δεν ξεπέρασαν τα όρια της ανίχνευσης ή της καταγγελίας και εξαντλήθηκαν σε ορισμένες συγκρούσεις⁽¹⁹⁾ των φοιτητών με μεμονωμένους καθηγητές. Η θεσμική οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης κατά την εποχή αυτή συνδέεται με μια μορφή κοινωνικής λειτουργίας, αφού η τυπική αναγνώριση της πρόσβασης όλων των κοινωνικών στρωμάτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης εξαντλεί τις πολιτικές διεκδικήσεις. (20)

Ωστόσο κατά την εποχή αυτή δρομολογήθηκαν και νέες προτάσεις από τις κυρίαρχες τότε κοινωνικές δυνάμεις που κατευθύνονταν στην τροποποίηση του κυρίαρχου κοινωνικού ρόλου των πανεπιστημιακών σπουδών και το σταμάτημα της ριζοσπαστικοποίησης των φοιτητών⁽²¹⁾. Η άσκηση της εξουσίας από τις κυρίαρχες αυτές δυνάμεις επέτρεπε να επιλέγουν τα προβλήματα της κοινωνίας και να τα διαμορφώνουν σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και ταυτόχρονα να ικανοποιούν τις γενικότερες κοινωνικές ανάγκες στο βαθμό που θεωρούσαν αναγκαίο για τη διατήρησή τους στην εξουσία. Ο πρώτος οργανισμός του Πανεπιστημίου Αθηνών, που ψηφίζεται το 1911, εντάσσεται στα πλαίσια μιας ριζοσπαστικής κατεύθυνσης στη λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης.

Η θεσμική αυτή μεταβολή επιβλήθηκε από την κυρίαρχη ομάδα εξουσίας (αστική τάξη)⁽²²⁾ με πλήρη επικυριαρχία σε όλους τους κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς θεσμούς. Καθιερώθηκε η καθηγητική ιεραρχία μέσα από μια ιεραρχική

(16) Δ. Λάζου, Ιστορία της πανεπιστημιακής ή φοιτητικής φάλαγγας, Αθήνα 1980.

Κ. Παπαπάνου, Χρονικό-ιστορία της ανώτατης μας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1970 σ. 423-425

(17) Απόσπασμα πρακτικού συζήτησης στην Εθνοσυνέλευση στον Α. Δημαρά, σ. 173-176

(18) Χ. Νούτσου, Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική, Αθήνα 1986 σ. 15

(19) Κ. Παπαπάνου, ό.π. σ. 420-429

(20) Χ. Νούτσου, ό.π. σ. 15

(21) Χ. Νούτσου, ό.π. σ. 29-31

(22) Ν. Σβορώνου, Επισκόπηση νεοελληνικής ιστορίας, Αθήνα 1981 σ. 115

διαβάθμιση. Η ομάδα των τακτικών καθηγητών εξασφάλισε τη καθηγητική ιεραρχία και την αναπαραγωγή της μέσα από τους ίδιους και αναδείχθηκε σε αυτόνομη ομάδα εργασίας, μέσα από τη θεσμοθετημένη περιοχή (έδρα) του γνωστικού τους περιεχομένου.

Η ομάδα αυτή εξουσίας μορφοποίησε τους διάφορους εκπαιδευτικούς θεσμούς και τους καθιέρωσε ως μορφώματα ανάπτυξης του εκπαιδευτικού συστήματος στο βαθμό που ικανοποιούσαν πάντα τις δικές της ανάγκες.

Μέσα από τον οργανισμό του 1922 η ίδια ομάδα εξουσίας κατοχυρώνει και ενισχύει ακόμη τη δυναμική της αυτονομία, καλύπτοντας με την εξουσιαστική της δράση κάθε μορφή εκπαιδευτικής λειτουργίας.

Το εκπαιδευτικό αυτό μοντέλο ικανοποιούσε τις ανάγκες της ομάδας εξουσίας και επεβλήθη κάτω από τη γενική αδιαφορία των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων για τα πανεπιστημιακά πράγματα (ιδε κεφ. πρώτο 2). Ωστόσο, την εποχή αυτή η ομάδα των φοιτητών εμφανίζει δικές της λειτουργικές ανάγκες και επιζητεί την ικανοποίησή τους.

Με την εμφάνιση αναγκών από την ομάδα των φοιτητών σηματοδοτείται η αναγκαιότητα μιας εκπαιδευτικής μεταβολής με σκοπό την ικανοποίηση αναγκών και στην ομάδα των φοιτητών.

Η λειτουργικότητα του μοντέλου αυτού ως προς την ικανοποίηση των αναγκών της ομάδας των φοιτητών εξαντλείται στην αναπροσαρμογή και μόνο του προγράμματος σπουδών. Το εκπαιδευτικό μοντέλο που καθιερώθηκε με το ν.5343/1932, ήταν αντανάκλαση ενός άλλου ξενόφερτου πανεπιστημιακού μοντέλου. Το μοντέλο αυτό αναπτύχθηκε στη βάση της ίδιας ομάδας εξουσίας που εξέφραζε την κυρίαρχη ιδεολογία της ομάδας αυτής. Ο τύπος οργάνωσης και λειτουργίας που καθόρισε το μοντέλο αυτό ικανοποιούσε τις ανάγκες της κυρίαρχης ομάδας των τακτικών καθηγητών και επιχειρούσε να εξασφαλίσει μια κάποια λειτουργικότητα των αναγκών αυτών και στις αντιεξουσιαστικές ομάδες (φοιτητών, βοηθών κ.λπ.) και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Το ρυθμιστικό του περιεχόμενο αναπτύχθηκε με σκοπό να επιτύχει μια ισορρόπηση των αναγκών. Με τη διαμοίραση της εξουσίας που επιχειρείται μέσα από το μοντέλο αυτό (ιδε κεφ. πρώτο 2) ανάμεσα στην ομάδα εξουσίας (τακτικών καθηγητών) και στις εξωπανεπιστημιακές αρχές (κεντρική ή πολιτική εξουσία) επιχειρείται η ισορρόπηση των αναγκών μέσα στη δεδομένη ευρύτερη κοινωνική στρωμάτωση.

Ωστόσο το μοντέλο αυτό εξυπηρετούσε σε μεγαλύτερο βαθμό την ικανοποίηση των αναγκών της ομάδας εξουσίας και λιγότερο τις ανάγκες του πανεπιστημιακού και γενικότερα του εκπαιδευτικού συστήματος και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Κατά την περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου πολέμου

η εκπαιδευτική διαδικασία ανεστάλη. Τα προβλήματα που είχαν σωρευθεί ήταν τεράστια. Οι πολιτικές οικονομικές, ιδεολογικές συντεταγμένες είχαν ατονήσει και οι θεμελιακές αξίες ολόκληρου του κοινωνικοοικονομικού πολιτικού οικοδομήματος αμφισβητήθηκαν. (23)

Με τη λήξη του πολέμου η εκπαιδευτική διαδικασία αναπτύχθηκε προς την κατεύθυνση της επαναφοράς και αποκατάστασης της παλιάς τάξης πραγμάτων. (24) Το 1964 άρχισε μια νέα μεταρρυθμιστική προσπάθεια χωρίς όμως και να αγγίξει την ανώτατη εκπαίδευση.

Ωστόσο, κατά την περίοδο αυτή ενεργοποιήθηκαν διάφορες κοινωνικές ομάδες που αμφισβητούσαν τα δεδομένα κοινωνικά και εκπαιδευτικά μοντέλα. Οι κυρίαρχες ομάδες κάτω από τα συσσωρευμένα προβλήματα δεν μπορούσαν να αναπτύξουν μια νέα μορφή που θα ικανοποιούσε τις ανάγκες των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων.

Οι έντονες πολιτικές συνθήκες της εποχής οδήγησαν την ομάδα των φοιτητών σε μονομερή πολιτική (25) δράση αδιαφορώντας για την ικανοποίηση των λειτουργικών τους αναγκών μέσα στο πανεπιστημιακό σύστημα.

Διαχρονικά όμως αρχίζουν να διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο δράσης αποδοκιμάζοντας ως αναχρονιστικό το υπάρχον πανεπιστημιακό σύστημα. Αναπτύσσεται έτσι μία έντονη αμφισβήτηση του δεδομένου πανεπιστημιακού μοντέλου λειτουργίας και απειλείται η επικυριαρχία της ομάδας εξουσίας των τακτικών καθηγητών.

Η δικτατορία που επακολούθησε είχε ως συνέπεια τη στασιμοποίηση των λειτουργικών αναγκών των πανεπιστημιακών και των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων διατήρησε όμως στην εξουσία της πανεπιστημιακής λειτουργίας την ίδια ομάδα. Με τη μεταπολίτευση η εκπαιδευτική διαδικασία αναπτύσσεται προς την κατεύθυνση της επαναφοράς και αποκατάστασης της παλιάς σχηματικής μορφής των πανεπιστημιακών θεσμών.

Το πανεπιστημιακό μοντέλο που καθιερώθηκε το 1932 με σκοπό την εξισορρόπηση των λειτουργικών αναγκών των ομάδων, εμφανίζει έντονη δυσλειτουργία μέσα στη νέα διαμορφούμενη εκπαιδευτική πραγματικότητα. Δυσλειτουργεί όχι μόνο ως προς την ομάδα εξουσίας (τακτικών καθηγητών), αφού δεν αποτρέπει την αντίδραση των άλλων αντιεξουσιαστικών πανεπιστημιακών ομάδων, αλλά και ως προς το πανεπιστημιακό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό σύστημα. Αρχίζει έτσι να ξεδιπλώνεται μια νέα σχηματική μορφή των πανεπιστημιακών θεσμών που η μορφοποίησή τους αποβλέπει στη δομική μεταβολή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

(23) Πανεπιστήμιο Κρήτης, Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Ρέθυμνο 1986 σ. 273

(24) Π. Πολυχρονόπουλου, Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ. 317

(25) Αν. Βρυχέα-Κ. Γαβρόγλου, Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης (1911-1981), Θεσσαλονίκη 1982 σ.53

Ο συσχετισμός των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων κατά την εποχή αυτή στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι ευνοϊκός για την αντικατάσταση των δυσλειτουργικών πανεπιστημιακών θεσμών και την αρμονική σύνδεσή τους με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Τούτο οφείλεται στη μαζικοποίηση του φοιτητικού κινήματος και τη ριζοσπαστικοποίησή του με την αντίσταση κατά του στρατιωτικού καθεστώτος. (26)

Η δομική μεταβολή της εκπαιδευτικής διαδικασίας περιλαμβάνει την αλλαγή στον τρόπο διοίκησης των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, στο περιεχόμενο των σπουδών, στον τρόπο και μέθοδο διδασκαλίας, στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων (εξουσιαστικές και μη) και των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων.

Το ξεδίπλωμα μιας τέτοιας μεταβολής υποδηλούσε την επισφαλή εξουσία της κυρίαρχης ομάδας, που κάτω από τη διαφορετική αξιολόγηση των αναγκών με τις άλλες αντιεξουσιαστικές ομάδες, οδήγησε στη σύγκρουση με τη μορφή των διαφορετικών ταξικών συμφερόντων, επειδή αναδιέτασε τους σχηματισμούς της πανεπιστημιακής εξουσίας. Η σύγκρουση αυτή μέσα από τον ιδεολογικό μανδύα (27) κάτω από τον οποίο καλύφθηκε διαχώρισε τις ομάδες σε προοδευτικές και συντηρητικές. Η σχηματοποίηση του νέου πανεπιστημιακού μοντέλου λειτουργίας σηματοδότησε την αντίδραση της ομάδας εξουσίας σε μια κλιμακούμενη διαχρονικά καθολική άρνηση της νέας αυτής σχηματικής μορφής.

Τούτο γιατί, το νέο (28) αυτό μοντέλο οργάνωσης και λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, διαμόρφωσε και συγκροτούσε ένα διαφορετικό σύστημα πανεπιστημιακών θεσμών με διαφορετικό περιεχόμενο που προϋπέθετε και υπαγόρευε μια διαφορετική εκπαιδευτική στάση και ρόλο. Δημιούργησε και καλλιέργησε έντονα τα στοιχεία της αμφισβήτησης στην υπάρχουσα δομολειτουργική μορφή των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με καθολική άρνηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σύνολο της οργάνωσης και της λειτουργίας της. Με την αμφισβήτηση αυτή οι αντιεξουσιαστικές ομάδες κατάγγειλαν τη μορφή εξουσίας της κυρίαρχης ομάδας. Κατάγγειλαν το θεσμό της έδρας και τη μορφή της αυθεντίας, που δημιούργησε και προσέδωσε έντονα όλα τα αυταρχικά στοιχεία που η ίδια η εκπαιδευτική σχέση, ως σχέση εξουσιαστική, καθιέρωσε. Η ανώτατη εκπαίδευση δομήθηκε σε μια ιεραρχική εξάρτηση από την ομάδα εξουσίας των τακτικών καθηγητών με στόχο εποπτικό και ελεγκτικό, για τον καθορισμό της μορφής και την εξασφάλιση μιας ομοιογενούς και ομοιόμορφης παροχής των αγαθών. Η ομάδα αυτή έλεγχε τη διαχείριση της εκπαίδευσης, ασκούσε τον έλεγχο σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας από την παραγωγή και τη δημιουργία της γνώσης μέχρι τη μετάδοση.

(26) Α. Μάνεση, Για μια δημοκρατική παιδεία, Αθήνα 1976 σ.44

(27) Κ. Μπαλάσκα, Κοινωνική θεώρηση της Παιδείας, Αθήνα 1984 σ. 27

(28) Κ. Μπαλάσκα, ό.π. σ.35

Η αμφισβήτηση, ως αποτέλεσμα της αυταρχικής οργάνωσης των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την απελευθέρωση των αντιεξουσιαστικών πανεπιστημιακών ομάδων (φοιτητών - βοηθών κ.λπ.). Οι ομάδες αυτές επεδίωξαν τη συμμαχία με τις ευρύτερες κοινωνικές ομάδες και την εξασφάλιση της ανοχής άλλων προοδευτικών στοιχείων, κατά τον ιδεολογικό τους διαχωρισμό, από την ίδια την ομάδα εξουσίας (τακτικών καθηγητών). Κάτω από αυτές τις ισορροπίες μορφοποίησαν τις ανάγκες τους και επεδίωξαν την ικανοποίησή τους μέσα από το ζητούμενο πανεπιστημιακό μοντέλο. Το νέο αυτό μοντέλο συνδέθηκε από τις ευρύτερες αυτές πανεπιστημιακές και κοινωνικές ομάδες με τον λειτουργικό εκδημοκρατισμό της ανώτατης εκπαίδευσης. Τούτο σήμαινε ότι τα Πανεπιστήμια έπρεπε να προβούν στον εκδημοκρατισμό της δομής τους σε όλες τις μορφές της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η διαδικασία προϋπέθετε την διαμοίραση της πανεπιστημιακής εξουσίας μεταξύ όλων των πανεπιστημιακών ομάδων, με στόχο την ενίσχυση της αυτονομίας τους, της αντιαυταρχικής νοοτροπίας και την εμφάνιση μιας νέας δομικής και λειτουργικής κατάστασης σε όλα τα επίπεδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Το νέο αυτό πανεπιστημιακό μοντέλο οργάνωσης και λειτουργίας καθιερώθηκε με το ν.1268/1982. Η καθιέρωσή του επιβλήθηκε πάλι από την αλληλεπίδραση που ασκούσαν για την κατάκτηση της εξουσίας διάφορες ομάδες και υποομάδες.

Μέσα από το μοντέλο αυτό η ομάδα εξουσίας των τακτικών καθηγητών διαμοίρασε την εξουσία της σε ένα ευρύτερο σύνολο προσώπων με σαφή αναγνώριση και διάκριση της ομαδοποιημένης τους μορφής. Η ομάδα των τακτικών καθηγητών εντάσσεται σε μια νέα ομάδα του ΔΕΠ μαζί με άλλα πρόσωπα που προέρχονται από τις άλλες αντιεξουσιαστικές πανεπιστημιακές ομάδες και πληρούν έστω κατ' ελάχιστο τις προϋποθέσεις για την αναγνώρισή τους στην ομάδα αυτή.

Το νέο αυτό μοντέλο ανέδειξε στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα βασικές πανεπιστημιακές ομάδες (ΔΕΠ, φοιτητών, ΕΜΥ) και τις αναγνωρίζει ως βασικούς φορείς της πανεπιστημιακής εξουσίας. Η ομάδα των φοιτητών αναδείχθηκε σε μια αυτόνομη ομάδα εξουσίας αφού κατόρθωσε μέσα από το νέο αυτό μοντέλο να αυξήσει τις λειτουργικές της ανάγκες μέσα από τις σπουδές και τη συμμετοχή της σε κάθε μορφή πανεπιστημιακής εξουσίας στη λήψη των αποφάσεων.

Η επιβολή του νέου αυτού μοντέλου συνδέθηκε με μια επιχειρούμενη κοινωνική μεταβολή στο σημείο βέβαια που η κοινωνία⁽²⁹⁾ με την πολιτική της έκφραση καθορίζει την εκπαίδευση και η εκπαίδευση με τη σειρά της επηρεάζει τη μορφή της κοινωνίας. Δηλαδή, οι κοινωνικές δυνάμεις σαν μορφοποιημένα σύνολα ανθρώπων δημιουργούν μια κοινωνική

(29) Κ. Μπαλάσκα, Κοινωνική θεώρηση της παιδείας, Αθήνα 1984 σ. 77

δράση και διαμορφώνουν μια κοινωνική αλλαγή. Κάθε κοινωνική μεταβολή μέσω της αλληλεπίδρασης των κοινωνικών αναγκών ως σύνολα απαιτήσεων και αξιών, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μετεξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. (30)

Το νέο πανεπιστημιακό μοντέλο επιβλήθηκε σαν απαίτηση απ' όλες τις προοδευτικές και κοινωνικές ομάδες, τις οποίες ενεργοποίησε μέσα από το νέο πολιτικό-πανεπιστημιακό του γνώρισμα, όπου οι λειτουργικές ανάγκες του πανεπιστημίου σχηματοποιούνταν από τις ίδιες τις ομάδες. (31) Έτσι, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ορισμένες ανάγκες της πολιτικής κοινότητας, υποχρεώθηκε η κατεστημένη τάξη να δεχτεί τον αναπαραγωγικό ρόλο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με δομική αλλαγή, ώστε να υπάρχει μια πολιτική και κοινωνική συστοίχιση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το νέο πανεπιστημιακό μοντέλο περιέχει στο μεγαλύτερο μέρος όλες τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της συνεργασιμότητας μεταξύ όλων των ομάδων και τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος ως προϊόντος συλλογικής προσπάθειας. Τούτο, γιατί μέσα απ' αυτό ικανοποιούνταν οι ανάγκες όλων των ομάδων, αφού ισορροπούσε στην εξουσιαστική δράση όλες τις ομάδες και βελτίωνε (ικανοποιούσε τις ανάγκες) το πανεπιστημιακό σύστημα των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όπως είχε διαμορφωθεί στο κοινωνικό σύνολο.

Αντίθετα, το προηγούμενο πανεπιστημιακό μοντέλο (ν. 5343/1932), ύστερα από πενήντα χρόνια ρυθμιστικής του λειτουργίας και διαφοροποίησης των πανεπιστημιακών δεδομένων, ικανοποιούσε μόνο τις λειτουργικές ανάγκες της ομάδας εξουσίας και δυσλειτουργούσε ως προς τις λειτουργικές ανάγκες, τόσο των άλλων ομάδων (φοιτητών, βοηθών κ.λπ.), όσο και του πανεπιστημιακού συστήματος και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Στη νέα αυτή εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπου όλες οι ομάδες αναδείχθηκαν αυτόνομες στην εξουσιαστική τους δράση, αναπτύχθηκε ένας ανταγωνισμός μεταξύ των ομάδων με σκοπό την υπεροχή της μιας έναντι της άλλης και την καθυπόταξή της.

Η ανταγωνιστικότητα αυτή χάρη των επιδόσεων των ομάδων είχε ως αποτέλεσμα την υπονόμηση του έργου της εκπαιδευτικής διαδικασίας, εμπόδισε την ανάπτυξη και τη λειτουργικότητα των πανεπιστημιακών θεσμών και οριοθέτησε νέες διαπροσωπικές σχέσεις.

Μέσα από την εναλλαγή (32) (αλλοίωση της φυσιογνωμίας της κυρίαρχης ομάδας) των ομάδων εξουσίας η εκπαιδευτική διαδικασία επηρεάστηκε σε σημείο τέτοιο που να ταυτίζεται πλήρως με τα συμφέροντα των ομάδων και να μην ικανοποιούνται έτσι οι ανάγκες του εκπαιδευτικού και κοινωνικού συστήματος.

(30) Π. Πολυχρονόπουλου, Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα 1980 σ. 92

(31) άρθρο Δ. Φατούρου "Πρόχειρη υπενθύμιση" Εφημερίδα το ΒΗΜΑ 8-11-1987

(32) Π. Πολυχρονόπουλου, ό.π./ σ. 315

Οι διαπροσωπικές σχέσεις περιορίστηκαν μεταξύ των προσώπων με το ίδιο πολιτικοϊδεολογικό υπόβαθρο μεταξύ όλων των ομάδων (οριζόντιο επίπεδο).

Αντίθετα στο προηγούμενο πανεπιστημιακό μοντέλο (ν.5343/1932) οι σχέσεις αυτές αναπτύχθηκαν σε αυστηρή κάθετη μορφή μεταξύ όμοιων ομάδων ως αποτέλεσμα διαφορετικών ταξικών συμφερόντων. Χρησιμοποιούνται συγκριτικά τα δύο αυτά πανεπιστημιακά μοντέλα γιατί στην ουσία σηματοδότησαν την πανεπιστημιακή πραγματικότητα με έντονη αντιπαραθετική μορφή των πανεπιστημιακών θεσμών.

Σχηματοποίησαν τις κοινωνικές και πανεπιστημιακές ομάδες μέσα από τις οποίες δημιουργήθηκαν πλέγματα συμφερόντων και ανθρωπίνων σχέσεων που συνδέθηκαν στενά με την εξουσία. Το νέο εκπαιδευτικό μοντέλο (ν.1268/1982), αντί να αναπτύξει την συνεργατικότητα των ομάδων, οριοθέτησε τις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών πάνω σε δύο ιδεολογικά σχήματα του συντηρητικού και του ριζοσπαστικού με το επιχείρημα της εθελούσιας αποδοχής του νέου.

Κάτω από τα ιδεολογικά αυτά σχήματα οι πανεπιστημιακές ομάδες, πέρα από τον τυπικό τους διαχωρισμό, ενώθηκαν σε δύο ευρύτερες ομάδες με καθαρά πολιτικοϊδεολογικό περιεχόμενο. Η συντηρητική ομάδα ανέπτυξε έντονη κριτική με σκοπό να παρουσιάσει τη νέα πανεπιστημιακή μορφή, ότι δηλαδή λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο ως προς τις ανάγκες των πανεπιστημιακών ομάδων και δυσλειτουργεί ως προς το εκπαιδευτικό σύστημα και το κοινωνικό σύνολο.

Εμφανίζεται μία ριζοσπαστική μορφή με συντηρητική υπόκρυψη με κατευθυντήριο σκοπό την ανάκτηση της εξουσίας. Αντίθετα, η προοδευτική ομάδα, χωρίς να διαπιστώνει καμία δυσλειτουργία του νέου εκπαιδευτικού μοντέλου στην ικανοποίηση των αναγκών των ομάδων - συστήματος και ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, επιχειρεί μέσα από την εξουσιαστική δράση, που το μοντέλο αυτό της προσέδωσε, μια ιδεολογόπολιτική επίθεση.

Χρησιμοποιείται αυτό ως ιδεολογικό στήριγμα για την ανάπτυξη αποκλειστικά και μόνο της δικής της αξιολογικής αντίληψης για την προώθηση της πανεπιστημιακής και κοινωνικής λειτουργίας. Αντιλαμβάνεται το Πανεπιστήμιο σαν ένα χώρο πλημμυρισμένο από αυταρχικό πνεύμα με αποκλειστικό σκοπό τον ιδεολογικό διαποτισμό και τη μηχανιστική αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας. (33)

Το Πανεπιστήμιο, κάτω από την πολιτική αυτή σχηματική μορφή των ομάδων του, γίνεται επίκεντρο πολύμορφων ιδεολογικών επιθέσεων και έντονων πολιτικών και κομματικών ανταγωνισμών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην ικανοποιούνται οι λειτουργικές ανάγκες (ομάδων, συστήματος,

(33) Κ. Μπαλάσκα, Κοινωνική θεώρηση της παιδείας, Αθήνα 1984 σ.69

συνόλου), αφού οι πανεπιστημιακοί θεσμοί αρχίζουν να δυσλειτουργούν και να σηματοδοτείται μια νέα πανεπιστημιακή κρίση.

Η πανεπιστημιακή κρίση που εκδηλώθηκε το 1974 και μετά θεωρήθηκε κατά γενική αποδοχή ότι ήταν αποτέλεσμα της δυσλειτουργίας των πανεπιστημιακών θεσμών. Η σηματοδοτούμενη μετά την εισαγωγή του νέου πανεπιστημιακού μοντέλου πανεπιστημιακή κρίση είναι αποτέλεσμα όχι της δυσλειτουργίας (στο μεγαλύτερο μέρος) αυτών καθεαυτών των πανεπιστημιακών θεσμών, αλλά του τρόπου που οι φορείς τους (πανεπιστημιακές ομάδες) θέλουν να ικανοποιήσουν τις λειτουργικές τους ανάγκες. Τούτο, γιατί το νέο εκπαιδευτικό μοντέλο στόχευε στην καθιέρωση μιας ακαδημαϊκής ομοιοστασίας στον υψηλότερο βαθμό. Η δομική και η λειτουργική μορφή θα κάλυπτε τις ανάγκες των ομάδων, συστήματος και κοινωνικού συνόλου.

Ωστόσο, η ισορροπία αναζητήθηκε στην αδράνεια και η συμμετοχή (διαμοίραση της εξουσίας) των ομάδων περιορίστηκε στην μεγαφωνική αναπαραγωγή πολιτικών σλόγκαν. Μέσα από τα ιδεολογικά σχήματα διαμορφώθηκε ένα άθροισμα συντεχνιακών συμφερόντων που εκφυλλίστηκε σε συνενοχή έκδοσης ομόφωνων αποφάσεων, στις οποίες η ατομική ευθύνη συγκαλυπτόταν πίσω από την ανευθυνότητα του συλλογικού οργάνου.⁽³⁴⁾ Οι πανεπιστημιακοί θεσμοί του ασύλου, αξιοκρατίας, αντικειμενικής ανανέωσης του καθηγητικού προσωπικού, αδέσμευτης διδασκαλίας που καθιερώθηκαν μέσα απ'αυτό σε ανταπόκριση και των θεμελιακών επιταγών του συντάγματος του 1975, δεν λειτούργησαν προς την κατεύθυνση που θεσπίστηκαν. Καθοριστικό στοιχείο των αποφάσεων αποτέλεσαν, όχι οι επιδιώξεις των σχετικών διατάξεων, αλλά το κομματικό συμφέρον⁽³⁵⁾. Ωστόσο οι πρωτανικές εκλογές του 1988 σηματοδότησαν το τέλος δύο διαδοχικών περιόδων, της μεταπολιτευτικής και της περιόδου της αλλαγής. Για πρώτη φορά αποκρούονται τα ιδεολογικά σχήματα και αρχίζει να καλλιεργείται η άποψη ότι η "επιστήμη προηγείται της πολιτικής".⁽³⁶⁾ Η ριζοσπαστική και συντηρητική μορφοποίηση των πανεπιστημιακών ομάδων και η δημοκρατική αντεπίθεση της μιας έναντι της άλλης το μόνο που επέφερε ήταν η κατάρρευση του μύθου του "προοδευτικού", αφού μέσα από το νέο πανεπιστημιακό μοντέλο επιδιώχθηκε η προσωπική δικαίωση και εναλλαγή εξουσίας προσώπων και όχι αντιλήψεων.⁽³⁷⁾

Μέσα από τη πολιτική αντιπαράθεση των πανεπιστημιακών ομάδων οι πανεπιστημιακοί θεσμοί δυσλειτουργούν με συνέπεια να καλλιεργείται η αποδοχή ότι δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες του πανεπιστημιακού συστήματος και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

(34) Ιδε άρθρο Γ. Πανούση "Η ισορροπία της αδράνειας" εφημερίδα το ΒΗΜΑ 4-10-1987

(35) Άρθρο Α. Ταλιαδούρου "Πότε επιτέλους" εφημερίδα το ΒΗΜΑ 15-5-1988

(36) Άρθρο Γ. Λακόπουλου "Επιστήμη και πολιτική" εφημερίδα το ΒΗΜΑ 15-5-1988

(37) Άρθρο Γ. Λακόπουλου "Μια ακτινογραφία της κρίσης" εφημερίδα το ΒΗΜΑ 8-11-1987

Τούτο οδηγεί σταδιακά και με τη συνειδητή ή όχι συμμετοχή ριζοσπαστικών στοιχείων των πανεπιστημιακών και κοινωνικών ομάδων στην ανατροπή και τον εκφυλισμό του, όπως τουλάχιστον έδειξαν και οι διαχρονικές τροποποιήσεις του. Τα συντηρητικά στοιχεία πολλές φορές βρίσκουν συμμάχους, συνειδητούς ή όχι, σε κοινωνικές ή πανεπιστημιακές ομάδες ή και άτομα που θεωρούνται, όπως συμβατικά και αόριστα οριοθετείται, προοδευτικά, τα οποία όμως είτε από προσωπικές φιλοδοξίες είτε από τη γενική τους συγκρότηση ή την υπέρμετρη δημοκρατική αντεπίθεση άλλων ριζοσπαστικών στοιχείων αναγκάζονται να δρουν ως συντηρητικά.⁽³⁸⁾

Για το λόγο αυτό οι πανεπιστημιακές ομάδες θα πρέπει να διαμορφώσουν μια νέα σύγχρονη αντίληψη και συνείδηση της αποστολής τους και των καθηκόντων τους και να αναπτύξουν την εκπαιδευτική συνεργατικότητα μέσα στην εκπαιδευτική λειτουργία των Πανεπιστημίων.

Συμπερασματικά η ανώτατη εκπαίδευση στη διαχρονική της λειτουργία αναδείχθηκε περισσότερο σε εκτελεστικό όργανο των αποφάσεων των ανεξάρτητων κοινωνικών δυνάμεων και λιγότερο σε ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη ικανή να καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο λειτουργίας της χωρίς προέγκριση από το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό σύστημα. Το Πανεπιστήμιο σαν ένας κοινωνικός χώρος διαμόρφωνε τον κοινωνικό του ρόλο μέσα από διαδικασίες που εμπριείχαν αμφισβητήσεις και συγκρούσεις που σχηματοποιούνταν κάτω από την αλληλεπίδραση διαφόρων ομάδων και κοινωνικών πολιτικών παραγόντων. Η πανεπιστημιακή λειτουργία δομήθηκε στη βάση ότι πάντα πρέπει να αναπαράγεται μια νέα κυρίαρχη τάξη είτε με τη μορφή των αντιτιθέμενων ταξικών συμφερόντων είτε με τη μορφή του ιδεολογικού σχήματος. Η παραδοσιακή εκπαίδευση ήταν μια θεσμική εκπαιδευτική λειτουργία με αυταρχικό χαρακτήρα. Έτσι αμφισβητήθηκε ο χαρακτήρας της και η ικανότητά της να ανταποκριθεί στις κοινωνικές συνθήκες λειτουργίας της. Οι σταθεροποιητικές συνθήκες που η ίδια πάντα ομάδα εξουσίας είχε διαμορφώσει στα Πανεπιστήμια για τη διατήρηση και τον έλεγχο της πανεπιστημιακής λειτουργίας άρχισαν να αποσταθεροποιούνται από το 1974 και μετά και να διευκολύνουν τις αντίπαλες ομάδες στην εναλλαγή της πανεπιστημιακής εξουσίας. Μορφοποίησαν μια νέα πανεπιστημιακή πραγματικότητα που απαιτούσε ένα πανεπιστημιακό μοντέλο με αντιεξουσιαστικό και αντιαυταρχικό περιεχόμενο που να προωθεί την αυτονομία και την ελευθερία. Προκειμένου να εξυπηρετηθούν ορισμένες ανάγκες της πολιτικής κοινότητας υποχρεώθηκε η κατεστημένη τάξη να δεχτεί τον αναπαραγωγικό ρόλο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με δομική αλλαγή για μια πολιτική και κοινωνική συστοίχιση.

Μέσα από το μοντέλο του 1982 έγινε μια προσπάθεια να λειτουργήσει η δημοκρατία και ο εκσυγχρονισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εκδημοκρατισμό στην οργάνωση και τη λειτουργία, στο περιεχόμενο των σπουδών και τη μέθοδο

(38) Δ. Φατούρου, Αλλαγή και πραγματικότητα στο Πανεπιστήμιο Αθήνα 1975 σ. 99

διδασκαλίας και γενικότερα στο σύνολο των εκπαιδευτικών σχέσεων. Στη νέα αυτή πανεπιστημιακή πραγματικότητα, όπου όλες οι ομάδες αναδείχθηκαν αυτόνομες στην εξουσιαστική τους δράση, αναπτύχθηκε ένας έντονος ανταγωνισμός με ιδεολογοπολιτικό περιεχόμενο.

Οριοθετήθηκαν νέες διαπροσωπικές σχέσεις των μελών των ομάδων που στηρίζονται στα ιδεολογοπολιτικά σχήματα του συντηρητικού και του ριζοσπαστικού. Τούτο οδήγησε στην υπονόμευση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τον περιορισμό του εκπαιδευτικού αποτελέσματος.

Για πρώτη φορά το 1988 (πρυτανικές εκλογές) άρχισε να αναπτύσσεται ο προβληματισμός ότι η επιστήμη προηγείται της πολιτικής και να αποκρούονται τα ιδεολογικά σχήματα.

Ωστόσο, για να αναδειχθεί η ανώτατη εκπαίδευση σε ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη, ικανή να καθορίζει και μόνη της τις αλλαγές της εκπαιδευτικής της λειτουργίας, θα πρέπει να παύσει να χρησιμοποιείται ως όργανο κοινωνικής πολιτικής, που υλοποιεί τους στόχους της πολιτικής εξουσίας. Χρειάζεται επίσης μια σύγκλιση όλων των δυνάμεων που δρουν στο Πανεπιστήμιο και μια ευαισθητοποίηση όλων των κοινωνικών φορέων που διαπλέκονται με την πανεπιστημιακή λειτουργία. Απαιτείται να συνειδητοποιηθεί απ'όλες τις κοινωνικές δυνάμεις και φορείς ότι το Πανεπιστήμιο δεν είναι καταφύγιο του κομματισμού και του συντεχνιασμού, αλλά μια πρωτόβουλη και πρωτοπόρα μονάδα στην έρευνα και την εκπαιδευτική πράξη. Η ανώτατη εκπαίδευση, εφόσον καταστεί ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη, θα μπορέσει να εισαγάγει από μόνης τις μετεξελίξεις της εκπαιδευτικής της λειτουργίας, να εξισορροπήσει τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς και να προσφέρει σε κάθε πανεπιστημιακό φορέα τη θέση που του αρμόζει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ (Συμπεράσματα/Προτάσεις)

Η ανάλυση που προηγήθηκε έδειξε πόσο ευαίσθητος είναι ο χώρος της ανώτατης παιδείας και για το λόγο αυτό απαιτείται προσεχτική κριτική ανάλυση των προβλημάτων της.

Μια απλή σύνθεση των σκέψεων εκείνων που προσδιόρισαν τις διάφορες μορφές, από τις οποίες αναπτύχθηκε η ανάλυση της πανεπιστημιακής λειτουργίας, αρκεί να καταδείξει τις τελικές σκέψεις που συνθέτουν την άποψή μας για την οργάνωση και τη λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως οργανικών μονάδων της Δημόσιας Διοίκησης.

Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στη διαχρονική λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης δεν ακολούθησαν ενιαία μορφή εμφάνισης. Τούτα εμφανίσθηκαν είτε απευθείας ως νπδδ είτε ως μετατροπή της αστικολογικής τους μορφής με την παραχώρηση έργου και δράσης δημοσίας εξουσίας, είτε ως μετεξέλιξη μιας κατώτερης μορφής παιδείας με την πρόσδοση νομικής προσωπικότητας.

Οι πολιτικές συνθήκες επέδρασαν καθοριστικά στη διαμόρφωσή τους και επηρέασαν την αυτοδιοίκησή τους. Η χωροθέτησή τους δεν ακολούθησε ενιαία ορθολογικά και αντικειμενικά κριτήρια (για εκείνα που ιδρύθηκαν απευθείας από την πολιτεία), αλλά ήταν αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης που ασκούσαν διάφορες ομάδες και υποομάδες και διάφοροι ιστορικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες.

Η πανεπιστημιοποίηση όλων των σχολών (εκτός ΑΒΣΘ και ΑΣΚΤ) αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα στη μετεξέλιξή τους. Η εποπτική αρμοδιότητα του κεντρικού οργάνου εμφανίσθηκε με όλες τις μορφές. Έτσι, άλλοτε αποτελούσε το μεγαλύτερο μέρος στις σχέσεις του με τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, άλλοτε εκμηδένιζε την αυτοδιοίκηση, άλλοτε επεδίωκε μια ισορροπία και τελευταία μειώθηκε για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης.

Οι ακαδημαϊκές ελευθερίες αποτέλεσαν σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο μια μορφή διεκδίκησης που ικανοποιήθηκε με τις διατάξεις του συντάγματος του 1975, μολονότι οι βάσεις και τα όρια της ελεύθερης δράσης στο πανεπιστημιακό έργο των καθηγητών προβλέφθηκε αρχικά από το προπαρασκευαστικό της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Αθηνών διάταγμα. Το προστατευτικό περιεχόμενο των διατάξεων του Πανεπιστημιακού Ασύλου είναι ατελές, πράγμα που σημαίνει την έλλειψη πολιτικής βούλησης για την ουσιαστική προστασία του.

Η νέα οργανωτική δομή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελεί συγκερασμό στοιχείων τόσο του ιεραρχικού όσο και, σε περισσότερο βαθμό, του ανεξάρτητου συστήματος οργάνωσης, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται η ανεξαρτητοποίηση της διοικητικής δομής σε όλα τα επίπεδα διοίκησης.

Η δομική και λειτουργική μορφή των διοικητικών οργάνων στηρίζεται στη συλλογικότητα, συνευθύνη και αντιπροσωπευτικότητα των Πανεπιστημιακών ομάδων.

θεμελιώνεται πάνω στην αρχή ότι οι υποθέσεις του Πανεπιστημίου ως συλλόγου διδασκόντων ανήκουν στη συμβουλευτική και αποφασιστική αρμοδιότητα όλων των μελών του. Η κατά το ομαδικό σύστημα διάρθρωση των αποφασιστικών οργάνων, ιδιαίτερα λόγω επίτασης των αντίθετων συμφερόντων και της ενδεχόμενης παρεμβολής πολιτικής φύσεως κριτηρίων, δημιουργεί προβλήματα σε βάρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η συνδιοίκηση που καθιερώνεται στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, παρά τις επιφυλάξεις που διαπιστώνονται και που μπορούν να αντιμετωπισθούν διορθωτικά, αποτελεί αναγνώριση των δικαιωμάτων όλων των μελών στον έλεγχο της δημοκρατικής λειτουργίας των Πανεπιστημιακών θεσμών.

Η διάρθρωση του διδακτικού φορέα σε ενιαία μορφή, που καθιερώνεται με τις διατάξεις του άρθρου 14 του ν.1268/1982, γίνεται μέσα από μια κλιμακωτή διαβάθμιση και κατηγοριοποίηση των προσόντων, έτσι ώστε, χωρίς να είναι ισοπεδωτική, εξασφαλίζει την ταυτότητα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών του ως προς την έρευνα και τη διδασκαλία. Η διάρθρωση και η εκλογική διαδικασία που καθιερώνεται με το ν.1268/1982, έχει ως πρότυπο τη δομή των Αγγλοσαξωνικών Πανεπιστημίων, που στηρίζεται στην ακαδημαϊκή διαβάθμιση και εξέλιξη του προσωπικού μέσα στον ίδιο το διδακτικό φορέα ως αποτέλεσμα διδακτικής, ερευνητικής και επιστημονικής απόδοσης. Το άρθρο 15 του νόμου στο σύνολό του περιλαμβάνει νεότεριστικά στοιχεία με έντονη αντιφατικότητα μεταξύ τους, πολλά ερμηνευτικά προβλήματα και δεν ακολουθεί ενιαία αξιολογική αντίληψη της εκλογικής διαδικασίας. Δεν εξασφαλίζεται, ενιαία σε όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ο έλεγχος της πρακτικής εφαρμογής των διατάξεων για την εκτίμηση των ουσιαστικών προσόντων των υποψηφίων.

Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ως προς τις οικονομικές τους συναλλαγές βρίσκονται μπλοκαρισμένα κάτω από τον κρατικό εναγκαλισμό και διέπονται από μια σχετική γραφειοκρατία. Στη διαχρονική τους λειτουργία κανένα νομοθέτημα δε ρύθμισε τα οικονομικά τους θέματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της οικονομικής τους αυτοτέλειας. Η σημερινή πρακτική για την εκκαθάριση των δαπανών τους διακρίνεται για την αντιφατικότητά της ενόψει του διαφορετικού τρόπου διαχείρισης του κονδυλίου για την έρευνα και εκείνου της κρατικής επιχορήγησης για τις άλλες δαπάνες.

Ως προς τις προπτυχιακές σπουδές οι διατάξεις του ν.1268/1982 επιφέρουν ουσιαστική μεταρρύθμιση στην οργανωτική τους λειτουργία. Θεσπίζουν μια μεταβαλλόμενη και ανανεούμενη ποικιλία μαθημάτων που να ανταποκρίνεται στις επαγγελματικές απαιτήσεις και στη γνωστική αντίληψη του φοιτητή. Καθιερώνουν ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών, που διαμορφώνεται ως προς το είδος και τη χρονική διάρκεια από τον ίδιο το φοιτητή. Επιτρέπουν τη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών στη βάση της αντιπροσωπευτικής απ' όλους τους φορείς αντίληψης, γεγονός που αποτελεί την ουσιαστικότερη έκφραση της αρχής της αυτοδιοίκησης. Η διαμόρφωση μιας δομικής και λειτουργικής κατάστασης ως προς τις μεταπτυχιακές σπουδές είναι αποτέλεσμα σύγκλισης έντονων

διαφορετικών απόψεων και αντιλήψεων. Το ρυθμιστικό περιεχόμενο του ΠΔ 380/1989, που προσιδιάζει με το αγγλοσαξωνικό μοντέλο οργάνωσης, δημιουργεί επιφυλάξεις για την εφαρμογή του. Τούτο επιβεβαιώνεται από τις τελευταίες εξαγγελίες του κεντρικού οργάνου, με τις οποίες και επιχειρείται η έμμεση κατάργηση των διατάξεων και η επανατοποθέτηση του θέματος της οργάνωσης των μεταπτυχιακών σπουδών σε νέα βάση, μέσα από μια οικουμενικότερη αντίληψη του θέματος.

Το Πανεπιστήμιο σαν ένας κοινωνικός χώρος διαμόρφωσε τον κοινωνικό του ρόλο μέσα από διαδικασίες που εμπειρίχον αμφισβητήσεις και συγκρούσεις, που σχηματοποιούνταν κάτω από την αλληλεπίδραση διαφόρων ομάδων και κοινωνικοπολιτικών παραγόντων. Η πανεπιστημιακή λειτουργία δομήθηκε στη βάση ότι πάντα πρέπει να αναπαράγεται μια νέα κυρίαρχη τάξη είτε με τη μορφή των αντιτιθεμένων ταξικών συμφερόντων, είτε με τη μορφή του ιδεολογικού σχήματος. Τούτο οδήγησε στην υπονόμηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τον περιορισμό του εκπαιδευτικού αποτελέσματος.

Μέσα από ένα μεγάλο φάσμα στοιχείων που αναλύσαμε, διακρίνουμε ορισμένες ισχυρές τάσεις που συνυπάρχουν στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και που εκφράζουν διαφορετικούς σκοπούς. Οι τάσεις αυτές θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελούν αντιστοίχιση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας σε μια μεταβαλλόμενη κοινωνική, οικονομική, πολιτική και ιδεολογική πραγματικότητα. Έτσι διακρίνουμε:

- Τάση συγκρότησης πανεπιστημιακών ομάδων ιδεολογοπολιτικού περιεχομένου με τη μορφή του συντηρητικού και του ριζοσπαστικού με σαφώς αντιπαραθετικό χαρακτήρα, που οδηγεί διαχρονικά στην αμφισβήτηση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και στη μηδενική ισορροπία της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

- Τάση που παίρνει τη μορφή της έντονης απαίτησης για εκδημοκρατισμό όλων των σταδίων της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

- Τάση συγκρότησης προοδευτικής συμπαράταξης, τόσο σε επίπεδο οργανικών μονάδων, όσο και σε επίπεδο ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με σκοπό τον έλεγχο της πανεπιστημιακής εξουσίας.

- Τάση αντιδραστικής επίθεσης με σκοπό την αδρανοποίηση και τη δυσλειτουργική εμφάνιση των πανεπιστημιακών θεσμών, για την ανάκτηση της εξουσίας.

- Τάση αυτόνομης συγκρότησης πανεπιστημιακών ομάδων συντεχνιακού χαρακτήρα, με στόχο καθαρά την ικανοποίηση ατομικών συμφερόντων και επιδιώξεων.

Η ανάλυση που προηγήθηκε μας οδηγεί στη διατύπωση των παρακάτω προτάσεων που προσφέρονται για σημερινή και μελλοντική επίλυση ορισμένων προβλημάτων οργάνωσης και λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης:

- Η χωροθέτηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να γίνεται με ορθολογικά και αντικειμενικά κριτήρια, να εξασφαλίζεται η συνεκτικότητα των πανεπιστημιακών μονάδων στο χώρο και η ακαδημαϊκή

τους συνοχή σε σχέση με τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

- Θα πρέπει να επανεξετασθεί ο ρόλος της ΕΑΓΕ και του ΣΑΠ. Τούτο, γιατί η ίδρυση της ΕΑΓΕ έξω από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με συγκόληση ετερόκλητων αρμοδιοτήτων καταλύει τις συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες και την αρχή της αυτοδιοίκησης, ενώ το ΣΑΠ που συστάθηκε ως θεσμός κοινωνικού ελέγχου δε λειτούργησε προς τον ουσιαστικό σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε.
- Εφόσον ο συντακτικός νομοθέτης δεν καθόρισε τα όρια της κρατικής εποπτείας επί της αυτοδιοίκησης, θα πρέπει σε επίπεδο κοινού νομοθέτη, να γίνεται εξειδίκευση των ορίων, έτσι ώστε και αντιθέσεις μεταξύ εποπτευομένων οργάνων και εποπτεύουσας αρχής να μη δημιουργούνται και η ανεξέλεγκτη ως προς τις πράξεις διοικητική αυτοδιοίκηση να αποτρέπεται.
- Θα πρέπει να συμπληρωθεί το ρυθμιστικό περιεχόμενο των διατάξεων του Πανεπιστημιακού Ασύλου και ως προς το όργανο και ως προς την κυρωτική διαδικασία.
- Η ίδρυση εργαστηρίου ή κλινικής σε επίπεδο τομέα θα πρέπει να εκτιμάται από τη γενική συνέλευση του τμήματος και να ανταποκρίνεται στην ουσιαστικότερη προώθηση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου, γιατί αντίθετα ενόψει της αρχής της εξειδίκευσης των μελών του ΔΕΠ που εισάγεται, θα οδηγήσει στην ανάδειξη του Εργαστηρίου ή κλινικής σε αυτόνομη υπομονάδα σαν μια μορφή παλιάς έδρας.
- Η αρχή της εξειδίκευσης δεν πρέπει να υπερβαίνει τη φυσική διαίρεση των στοιχείων της γνωστικής διαδικασίας για να αποτρέπεται η αλλοίωση των λειτουργικών σχέσεων και να αποφεύγεται ο κίνδυνος της συγχύσεως.
- Η συνολική διάρθρωση των οργάνων των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να ακολουθεί τις διακρίσεις των οργάνων της συλλογικής διοίκησης, έτσι ώστε και ο χαρακτηρισμός του οργάνου να υποδηλώνεται και η σύγχυση των αρμοδιοτήτων να αποτρέπεται και η ευελιξία του οργάνου να επιτυγχάνεται.
- Η εκπροσώπηση θα πρέπει να εξισορροπεί τις πολιτικές αντιθέσεις για να ικανοποιείται ο σκοπός του όρου που αποβλέπει στη μεταφορά των απόψεων όλων των μελών κάθε ομάδας.
- Η συμμετοχή των μελών ΔΕΠ στη ΓΣ, όταν ο αριθμός τους είναι πάνω από 30, να μην εξαρτάται από το τυχαίο γεγονός της εκλογής, αλλά να διαμορφώνεται κυκλικά κατά τομέα και διαχρονικά με κλήρωση και αποκλεισμό εκείνων που συμμετείχαν την προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά, έτσι ώστε και το δικαίωμα της

συμμετοχής όλων των μελών ΔΕΠ να ικανοποιείται και η πόλωση να αποφεύγεται.

- Ο θεσμός των ΕΜΥ δεν πρέπει να περιβληθεί τον τύπο της θέσης με τη μορφή της οργανικότητας, γιατί θα καθιερώσει στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα μια νέα κατηγορία βοηθητικού προσωπικού.
- Θα πρέπει να γίνει νομοθετική αποσαφήνιση των διατάξεων που προβλέπουν το κρίσιμο χρονικό σημείο για την ύπαρξη των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των υποψηφίων.
- Θα πρέπει να αρθούν τα ερμηνευτικά προβλήματα που προκύπτουν από τις διατάξεις των άρθρων 14 και 15 του ν.1268/1982, έτσι ώστε η εκλογική διαδικασία να μην εξαρτάται από τις κάθε φορά δικαστικές εκτιμήσεις.
- Για την ενίσχυση της οικονομικής αυτοδυναμίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι απαραίτητο να θεσπιστεί και να εξειδικευθεί σε επίπεδο κοινού νομοθέτη η συνταγματική υποχρέωση του κράτους για συγκεκριμένη κρατική επιχορήγηση που να εγγυάται την εύρυθμη λειτουργία τους.
- Θα πρέπει να νομοθετηθεί η απεμπλοκή, όσο το δυνατό περισσότερων θεμάτων λογιστικής και ταμιακής διαχείρισης από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες του δημοσίου λογιστικού, με την αποτελεσματική όμως διασφάλιση με τη δημοσιότητα της διαχείρισης του δημοσίου χρήματος.
- Θα πρέπει να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ενεργοποίησης της μαθησιακής διαδικασίας για την εξασφάλιση μιας στοιχειώδους κοινωνικής ανταπόκρισης της πανεπιστημιακής γνώσης, εφόσον δεν οριοθετείται χρονικά η φοιτητική ιδιότητα.
- Θα πρέπει να εγκαταληφθεί η ιδέα της ύπαρξης οπωσδήποτε δύο κύκλων μεταπτυχιακών σπουδών, που οδηγεί στην κατηγοριοποίηση των φοιτητών, και της θεσμοθέτησης νέων οργάνων μέσα στις ίδιες τις ακαδημαϊκές μονάδες.
- Τέλος, θα πρέπει να εξασφαλισθούν οι προϋποθέσεις, ώστε η ανώτατη εκπαίδευση να αφεθεί ελεύθερη να δράσει ως ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη, ικανή να μορφοποιείται να εισάγει μόνη της τις μετεξελίξεις της πανεπιστημιακής λειτουργίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξανδρή Γ., "Δημόσια διοίκηση", Αθήνα 1968.
- Βαμπά Α., "οι νόμοι του Πανεπιστημίου", Αθήνα 1885.
- Βρυχέα Α. - Γαβρόγλου Κ., "Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης 1911-1981", Θεσσαλονίκη 1982.
- Γεωργόπουλου Κ., "Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο", Αθήνα 1969.
- Δαγτόγλου Π., "Γενικό Διοικητικό Δίκαιο", Αθήνα 1984.
- Δημαρά Α., "Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε", Αθήνα 1987.
- Δραγούμη Ν., "Ιστορικές Αναμνήσεις", Αθήνα 1879.
- ΕΚΚΕ, "Παιδεία και Ανάπτυξη στην Ελλάδα", Αθήνα 1985.
- Εμμανουήλ Φ., "Ελληνική Παιδεία και Πανεπιστημιακή Παιδεία", Αθήνα 1983.
- Ηλιού Μ., "Εκπαιδευτική και Κοινωνική δυναμική", Αθήνα 1988.
- Κ.Μ.Μ., "Κριτική της εκπαιδευτικής πολιτικής" (1974-1981), Αθήνα 1982.
- Κιντή Α., "Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα", Αθήνα 1980.
- Κούρτη Κ., "Θεωρία και Πρακτική της συγχρόνου Διοικήσεως", Αθήνα 1977.
- Κυριακόπουλου Η., "Ελληνικό διοικητικό Δίκαιο", Αθήνα 1962.
- Λάζου Δ., "Ιστορία της πανεπιστημιακής ή φοιτητικής πάλαγγας", Αθήνα 1980.
- Μάνεση Α., "Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας", Αθήνα 1978.
- Του ίδιου, "Για μια δημοκρατική παιδεία", Αθήνα 1976.
- Μπαλάσκα Κ., "Κοινωνική θεώρηση της παιδείας", Αθήνα 1984.
- Μπαλή Γ., "Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου", Αθήνα 1961.
- Νούτσου Χ., "Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική", Αθήνα 1986.
- Πανεπιστήμιο Κρήτης, "Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα", Ρέθυμνο 1986.
- Πανταζίδου Ι., "Χρονικό της πρώτης πεντηκονταετίας του ελληνικού Πανεπιστημίου", Αθήνα 1889.

- Παπανούτσου Ε., "Αγώνες και Αγωνία για την παιδεία", Αθήνα 1965.
- Παπαπάνου Κ., "Χρονικο-ιστορία της ανώτατης εκπαίδευσης", Αθήνα 1970.
- Παπαχατζή Γ., "Σύστημα του ισχύοντος εν Ελλάδι Διοικητικού Δικαίου", Αθήνα 1983.
- Πολυχρονόπουλου Π., "Παιδεία και πολιτική στην Ελλάδα", Αθήνα 1980.
- Ρόκου Δ., "Αλλαγή στην Παιδεία, Παιδεία για την αλλαγή", Θεσσαλονίκη 1982.
- Σαριπόλου Ν., "Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος", Αθήνα 1923.
- Σβορώνου Ν., "Επισκόπηση νεοελληνικής ιστορίας", Αθήνα 1981.
- Σκουρή Β. - Τάχου Α., "Δίκαιο της Παιδείας", Θεσσαλονίκη 1988.
- Σπηλιωτόπουλου Ε., "Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου", Αθήνα 1986.
- Στασινόπουλου Μ., "Τα πρώτα βήματα της ανώτατης παιδείας", Αθήνα 1971.
Του ίδιου, "Διοικητικό Δίκαιο", Αθήνα 1957.
- Τατάκη Β., "Προβλήματα της ανώτατης παιδείας" στα κείμενα "Για μια Δημοκρατική Παιδεία", Αθήνα 1978.
- Τάχου Α., "Η εποπτεία του Κράτους επί των αυτοδιοικούμενων οργανισμών", Θεσσαλονίκη 1968.
- Τσάτσου Δ., "Συνταγματικό Δίκαιο, θεμελιώδη δικαιώματα", Αθήνα 1988.
- Τσουκαλά Κ., "Εξάρτηση και αναπαραγωγή ο κοινωνικός ρόλος του εκπαιδευτικού μηχανισμού στην Ελλάδα (1830-1922)", Αθήνα 1979.
- Φατούρου Δ., "Αλλαγή και πραγματικότητα στο Πανεπιστήμιο", Θεσσαλονίκη 1977.
- Φλογαΐτη Σ., "Θεμελιώδεις έννοιες διοικητικής οργάνωσης", Αθήνα 1981.
- Χουβαρδά Γ., "Η ελευθερία της διδασκαλίας της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου", Αθήνα 1977.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

- Ν.Δ.ΥΕ.Π. αριθ. 1095/1984
- Της ίδιας αριθ. 334/1987
- Της ίδιας 32/1985
- Της ίδιας 78/1984

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Αθανασόπουλου Κ., "Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας", περιοδικό Καρδίτσα τ.1, 1989.
- Αιολικά Γράμματα, "ψήφισμα για την ίδρυση Πανεπιστημίου", Λέσβος 1977.
- Αλαμανή Α., "Η συμμετοχή των διοικητικών υπαλλήλων στο εκλεκτορικό σώμα για την εκλογή πρυτάνεων ΑΕΙ", ΕΔΔ τ.1, 1989.
- ΑΒΣΠ, "επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1978-1979", Πειραιάς 1979.
- ΑΒΣΘ, "επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1972", Θεσσαλονίκη 1972.
- ΑΓΣΑ, "επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1978", Αθήνα 1978.
- Αποστολάτου Ν., "Οι χειροδικίες", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 15-5-1988.
- ΑΣΟΕΕ, "Διοικητική επετηρίδα 1979-1980", Αθήνα 1980.
- Αρχείο συζητήσεων Βουλής 1911.
- Βαγενά Ν., "Χωρίς υποχρεώσεις", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 4-10-1987.
- ΓΔΔΔ, "Η δημόσια διοίκηση", τ.6, 1977.
- Γερμανικός νόμος πλαίσιο της 26-1-1976.
- ΕΜΠ, "Οδηγός σπουδών", Αθήνα 1986.
- Εισηγητική Έκθεση νδ 12/1926.
- Εισηγητική Έκθεση ν.3341/1925.
- Εισηγητική Έκθεση νομοσχεδίου της 7-5-1965.
- Εισηγητική Έκθεση νομοσχεδίου της 7-5-1966.
- Εισηγητική Έκθεση Υφυπουργού Παιδείας στο Υπουργικό Συμβούλιο, Γενάρης 1984.
- Εισηγητική Έκθεση ομάδας εργασίας, 1975.

- Εισηγητική Έκθεση σχεδίου, "Για ένα Δημοκρατικό Καταστατικό Χάρτη των ΑΕΙ", του ΚΚΕ της 20-3-1978.
- Εισηγητικές Εκθέσεις νομοσχεδίων 1977, 1980 και 1981.
- Εισηγητική Έκθεση ν.815/1978.
- Εισηγητική Έκθεση ομάδας μεταπτυχιακών σπουδών, 1977.
- Εισηγητική Έκθεση ν.1268/1982.
- Έκθεση δραστηριότητας Πανεπιστημίου Αιγαίου στο ΥΠΕΠΘ της 22-7-1988.
- Καλαμωτουςάκη Γ., Εισηγητική Έκθεση προ τη συντονιστική Επιτροπή για την ίδρυση Πανεπιστημίου Αιγαίου της 2-2-1979.
- Καραθεοδωρή Κ., "Υπόμνημα στην Ελληνική Κυβέρνηση για την ίδρυση Πανεπιστημίου", Παρίσι 20-10-1919.
Του ίδιου, "Η αναδιοργάνωση του Πανεπιστημίου", Αθήνα 1930.
- Κοντογιώργη Γ., "Η μεταρρύθμιση κι οι αγκυλώσεις", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", της 17-11-1987.
- Κόρσου Δ., "Η ελευθερία της τέχνης της επιστημονικής έρευνας και της διδασκαλίας κατά το σχέδιο του συντάγματος 1975", ΕΔΔ 1975.
- Κουμάντου Γ., "Νόμος, μύθοι και πραγματικότητα", εφημερίδα "Ελευθεροτυπία", της 4-12-1987.
- Λακόπουλου Γ., "Μια ακτινογραφία της κρίσης", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 8-11-1987.
Του ίδιου, "Η Παιδεία επί Ξηρού ακμής", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 4-10-1987.
Του ίδιου, "Επιστήμη και Πολιτική", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 15-5-1988.
- Λογοθέτη Μ., "Αναδρομή στο ζήτημα της ίδρυσης Πανεπιστημίου στη Ρόδο", Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, Αθήνα 1973.
- Λουκάκη Θ., "Εδώ Πολυτεχνείο, Λυπηθείτε μας", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 2-10-1988.
- Μάνεση Α., "Συνταγματικότητα ν.815/1978", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 27-9-1978.
- Μητσοτάκη Κ., "Η Ανώτατη Παιδεία", εφημερίδα Ελευθερία της 11-13/9/1966.
- Νούτσου Π., "Η αναμόρφωση των σπουδών", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ" της 26-5-1988.
- Οργανικοί νόμοι όλων των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

- Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, "Θεμελιώδεις Πανεπιστημιακοί νόμοι", Θεσσαλονίκη 1967.
- Πανεπιστήμιο Θράκης, "Επετηρίδα ακαδημαϊκού έτους 1979-1980", Κομοτηνή 1980.
- Πανούση Ι., "Η ισορροπία της αδράνειας", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 4-10-1987.
- Παπανδρέου Γ., Αγόρευση στη Βουλή της 1/3/1932.
- Πορίσματα νομολογίας Σ.τ.Ε. 1969.
- Πορίσματα της "Επιτροπής Παιδείας", Αθήνα 1958.
- Πορίσματα της "Επιτροπής Παιδείας", Αθήνα 1974.
- Πορίσματα της "Επιτροπής για την ίδρυση Πολυτεχνείου στα Χανιά", Αθήνα 1976.
- Πρακτικά επεξεργασίας Σ.τ.Ε., αριθ. 862/1938, 680/1963, 869/1967, 43/1979, 425/1980, 1270/1980, 457/1981, 84/1983, 173,3405/1982, 96/1983, 380/1983, 874/1983, 876/1983, 560/1984, 131/1984, 775,776/1984, 2802/1984, 339/1985, 150/1986, 3589/1986, 453,454/1986, 157/1987, 754/1987, 1488/1987, 34/1988, 920/1988, 604/1989.
- Πρακτικά συνταγμάτων από το 1844 και μετά.
- Πρακτικά Βουλής ν.5343/1932.
- Πρακτικά ΣΑΠ έτους 1987.
- Πρακτικά Συγκλήτου Πανεπιστημίου Αθηνών της 7-7-1966.
- Πρακτικά συνεδριάσεων ολομέλειας αναθεωρητικής Βουλής.
- Πρακτικά Βουλής ν.1268/1982.
- Πρακτικά Επιτροπής αναθεωρήσεως συντάγματος 1948.
- Προτάσεις ΥΠΕΠΘ "Για τον εκσυγχρονισμό και την ποιοτική αναβάθμιση των ΑΕΙ", της 18/1/1990.
- Ράπτη Σ., "Η νύχτα της καταστροφής", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 2-10-1988.
- Στασινόπουλου Μ., "Η ελευθερία γνώμης των καθηγητών ανωτάτων σχολών", ΕΔΔ 1957.
- Συντάγματα Βάδης της 22-5-1947, Βαυαρίας της 2-12-1946, Βρέμης της 21-10-1947, Εσσην της 12-12-1946, καθώς και συντάγματα και νόμοι άλλων κρατών.
- Σφυρόερα Β., "Βραχύ Χρονικό για τα εκατό πενήντα χρόνια του Πανεπιστημίου Αθηνών", Αθήνα 1987.

- Σχέδια νόμου "Επιτροπής πρυτάνεων", 1980 και "περί γενικών αρχών", 1981.
- Σχέδιο νόμου "Για ένα Δημοκρατικό Καταστατικό Χάρτη των ΑΕΙ", του ΚΚΕ του 1977.
- Ταλιαδούρου Α., "πότε επιτέλους", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 15-5-1988.
Του ίδιου, "Η θέση των ελληνικών και ξένων ΑΕΙ", περιοδικό Εθνική Ανασυγκρότηση 1987.
- Τάσιου Θ., "Η ΕΑΓΕ", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 17-6-1982.
- Τ.Ε.Ε. Προτάσεις στο νομοσχέδιο της 9-7-1976.
- Τσάτσου Δ., "Συνταγματικότητα ν.815/1978", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 27-9-1978.
- Υπηρεσιακή εισήγηση ΥΠΕΠΘ στο ΣΑΠ της 26-27/1/1987 και της 8-9/2/1988.
- Υπόμνημα πορείας λειτουργίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο ΥΠΕΠΘ της 22-9-1988.
- Υπόμνημα πρυτάνεων της 25-7-1966.
- Υ.Π.Κ., "Εγκύκλιος για τη συλλογική διοίκηση", Α2690/1982.
- Φατούρου Δ., "Πρόχειρη υπένθύμιση", εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" της 18-11-1987.